

**LOKALNY
PROGRAM
REWITALIZACJI
MIASTA RAWA
MAZOWIECKA**

NA LATA 2016–2025

LOKALNY
PROGRAM
REWITALIZACJI
MIASTA RAWA
MAZOWIECKA

NA LATA 2016–2025

ZESPÓŁ OPRACOWUJĄCY:

PROF. DR HAB. ALEKSANDRA NOWAKOWSKA – KIEROWNIK ZESPOŁU

DR AGNIESZKA RZEŃCA

DR MARIUSZ E. SOKOŁOWICZ

MGR EWA M. BORYCZKA

MGR SYLWANA KAŻMIERSKA

MGR JAKUB ZASINA

KATARZYNA PLESIŃSKA

BARBARA SKÓRZAK

PRZY UDZIALE PRACOWNIKÓW URZĘDU MIASTA RAWA MAZOWIECKA

KONCEPCJA GRAFICZNA I SKŁAD:

MGR JAKUB ZASINA

FOTOGRAFIE Z ARCHIWUM URZĘDU MIASTA RAWA MAZOWIECKA:

DARIUSZ BÓGDAŁ (s. 9, 249, 281)

FOTO MILEJKA (s. 161, 217)

JERZY KOPROWSKI (s. 141, 157, 165, 195, 201, 225, 269)

MARCIN STRUTYŃSKI (OKŁADKA, s. 13, 147)

WOJCIECH ZDUNEK (s. 211)

SPIS TREŚCI

WSTĘP	9
I DIAGNOZA CZYNNIKÓW I ZJAWISK KRYZYSOWYCH	13
I.1. WPROWADZENIE	15
I.2. SFERA SPOŁECZNA	19
I.3. SFERA GOSPODARCZA	77
I.4. SFERA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA I TECHNICZNA	93
I.5. SFERA ŚRODOWISKOWA	125
II SKALA I CHARAKTER POTRZEB REWITALIZACYJNYCH	141
III ZASIĘG PRZESTRZENNY OBSZARU REWITALIZACJI	147
IV WIZJA STANU ROZWOJU I CECHY OBSZARU PO PRZEPROWADZENIU REWITALIZACJI	157
V STRATEGICZNE CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ	161
VI CHARAKTERYSTYKA PODSTAWOWYCH PROJEKTÓW REWITALIZACYJNYCH	165
VI.1. ROZWÓJ USŁUG WSPIERANIA RODZINY	168
VI.2. WYKLUCZAMY WYKLUCZENIE – WYSOKA JAKOŚĆ EDUKACJI W GIMNAZJUM NR 1 I GIMNAZJUM NR 2	170
VI.3. REWITALIZACJA MIASTA RAWA MAZOWIECKA	172

VI.4.	RAWSCY SENIORZY SPRAWNI I AKTYWNI	175
VI.5.	RAWA GRA DLA WSZYSTKICH	177
VI.6.	POMÓŻ INNYM I SOBIE	179
VI.7.	W „TĘCZOWEJ JEDYNECZCE” ZDROWO JEMY I EKOSYSTEMY POZNAJEMY	181
VI.8.	RAWSCY SKAUCI JAK ZAWISZA	184
VI.9.	RAWSKIE CENTRUM ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH	186
VI.10.	BYCIE EKO SIĘ OPŁACA	188
VI.11	PROGRAM AKTYWIZACJA I INTEGRACJA	190
VI.12.	KOMPLEKSOWY SYSTEM WSPARCIA POPRAWY JAKOŚCI ZASOBÓW MIESZKANIOWYCH	192
VII	CHARAKTERYSTYKA (OBSZARY TEMATYCZNE) UZUPEŁNIAJĄCYCH PROJEKTÓW REWITALIZACJI	195
VIII	KOMPLEMENTARNOŚĆ PROBLEMOWA	201
VIII.1.	POTRZEBY REWITALIZACJI A KIERUNKI DZIAŁAŃ	203
VIII.2.	MECHANIZMY KOMPLEMENTARNOŚCI MIĘDZY POSZCZEGÓLNYMI PROJEKTAMI	206
VIII.3.	MECHANIZMY KOMPLEMENTARNOŚCI MIĘDZY DZIAŁANAMI RÓŻNYCH PODMIOTÓW I FUNDUSZY NA OBSZARZE OBJĘTYM PROGRAMEM REWITALIZACJI	208
VIII.4.	DOPEŁNIANIE TEMATYCZNE PROJEKTÓW REWITALIZACJI	209
IX	KOMPLEMENTARNOŚĆ PRZESTRZENNA	211
X	KOMPLEKSOWOŚĆ PODEJŚCIA	217
X.1.	KOMPLEKSOWOŚĆ DZIAŁAŃ UWZGLĘDNIAJĄCA RÓŻNE ASPEKTY REWITALIZACJI	219
X.2.	POWIĄZANIE I SYNERGIA PROJEKTÓW REWITALIZACYJNYCH	221
X.3.	SYNCHRONIZACJA EFEKTÓW ODDZIAŁYWANIA	223
XI	KOMPLEMENTARNOŚĆ ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA	225
XI.1.	INDYKATYWNE RAMY FINANSOWE DLA PODSTAWOWYCH I UZUPEŁNIAJĄCYCH PROJEKTÓW REWITALIZACJI	227
XI.2.	KOORDYNACJA I SYNERGIA PROJEKTÓW REWITALIZACYJNYCH FINANSOWANYCH W RAMACH EFS I EFRR	232

XI.3.	FINANSOWANIE PROJEKTÓW REWITALIZACYJNYCH Z INNYCH ŹRÓDEŁ	233
XII	KOMPLEKSOWOŚĆ PROCEDURALNO–INSTYTUCJONALNA	249
XII.1.	SYSTEM REALIZACJI PROGRAMU REWITALIZACJI	251
XII.2.	SYSTEM MONITOROWANIA I OCENY SKUTECZNOŚCI DZIAŁAŃ	253
XII.3.	SYSTEM WPROWADZANIA MODYFIKACJI W REAKCJI NA ZMIANY W OTOCZENIU PROGRAMU	263
XII.4.	SYSTEM ZARZĄDZANIA PROGRAMEM REWITALIZACJI A OGÓLNY SYSTEM ZARZĄDZANIA GMINĄ	265
XIII	REALIZACJA ZASADY PARTNERSTWA I PARTYCYPACJI	269
XIII.1.	MECHANIZMY WŁĄCZANIA MIESZKAŃCÓW, PRZEDSIĘBIORCÓW I INNYCH PODMIOTÓW W PROCES REWITALIZACJI	271
XIII.2.	WSPÓŁPRACA Z INTERESARIUSZAMI W TWORZENIU I WDRAŻANIU LPRMRM 2025	274
XIII.3.	PROCES USPOŁECZNIANIA LPRMRM 2025	275
XIII.4.	PARTYCYPACJA SPOŁECZNA JAKO FUNDAMENT PROCESU REWITALIZACJI	279
XIV	POWIĄZANIA LPRMRM 2025 Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI GMINY	281
XIV.1.	POWIĄZANIA LPRMRM 2025 ZE STRATEGIĄ ROZWOJU MIASTA RAWA MAZOWIECKA NA LATA 2014–2020	283
XIV.2.	POWIĄZANIA LPRMRM 2025 ZE STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA RAWA MAZOWIECKA	286
XIV.3.	POWIĄZANIA LPRMRM 2025 Z PROGRAMEM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY MIASTO RAWA MAZOWIECKA NA LATA 2014–2017 Z PERSPEKTYWĄ NA LATA 2018–2021	288
XIV.4.	POWIĄZANIA LPRMRM 2025 Z PROGRAMEM WSPIERANIA RODZINY DLA MIASTA RAWA MAZOWIECKA NA LATA 2016–2018	290
XIV.5.	POWIĄZANIA LPRMRM 2025 Z GMINNYM PROGRAMEM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA RAWA MAZOWIECKA NA LATA 2015–2018	291

WSTĘP

Nowa polityka miejska w Polsce, w kontekście uwarunkowań prawnych oraz nowej perspektywy finansowej 2014-2020, wprowadza reorientację metod planowania i zarządzania procesami rewitalizacji. Szereg opracowanych w ostatnich latach dokumentów i aktów prawnych na poziomie krajowym, m.in.: Krajowa Polityka Miejska 2023, Ustawa o Rewitalizacji z roku 2015, „Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020”, a także Narodowy Plan Rewitalizacji wprowadziły w jednostkach samorządu terytorialnego nowe rozumienie i sposób zarządzania procesami rewitalizacji polskich miast.

Rewitalizacja postrzegana jest jako proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez kompleksowe działania realizowane w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej oraz środowiskowej. Powiązane wzajemnie przedsięwzięcia rewitalizacyjne powinny być wielowymiarowe i integrować działania na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki. Rewitalizacja jest procesem długookresowym, w którym udział bierze wielu interesariuszy (m.in. przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, właściciele nieruchomości, organy samorządu terytorialnego i inne jednostki sektora publicznego). Podstawową rolą władz samorządowych jest integracja i koordynacja realizowanych projektów.

Proces rewitalizacji zakłada wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmocnienie jego lokalnych potencjałów. Wymaga wdrażania skoncentrowanych terytorialnie przedsięwzięć, prowadzonych w sposób zaplanowany oraz zintegrowany. Warunkiem koniecznym skutecznej rewitalizacji jest program rewitalizacji inicjowany, opracowany i uchwalony przez radę gminy, na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594, z późn. zm.). Jest to wieloletni program działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej lub środowiskowej, zmierzający do wyprowadzenia obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do jego zrównoważonego rozwoju. Stanowi narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji.

Pierwsze rozmowy i decyzje o procesie rewitalizacji miasta Rawa Mazowiecka rozpoczęły się pod koniec roku 2013. Prowadzone były rozmowy i działania zmierzające do kompleksowego rozwiązania najpilniejszych problemów w sferach społecznej, przestrzenno-funkcjonalnej, gospodarczej i środowiskowej. W roku 2014 BDKM Grupa Doradcza pod kierunkiem merytorycznym dr Aleksandry Jadach-Sepioło opracowała projekt programu rewitalizacji, wstępnie diagnozując potrzeby rewitalizacyjne i wskazując obszar rewitalizacji. Następnie prace nad rawskim programem rewitalizacji zostały wznowione w roku 2015 przez mgr. inż. arch. Stanisława Bochyńskiego i mgr. Macieja Huculaka. W roku 2016 prace nad ostateczną wersją dokumentu przejął zespół pod kierunkiem merytorycznym prof. UŁ, dr hab. Aleksandry Nowakowskiej.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2016-2025 (*zwany dalej LPRMRM 2025*) opracowany został zgodnie z „Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020”. Spełnia wymagania, tj. zawiera cechy i elementy wskazane w powyższym dokumencie.

Zgodnie z wymogami „Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020” LPRMRM 2025 analizuje sytuację społeczną, gospodarczą, przestrzenno-funkcjonalną, techniczną oraz środowiskową miasta Rawa Mazowiecka. W LPRMRM 2025 zidentyfikowane zostały czynniki i zjawiska kryzysowe, a następnie wyznaczone zostały obszary zdegradowane i wskazany obszar rewitalizacji, o szczególnym dla Rawy Mazowieckiej znaczeniu.

LPRMRM 2025, budowany przy współdziałaniu społeczności lokalnej, określa w części strategicznej wizję rozwoju obszaru rewitalizacji wraz z celami oraz kierunkami działań rewitalizacyjnych do roku 2025. Program zawiera także 12 projektów rewitalizacyjnych (lista podstawowa), które mają doprowadzić obszar rewitalizacji do wyjścia z sytuacji kryzysowej oraz listę przedsięwzięć uzupełniających (obszary tematyczne działań). Ponadto, w dokumencie określone zostały ramy finansowe projektów oraz przedsięwzięć rewitalizacyjnych wraz z potencjalnymi źródłami finansowania. Dla LPRMRM 2025 zbudowany został system wdrażania, system monitorowania i oceny skuteczności działań rewitalizacyjnych wraz z mechanizmami włączania interesariuszy w proces rewitalizacji miasta Rawa Mazowiecka.

Program spełnia wymagane kryteria kompletności, kompleksowości, koncentracji, komplementarności działań oraz realizuje zasadę partnerstwa i partycypacji w procesie rewitalizacji miasta Rawa Mazowiecka. Służyć ma to wspieraniu pozytywnych przemian, wyprowadzeniu obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz optymalnemu wykorzystaniu endogenicznych potencjałów miasta.

Władze samorządowe, w trosce o podniesienie jakości życia mieszkańców Rawy Mazowieckiej, rozwój społeczno-gospodarczy miasta, w którym następuje proces integrowania działań społecznych i gospodarczych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, rozpoczęły proces rewitalizacji. Przyjęta w LPRMRM 2025 logika działania i interwencji w pełni wpisuje się w ideę kształtowania zrównoważonego rozwoju.

LPRMRM 2025 jest zbieżny ze strategicznymi dokumentami miasta Rawa Mazowiecka (w tym m.in. Strategią Rozwoju Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2014-2020, Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Rawa Mazowiecka) oraz z dokumentami zewnętrznymi (w tym m.in. z Wojewódzkim programie opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2016-2019).

Program stanowi podstawę prowadzenia działań rewitalizacyjnych w obszarze rewitalizacji w latach 2016-2025, które mają wyprowadzić miasto ze zidentyfikowanego stanu kryzysowego, skoncentrowanego w obszarze wyznaczonym do rewitalizacji.

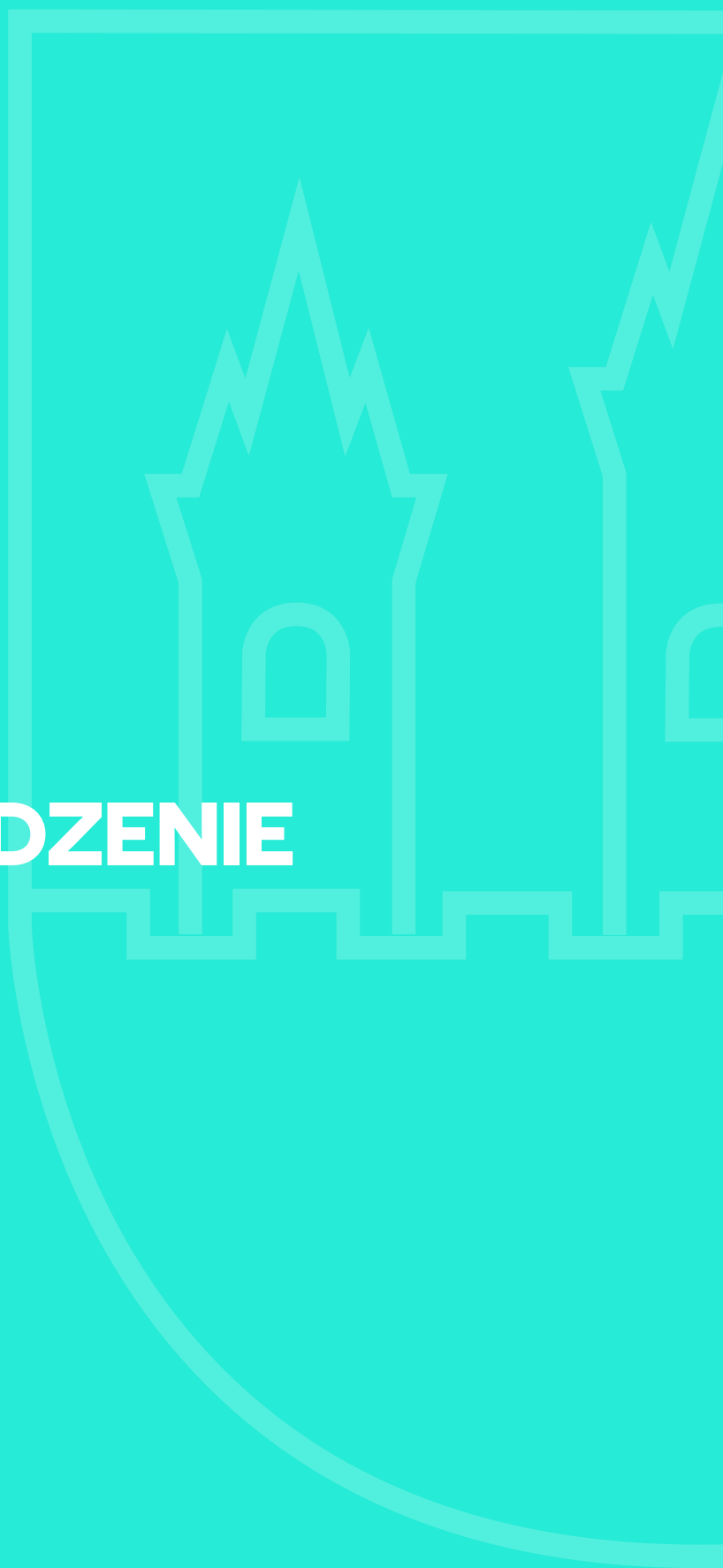
I.

DIAGNOZA CZYNNIKÓW I ZJAWISK KRYZYSOWYCH

I.1.

WPROWADZENIE

Rawa Mazowiecka położona jest we wschodniej części województwa łódzkiego w podregionie skierniewickim, w obszarze funkcjonalnym intensywnego rozwoju rolnictwa i jest stolicą powiatu rawskiego. Należy do grupy miast średniej wielkości: zajmuje powierzchnię 1428 ha i jest zamieszkiwana przez 17 615 osób¹, przy czym gęstość zaludnienia wynosi 1233 osób na 1 km². Rawa Mazowiecka jest jednym z najstarszych miast na Mazowszu.

Miasto leży na Wysoczyźnie Rawskiej, we wschodniej części województwa łódzkiego. Przez miasto przepływają dwie rzeki – Rawka oraz jej dopływ Rylka. Z Rawką związane są początki osadnictwa w Rawie Mazowieckiej – trzy grodziska (Stara Rawa, Dzwonkowice i Anielska Góra). Następnie powstała przedlokacyjna osada miejska (obecnie teren od ul. Skierniewickiej w kierunku Łodzi). Rawa Mazowiecka uzyskała prawa miejskie w 1321 r., a w latach 1355-1370 zbudowano murowany Zamek Książąt Mazowieckich. Miasto zawdzięczało swój rozkwit w XIV w. panowaniu Siemowita III, sprzymierzeńca i sojusznika Kazimierza Wielkiego. Z tego okresu pochodził katalog mazowieckiego prawa zwyczajowego. Książę Siemowit III przeprowadził także reformę sądownictwa, administracji i skarbu, co zapewniło miastu – stolicy księstwa – dobre warunki rozwoju gospodarczego na długie lata. Księstwo zostało inkorporowane do Korony dopiero w 1462 r. przez Kazimierza IV Jagiellończyka, stając się stolicą województwa rawskiego. W 1562 r. natomiast, przeprowadzając reformę skarbu, Zygmunt August utworzył stałe środki na utrzymanie wojska zaciężnego, tzw. skarb kwarciany, na którego siedzibę wybrał właśnie Rawę Mazowiecką, a jego administratorem uczynił starostę rawskiego, przyczyniając się do wzmocnienia znaczenia politycznego miasta w okresie państwa elekcyjnego. Mimo tego miasto, które ucierpiało dotkliwie w czasie potopu szwedzkiego, przez dłuższy czas pozostawało w stagnacji. Dopiero na początku XIX w. nastąpiło ożywienie. W latach 1815-1830 przeprowadzono regulację miasta – wzniesiono zabudowę rynku i ratusz, powstał park w stylu angielskim i zainstalowano oświetlenie uliczne, uregulowano rzekę Rawkę, podjęto także próbę lokacji osady włókienniczej. Powstania, a następnie I wojna światowa utrudniały rozwój miasta. Po odzyskaniu niepodległości miasto rozwijało się bardzo dynamicznie przede wszystkim wzdłuż dawnego Przedmieścia Krakowskiego (obecnie ul. Kościuszki), jednak II wojna światowa znów przerwała ten proces. W czasie wojny zginęło około 2000 mieszkańców miasta, została też zniszczona cała dzielnica żydowska. Po II wojnie światowej stopniowo usunięto zniszczenia, powstały nowe zakłady produkcyjne i usługowe, podnosząc znaczenie lokalnego przemysłu. Obecnie ze względu na bogatą historię, dziedzictwo kulturalne i walory przyrodnicze, miasto jest ważnym ośrodkiem nie tylko przemysłowym, ale także kulturalnym i rekreacyjnym w regionie łódzkim².

¹ Dane GUS, 2015.

² Bochyński S., Huculak M., Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2015-2025 (zwany dalej „Projekt LPR na lata 2015-2025, S. Bochyński, M. Huculak”).

RYSUNEK 1.
POŁOŻENIE RAWY MAZOWIECKIEJ W REGIONIE I W KRAJU

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE

1.2.

SFERA SPOŁECZNA

Diagnoza sfery społecznej Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2016-2025 (LPRMRM 2025) obejmuje sytuację demograficzną, bezrobocie oraz sytuację finansową gospodarstw domowych, pomoc społeczną, aktywność obywatelską, aspekty związane z działalnością instytucji kultury, stan oraz jakość świadczenia usług publicznych z zakresu edukacji. Ponadto poddana diagnozie zostanie sytuacja związana z bezpieczeństwem w mieście.

Przeprowadzona została analiza danych oraz wskaźników obrazujących zjawiska społeczne. Analiza danych przeprowadzona została w ujęciu dynamicznym (w okresie około 10 lat), aby zidentyfikować zmiany sytuacji społecznej mieszkańców Rawy Mazowieckiej oraz dać podstawę do wyznaczenia obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji. Ponadto dla lepszego zdiagnozowania sytuacji społecznej w Rawie Mazowieckiej wybrane wskaźniki zostały porównane do wskaźników woj. łódzkiego lub powiatu rawskiego. Następnie przeprowadzono przestrzenną analizę zjawisk kryzysowych zidentyfikowanych w sferze społecznej, aby delimitować obszary zdegradowane i obszar rewitalizacji.

Dane pochodzą z następujących instytucji i źródeł:

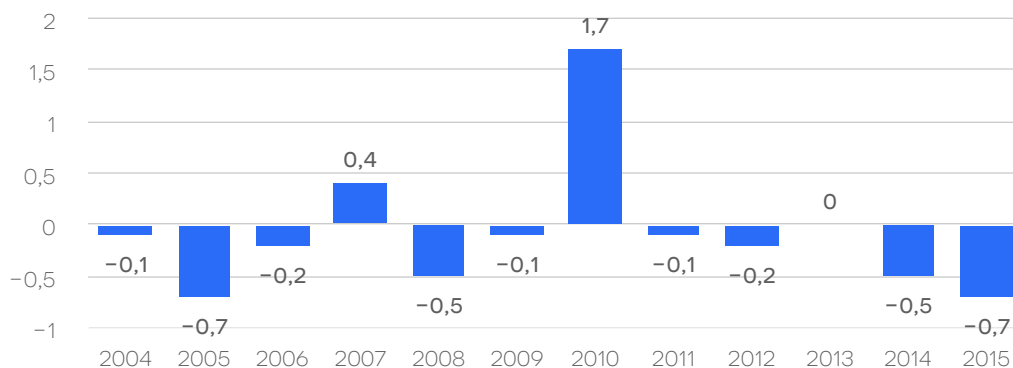
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej (MOPS) w Rawie Mazowieckiej,
- Powiatowy Urząd Pracy (PUP) w Rawie Mazowieckiej,
- Główny Urząd Statystyczny (GUS),
- Urząd Miasta Rawa Mazowiecka,
- „Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w szkołach i placówkach prowadzonych przez Urząd Miasta Rawy Mazowieckiej”,
- „Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w szkołach i placówkach prowadzonych przez Powiat Rawski” na terenie miasta,
- roczne programy współpracy Miasta Rawa Mazowiecka z organizacjami pozarządowymi oraz sprawozdania z ich realizacji,
- roczne raporty Komendy Powiatowej Policji (KPP) w Rawie Mazowieckiej,
- inne materiały.

1.2.1. DEMOGRAFIA

Rawę Mazowiecką zamieszkuje 17 615 osób (stan na koniec roku 2015), przy gęstości zaludnienia na poziomie 1233 osób na 1 km². Średni wiek mieszkańców miasta wynosi 39,7 lat i jest nieznacznie niższy od średniego wieku mieszkańców województwa łódzkiego oraz porównywalny do średniego wieku mieszkańców całej Polski.

Traktując rok 2004 jako rok bazowy, można stwierdzić, że gęstość zaludnienia w Rawie Mazowieckiej spadła o 67 osób na km² (5,2%). W roku 2015 na 1 km² przypadało 1233 mieszkańców. W okresie ostatnich piętnastu lat liczba mieszkańców utrzymuje się na stałym poziomie ze średnimi wahaniami w granicach 1%, choć szczegółowa analiza dynamiki zmian liczby ludności wskazuje, że w większości lat w tym przedziale liczba ludności systematycznie się zmniejsza.

WYKRES 1.
DYNAMIKA ZMIAN LICZBY LUDNOŚCI NA 1000 MIESZKAŃCÓW
W LATACH 2004–2015

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

Saldo migracji oznacza przyrost lub ubytek ludności danej jednostki administracyjnej na skutek migracji. Do analizy sytuacji w Rawie Mazowieckiej posłużył wskaźnik salda migracji w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. *W latach 2004-2014 saldo migracji na 1000 mieszkańców w Rawie Mazowieckiej charakteryzowało się ujemnymi wartościami, co spowodowane było m.in. brakiem możliwości znalezienia pracy, szczególnie przez osoby młode.* Na przestrzeni analizowanych lat najniższa wartość salda migracji występowała w roku 2007 (-6,7), natomiast rok 2014 cechował się najwyższym saldem migracji (-3,4).

Interesujące dane dostarcza wskaźnik salda migracji zagranicznych na pobyt stały na 1000 mieszkańców. Analizując dane z lat 2004-2014 można stwierdzić, że występowały głównie dodatnie wartości tego wskaźnika. Tylko w latach 2004 i 2007 saldo migracji za granicę charakteryzowało się ujemnymi wartościami. Saldo migracji zagranicznych jest dodatnie, co może oznaczać, że mieszkańcy powoli wracają z zagranicy i chcą ponownie osiedlać się w Rawie Mazowieckiej. Może to także świadczyć o atrakcyjności Rawy Mazowieckiej dla sąsiadów zza wschodniej granicy.

Odptyw migracyjny następuje w przeważającej większości w relacjach między miastami, co związane jest głównie z przemieszczaniem się ludzi młodych w wieku od 20 do 30 lat, w celu zdobycia wykształcenia i w konsekwencji atrakcyjniejszej pracy. Przyczyną odptywu migracyjnego z Rawy Mazowieckiej, oprócz wymienionych wyżej, jest dodatkowo przemieszczanie się osób wykształconych i zamożnych do większych aglomeracji za pracą, nauką, handlem i usługami. Przemieszczenia wewnątrz samego miasta dotyczą odptywu ludności z osiedli ze starą zabudową mieszkaniową do domów jednorodzinnych budowanych na osiedlach jednorodzinnych na terenie miasta. Widoczne jest w Rawie Mazowieckiej nasilające się zjawisko suburbanizacji, które związane jest m.in. z segregacją społeczno-ekonomiczną mieszkańców, degradacją tkanki miejskiej. Prowadzi ono w konsekwencji do negatywnych zjawisk oraz pogłębiania się sytuacji kryzysowej w centrum miasta. Jednym ze środków zaradczych na zatrzymanie tych tendencji będzie planowana na najbliższe lata rewitalizacja miasta.

TABELA 1.
MIGRACJE NA POBYT STAŁY W LATACH 2004–2014

ROK	SALDO MIGRACJI NA 1000 MIESZKAŃCÓW	SALDO MIGRACJI ZAGRANICZNYCH NA 1000 OSÓB
2004	-3,8	-0,3
2005	-4,1	0,1
2006	-5,1	0,2
2007	-6,7	0,1
2008	-6,2	0,0
2009	-4,5	0,2
2010	-4,4	0,1
2011	-4,3	0,1
2012	-3,8	0,1
2013	-3,8	-0,1
2014	-3,4	0,1

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

W strukturze mieszkańców przeważają nieznacznie kobiety – współczynnik feminizacji w 2014 roku wynosił 109. Charakterystyczna jest przewaga kobiet w wieku poprodukcyjnym, co jest zbieżne z tendencjami ogólnopolskimi. Z kolei przewaga mężczyzn jest widoczna w okresie produkcyjnym, szczególnie niepokojąca jest wśród osób w wieku 25-40 lat, a więc w okresie rozrodczym. Przewaga ta może wynikać z lepszego dostępu i oferty pracy skierowanej do mężczyzn, traktowanej jednak przez młodych mężczyzn,

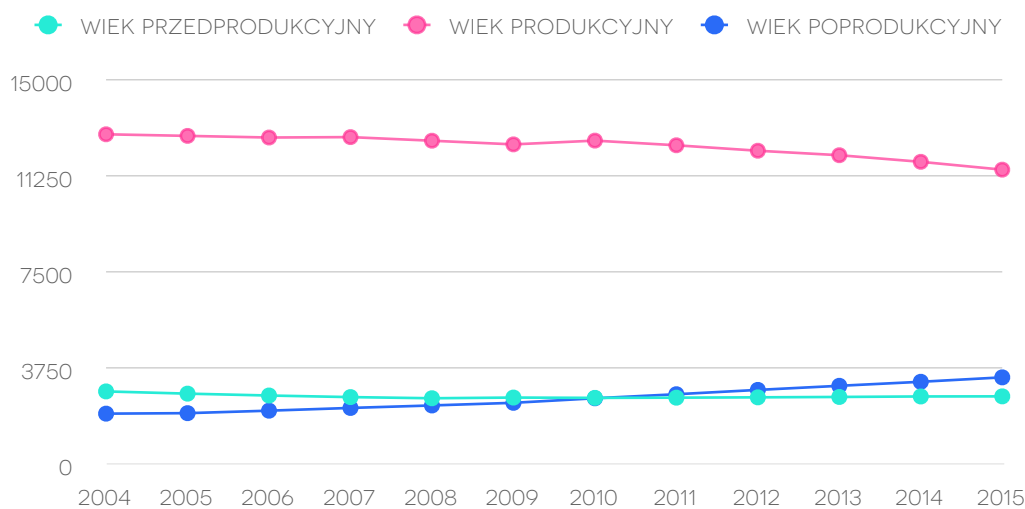
jako przejściowy etap w życiu. Przewaga ta wynikać może z nierównowagi w wymeldowaniach młodych ludzi wyjeżdżających z Rawy Mazowieckiej w poszukiwaniu pracy. Młode kobiety wymeldowują się szybciej, podczas gdy mężczyźni pozostają dłużej zameldowani w domu rodzinnym. Prawdopodobnie oba czynniki składają się na tendencję zaobserwowaną w danych.

Ta nierównowaga nie ma jednak większego wpływu na dzietność, która systematycznie zmniejsza się zgodnie z tendencjami ogólnokrajowymi. W latach 1996-2014 występowały niewielkie różnice w liczbie urodzeń, co może oznaczać duży potencjał oddziaływania poprzez właściwą politykę prorodziną. W szczególności potrzebne są dostępne miejsca w żłobkach i przedszkolach, a także atrakcyjna oferta dla kobiet zachęcająca do osiedlania się i planowania dalszego życia rodzinnego w Rawie Mazowieckiej. Jest to szczególnie istotne dla obszaru centrum miasta.

Ujemne saldo migracji na pobyt stały i utrzymujący się w obecnym czasie ubytek ludności w wieku największej aktywności rozrodczej i zawodowej może spowodować dalsze niekorzystne zmiany w strukturze biologicznej ludności i wpłynąć na trendy demograficzne, związane z procesem starzenia się ludności przejawiającym się stałym zmniejszeniem liczebności dzieci i młodzieży oraz wzrostem liczby ludności w wieku poprodukcyjnym.

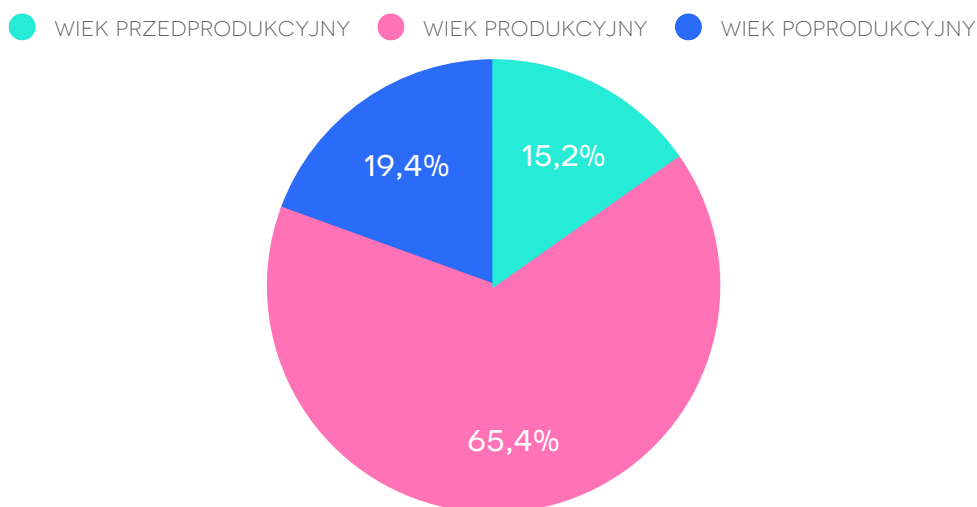
W Rawie Mazowieckiej dominuje ludność w wieku produkcyjnym (65% mieszkańców), jednak w omawianym okresie widoczny jest spadek liczby ludności w tym przedziale wiekowym. *Niepokojący wydaje się fakt, że w latach 2004-2015 liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym znacznie wzrosła.* W roku 2010 liczba osób w wieku poprodukcyjnym zrównała się z liczbą mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym. Liczba mieszkańców Rawy Mazowieckiej w wieku przedprodukcyjnym w analizowanych latach nieznacznie zmalała.

WYKRES 2.
ZMIANY LICZBY LUDNOŚCI W WIEKU PRZED-, PO- I PRODUKCYJNYM W LATACH 2004-2015

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

WYKRES 3.
STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG WIEKU EKONOMICZNEGO W ROKU 2015

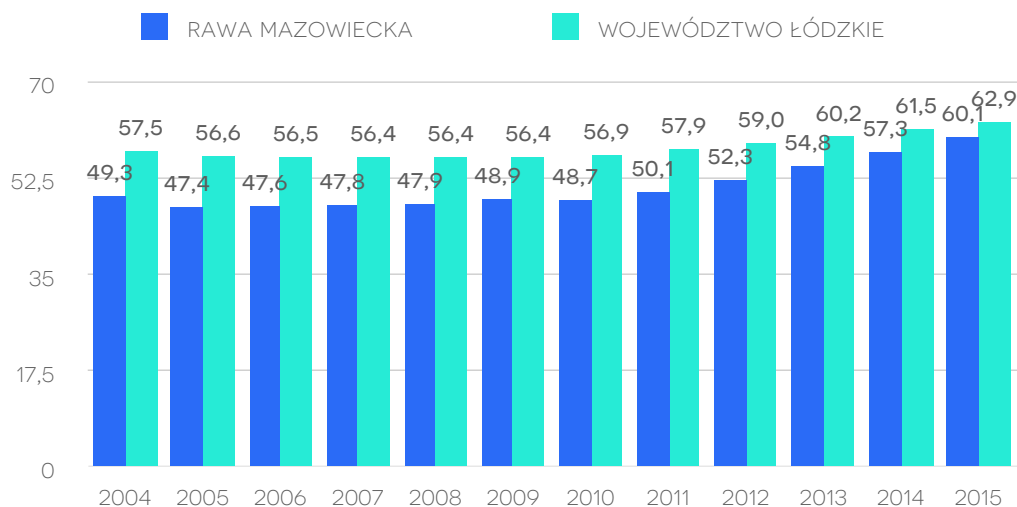

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

W roku 2015 w Rawie Mazowieckiej największy udział stanowili mieszkańcy w wieku produkcyjnym (65%). Udział osób w opisywanej grupie wiekowej w woj. łódzkim jest mniejszy w porównaniu do Rawy Mazowieckiej i wynosi 64%. 19% mieszkańców Rawy Mazowieckiej stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym, dla porównania udział opisywanej grupy wiekowej w woj. łódzkim wynosi 22%. Najmniejszy udział mają osoby w wieku przedprodukcyjnym (15% ludności). W woj. łódzkim mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym w analizowanym roku było mniej o 1 punkt procentowy. Można stwierdzić, że struktura ludności w Rawie Mazowieckiej jest mało korzystna, choć wydaje się być nieznacznie korzystniejsza niż sytuacja w woj. łódzkim ogółem.

Współczynnik obciążenia demograficznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) systematycznie wzrastał w latach 2004-2015, wynosząc odpowiednio 49,3% w 2004 r., 50,1% w 2011 r. oraz 60,1% w 2015 r. W Rawie Mazowieckiej zauważalny jest zatem wzrost liczby osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. W badanym okresie można jednak zaobserwować szybszy wzrost ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym niż w całym województwie łódzkim. W roku 2015 omawiany wskaźnik w Rawie Mazowieckiej wynosił 60,1% i był niższy o niespełna 3 punkty procentowe niż w województwie łódzkim. Dla porównania liczba mieszkańców Rawy Mazowieckiej w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w roku 2004 wynosiła 49,3% i była niższa o ponad 8 punktów procentowych w stosunku do województwa łódzkiego, co sprawia, że sytuacja Rawy Mazowieckiej z roku na rok wydaje się być coraz mniej korzystna.

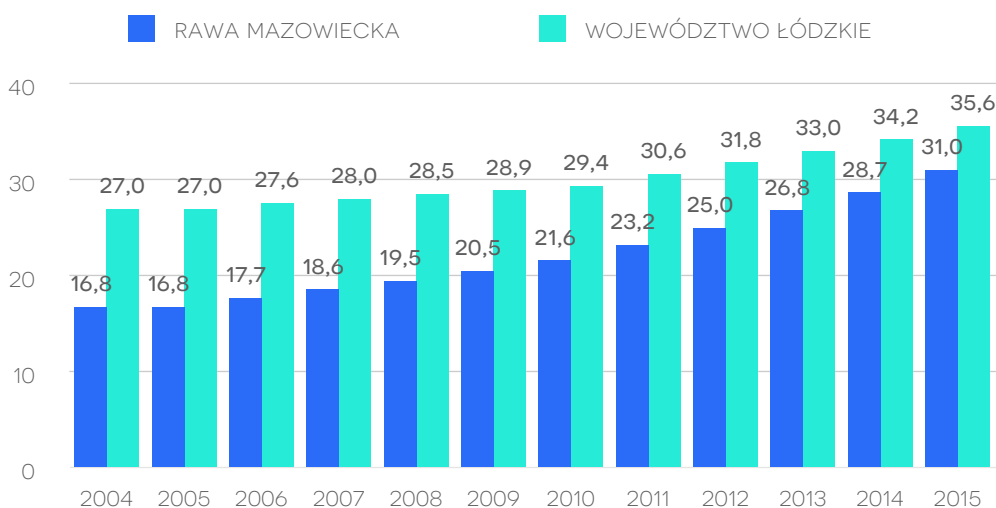
WYKREŚ 4.
LUDNOŚĆ W WIEKU NIEPRODUKCYJNYM NA 100 OSÓB W WIEKU PRODUKCYJNYM
W LATACH 2004–2015

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE GUS

Można zatem zauważyć w Rawie Mazowieckiej stopniowe, i jednocześnie znacznie szybsze niż w województwie łódzkim, starzenie się społeczności, co sugeruje, że w analizie ilościowej problemów należy uwzględnić nie tylko obciążenie demograficzne, ale także rozkład przetrzynny osób starszych i sędziwych w strukturze miasta.

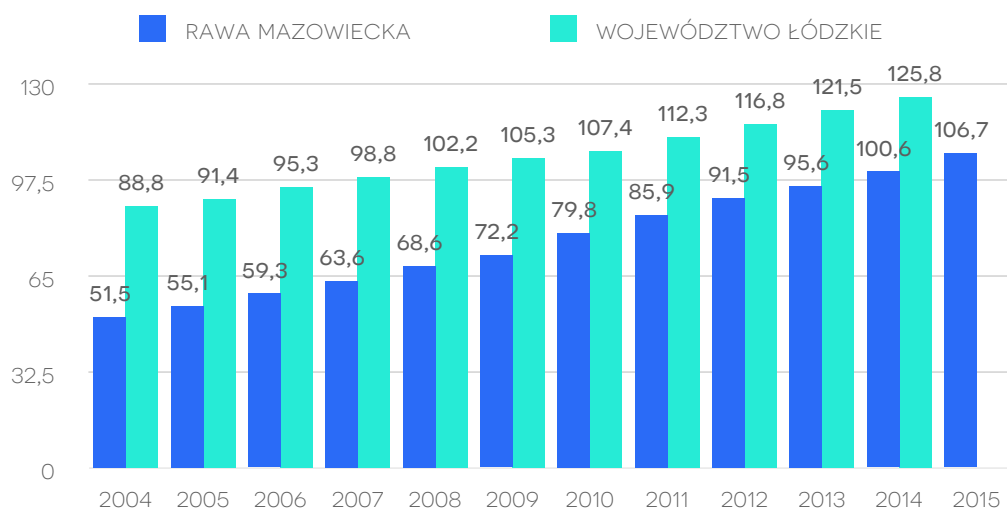
WYKREŚ 5.
LUDNOŚĆ W WIEKU POPRODUKCYJNYM NA 100 OSÓB W WIEKU PRODUKCYJNYM
W LATACH 2004–2015

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE GUS

Pogłębiona analiza tego zjawiska w Rawie Mazowieckiej na podstawie wskaźnika liczby osób w wieku poprodukcyjnym na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w latach 2004-2015 pozwala stwierdzić, że *sytuacja demograficzna w Rawie Mazowieckiej staje się z roku na rok mniej korzystna*. Na tle całego województwa Rawa Mazowiecka wciąż ma niższy odsetek osób w wieku poprodukcyjnym, jednak miasto charakteryzuje się większą dynamiką wzrostu osób w wieku poprodukcyjnym na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym niż całe województwo łódzkie. Traktując rok 2004 jako rok bazowy można zauważyć, że udział mieszkańców Rawy Mazowieckiej w wieku poprodukcyjnym na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym wzrósł w roku 2015 o ponad 14 punktów procentowych, podczas gdy w województwie łódzkim widoczny jest wzrost o niecałe 8 punktów procentowych. W Rawie Mazowieckiej w roku 2015 zamieszkiwało 31% osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. *Innymi słowy sytuacja Rawy Mazowieckiej w tym zakresie pogarsza się, goniąc i pogłębiając tym samym niekorzystną sytuację w całym województwie.*

WYKRES 6.
LUDNOŚĆ W WIEKU POPRODUKCYJNYM NA 100 OSÓB W WIEKU PRZEDPRODUKCYJNYM W LATACH 2004-2015

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE GUS

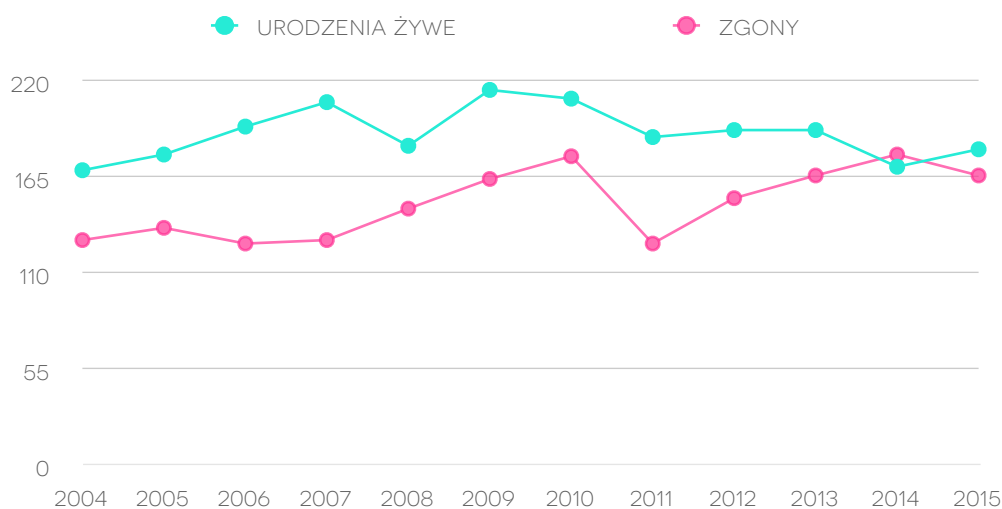
Podobnie niekorzystnie kształtuje się relacja liczby osób w wieku poprodukcyjnym w stosunku do liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym. Analizując powyższe dane można stwierdzić, że *sytuacja demograficzna w województwie łódzkim oraz w Rawie Mazowieckiej rokrocznie się pogarsza. Ta sytuacja ma związek z tendencjami ogólnokrajowymi, m.in. zjawiskiem starzenia się polskiego społeczeństwa, z nowym modelem rodziny (2+1) oraz niżem demograficznym*. Tutaj - podobnie - sytuacja Rawy jest korzystniejsza niż sytuacja województwa ogółem, jednak niepokojący wydaje się fakt, że dynamika omawianego wskaźnika w latach 2004-2015 jest dużo większa niż w województwie łódzkim. W roku 2015 na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym przypadało 106,7 osób w wieku poprodukcyjnym, opisywany wskaźnik w roku 2004 był prawie o połowę niższy.

Sytuację obniżania się liczby ludności w Rawie Mazowieckiej w wieku przedprodukcyjnym warunkują następujące czynniki:

- strukturalne (ograniczenie przez państwo oraz pracodawców świadczeń socjalnych, zła sytuacja na rynku pracy),
- kulturowe (spadek znaczenia wartości i norm, dążenie do samorealizacji, zmiana pozycji kobiety w rodzinie, konsumpcjonizm),
- technologiczne (rewolucja informacyjna, podniesienie świadomości w zakresie regulacji urodzeń).

Ponadto w Rawie Mazowieckiej od kilku lat *spada liczba urodzeń i wzrasta liczba zgonów* - w 2014 roku liczba zgonów przewyższyła liczbę urodzeń. Przyrost naturalny w Rawie Mazowieckiej w latach 2004-2013 charakteryzował się dodatnimi wartościami, co świadczy o występowaniu wciąż większej liczby urodzeń żywych niż zgonów. W roku 2014 zaobserwowano ujemny przyrost naturalny (-7), który oznaczał większą liczbę zgonów niż liczbę urodzeń. W 2015 roku ponownie liczba urodzeń nieznacznie przewyższyła liczbę zgonów.

WYKRES 7.
LICZBA URODZEŃ I ZGONÓW W LATACH 1996-2014

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

Przyrost naturalny był zatem dodatni. W latach 2004-2015 mimo wahań liczby urodzeń i liczby zgonów widać systematyczny spadek wartości wskaźnika przyrostu naturalnego, co związane jest głównie z systematycznym wzrostem liczby zgonów.

TABELA 2.
PRZYRÓST NATURALNY W LATACH 2004–2015

ROK	URODZENIA ŻYWE	ZGONY	PRZYRÓST NATURALNY
2004	169	129	40
2005	179	136	43
2006	194	127	67
2007	208	129	79
2008	183	147	36
2009	215	164	51
2010	210	177	33
2011	188	127	61
2012	192	153	39
2013	192	166	26
2014	171	178	-7
2015	181	166	15

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

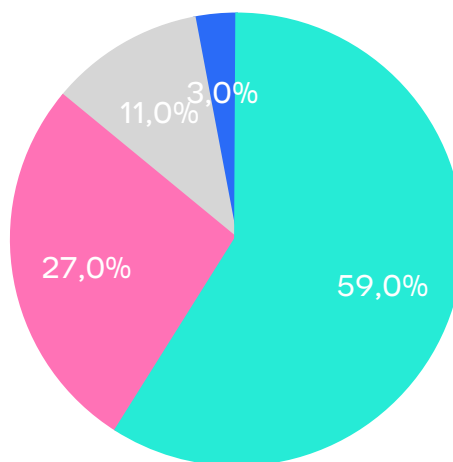
Analizując sytuację stanu cywilnego mieszkańców Rawy Mazowieckiej można stwierdzić, że ponad połowa mieszkańców żyje w związkach małżeńskich (58,5%). Dość dużą część populacji stanowią kawalerowie oraz panny (27,2%). W Rawie Mazowieckiej zamieszkuje 10,9% osób, które straciły swoich współmałżonków. Najmniejszy udział ludności w wieku powyżej 15. roku życia stanowią osoby rozwiedzione (0,3%).

Od 2011 roku systematycznie spada liczba zawieranych małżeństw w Rawie Mazowieckiej. W 2011 wynosiła ona 116 małżeństw, w 2014 już tylko 98, zatem w przeliczeniu na 1000 mieszkańców liczba małżeństw wynosiła w tym okresie od 6,5 do 5,5. Zmiany podstawowych zjawisk demograficznych w Rawie Mazowieckiej są objawem ukształtowania się nowego modelu rodziny.

Głębokie zmiany w strukturze ludności według wieku, wywołane przesuwaniem się wyżów i niżów demograficznych, spowodują określone konsekwencje w wielu dziedzinach życia miasta. Spadek liczby dzieci wpłynie na kształtowanie się sieci szkół i przedszkoli oraz może wpłynąć na likwidację szkół na różnym poziomie nauczania, lecz z drugiej strony ułatwi dostęp do szkół i w dalszej perspektywie może wpływać na wzrost poziomu wykształcenia ludności.

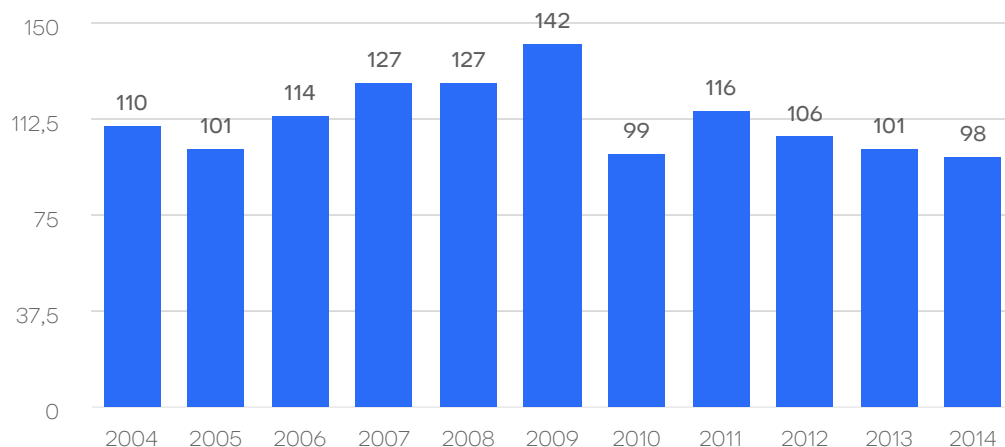
WYKRES 8.
STAN CYWILNY LUDNOŚCI (LUDNOŚĆ 15+ LAT)

- ŻONACI/ZAMĘŻNE
- KAWALEROWIE/PANNY
- WDOWCY/WDOWY
- ROZWIEDZENI/ROZWIEDZONE

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH POLSKAWLICZBACH.PL

WYKRES 9.
MAŁŻEŃSTWA ZAWARTE W LATACH 2004–2014

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH POLSKAWLICZBACH.PL

Wzrost liczby ludzi starszych w Rawie Mazowieckiej będzie wywierał ponadto wpływ na system świadczeń społecznych, rynek wyrobów farmaceutycznych oraz zapotrzebowanie na różnego rodzaju usługi na rzecz ludności.

1.2.2.

SYTUACJA SPOŁECZNO- EKONOMICZNA GOSPODARSTW DOMOWYCH

Istotnym elementem diagnozy społecznej jest sytuacja gospodarstw domowych w Rawie Mazowieckiej. Analizę problemu zagrożenia wykluczeniem społeczno-ekonomicznym rozpoczęto od określenia sytuacji ekonomicznej rawskich rodzin. W tym celu przedstawione zostały dane oraz wskaźniki z zakresu rynku pracy oraz dane pozyskane z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rawie Mazowieckiej.

TABELA 3.
STOPA BEZROBOCIA W LATACH 2004–2015 [%]

ROK	RAWA MAZOWIECKA	WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE
2004	15,6	19,5
2005	14,1	17,9
2006	10,9	14,7
2007	8,6	11,2
2008	7,7	9,2
2009	10,0	11,9
2010	9,7	12,2
2011	10,3	12,9
2012	10,4	14,0
2013	11,0	14,1
2014	9,1	11,8
2015	5,5	10,3

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

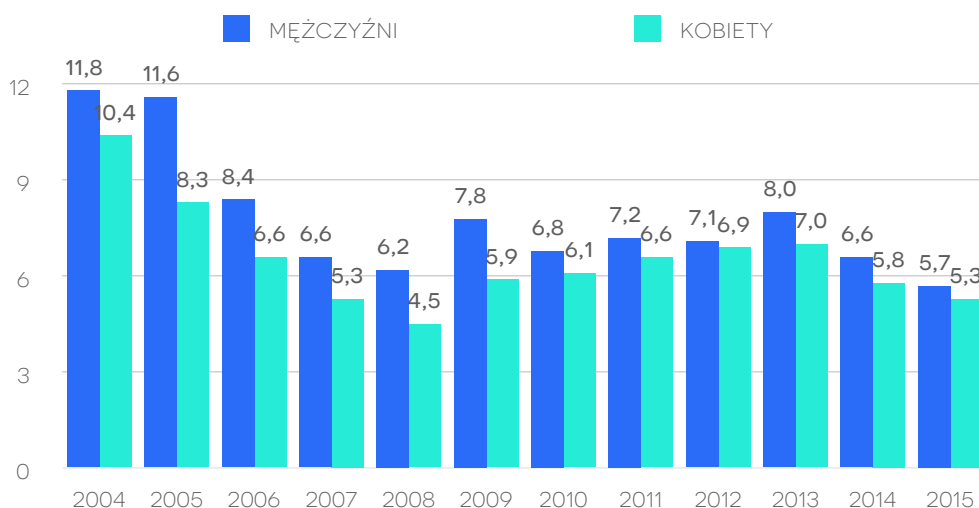
Przeciętne wynagrodzenie miesięczne brutto w 2015 roku w zakładach pracy na terenie powiatu rawskiego wynosiło 3168,26 zł, które stanowiło 87,5% przeciętnego wynagrodzenia w regionie (3618,63 zł) i 79,1% przeciętnego wynagrodzenia w Polsce (4003,99 zł). Najwyższe wynagrodzenia wypłacane są w sektorze przedsiębiorstw. Przeważają w tym zakresie przedsiębiorstwa zaopatrujące w energię elektryczną, gaz, wodę oraz firmy

logistyczne i spedycyjne działające na terenie miasta. Narodowy Spis Powszechny Ludności przeprowadzony w 2011 roku pokazał jednak, że podobnie jak w roku 2002 większość osób utrzymuje się z dochodów z pracy najemnej i samozatrudnienia, zaś mniej z pracy w rolnictwie. Do rzadkości w Rawie Mazowieckiej należą dochody z najmu. Dużą grupą osób utrzymujących się z niskich dochodów są emeryci. *Okolo 5,5% ogółu ludności korzysta ze wsparcia pomocy społecznej w różnym zakresie, wśród nich 188 osób z powodu niepełnosprawności. Przytoczone dane wskazują, że należy w pogłębiony sposób przeanalizować przyczyny trudnej sytuacji ekonomicznej rawskich rodzin.*

W roku 2015 liczba osób w wieku produkcyjnym w Rawie Mazowieckiej wynosiła 11 449, tj. 65,0% ogółu mieszkańców. Bezrobocie na terenie miasta Rawa Mazowiecka i powiatu rawskiego w latach 2008-2013 wykazywało tendencję zwyżkową, na co zapewne miała wpływ sytuacja gospodarki w kraju, jak i w całej Unii Europejskiej. Od roku 2014 odnotowano zauważalny spadek bezrobocia, aż do poziomu około 5,5 % w roku 2015.

W analizowanych latach udział bezrobotnych mężczyzn był większy od udziału bezrobotnych kobiet. W roku 2015 analizowany wskaźnik wynosił dla mężczyzn 5,7% natomiast dla kobiet 5,3% (różnica 0,4 punktu procentowego). Dla porównania w roku 2004, kiedy odnotowano najwyższy poziom bezrobocia rejestrowanego w badanym okresie, różnica między udziałem bezrobotnych kobiet i mężczyzn wynosiła prawie 2 punkty procentowe. Najwyższą różnicę w udziale poszczególnych płci wśród bezrobotnych w Rawie Mazowieckiej odnotowano w roku 2005 i wynosiła ona ponad 3 punkty procentowe.

WYKRES 10.
STOPA BEZROBOCIA W LATACH 2004–2015 WG PŁCI [%]

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

Wśród ogółu liczby bezrobotnych mieszkańców, zarówno z terenu miasta Rawa Mazowiecka, jak i powiatu rawskiego, większą grupę stanowią mężczyźni, zaś *analiza*

aktywności ekonomicznej ludności miasta Rawa Mazowiecka według kryterium wykształcenia dodatkowo pokazuje, że dominują osoby z niskim wykształceniem.

Analizując sytuację bezrobotnych według poziomu wykształcenia w latach 2010-2014 można stwierdzić, że nastąpił wzrost udziału bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym oraz z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym. W analizowanym okresie nastąpił natomiast spadek osób bezrobotnych z wykształceniem zawodowym i średnim ogólnokształcącym. W roku 2014 w Rawie Mazowieckiej największy udział stanowią bezrobotni z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (27,03%), zasadniczym zawodowym (26,45%) oraz policealnym i średnim zawodowym (25,03%). Najmniejszy udział w analizowanym roku stanowią osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym, udział osób z wykształceniem wyższym stanowi 11,24% wszystkich bezrobotnych. *Trudna sytuacja osób bezrobotnych spowodowana jest m.in. niskimi kwalifikacjami osób na rynku pracy oraz niedopasowaniem umiejętności i kwalifikacji tych osób do potrzeb rynku pracy.*

TABELA 4.
ZAREJESTROWANI BEZROBOTNI WG POZIOMU WYKSZTAŁCENIA [%]

POZIOM WYKSZTAŁCENIA	2010	2011	2012	2013	2014
WYŻSZE	9,2	12,7	14,5	12,9	11,2
POLICEALNE I ŚREDNIE ZAWODOWE	22,0	21,1	24,7	24,5	25,0
ŚREDNIE OGÓLNOKSZTAŁCĄCE	11,2	8,7	10,2	11,1	10,2
ZASADNICZE ZAWODOWE	31,1	33,7	26,5	27,3	26,5
GIMNAZJALNE I PONIŻEJ	26,5	23,7	24,2	24,2	27,0

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH PUP W RAWIE MAZOWIECKIEJ

Sytuacja na rynku pracy w Rawie Mazowieckiej wydawałaby się korzystna, ale pogłębiona analiza sytuacji osób bezrobotnych pozwoliła na wskazanie szeregu niepokojących negatywnych zjawisk występujących w tej grupie mieszkańców Rawy Mazowieckiej.

TABELA 5.
BEZROBOCIE ORAZ DŁUGOTRWALE BEZROBOCIE W LATACH 2011–2015

WSKAŹNIK	2011	2012	2013	2014	2015
LICZBA BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH OGÓŁEM	824	823	864	703	610
UDZIAŁ BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH W LICZBIE LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM [%]	7	7	7	6	5
DŁUGOTRWALE BEZROBOTNI	300	322	380	375	271
BEZROBOTNI OGÓŁEM Z PRAWEM DO ZASIŁKU	193	162	147	102	100
UDZIAŁ DŁUGOTRWALE BEZROBOTNYCH W LICZBIE BEZROBOTNYCH OGÓŁEM [%]	36	39	44	53	44
UDZIAŁ OSÓB Z PRAWEM DO ZASIŁKU W LICZBIE BEZROBOTNYCH OGÓŁEM [%]	23	20	17	15	16

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH MOPS W RAWIE MAZOWIECKIEJ

Analizując powyższe dane można zauważyć, że na przestrzeni lat 2011-2013 z roku na rok rosła liczba osób bezrobotnych oraz długotrwale bezrobotnych. Sytuacja poprawia się od 2014 roku, jednak podkreślić trzeba, że zmniejsza się w tej grupie także liczba osób z prawem do zasiłku stanowiąc w 2015 roku jedynie 16% bezrobotnych. Na tej podstawie można stwierdzić, że *sytuacja osób bezrobotnych w mieście jest niekorzystna. Ponadto rośnie udział osób bezrobotnych długotrwale, osiągając w 2014 roku udział ponad 53% w tej grupie. Długotrwale bezrobocie związane jest z trudną i pogarszającą się sytuacją ekonomiczną mieszkańców oraz ich rodzin, a także z licznymi problemami społecznymi, które są następstwem pozostawania dłużej bez pracy.*

Dla dokładniejszego zobrazowania sytuacji mieszkańców Rawy Mazowieckiej na rynku pracy, zaprezentowano dane dotyczące odsetka osób długotrwale bezrobotnych wśród grupy osób bezrobotnych według poszczególnych grup wiekowych. Liczba zarejestrowanych długotrwale bezrobotnych przyrównana została do liczby bezrobotnych mieszkańców Rawy Mazowieckiej z poszczególnych grup wiekowych.

Dane statystyczne pozwalają stwierdzić, iż *w ciągu lat 2008-2015 nastąpiła negatywna zmiana w odsetku osób długotrwale bezrobotnych w grupach wiekowych 35-44, 60-64*. Jedyną grupą wiekową, której udział systematycznie maleje jest grupa wiekowa 45-54 lata.

W analizowanym okresie dominującą grupą wiekową wśród osób długotrwale bezrobotnych jest grupa 25-34. Szczególnie trudny dla młodych ludzi był okres 2011-2014. Od 2014 roku widoczne jest zmniejszenie się liczby osób długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku 25-34. Wzrost długotrwałego bezrobocia w grupie 25-34 lata może być skutkiem nieskorelowania systemu edukacji z popytem miasta na określone zawody, zaś w grupie 35-44 – z niekorzystną sytuacją demograficzną miasta, mało atrakcyjnymi wynagrodzeniami oferowanymi na rynku pracy, a także niskim zapotrzebowaniem w Rawie Mazowieckiej na wykwalifikowaną i doświadczoną siłę roboczą, co z kolei skutkuje odpływem najbardziej mobilnej zawodowo i przestrzennie ludności miasta.

TABELA 6.
LICZBA OSÓB DŁUGOTRWALE BEZROBOTNYCH WEDŁUG WIEKU
W LATACH 2008–2015

ROK	GRUPY WIEKOWE					
	18–24	25–34	35–44	45–54	55–59	60–64
2008	14	49	46	112	42	15
2009	31	57	35	90	29	13
2010	27	66	46	91	48	5
2011	36	84	54	73	39	13
2012	30	88	52	87	51	13
2013	43	101	79	87	49	21
2014	31	86	78	81	71	27
2015	19	55	72	52	45	28

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH PUP W RAWIE MAZOWIECKIEJ

Z kolei analiza sytuacji długotrwale bezrobotnych w odniesieniu do liczby bezrobotnych w danej grupie wiekowej wskazuje, że w tej grupie osób dominują mieszkańcy Rawy Mazowieckiej w wieku 60-64 oraz 55-59, co może wskazywać na problem ze znalezieniem

pracy z powodu niechęci pracodawców do zatrudnienia osób zbliżających się do wieku emerytalnego. Problemem w tym zakresie może być również niedostosowanie kwalifikacji i umiejętności tych osób do zmieniających się szybko potrzeb na rynku pracy.

TABELA 7.
LICZBA OSÓB BEZROBOTNYCH ORAZ DŁUGOTRWALE BEZROBOTNYCH WEDŁUG WIEKU W ROKU 2014

WSKAŹNIK	GRUPY WIEKOWE					
	18-24	25-34	35-44	45-54	55-59	60-64
LICZBA DŁUGOTRWALE BEZROBOTNYCH	31	86	78	81	71	27
LICZBA BEZROBOTNYCH OGÓŁEM	94	182	144	138	101	43
UDZIAŁ LICZBY DŁUGOTRWALE BEZROBOTNYCH W LICZBIE BEZROBOTNYCH OGÓŁEM [%]	33	47	54	59	70	63

TABELA 8.
LICZBA OSÓB ZAGROŻONYCH WYKLUCZENIEM Z POWODU BEZROBOCIA

WSKAŹNIK	2009	2010	2011	2012	2013	2014
LICZBA DŁUGOTRWALE BEZROBOTNYCH	148	162	166	200	253	374
LICZBA BEZROBOTNYCH Z WYKSZTAŁCENIEM GIMNAZJALNYM I NIŻSZYM	216	205	195	199	209	190
LICZBA MŁODYCH BEZROBOTNYCH DO 25. ROKU ŻYCIA Z WYKSZTAŁCENIEM GIMNAZJALNYM I NIŻSZYM	28	21	31	23	25	22

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH PUP W RAWIE MAZOWIECKIEJ

Zarówno miasto Rawa Mazowiecka, jak i powiat rawski dysponują młodą i coraz lepiej wykwalifikowaną kadrą pracowników. W aspekcie tworzenia nowych miejsc pracy, korzystnie przedstawia się struktura wiekowa bezrobotnych. Zdecydowaną większość potencjalnych pracowników stanowią bowiem osoby młode, w wieku 18-44 lata. Mniej korzystnie przedstawia się jednak bardziej szczegółowa analiza. *Według danych PUP wśród osób bezrobotnych grupami szczególnie narażonymi na wykluczenie są długotrwale bezrobotni, bezrobotni z wykształceniem gimnazjalnym i niższym oraz młodzież do 25 roku życia z wykształceniem gimnazjalnym i niższym* (tab. 8).

Głównymi przyczynami istniejącego bezrobocia w Rawie Mazowieckiej są:

- *wysoki udział młodzieży wśród bezrobotnych spowodowany brakiem doświadczenia zawodowego - absolwenci szkół wkraczają na rynek pracy, na którym poszukiwani są przede wszystkim kandydaci posiadający doświadczenie zawodowe;*
- *wyż demograficzny wchodzący na rawski rynek pracy;*
- *narastające zniechęcenie do poszukiwania pracy w grupie długotrwale bezrobotnych;*
- *dezaktualizacja kwalifikacji zawodowych w grupie długotrwale bezrobotnych;*
- *poszerzająca się strefa ubóstwa;*
- *problem długotrwałego uzależnienia od pomocy społecznej.*

Problem stanowią przede wszystkim następujące czynniki:

- *niedopasowanie wykształcenia kandydatów do potrzeb rynku pracy;*
- *brak motywacji do podjęcia pracy przez osoby długotrwale bezrobotne;*
- *niskie kwalifikacje osób bezrobotnych;*
- *niskie płace oferowane przez pracodawców, co wpływa na mniejszą motywację do poszukiwania pracy.*

W Rawie Mazowieckiej dopiero w 2014 roku nastąpiło przełamanie tej niekorzystnej tendencji i widoczny jest wyraźny spadek liczby bezrobotnych, który jednak nie przekłada się na spadek liczby osób zagrożonych wykluczeniem społecznym z powodu bezrobocia. *W tym kontekście należy podjąć działania zapobiegawcze i wprowadzić w szkołach gimnazjalnych program podnoszenia i rozwijania u uczniów kluczowych kompetencji ułatwiających dostęp do rynku pracy.* Program powinien uwzględniać też podnoszenie kwalifikacji zawodowych nauczycieli, a także wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi poprzez indywidualizację nauki. Uzupełnieniem tych działań powinno być lepsze doradztwo edukacyjno-zawodowe, zwłaszcza w zakresie zawodów deficytowych.

Powiatowy Urząd Pracy w Rawie Mazowieckiej, odpowiadając na potrzeby osób bezrobotnych, realizuje w bieżącym okresie programowania dla funduszy UE projekty z udziałem środków EFS, związane z aktywizacją osób pozostających bez pracy. Pierwszy z typów projektów skierowany jest do osób młodych, w którym uczestnicy są objęci indywidualną i kompleksową pomocą. Uczestnicy projektu mogą skorzystać z ustalania indywidualnego profilu pomocy oraz przygotowania bądź uaktualnienia Indywidualnego Planu Działania. Ponadto jest możliwość skorzystania z pośrednictwa pracy lub poradnictwa zawodowego. Następnie w zależności od potrzeb i możliwości, osoby objęte

wsparciem mogą skorzystać ze szkoleń zawodowych, staży lub jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej.

Drugi z realizowanych typów projektów związany jest z aktywizacją osób pozostających bez pracy po 29 roku życia. Omawiany projekt skierowany jest do osób bezrobotnych, zakwalifikowanych do I lub II profilu pomocy, znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, w tym osób po 50 roku życia, osób długotrwale bezrobotnych, kobiet, osób z niepełnosprawnościami, osób o niskich kwalifikacjach. Forma i zakres wsparcia uczestników zbliżona jest do projektu skierowanego do osób młodych pozostających bez pracy. Planowana jest ponadto realizacja projektów we współpracy Powiatowego Urzędu Pracy, Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej i Miasta Rawa Mazowiecka w zakresie przeciwdziałania bezrobociu, szczególnie wśród grup objętych długotrwałym bezrobociem.

W mieście działa Spółdzielnia Socjalna Nadzieja i Praca, której celem jest zatrudnienie osób wykluczonych społecznie oraz trwale bezrobotnych, w szczególności z obszaru miasta Rawy Mazowieckiej, Gminy i Miasta Biała Rawska oraz całego obszaru powiatu rawskiego.

1.2.3. **POMOC SPOŁECZNA**

W Rawie Mazowieckiej działa Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, którego zakres działań obejmuje zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej. Prawo do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej przysługuje osobom i rodzinom, których dochód nie przekracza określonego kryterium dochodowego, przy jednoczesnym wystąpieniu co najmniej jednej z następujących okoliczności: sieroctwo, bezdomność, potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała choroba, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego (zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych), alkoholizm, narkomania, trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego, klęska żywiołowa lub ekologiczna, przemoc w rodzinie, brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze, trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa. Najczęściej występujące przyczyny przyznawania pomocy w latach 2008-2014, wraz z liczbą korzystających z pomocy przedstawiono w tabeli 9.

Brak dochodu lub dochód na bardzo niskim poziomie wraz z bezrobociem, niepełnosprawnością i długotrwałą chorobą stanowią najczęstsze przyczyny korzystania ze świadczeń pomocy społecznej. Najczęściej udzielane formy pomocy społecznej przedstawiono w tabeli 10.

TABELA 9.
NAJCZĘŚCIEJ WYSTĘPUJĄCE PRZYCZYNY PRYZNANIA POMOCY SPOŁECZNEJ
W LATACH 2008– 2014

PRZYCZYNY	LICZBA RODZIN W LATACH						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
UBÓSTWO	316	325	323	308	299	345	364
BEZROBOCIE	238	262	259	271	253	277	287
NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ	206	220	205	206	216	227	245
DŁUGOTRWAŁA CHOROBA	249	285	259	265	267	289	298
BEZRADNOŚĆ W SPRA- WACH OPIEKUŃCZO- WYCHOWAWCZYCH I PROWADZENIA GOS- PODARSTWA DOMO- WEGO, W TYM:	107	91	88	80	78	91	94
A) RODZINY NIEPEŁNE	77	71	72	65	63	73	79
B) RODZINY WIELODZIELNE	30	20	16	15	15	18	15
PROBLEM ALKOHOLOWY	69	91	83	84	79	86	93
OCHRONA MACIERZYŃSTWA	59	66	72	56	50	77	86
BEZDOMNOŚĆ	11	17	18	25	18	17	19
ZDARZENIE LOSOWE	6	1	0	9	8	3	0
PRZEMOC W RODZINIE	1	4	6	3	2	1	3
TRUDNOŚCI W PRZY- STOSOWANIU DO ŻY- CIA PO OPUSZCZENIU ZAKŁADU KARNEGO	7	18	0	9	16	9	7

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH MOPS W RAWIE MAZOWIECKIEJ

TABELA 10.
NAJCZĘSTSZE FORMY UDZIELANEJ POMOCY SPOŁECZNEJ W LATACH 2008–2014

FORMY POMOCY	LICZBA OSÓB W LATACH						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ZASIŁKI STAŁE	79	93	92	86	90	100	102
SKŁADKI NA UBEZPIECZENIE ZDROWOTNE OPŁACANE ZA OSOBY POBIERAJĄCE ZASIŁEK STAŁY	59	72	59	75	77	88	83
SPECJALISTYCZNE USŁUGI OPIEKUŃCZE	7	8	7	5	5	4	3
USŁUGI OPIEKUŃCZE	60	69	52	53	55	53	54
ZASIŁKI OKRESOWE	131	78	50	47	30	31	100
ZASIŁKI CELOWE	358	404	322	377	326	387	386
ZASIŁKI CELOWE W WYNIKU ZDARZENIA LOSOWEGO	6	1	0	9	8	1	0
ZASIŁKI CELOWE SPECJALNE	61	79	39	51	51	57	66
OPŁACENIE POSIŁKU DLA DZIECI PRZEDSZKOLNYCH, UCZNIÓW I DOROSŁYCH	205	493	308	315	368	280	354
PROGRAM „LEK”	97	102	95	78	79	82	100
DOPLATA DO KOSZTÓW POBYTU W DOMU POMOCY SPOŁECZNEJ	12	8	8	14	13	15	11
PRACA SOCJALNA	400	338	424	367	388	398	389

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH MOPS W RAWIE MAZOWIECKIEJ

Względnie ustabilizowana liczba osób pobierających zasiłki stałe oraz znaczne wahania liczby zasiłków celowych pokazują, że *w Rawie Mazowieckiej istnieje duża grupa osób o bardzo niskim poczuciu bezpieczeństwa ekonomicznego, uzależniona od sezonowej pracy i wahań koniunkturalnych.*

Po wyczerpaniu możliwości uzyskania pomocy z tytułu utraty zatrudnienia z urzędu pracy bądź systemu ubezpieczeń społecznych, po wystąpieniu niepełnosprawności, w znaczny sposób ograniczającej możliwości jednostki do samodzielnego rozwiązywania trudnej sytuacji bytowej czy też z powodu długotrwałej choroby w bardzo krótkim czasie rodzina może popaść w stan głębokiego ubóstwa.

Świadczenia dostępne w systemie pomocy społecznej mają pomóc w rozwiązaniu trudnej sytuacji, która powinna być stanem przejściowym. Niestety, część z beneficjentów pomocy społecznej przyzwyczaja się do bierności, i jeśli taki stan utrwała się w dłuższym okresie czasu, prowadzi do swoistego uzależnienia od pomocy społecznej. Stąd, budowanie aktywnej społeczności lokalnej powinno opierać się na monitorowaniu potrzeb, profilaktyce i edukacji społecznej oraz rozwoju usług, szczególnie tych, które zaktywizują i umożliwią usamodzielnienie.

Jak pokazują dane dotyczące korzystania ze świadczeń pomocy społecznej, niebagatelną rolę odgrywają w nich świadczenia rodzinne. Prawo do zasiłku rodzinnego i dodatków do tego zasiłku po spełnieniu warunku dochodowego przysługuje: rodzicom, jednemu z rodziców albo opiekunowi prawnemu dziecka, opiekunowi faktycznemu dziecka, osobie uczącej się do ukończenia przez dziecko 18. roku życia lub – nauki w szkole, jednak nie dłużej niż do ukończenia 21. roku życia, albo 24. roku życia, jeżeli kontynuuje naukę w szkole lub w szkole wyższej i legitymuje się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności. Zasiłek rodzinny przysługuje osobie uczącej się w szkole lub szkole wyższej, jednak nie dłużej niż do ukończenia 24 roku życia.

Analiza danych z tabeli zamieszczonej na następnej stronie pozwala wskazać **najważniejsze problemy, z którymi borykają się rawskie rodziny – trudności wynikające z wielodzietności oraz konieczności opieki nad osobami zależnymi (osobami starszymi lub z niepełnosprawnościami)**. Miasto stara się łagodzić przynajmniej niektóre z problemów wynikających z wielodzietności, dlatego z myślą o rodzinach wielodzietnych, posiadających co najmniej troje dzieci do 18 roku życia lub do 24 - gdy dziecko uczy się lub studiuje, powstał system zniżek, ulg, preferencji i uprawnień pod nazwą „Duża Rodzina 3+”. System ten tworzy Miasto Rawa Mazowiecka oraz partnerzy (lokalni przedsiębiorcy).

TABELA 11.
KATALOG ŚWIADCZEŃ RODZINNYCH W LATACH 2008–2014

RODZAJ ŚWIADCZENIA	LICZBA ŚWIADCZEŃ W LATACH						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ZASIŁEK RODZINNY	20 516	17 095	14 930	13 754	11 200	11 790	14 423
DODATEK Z TYT. URODZENIA DZIECKA	100	91	97	73	80	80	60
DODATEK Z TYT. OPIEKI NAD DZIECKIEM W O- KRESIE KORZYSTANIA Z URLOPU WYCHO- WAWCZEGO	1022	1021	789	681	541	531	368
DODATEK Z TYT. SA- MOTNEGO WYCHO- WYWANIA DZIECKA	924	708	675	570	560	552	484
DODATEK Z TYT. KSZTAŁCENIA I RE- HABILITACJI DZIECKA NIEPEŁNOSPRAWNEGO	951	934	880	847	808	771	791
DODATEK Z TYT. WYCHOWYWANIA DZIECKA W RODZINIE WIEŁODZIETNEJ	2123	1961	1776	1647	1511	1381	1532
DODATEK Z TYT. ROZPOCZĘCIA ROKU SZKOLNEGO	1010	1039	868	818	700	699	657
DODATEK Z TYT. ROZPOCZĘCIA NAUKI POZA MIEJSCEM ZAMIESZKANIA	204	87	141	187	186	174	160
JEDNORAZOWA ZAPOMOGA Z TYT. URODZENIA DZIECKA	180	203	209	195	191	154	158
ŚWIADCZENIE PIELĘGNACYJNE	396	353	510	649	861	797	674
ZASIŁEK PIELĘGNACYJNY	3447	3832	4166	4304	4431	5632	4792

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH MOPS W RAWIE MAZOWIECKIEJ

Świetlica Środowiskowa im. bł. Edmunda Bojanowskiego jest jedną z najaktywniejszych organizacji w procesie wychowawczo-opiekuńczym dzieci i młodzieży mieszkającej w Rawie Mazowieckiej. Dzieci uczęszczające do świetlicy borykają się z wieloma problemami, które spowodowane są głównie sytuacją rodzinną. **Problemy, z którymi spotykają się na co dzień podopieczni świetlicy to m.in.:**

- **Brak sprawowania opieki nad dzieckiem przez rodziców** - rodzinne środowisko dzieci charakteryzuje się brakiem stabilności. Część opiekunów prawnych dzieci nadużywa alkoholu. Ponadto dzieci uczęszczające do świetlicy pochodzą także z rodzin o niskim statusie socjalnym.
- **Brak możliwości wsparcia dzieci przez rodziców w pomoce edukacyjne i łagodzeniu kryzysów szkolnych.** Dzieci i młodzież uczęszczające do świetlicy potrzebują wsparcia w przyswajaniu materiału prezentowanego na zajęciach w szkole oraz pomocy w odrabianiu prac domowych. Sfera ta jest zaniedbana przez rodziców z powodu braku opiekunów w domu (pobyt w pracy), niskiego poziomu wykształcenia i trudnej sytuacji życiowej.
- **Niezaradność wychowawcza rodziców** - rodzice nie wiedzą, w jaki sposób można wychować własne dziecko, nie mają na ten temat wiedzy ani wzorców do naśladowania, dlatego często nie reagują na problemy wychowawcze, bądź ich reakcja jest nieodpowiednia (złość, krzyk, agresja).
- **Brak troski rodziców o rozwój zainteresowań dziecka** - rodzice nie są w stanie troszczyć się o rozwój zainteresowań dzieci, gdyż często borykają się z wieloma problemami. Swoją rolę ograniczają do możliwości zaspokojenia potrzeb życiowych dziecka. Dzieci potrzebują poszerzenia możliwości własnego rozwoju, nabywania nowych umiejętności (plastycznych, teatralnych, umiejętności majsterkowania itp.) oraz podniesienia poziomu samooceny.
- **Występowanie wśród wychowanków postaw i zachowań nieakceptowanych społecznie oraz wysoki poziom agresji** - dzieci i młodzież - podopieczni świetlicy są na etapach rozwoju, kiedy kształtuje się moralność i poczucie własnej tożsamości. Potrzebują pozytywnych wzorców, które pozwolą im uniknąć trudnych sytuacji życiowych oraz zminimalizować ryzyko odtworzenia dysfunkcyjnych wzorców rodzinnych oraz negatywnych wzorców nabytych z otaczającego środowiska oraz za pośrednictwem mediów.

Zidentyfikowane problemy oraz liczba dzieci oczekująca i wymagająca pomocy wskazuje na dalszą potrzebę rozwoju placówki, także w zakresie infrastruktury. Ważne jest także poszerzanie zakresu i metod wsparcia kierowanego do dzieci, młodzieży i ich rodzin.

W roku 2011 powołano Zespół Interdyscyplinarny, którego zadaniem jest realizacja działań określonych w znowelizowanej ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Bezpośrednią obsługę funkcjonowania Zespołu Interdyscyplinarnego zgodnie ze wskazaniem ustawowym, prowadzi Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. W jego skład wchodzi także przedstawiciele policji, oświaty oraz Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i prokuratury rejonowej. Posiedzenia Zespołu odbywają się w zależności od potrzeb nie rzadziej niż raz na kwartał. Ponadto w bieżącej pracy Zespołu Interdyscyplinarnego powoływane są grupy robocze na potrzeby pracy z indywidualnymi przypadkami w ramach procedury „Niebieska Karta”.

W okresie od października do grudnia 2011 roku do Przewodniczącej Zespołu Interdyscyplinarnego wpłynęło 14 Niebieskich Kart – część A, sporządzonych przez Komendę Powiatową Policji w Rawie Mazowieckiej. W roku 2012 do Zespołu Interdyscyplinarnego

wpłynęło ogółem 40 Niebieskich Kart dotyczących 36 rodzin. Liczba Niebieskich Kart ulega niewielkim wahaniom. Założenie Niebieskiej Karty jest informacją dla służb i opieki społecznej, że w danej rodzinie dochodzi do aktów przemocy. Koncentracja wydanych Niebieskich Kart w Rawie Mazowieckiej widoczna jest m.in. w centrum miasta.

Przedstawione zjawiska mają negatywny wpływ na funkcjonowanie mieszkańców miasta Rawa Mazowiecka. *W mieście występuje sprzężenie kilku czynników kryzysowych – wysokiego uzależnienia od pomocy społecznej, uwarunkowanego wysokim udziałem osób z niepełnosprawnościami w rodzinach oraz wysokim obciążeniem demograficznym.*

1.2.4. **EDUKACJA**

W Rawie Mazowieckiej w roku szkolnym 2014/2015 funkcjonowały trzy szkoły podstawowe, dwa gimnazja oraz trzy przedszkola publiczne, prowadzone przez Miasto Rawa Mazowiecka:

- Szkoła Podstawowa Nr 1 im. Tadeusza Kościuszki;
- Szkoła Podstawowa Nr 2 im. Marii Konopnickiej;
- Szkoła Podstawowa Nr 4 im. Kornela Makuszyńskiego;
- Gimnazjum Nr 1 im. Polskich Noblistów;
- Gimnazjum Nr 2 im. Haliny Konopackiej;
- Przedszkole Miejskie nr 1 „Tęczowa Jedyneczka”;
- Przedszkole Miejskie nr 2 „Niezapominajka”;
- Przedszkole Miejskie nr 3 „Bajkowy Zakątek”.

Ponadto, jedno gimnazjum prowadzi Powiat Rawski w ramach Zespołu Szkół Ogólnokształcących. Miasto wspiera również działalność pięciu prywatnych przedszkoli.

W Rawie Mazowieckiej od roku 2014 funkcjonują dwa żłobki, w tym jeden to Żłobek Miejski z Oddziałami Integracyjnymi „TUPTUŚ”. Liczba miejsc dla dzieci w żłobku publicznym wynosi 74. Natomiast w roku 2015 prywatny żłobek dysponował 16 miejscami dla dzieci. W obu przypadkach liczba miejsc jest niewystarczająca w stosunku do liczby dzieci oczekujących na przyjęcie.

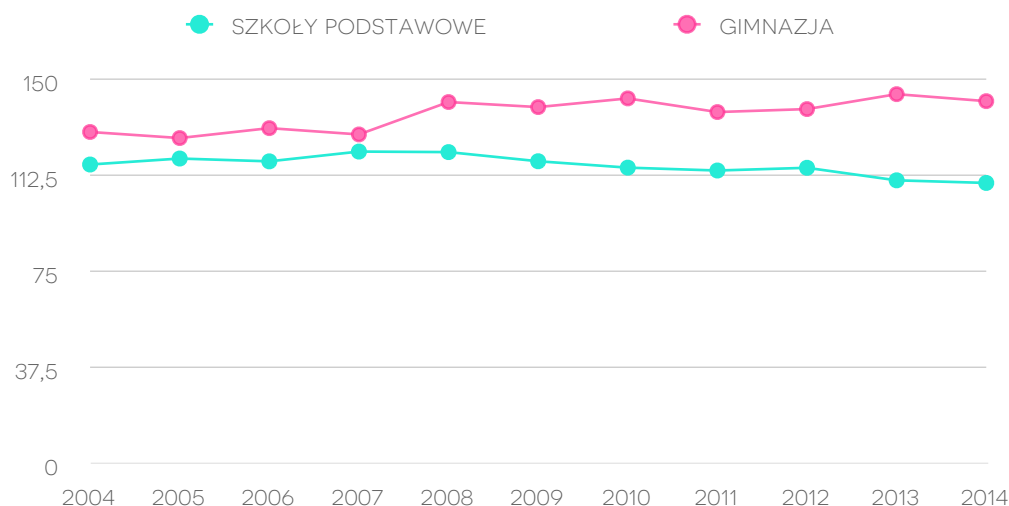
Na terenie Miasta Rawa Mazowiecka znajdują się również trzy szkoły na poziomie ponadgimnazjalnym, dla których organem prowadzącym jest Powiat Rawski:

- Liceum Ogólnokształcące im. Marii Skłodowskiej-Curie, w ramach Zespołu Szkół Ogólnokształcących;
- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Władysława Reymonta;
- Zespół Szkół – Centrum Edukacji Zawodowej i Ustawicznej im. Mikołaja Kopernika.

W Centrum Edukacji Zawodowej i Ustawicznej działa Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych oraz Technikum Uzupełniające dla dorosłych. Warto zaznaczyć, że w Rawie

Mazowieckiej działa również Zespół Placówek Specjalnych, do których zaliczają się: Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy oraz Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii.

WYKRES 11.
WSPÓŁCZYNNIK SKOLARYZACJI BRUTTO W SZKOŁACH
PODSTAWOWYCH I GIMNAZJALNYCH W LATACH 2004–2014 [%]

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

Współczynnik skolaryzacji brutto obliczany jest jako relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia do liczby ludności (stan w dniu 31. grudnia) w grupie wiekowej określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

Na przestrzeni lat 2004-2014 współczynnik skolaryzacji w szkołach podstawowych i gimnazjalnych utrzymuje się powyżej 100% co świadczy o uczęszczaniu do szkół na terenie Rawy Mazowieckiej dzieci zamieszkałych poza miastem. Jednak niepokojący jest fakt, że na przestrzeni analizowanych lat zauważalny jest spadek współczynnika skolaryzacji w szkołach podstawowych. Może to świadczyć o wyborze szkół w pobliżu miejsca pracy rodziców, tj. np. w Warszawie lub innych ośrodkach miejskich, gdzie pracują rawianie. Sytuacja w szkołach gimnazjalnych jest odwrotna, co oznacza, że na tym poziomie edukacji do gimnazjów uczęszcza coraz więcej dzieci mieszkających poza granicami administracyjnymi Rawy Mazowieckiej.

TABELA 12.
PRZEDSZKOLA W LATACH 2004–2014

ROK	OGÓŁEM	ODDZIAŁY	MIEJSCA	DZIECI
2004	3	19	475	475
2005	3	19	475	473

ROK	OGÓŁEM	ODDZIAŁY	MIEJSCA	DZIECI
2006	3	19	475	475
2007	3	21	525	517
2008	3	24	595	591
2009	4	21	485	468
2010	4	24	560	523
2011	4	24	556	545
2012	6	26	603	566
2013	6	26	608	581
2014	8	28	674	619

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

TABELA 13.
LICZBA DZIECI W WYCHOWANIU PRZEDSZKOLNYM (PRZEDSZKOLA I ODDZIAŁY PRZEDSZKOLNE W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH) W LATACH 2010–2014

SKRÓT NAZWY JEDNOSTKI	30 IX 2010	30 IX 2011	30 IX 2012	30 IX 2013	30 IX 2014
P1	159	163	164	169	168
P2	167	169	164	169	167
P3	184	197	199	197	193
SP1	52	67	65	98	50
SP2	76	70	62	67	46
SP4	43	48	55	57	46
MIŚ	–	–	11	15	17
HAPPY KIDS	–	–	–	–	20
WESOŁA KRAINA	–	–	11	14	18
SŁONECZNY DOMEK	13	16	17	17	16
EKOGRΟΣZKI	–	–	–	–	8
SUMA	694	730	748	803	749

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH URZĘDU MIASTA RAWA MAZOWIECKA

Analizując dane z powyższej tabeli można stwierdzić, że w Rawie Mazowieckiej w latach 2004-2014 zwiększyła się z 3 do 8 liczba placówek przedszkolnych, co związane jest z otwarciem nowych placówek o charakterze niepublicznym. W związku z tym zauważalny jest również wzrost oddziałów, miejsc oraz liczby dzieci uczęszczających do przedszkoli.

TABELA 14.
DZIECI OBJĘTE WYCHOWANIEM PRZEDSZKOLNYM W LATACH 2004–2014

ROK	DZIECI W PLACÓWKACH WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO NA 1000 DZIECI W WIEKU 3–5 LAT		DZIECI W WIEKU 3–5 LAT PRZYPADAJĄCE NA 1 MIEJSCE W PLACÓWCE WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO	
	RAWA MAZOWIECKA	WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE	RAWA MAZOWIECKA	WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE
2004	601	396	0,98	1,49
2005	608	425	1,00	1,47
2006	566	461	1,01	1,42
2007	678	493	0,96	1,45
2008	795	545	0,86	1,39
2009	874	608	1,10	1,35
2010	928	643	1,00	1,33
2011	945	705	1,04	1,34
2012	928	709	0,99	1,31
2013	970	754	0,98	1,25
2014	1008	808	0,89	1,18

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

Powyższa tabela przedstawia wskaźniki dotyczące sytuacji w przedszkolach w Rawie Mazowieckiej oraz województwie łódzkim. Można stwierdzić, że sytuacja w przedszkolach w Rawie Mazowieckiej jest dobra. Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3-5 lat rocznie rośnie. Istotne jest, że w porównaniu do województwa łódzkiego w Rawie Mazowieckiej przypada mniej dzieci w wieku 3-5 lat na jedno miejsce w przedszkolu.

Warto zauważyć, że w analizowanym okresie czasu liczba miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego jest wyższa niż liczba dzieci w tych placówkach, co świadczy o dobrej sytuacji wychowania przedszkolnego w Rawie Mazowieckiej. *Problemem jest*

jednak niedostosowanie placówek do potrzeb dzieci niepełnosprawnych oraz ograniczone możliwości tworzenia oddziałów integracyjnych.

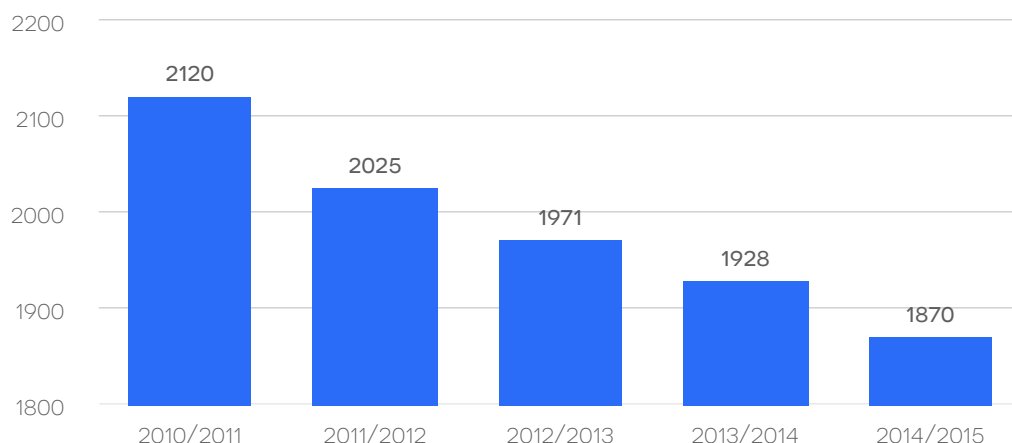
TABELA 15.
LICZBA UCZNIÓW W SZKOŁACH PROWADZONYCH PRZEZ MIASTO
RAWA MAZOWIECKA W LATACH 2010–2015

SKRÓT NAZWY JEDNOSTKI	30 IX 2010	30 IX 2011	30 IX 2012	30 IX 2013	30 IX 2014
G1	322	313	288	272	230
G2	383	336	318	331	343
SP1	463	433	434	425	472
SP2	367	375	393	384	428
SP4	266	272	266	263	292
SUMA	1801	1729	1699	1675	1765

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH URZĘDU MIASTA RAWA MAZOWIECKA

W latach 2010-2013 liczba uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach w Rawie Mazowieckiej corocznie spadała, co związane jest z sytuacją demograficzną nie tylko w mieście, ale w całym kraju. W roku 2014 nastąpił nagły wzrost liczby uczniów w stosunku do roku 2013, jednak mogło być to spowodowane możliwością przyjmowania do szkół podstawowych dzieci w wieku 6 lat.

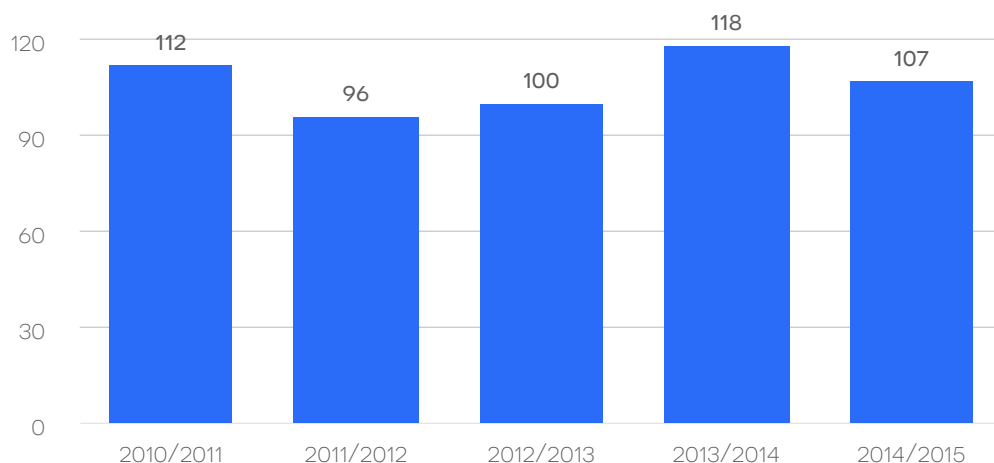
WYKRES 12.
LICZBA UCZNIÓW W SZKOŁACH PONADGIMNAZJALNYCH W LATACH 2010–2015

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE INFORMACJI O STANIE REALIZACJI ZADAŃ OŚWIATOWYCH W SZKOŁACH I PLACÓWKACH OŚWIATOWYCH PROWADZONYCH PRZEZ POWIAT RAWSKI.

Analizując liczbę uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych w Rawie Mazowieckiej na przestrzeni lat 2010-2015 można stwierdzić, że z roku na rok następuje spadek liczby uczniów, co związane jest przede wszystkim z sytuacją demograficzną oraz z wyborem szkół ponadgimnazjalnych w innych większych miastach regionu. W roku szkolnym 2014/2015 do szkół ponadgimnazjalnych uczęszczało 1870 młodzieży, a liczba uczniów w stosunku do roku szkolonego 2010/2011 zmalała o 250 osób (12 procent).

WYKRES 13.
LICZBA UCZNIÓW W ZESPOLE PLACÓWEK SPECJALNYCH W RAWIE MAZOWIECKIEJ W LATACH 2010-2015

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE INFORMACJI O STANIE REALIZACJI ZADAŃ OŚWIATOWYCH W SZKOŁACH I PLACÓWKACH OŚWIATOWYCH PROWADZONYCH PRZEZ POWIAT RAWSKI.

W Rawie Mazowieckiej działa ponadto Zespół Placówek Specjalnych, którego liczba uczniów w latach 2010-2015 cechowała się zmiennymi wartościami. W roku szkolnym 2010/2011 liczba uczniów placówek specjalnych wynosiła 112, zaś w następnym roku zauważalny jest spadek liczby osób uczęszczających do opisanego typu szkoły o 16 uczniów. W latach szkolnych 2012-2014 nastąpił wzrost uczniów Zespołu Placówek Specjalnych w Rawie Mazowieckiej, następnie w roku 2014/2015 liczba uczęszczających do opisanego typu szkoły zmalała i wynosiła 107 osób.

Analizując wyniki testów gimnazjalnych w 2016 roku w Rawie Mazowieckiej można stwierdzić, że oba gimnazja uzyskały podobne wyniki z języka polskiego, jak średnia wszystkich szkół w Polsce. Podobna sytuacja jest z pozostałymi przedmiotami w porównaniu obu szkół do wyników w całej Polsce. Widoczna jest niewielka różnica w średnich wynikach obu szkół w Rawie Mazowieckiej (o 1 lub 2 punkty procentowe), gdzie Gimnazjum nr 1 z większości przedmiotów wypada nieco lepiej. Wyjątkiem jest znaczna różnica z egzaminu z języka niemieckiego (różnica 13 punktów procentowych) na korzyść Gimnazjum nr 2.

Wszystkie szkoły podstawowe w Rawie Mazowieckiej uzyskały średnio lepsze wyniki z części matematycznej niż średni wynik w Polsce i powiecie rawskim. Dwie szkoły z Rawy Mazowieckiej (nr 1 i nr 2) odnotowały niższe wyniki z języka polskiego niż średnia dla

Polski i powiatu rawskiego. Szkoła podstawowa nr 4 osiągnęła taki sam średni wynik z o-mawianej części egzaminu jak średnia dla Polski (71%). Natomiast wszystkie szkoły podstawowe z Rawy Mazowieckiej osiągnęły wyższy średni wynik z języka angielskiego niż obliczona średnia dla szkół powiatu rawskiego i średnia dla kraju.

TABELA 16.
ŚREDNIE WYNIKI EGZAMINU GIMNAZJALNEGO W 2016 ROKU [%]

PRZEDMIOT	RAWA MAZOWIECKA		POLSKA
	GIMNAZJUM NR 1	GIMNAZJUM NR 2	
J. POLSKI	71,6	69,5	69,0
J. ANGIELSKI (PODSTAWOWY)	69,7	67,2	64,0
J. NIEMIECKI (PODSTAWOWY)	52,0	65,0	57,0
J. ROSYJSKI (PODSTAWOWY)	–	75,2	61,0
MATEMATYKA	52,9	51,8	49,0

TABELA 17.
ŚREDNIE WYNIKI SPRAWDZIANU PO KLASIE SZÓSTEJ W 2016 ROKU [%]

PRZEDMIOT	RAWA MAZOWIECKA			POWIAT RAWSKI	POLSKA
	SP NR 1	SP NR 2	SP NR 4		
J. POLSKI	68,0	69,0	71,0	69,2	71,0
J. ANGIELSKI	73,2	71,1	72,7	67,0	71,0
MATEMATYKA	62,0	62,0	60,0	59,0	54,0

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH OKE ŁÓDŹ

Dotychczas przedstawione dane pokazują, że *znaczna część potrzeb rewitalizacyjnych w sferze społecznej ma związek z edukacją lub zdobywaniem kwalifikacji zawodowych. Zarówno w odniesieniu do dzieci i młodzieży, jak i ich rodziców, potrzebne są dalsze działania edukacyjne, ale także wsparcie psychologiczne i aktywizacyjne.* Ich efektem powinno być osiągnięcie przez dzieci i młodzież przewag konkurencyjnych na kolejnych etapach kształcenia i docelowo – na rynku pracy. Należy także zwracać większą uwagę na rozwój kompetencji społecznych, niezbędnych w środowisku rówieśniczym i rodzinnym oraz otwierających młodych ludzi na aktywność i potrzeby lokalnej społeczności.

Analiza bazy lokalowej dla wyszczególnionych grup edukacyjnych pokazuje, że dla części młodzieży dostęp do tych usług może być utrudniony. Brak atrakcyjnej oferty edukacyjnej i dostatecznie rozwiniętego zaplecza dla tej grupy wiekowej może spowodować, że uczniowie będą szukać miejsc poza Rawą Mazowiecką i stopniowo ich związki z rodzinnym miastem osłabną, będą więc niewielkie szanse na ich powrót po ukończeniu edukacji.

Miasto aktywnie wspiera jednostki oświatowe w dążeniu do poprawy bazy lokalowej i jakości świadczonych usług. W latach 2008-2013 zrealizowano projekt, dofinansowany ze środków UE „Poprawa warunków bazy oświatowej na terenie miasta Rawa Mazowiecka”. W projekcie wzięły udział 2 przedszkola i wszystkie szkoły podstawowe oraz gimnazja, prowadzone przez Miasto.

Szkoła Podstawowa nr 1 i Gimnazjum nr 1 mieszczą się w tym samym budynku zlokalizowanym w centrum miasta. Zarówno zabytkowa część budynku, jak i nowsza część wymagały gruntownego remontu. Zmodernizowano i przy-stosowano obiekt do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową dzięki umieszczeniu windy. Zainwestowano także w rewaloryzację otoczenia szkoły i modernizację infrastruktury sportowej. Projekt zakładał również rozwój zdolności artystycznych dzieci i młodzieży, dlatego jedną z pracowni wyposażono dodatkowo, czyniąc z niej pracownię sztuki. W Gimnazjum nr 2 zmodernizowano bibliotekę, nadając jej funkcję doskonale wyposażonej mediateki, dającej młodzieży możliwość rozwoju literackiego, uczestnictwa w zajęciach interaktywnych oraz korzystania z multimedialnych pomocy dydaktycznych także w czasie pracy pozalekcyjnej. Zadbano o otoczenie Szkoły Podstawowej nr 2, organizując wokół niej przestrzeń, w której uczniowie mogą spędzać nie tylko przerwy, ale i czas pozalekcyjny. Szkoła Podstawowa nr 4 zyskała nowoczesną pracownię języków oraz bieżnię lekkoatletyczną, stanowiącą uzupełnienie kompleksu boisk sportowych.

Istotne prace modernizacyjne przeprowadzono w budynkach przedszkolnych. Przykładowo, w Przedszkolu nr 1 jedną z sal zaadaptowano na oddział integracyjny, przy-stosowano obiekt do potrzeb dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym niepełnosprawnych, oraz doposażono w infrastrukturę edukacyjną. *Ze względu na ograniczone możliwości podnoszenia jakości nauczania w dotychczasowych warunkach potrzebne są dalsze działania w zakresie ich poprawy i dostosowania do rosnących potrzeb, związanych z funkcjonowaniem oddziałów integracyjnych.* Przeprowadzenie niezbędnych prac przyczyni się nie tylko do poprawy warunków lokalowych placówki, ale także może spowodować wydłużenie czasu pobytu dzieci z niepełnosprawnościami w przedszkolu, dzięki czemu rodzice będą mogli w efektywny sposób wrócić do pracy lub poświęcić więcej czasu innym członkom rodziny.

Mimo prowadzenia działań inwestycyjnych rawskie placówki oświatowe wymagają jeszcze remontów i doposażenia, dzięki którym będzie możliwe zapewnienie dzieciom lepszych warunków do nauki i w rezultacie wyższego poziomu kształcenia. Jest to tym ważniejsze, że – biorąc pod uwagę zakres dotychczasowych działań – będzie miało charakter utrwalający pozytywne efekty dotychczasowych projektów i wzmocni ich oddziaływanie.

Zarówno przedszkola, jak i szkoły realizowały z udziałem środków zewnętrznych, w tym unijnych, szereg projektów „miękkich” służących poprawie szans edukacyjnych dzieci

i młodzieży w Rawie Mazowieckiej. Ten nurt projektów rewitalizacyjnych będzie kontynuowany, przyczyniając się do wzmocnienia efektów dotychczasowych działań, przy jednoczesnym silniejszym zaakcentowaniu lepszego przygotowania młodzieży do wzrastających wymagań rynku pracy.

Dobrym przykładem dotychczasowych działań może być projekt pn. „Moja szkoła jest dla mnie – Program rozwojowy Szkoły Podstawowej nr 1 im. Tadeusza Kościuszki w Rawie Mazowieckiej”, zakładający stworzenie warunków dla wszechstronnego rozwoju umysłowego, psychicznego i społecznego uczniów szkoły poprzez organizację zajęć dydaktyczno-wyrównawczych, specjalistycznych, psychoedukacyjnych, dodatkowych zajęć pozalekcyjnych ukierunkowanych na rozwój kompetencji kluczowych (matematycznych, naukowo-technicznych, informatycznych) oraz dodatkowych zajęć pozalekcyjnych ukierunkowanych na rozwój kompetencji w zakresie świadomości i ekspresji kulturowej.

W Szkole Podstawowej nr 2 z kolei obok bardzo podobnego projektu pn. „Moja Szkoła – moje miasto – mój wybór” zrealizowano projekt zajęć pozalekcyjnych kształtujących świadomość ekologiczną młodych mieszkańców Rawy Mazowieckiej. Program ekologiczny zajęć pozalekcyjnych w Szkole Podstawowej nr 2 był współfinansowany przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi. Podobne działania aktywizacyjne prowadzono w dwóch szkołach gimnazjalnych. W Gimnazjum nr 1 przeprowadzono projekt pn. „Program Rozwojowy Szkół Gimnazjalnych z terenu miasta Rawa Mazowiecka”. W Gimnazjum nr 2 zorganizowano z kolei szereg zajęć z zakresu aktywizacji zawodowej, edukacyjnej, zdrowotnej i społecznej uczniów, absolwentów, rodziców i nauczycieli.

We wszystkich placówkach oświatowych na terenie Rawy Mazowieckiej realizowano projekt „Szybciej, lepiej, skuteczniej – rawska eOświata”, w ramach którego m.in. zostały zainstalowane sieci bezprzewodowe WiFi - zakupiono 93 komputery, 8 rzutników multimedialnych oraz 8 urządzeń wielofunkcyjnych, a także oprogramowanie niezbędne do cyfryzacji procesów zachodzących w przedszkolach, szkołach podstawowych i gimnazjach. W ramach projektu zapewniono uczniom oraz rodzicom bezpłatny dostęp do portalu edukacyjnego www.vulcan.net.pl/jst/rawamazowiecka.

W latach 2012-2014 w szkołach publicznych prowadzonych przez Miasto zrealizowano 7 projektów edukacji ekologicznej ze środków z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi. W ramach programów ekologicznych m.in. zakupiono sprzęt multimedialny, materiały dydaktyczne oraz zorganizowano wycieczki krajobrazowe.

W trzech szkołach podstawowych realizowano również w latach 2012-2013 projekt „Indywidualizacja procesu nauczania w klasach I-III w szkołach podstawowych prowadzonych przez Gminę Miasto Rawa Mazowiecka «Zdobywając wiedzę, poznajemy świat»” – projekt dofinansowany w ramach PO KL, Priorytet IX. W ramach omawianego projektu uczniowie rawskich szkół podstawowych mieli możliwość skorzystania z dodatkowych zajęć mających na celu zmniejszenie trudności edukacyjnych poprzez

realizację zajęć dla dzieci z kl. I-III z dysfunkcjami rozwojowymi, a także zajęć mających na celu rozwój talentów i zainteresowań dla dzieci uzdolnionych z kl. I – III.

Ponadto, z placówek przedszkolnych Przedszkole Publiczne nr 1 „Tęczowa Jedyneczka” w Rawie Mazowieckiej brało udział we współpracy z Wyższą Szkołą Ekonomiczno-Humanistyczną im. prof. Szczepana A. Pieniążka w Skierniewicach, w projekcie „Profesjonalne praktyki pedagogiczne drogą do sukcesu nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej i wychowania przedszkolnego” realizowanym w ramach POKL. W ramach projektu m.in. zapewniono bezpłatny udział w szkoleniach dla nauczycieli przedszkola w zakresie profesjonalnego opiekuna praktyk pedagogicznych oraz pozyskano dla przedszkola pomoce dydaktyczne i programy komputerowe. Ważnym jest utrzymanie i rozwój aktywności rawskich placówek oświatowych w podnoszeniu jakości kształcenia i wzbogacania oferty edukacyjnej także w czasie pozalekcyjnym.

1.2.5. **AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA**

Jednym z podstawowych przejawów aktywności obywatelskiej jest udział w wyborach samorządowych i parlamentarnych, a także zaangażowanie w ważne dla miasta decyzje i działania. W wyborach samorządowych w roku 2014 wzięło udział 49% mieszkańców Rawy Mazowieckiej uprawnionych do głosowania, przy frekwencji w całym województwie na poziomie 48%. Dla porównania frekwencja w analizowanych wyborach w roku 2010 wyniosła 44% w Rawie Mazowieckiej oraz 47% w województwie łódzkim. Warto zaznaczyć, że w latach 2011 i 2015 frekwencja w wyborach parlamentarnych w Rawie Mazowieckiej była wyższa niż frekwencja w wyborach samorządowych. W roku 2015 w wyborach parlamentarnych wzięło udział 52,6% uprawnionych do głosowania przy frekwencji w województwie łódzkim na poziomie 53,4%. Trzeba podkreślić, że analizowane frekwencje wyborcze w obu przypadkach były wyższe niż w kraju.

Istotna w tym zakresie wydaje się być aktywność mieszkańców Rawy Mazowieckiej w budżecie obywatelskim. W roku 2016 zgłoszono 16 projektów, z czego tylko dwa zostały odrzucone. W głosowaniu na projekty oddano ogółem 3869 głosów. Dla zobrazowania wzrostu aktywności obywatelskiej - liczba zgłoszonych projektów oraz oddanych głosów do budżetu obywatelskiego była niższa w pierwszej edycji programu w roku 2015. Zgłoszono wówczas 12 projektów, z czego tylko 3 spełniły wymogi formalne, natomiast liczba oddanych głosów na zakwalifikowane projekty w roku 2015 wynosiła 288. Pozytywnym zjawiskiem jest wzrost zgłaszanych projektów do budżetu obywatelskiego na przestrzeni tych dwóch lat i wysoki udział mieszkańców w głosowaniu na zgłoszone projekty.

Jednym z istotniejszych przejawów aktywności obywatelskiej jest działalność organizacji pozarządowych w jednostce samorządu terytorialnego. Na terenie Rawy Mazowieckiej w 2014 roku działało 48 organizacji pozarządowych, których funkcje i struktura są zróżnicowane. W analizowanym roku na terenie miasta działały trzy fundacje oraz 38 stowarzyszeń. Na przestrzeni czterech lat nie zaobserwowano znacznych zmian w liczbie organizacji pozarządowych zaliczających się do wąskiej definicji organizacji pozarządowych. Ponadto na terenie miasta Rawa Mazowiecka funkcjonują 4 organizacje pozarządowe posiadające status organizacji pożytku publicznego.

W roku 2014 w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców przypadało 2,2 fundacji i stowarzyszeń (poza ochotniczymi strażami pożarniczymi). Warto również zaznaczyć, że w Rawie Mazowieckiej funkcjonuje Ochotnicza Straż Pożarna, dla której wskaźnik na 10 000 mieszkańców wynosi 0,6. Dużą grupę organizacji pozarządowych stanowią kluby sportowe, których w roku 2014 działało aż 14.

Dla zobrazowania aktywności organizacji pozarządowych posłuży analiza organizacji pozarządowych biorących udział w konkursach ofert organizowanych przez Urząd Miasta Rawa Mazowiecka. W ostatnich latach w 20 ogłaszanych corocznie konkursach (około 19 zadań publicznych) brało udział około 45 organizacji. W roku 2015 wsparcie finansowe uzyskało 45 organizacji w 18 ogłoszonych konkursach. Analizując sprawozdania z realizacji Programu Współpracy Miasta Rawa Mazowiecka z Organizacjami Pozarządowymi można stwierdzić, że większość przeznaczonych środków wspiera realizację zadań z zakresu kultury fizycznej, natomiast najmniej - zadań związanych z kulturą i ochroną dziedzictwa narodowego.

Z punktu widzenia aktywności organizacji pozarządowych istotny jest ich udział w konsultacjach społecznych, w tym szczególnie we współtworzeniu takich dokumentów jak Program Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi. Niestety organizacje pozarządowe stosunkowo rzadko zgłaszają swoje uwagi i opinie do tego typu dokumentów. Wydaje się więc, że *sektor pozarządowy w Rawie Mazowieckiej jest mało aktywny i silnie skoncentrowany wokół działalności sportowej*. Nasuwa się też wniosek, że *działalność organizacji pozarządowych jest dość mocno powiązana ze środkami finansowymi, przeznaczanymi przez władze samorządowe na realizację zadań publicznych. Jest to spowodowane problemem z samoutrzymaniem się tych organizacji oraz niską skutecznością i brakiem umiejętności w pozyskaniu zewnętrznych środków finansowych. Praca organizacji pozarządowych oparta jest głównie o wolontariat*.

1.2.6. **KULTURA**

Instytucje kultury pełnią bardzo ważną rolę w życiu społeczności lokalnej. Dlatego przeprowadzając diagnozę społeczną istotne jest przedstawienie sytuacji związanej ze stanem oraz jakością świadczonych usług z zakresu kultury w mieście.

Działania edukacyjne nie wypełnią w całości czasu młodych ludzi, nie zapewnią też atrakcyjnej oferty dla osób starszych, których w Rawie Mazowieckiej przybywa. Potrzebne są nowoczesne i otwarte na mieszkańców instytucje kultury. Część z obecnie istniejących, m.in. z powodu trudności lokalowych, nie w pełni odpowiada na potrzeby wymienionych grup społecznych.

W Rawie Mazowieckiej w centrum miasta funkcjonują 4 instytucje kultury. W 1965 roku zostało powołane Muzeum Ziemi Rawskiej w Rawie Mazowieckiej gromadzące zabytki archeologiczne, etnograficzne, historyczne oraz pamiątki związane z Rawą Mazowiecką i regionem rawskim. Ponadto na terenie miasta funkcjonuje Miejski Dom Kultury posiadający salę widowiskową na 300 miejsc, który jest organizatorem imprez o zasięgu lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim. W budynku Miejskiego Domu Kultury zlokalizowane jest również kino, które dzięki wprowadzonym w ostatnich latach rozwiązaniom technologicznym, ma status kina premierowego. W centrum działa też Miejska Biblioteka Publiczna im. Jana Pawła II z oddziałem dla dzieci, która oprócz księgozbioru stacjonarnego, posiada także bogatą mediatekę i prowadzi wirtualną bibliotekę.

Poza tym czynna jest muzealna Kolej Wąskotorowa Rogów-Rawa Mazowiecka-Biała Rawska prowadząca zazwyczaj w miesiącach maj-wrzesień atrakcyjne przewozy turystyczne przy użyciu historycznego taboru kolejowego. W obszarze rewitalizacji znajduje się część torowiska i zabytkowy budynek dworca, który wymaga remontu i nadania mu nowych funkcji. Dzięki temu możliwe będzie wzmocnienie atrakcyjności turystycznej miasta i funkcjonalności komunikacyjnej kolejki. Całość zarządzana jest przez organizację pozarządową – Fundację Polskich Kolei Wąskotorowych.

Analiza aktywności i potencjału instytucji kulturalnych w mieście wskazuje na potrzebę poprawy stanu infrastruktury kulturalnej, dekoncentracji usług kulturalnych z szerszym dostępem organizacji pozarządowych do sfery organizacji wydarzeń kulturalnych oraz różnicowanie i poszerzenie oferty kulturalnej.

Muzeum Ziemi Rawskiej stanowi placówkę kultury, która istnieje i czynnie działa na terenie Rawy Mazowieckiej od półwiecza. Obejmuje:

- Muzeum Ziemi Rawskiej, ul. Łowicka 26;
- Oddział Muzeum - Zamek Książąt Mazowieckich, ul. Zamkowa;
- Bibliotekę Muzeum, pl. Piłsudskiego 10.

Główną siedzibą muzeum jest zabytkowa willa z 1930 roku, wybudowana dla dyrektora Rawskiego Syndykatu Rolniczego. W związku z realizacją działań statutowych, szcze-

gólnie gromadzeniem i udostępnianiem zbiorów, coraz bardziej istotna staje się potrzeba zwiększenia liczby pomieszczeń przeznaczonych na działalność muzeum, tym bardziej, że muzeum prowadzi także działania oświatowe, stale współpracując ze szkołami z terenu powiatu rawskiego oraz instytucjami i stowarzyszeniami o podobnym charakterze.

TABELA 18.
IMPREZY OŚWIATOWE W MUZEUM ZIEMI RAWSKIEJ W LATACH 2010–2014

TYP	2010	2011	2012	2013	2014
IMPREZY OŚWIATOWE W MUZEACH OGÓŁEM	79	122	87	110	150
IMPREZY OŚWIATOWE W MUZEACH NA 10 000 MIESZKAŃCÓW	44	68	49	62	84
SEANSE FILMOWE	0	0	3	13	10
KONCERTY	2	2	3	2	1
KONKURSY	0	3	3	7	3
WARSZTATY	4	4	4	7	9
IMPREZY PLENEROWE	4	0	0	0	1
LEKCJE	115	115	73	84	122

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

W powyższej tabeli została przedstawiona liczba organizowanych imprez w muzeum według rodzaju, ponadto podany został wskaźnik wydarzeń oświatowych przeprowadzonych w muzeum na 10 000 mieszkańców. W Muzeum Ziemi Rawskiej w Rawie Mazowieckiej organizowane są imprezy oświatowe. Na przestrzeni lat 2010-2014 można zaobserwować ich zróżnicowaną liczbę, z wyraźnym wzrostem w 2014 roku.

Wśród wydarzeń największą grupę stanowią lekcje, natomiast najmniejszą odczyty, prelekcje oraz imprezy plenerowe. Od 2012 roku Muzeum Ziemi Rawskiej organizuje również seanse filmowe, których na przestrzeni trzech lat odbyło się 26. W omawianych latach w muzeum organizowano również konkursy oraz warsztaty, których ilość jest do siebie zbliżona. W latach 2010-2014 odbyło się tam również 10 koncertów.

Zamek Księżąt Mazowieckich, w którego baszcie mieści się oddział muzeum, jest wykorzystywany w różnorodny sposób na działania kulturalne:

- Pomieszczenia baszty – prezentacja wystaw historycznych związanych z budowlą, udostępnianie obiektu zwiedzającym w miesiącach czerwiec-wrzesień każdego roku;
- Dziedziniec zamkowy i tereny wokół murów – miejsce imprez plenerowych;

- Dni Rawy Mazowieckiej;
- Noce Muzeów;
- imprezy rozrywkowe - np. Lato z Radiem - i inne.

W bibliotece muzealnej zgromadzone są zbiory z zakresu poszczególnych działów merytorycznych liczące obecnie ponad 11 000 pozycji.

W najbliższych latach konieczne jest wykonanie robót, w tym m.in. prac konserwatorskich, przebudowy i remontu zabytkowego budynku - głównej siedziby muzeum, zainstalowania energooszczędnego oświetlenia, dostosowania obiektu do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz doposażenia placówki w nowoczesny sprzęt wystawienniczy. Problemem muzeum jest zbyt mała powierzchnia ekspozycyjna i magazynowa, która ogranicza w istotny sposób możliwości poszerzenia i uatrakcyjnienia oferty muzeum oraz rozszerzenia form jego działalności. Jednostki muzealne są dziś ważnym podmiotem budowania tożsamości lokalnej oraz integracji i aktywizacji lokalnego środowiska. Do wydobycia tego potencjału niezbędna jest jednak przestrzeń i nowoczesne rozwiązania technologiczne.

Miejska Biblioteka Publiczna istnieje od 1949 roku i kontynuuje ponad stuletnią tradycję bibliotekarstwa w Rawie Mazowieckiej. W zbiorach posiada ponad 70 000 woluminów, które udostępnia w dwóch placówkach:

- Wypożyczalni i Czytelni dla Dorosłych, zlokalizowanej od 1965 roku w budynku przy ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 7;
- Oddziale dla Dzieci, zlokalizowanym od 1993 roku w budynku parafialnym dawnego Kolegium Jezuickiego przy pl. Piłsudskiego 8.

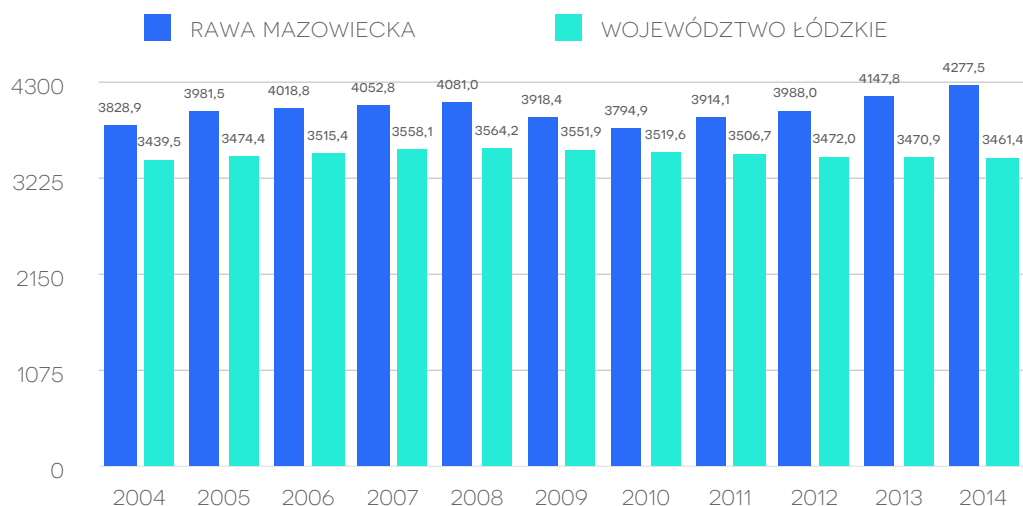
Pierwszą z nich poddano modernizacji w 2014 roku. Wykonano prace remontowe obejmujące m.in. przystosowanie obiektu do potrzeb osób niepełnosprawnych, termomodernizację wraz z wymianą stolarki, adaptację poddasza na salę spotkań i wydarzeń oraz montaż nowego wyposażenia. Przedsięwzięcie o wartości ponad 1 000 000 złotych zrealizowano przy znacznym wsparciu finansowym Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Miejska Biblioteka Publiczna prowadzi działalność środowiskową, w tym spotkania z pisarzami, felietonistami, dziennikarzami w ramach „Dyskusyjnego Klubu Książki”, a także spotkania poświęcone wydarzeniom z dziejów miasta. Przy Oddziale dla Dzieci funkcjonuje „Klub przyjaciół Misia Uszatka” i organizuje systematycznie zajęcia dla dzieci. Miejska Biblioteka jest dobrze wyposażona, oferuje dostęp do Internetu i elektroniczny system wypożyczania. W jej murach umiejscowiona jest także izba pamięci św. Jana Pawła II. Oprócz miejskiej biblioteki na terenie miasta działa też Powiatowa Biblioteka Publiczna oraz filia Biblioteki Pedagogicznej.

Do analizy sytuacji w bibliotekach działających na terenie Rawy Mazowieckiej posłużą wskaźniki dotyczące ludności na 1 placówkę biblioteczną, liczby księgozbioru na 1000 mieszkańców oraz korzystających z bibliotek na 1000 osób. Wszystkie wskaźniki zostały przedstawione na przestrzeni lat 2004-2014, ponadto dla lepszego zobrazowania sytuacji bibliotek publicznych w Rawie Mazowieckiej umieszczone zostały wartości wskaźników dla województwa łódzkiego.

W latach 2004-2015 na 1 placówkę biblioteczną w Rawie Mazowieckiej przypadało więcej mieszkańców niż w województwie łódzkim. Można zauważyć, że w 2014 roku spadła liczba osób przypadających na 1 placówkę biblioteczną zarówno w Rawie Mazowieckiej jak i województwie łódzkim. W roku 2015 analizowany wskaźnik wyniósł 8869 mieszkańców, natomiast w województwie łódzkim 4209 osób.

WYKRES 14.
KSIĘGOZBIÓR BIBLIOTEK NA 1000 LUDNOŚCI

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

Analizując powyższy wykres można stwierdzić, że w Rawie Mazowieckiej na 1000 mieszkańców przypada większa liczba książek oferowanych przez biblioteki niż w województwie łódzkim. Na przestrzeni lat 2004-2014 widoczny jest wzrost opisywanego wskaźnika w Rawie Mazowieckiej, natomiast w tym samym czasie w województwie łódzkim zaobserwować można zmniejszenie oferty bibliotek (spadek liczby książek w przeliczeniu na 1000 mieszkańców). W roku 2014 na 1000 mieszkańców Rawy Mazowieckiej przypadało 4277,5 książek na 1000 ludności. Dla porównania analizowany wskaźnik w roku 2004 wyniósł 3828,9 książek.

Rawia Mazowiecka w latach 2004-2013 charakteryzowała się mniejszą liczbą czytelników bibliotek publicznych niż województwo łódzkie. W roku 2013 w Rawie Mazowieckiej nastąpił wzrost osób korzystających z bibliotek publicznych na 1000 mieszkańców (20,5 osoby), jednak w następnym roku zauważalny był stosunkowo duży spadek omawianego wskaźnika. W roku 2014 liczba czytelników bibliotek na 1000 mieszkańców była mniejsza o prawie 5 osób niż w województwie łódzkim. Należy rozważyć rozbudowanie i uatrakcyjnienie działań propagujących czytelnictwo, rozwijających zainteresowania literackie oraz integrujących mieszkańców w budowaniu lokalnej tożsamości. Warto wzmocnić też ofertę skierowaną do grup defaworyzowanych, m.in. osób starszych, bądź z niepełnosprawnościami.

TABELA 15.
DOMY I OŚRODKI KULTURY ORAZ ORGANIZOWANE IMPREZY W LATACH 2005–2014

ROK	LICZBA IMPREZ	LICZBA UCZESTNIKÓW IMPREZ
2005	28	3100
2007	19	4900
2009	63	12 700
2010	56	15 300
2011	69	17 750
2012	78	18 200
2013	78	18 050
2014	106	22 800

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

W Rawie Mazowieckiej działa jeden Miejski Dom Kultury. W latach 2005-2014 można zauważyć czterokrotny wzrost liczby imprez organizowanych w Domu Kultury. Dla porównania w roku 2014 zorganizowano 106 wydarzeń natomiast liczba imprez w roku 2005 wynosiła zaledwie 28. W związku ze wzrostem organizowanych wydarzeń w Rawie Mazowieckiej zwiększa się corocznie liczba ich uczestników. W roku 2015 liczba uczestników imprez w Rawie Mazowieckiej wynosiła 22 800 osób. W stosunku do roku 2005 liczba osób biorących udział w wydarzeniach wzrosła o prawie 20 000.

W ciągu roku w Rawie Mazowieckiej odbywa się szereg imprez, które urozmaicają życie mieszkańców i gości. Najważniejszym plenerowym wydarzeniem kulturalno-rozrywkowym, a zarazem świętem miasta są Dni Rawy Mazowieckiej, organizowane na terenach wokół średniowiecznego zamku. Impreza jest doskonałą okazją do wspólnej zabawy, ale także okazją do rodzinnych spotkań i integracji lokalnego środowiska.

Przed wszystkimi jednostkami kultury w Rawie Mazowieckiej stoi wyzwanie ustawicznego podnoszenia jakości swoich usług, aktualizowania i wzbogacania oferty oraz aktywnego włączania rawian w tworzenie kultury w mieście.

Dobrym miejscem dla tego typu przedsięwzięć, oprócz siedzib instytucji kulturalnych i innych podmiotów o podobnym charakterze, jest przestrzeń publiczna oraz obiekty zabawkowe w centrum miasta. Obecnie potencjał społeczny i gospodarczy tego obszaru jest niedostatecznie wykorzystany. Wymaga on bowiem prac związanych z jego zagospodarowaniem, modernizacją i wykreowaniem „serca miasta” przyjaznego mieszkańcom i gościom.

1.2.7.

OCHRONA ZDROWIA I OPIEKA MEDYCZNA

Według danych z Głównego Urzędu Statystycznego w Rawie Mazowieckiej na przestrzeni lat zauważalny jest wzrost liczby placówek medycznych. Z roku na rok wzrasta również liczba udzielanych porad w zakresie opieki zdrowotnej. W 2014 roku udzielono 244 042 porad medycznych w Rawie Mazowieckiej, przy czym liczba ta w stosunku do roku 2012 zwiększyła się o 17014 (7%).

Na terenie miasta Rawa Mazowiecka funkcjonują następujące placówki, świadczące usługi z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej, które posiadają kontrakt na realizację zadań z Narodowym Funduszem Zdrowia:

- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Centrum Medyczne Verbena”;
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Gadent”;
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Przychodnia Lekarska „Remedium”;
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Raw-Medica”;
- Przychodnia Rejonowo-Specjalistyczna.

Wymienione placówki zawarły umowy z Łódzkim Oddziałem Wojewódzkim Narodowego Funduszu Zdrowia na wykonywanie ambulatoryjnych świadczeń specjalistycznych. *Niestety, na terenie Rawy Mazowieckiej brakuje dostępu do kardiologa, gdyż najbliższa poradnia kardiologiczna znajduje się w oddalonej o kilkanaście kilometrów Białej Rawskiej. Sytuacja jest pod tym względem niekorzystna, bowiem odnotowuje się wzrost zachorowalności i umieralności z powodu chorób układu krążenia.* Województwo łódzkie znajduje się pod tym względem na pierwszym miejscu w kraju (wg Strategii Polityki Zdrowotnej dla Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020).

Oprócz placówek świadczących podstawową opiekę medyczną w Rawie Mazowieckiej funkcjonują również ośrodki specjalistyczne. Pomoc medyczną w nagłych przypadkach świadczy Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Red-Med” J. Robak oraz izba przyjęć szpitala św. Ducha.

W Rawie Mazowieckiej nie ma zbyt wielu możliwości skorzystania ze świadczeń w zakresie leczenia zdrowia psychicznego. Niedostępne jest leczenie psychiatryczne w ośrodku dziennym lub izbie przyjęć. Wsparcie dla dorosłych mieszkańców z problemami w obszarze zdrowia psychicznego, w ramach ubezpieczenia zdrowotnego, zapewniają obecnie dwie poradnie: NZOZ „Remedium” i NZOZ „Centrum Medyczne Verbena”.

Ze względu na niekorzystną sytuację demograficzną w Rawie Mazowieckiej istotne jest zapewnienie opieki osobom starszym, przewlekle i nieuleczalnie chorym. Jest to niezbędne w sytuacji, kiedy statystyki pokazują znaczny wzrost zachorowalności m.in. na nowotwory i choroby układu krążenia. W chwili obecnej brak w Rawie Mazowieckiej domu opieki dla

osób starszych lub niepełnosprawnych. Jest także duża potrzeba rozwoju usług związanych z łatwą dostępnością do sprzętu rehabilitacyjnego lub medycznego.

Osobom niepełnosprawnym pomaga Warsztat Terapii Zajęciowej (WTZ), ale potrzeby w tym zakresie są dużo większe. Potencjalnych uczestników Warsztatu jest więcej niż miejsc, a WTZ boryka się z problemami lokalowymi. Należy też założyć, że osób wymagających pomocy w dążeniu do większej niezależności i zaradności, w kształtowaniu postaw prospołecznych, aktywizacji zawodowej, czy poprawy kondycji psychofizycznej będzie przybywało. Stąd oczekiwany jest dalszy rozwój placówki i form świadczonej w nim pomocy.

Jeden z instrumentów wsparcia osób niesamodzielnych, starszych, z niepełnosprawnościami lub wymagających usług opiekuńczych stanowią mieszkania wspomagane. Wprowadzenie i rozpowszechnienie tej inicjatywy wpłynęłoby korzystnie na sytuację wspomnianych grup mieszkańców Rawy.

Pacjenci wymagający hospitalizacji z terenu miasta Rawa Mazowiecka najczęściej zgłaszają się do szpitala im. Św. Ducha. Jest to jedyna tego typu placówka sprawująca opiekę stacjonarną na terenie miasta, dysponująca 167 łózkami szpitalnymi. W szpitalu funkcjonuje 6 podstawowych oddziałów: ginekologiczny, położniczy (w systemie matka przebywa z noworodkiem na sali), chorób wewnętrznych, chorób płuc, chirurgiczny oraz dziecięcy. Brak jest łóżek geriatrycznych, geriatryczno-rehabilitacyjnych, a wraz z procesem starzenia się społeczeństwa, zapotrzebowanie na usługi opiekuńczo-lecznicze stacjonarne rośnie. Ponadto w strukturze organizacyjnej szpitala znajduje się izba przyjęć, blok operacyjny, dział anestezjologii, dział ratownictwa medycznego. Placówka przeżywa obecnie poważny kryzys i dalsze jej funkcjonowanie pozostaje pod znakiem zapytania.

Wzrost liczby ludzi starszych, a także osób zależnych lub niesamodzielnych, wywiera wpływ na system świadczeń społecznych oraz zapotrzebowanie na różnego rodzaju usługi na rzecz ludności. Obecnie widoczny jest w mieście niedostatek instytucji i organizacji zapewniających opiekę geriatryczną, świadczących usługi medyczno-opiekuńcze, rehabilitacyjne, czy zajęcia terapeutyczne dla tej grupy mieszkańców.

1.2.8. **BEZPIECZEŃSTWO**

Jakość życia mieszkańców uzależniona jest również od poziomu bezpieczeństwa na terenie miasta. Według danych statystycznych Komendy Powiatowej Policji w Rawie Mazowieckiej w latach 2008-2013 na terenie powiatu rawskiego stwierdzonych zostało łącznie 7614 przestępstw, w tym 4792 przestępstw o charakterze kryminalnym. Największą liczbę przestępstw zanotowano w 2010 roku – 1376, najmniejszą natomiast w 2013 roku – 1129. Odnotowano także spadek czynów popełnionych przez osoby nieletnie – ze 106 w 2012 roku do 35 w 2013 roku.

TABELA 19.
LICZBA PRZESTĘPSTW POPEŁNIONYCH I WYKRYTYCH
W LATACH 2008–2013 W POWIECIE RAWSKIM

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012	2013
LICZBA PRZESTĘPSTW STWIERDZONYCH OGÓŁEM	1172	1321	1376	1329	1287	1129
DYNAMIKA PRZES- TĘPSTW OGÓŁEM W PORÓWNANIU DO ROKU POPRZEDNIEGO	102,8	112,7	104,2	96,6	96,2	88,34
PODEJRZANI	581	854	775	831	724	649
CZYNY KARALNE	85	169	100	164	106	35
OSOBY NIELETNIE (SPRAWCY CZYNÓW KARALNYCH)	55	101	79	82	79	27
PRZESTĘPSTWO O CHARAKTERZE KRYMINALNYM	563	860	896	947	833	693
W TYM CZYNY NIELETNICH	83	167	95	156	106	32
DYNAMIKA PRZES- TĘPSTW KRYMINAL- NYCH W PORÓW- NANIU DO ROKU POPZEDNIEGO	93,8	108,2	104,2	105,7	88,0	83,19
ZABÓJSTWA	1	2	1	1	0	0
W TYM CZYNY NIELETNICH	0	0	0	0	0	0
BÓJKI I POBICIA	28	34	27	27	22	16
W TYM CZYNY NIELETNICH	2	2	6	8	4	2
ROZBOJE, KRADZIEŻE ROZBÓJNICZE I WY- MUSZENIA	16	25	20	32	14	14
W TYM CZYNY NIELETNICH	4	13	5	16	6	4
KRADZIEŻE	145	183	222	244	211	202
W TYM CZYNY NIELETNICH	13	11	6	4	4	3

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012	2013
KRADZIEŻE SAMOCHODÓW	11	18	14	9	9	12
W TYM CZYNY NIELETNICH	1	0	0	0	0	0
KRADZIEŻE Z WŁAMANIEM	44	87	102	118	158	105
W TYM CZYNY NIELETNICH	5	7	4	4	8	0
PRZESTĘPSTWA Z US-TAWY O PRZECIWDZIAŁANIU NARKOMANII	9	86	167	77	41	20
W TYM CZYNY NIELETNICH	0	65	29	12	12	1
PRZESTĘPSTWA DROGOWE	202	246	258	243	276	253
W TYM CZYNY NIELETNICH	2	1	2	3	0	0
PROWADZENIE PO-JAZDU W STANIE NIETRZEŻWOŚCI	183	217	234	227	250	238
W TYM CZYNY NIELETNICH	2	1	2	3	0	0

TABELA 20.
WYKRYWALNOŚĆ PRZESTĘPSTW W LATACH 2008–2013 W POWIECIE RAWSKIM [%]

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012	2013
WYKRYWALNOŚĆ OGÓLNA	74,0	81,1	77,9	75,5	73,8	74,6
WYKRYWALNOŚĆ KRYMINALNA	66,1	71,9	66,9	66,5	61,7	60,5

ŹRÓDŁO: OPRAWOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH KOMENDY POWIATOWEJ POLICJI

W przypadku danych dla Rawy Mazowieckiej w latach 2011-2013 można zaobserwować spadek liczby wykroczeń na obszarze całego miasta. Wzrost liczby popełnionych wykroczeń nastąpił w roku 2014. Ponadto w omawianym roku 46% wykroczeń dokonano w obszarze centrum miasta. Największy udział wśród wszystkich wykroczeń stanowią wykroczenia związane z zakłócaniem spokoju i porządku publicznego (art. 51 KW), natomiast najmniej odnotowano zniszczeń i uszkodzeń rzeczy.

TABELA 21.
PRZESTĘPSTWA NA OBSZARZE RAWY MAZOWIECKIEJ
I W REJONIE CENTRUM MIASTA

KATEGORIA	2011		2012		2013		2014	
	CENTRUM MIASTA	MIASTO OGÓŁEM	CENTRUM MIASTA	MIASTO OGÓŁEM	CENTRUM MIASTA	MIASTO OGÓŁEM	CENTRUM MIASTA	MIASTO OGÓŁEM
ROZBÓJ	4	8	3	5	3	8	3	5
BÓJKI I POBICIA, USZKODZENIA CIAŁA	7	12	2	13	6	16	3	8
USZKODZENIA MIENIA	8	30	11	24	3	13	1	12
WŁAMANIA (W TYM DO OBIEKTÓW HANDLOWYCH, MIESZ- KAŃ, SAMOCHODÓW)	11	36	8	28	3	14	5	45
NARKOTYKOWE	2	6	–	4	10	13	4	10
KRADZIEŻE	28	78	18	53	18	45	9	58
SUMA	73	210	62	175	52	143	40	159

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH KOMENDY POWIATOWEJ POLICJI

Nasilenie zjawisk przestępczych i wykroczeń w strefie śródmiejskiej jest zjawiskiem typowym, co potwierdzają dane w tabelach 21. i 22. – jedna trzecia przestępstw i wykroczeń w całym mieście popełniana jest w centrum, na zaledwie 3% powierzchni miasta. Jeszcze bardziej nasilonym zjawiskiem w centrum miasta są czyny karalne nieletnich.

Ich występowanie wiąże się m.in. z niską jakością przestrzeni publicznej, brakiem ładu przestrzennego i monitoringu w miejscach publicznych, a w konsekwencji większym przyzwoleniem społecznym na dewastację lub inne zachowania agresywne. Zarówno poczucie bezpieczeństwa osobistego, jak i brak strachu o mienie, to podstawowe warunki aktywnego korzystania z przestrzeni publicznej.

Ważnym czynnikiem wpływającym na poprawę bezpieczeństwa są działania prewencyjne i edukacyjne wśród dzieci i młodzieży szkolnej. Przeciwdziałanie potencjalnym zachowaniom patologicznym, przestępczości i wykroczeniom wśród nieletnich stanowi jedno z priorytetowych działań w tym zakresie. Miasto powinno systematycznie i planowo podejmować działania w kierunku kształtowania właściwych postaw społecznych i środowiskowych oraz umiejętności postępowania w trudnych sytuacjach. Wysokie natężenie przestępczości jest często ściśle skorelowane z występowaniem innych problemów, m.in. bezrobocia i ubóstwa.

TABELA 22.
WYKROCZENIA NA OBSZARZE RAWY MAZOWIECKIEJ
I W REJONIE CENTRUM MIASTA

KATEGORIA	2011		2012		2013		2014	
	CENTRUM MIASTA	MIASTO OGÓŁEM	CENTRUM MIASTA	MIASTO OGÓŁEM	CENTRUM MIASTA	MIASTO OGÓŁEM	CENTRUM MIASTA	MIASTO OGÓŁEM
ZAKŁÓCANIE SPOKOJU, PORZĄDKU PUBLICZNEGO (ART. 51 KW)	79	281	70	272	34	98	46	318
WYBRYK NIEOBYCZAJNY (ART. 140 KW)	10	23	14	29	7	23	11	27
KRADZIEŻ (ART. 119 KW)	15	31	14	30	10	22	17	38
ZNISZCZENIE, USZKODZENIE RZECZY	-	-	3	3	2	4	3	4
NIEZACHOWANIE ŚRODKÓW OSTROŻNOŚCI PRZY TRZYMANIU ZWIERZĘCIA, DRAŻNIENIE ZWIERZĘCIA (ART. 77 I 78 KW)	4	10	1	1	1	2	1	2
SUMA	551	1351	260	809	187	466	253	556

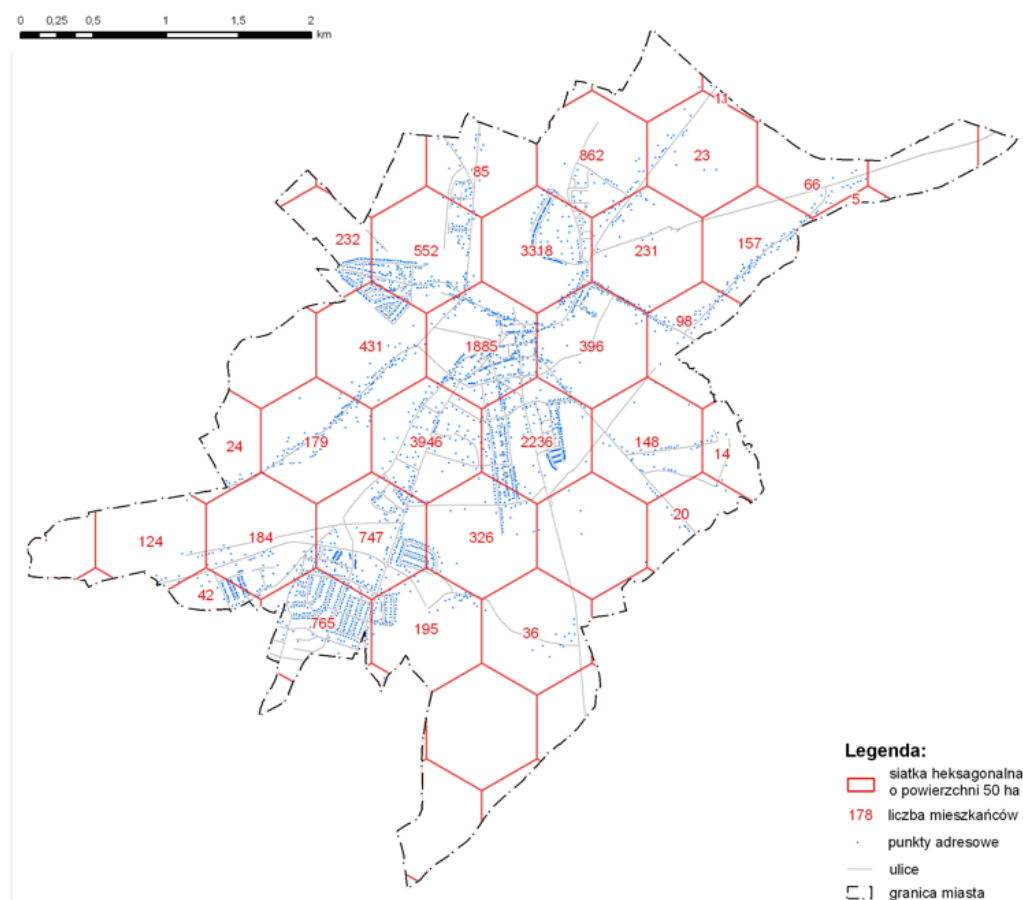
ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH KOMENDY POWIATOWEJ POLICJI

1.2.9. **PRZESTRZENNA ANALIZA PROBLEMÓW** **SPOŁECZNYCH W RAWIE MAZOWIECKIEJ**

Kluczowym czynnikiem przeprowadzenia skutecznych działań rewitalizacyjnych jest identyfikacja skali i charakteru zachodzących procesów degradacji. Przeprowadzona w tym zakresie diagnoza została wykonana w oparciu o tzw. wewnętrzny audyt miejski, którego najważniejszym elementem jest wielokryterialna analiza istniejących baz danych, w tym przypadku za pomocą narzędzi oprogramowania GIS. Najistotniejszą decyzją w takiej analizie jest zdefiniowanie jednostek odniesienia na potrzeby wykazania zróżnicowania wewnątrzmijskiego. Zdecydowano się na zastosowanie jednostek geometrycznych (modularnych), w których przetwarzano i analizowano zebrane dane sta-

tystyczne. Dobór kształtu i wielkości jednostki odniesienia dostosowano do specyfiki i wielkości badanego obszaru. Na potrzeby niniejszego opracowania dobrano heksagonalny kształt jednostki odniesienia i jej wielkość na poziomie 50 ha. Zarówno kształt, jak i wielkość przyjętych jednostek okazały się satysfakcjonujące i umożliwiły uzyskanie pożądanego balansu pomiędzy liczbą jednostek, a pewnym, pożądanym poziomem generalizacji, który z kolei pozwolił na wyraźne uwypuklenie ogólnych tendencji z zakresu zróżnicowania wewnątrzmiastowskiego badanego obszaru miasta. Jednostki większe obejmowały zróżnicowane pod względem funkcjonalnym i przestrzennym obszary miasta. Z kolei jednostki mniejsze dzieliły te obszary na mniejsze części. Ponadto, jakkolwiek ukazywały ciekawy i bardzo szczegółowy charakter procesów degradacji, to ze względu na dużo większą amplitudę prezentowanych zjawisk dawały mniej czytelny obraz poprzez eksponowanie wartości skrajnych. Jednocześnie, przy danych wejściowych zagregowanych, z kilkoma tylko wyjątkami, do poziomu całych ulic obraz zróżnicowania wewnątrzmiastowskiego mógłby ulec zafałszowaniu. Liczba ludności została bowiem udostępniona na poziomie punktów adresowych. W celu wyznaczenia obszarów zdegradowanych posłużono się wskaźnikami, które są stosowane w opracowanych

RYSUNEK 2.
PRZYJĘTA DO ANALIZ HEKSAGONALNA SIATKA JEDNOSTEK ODNIESENIA
O WIELKOŚCI 50 HA

ŹRÓDŁO: PROJEKT LPR NA LATA 2015–2025, S. BOCHYŃSKI, M. HUCULAK

już dokumentach z zakresu rewitalizacji w Polsce. Poziomem odniesienia była średnia wartość dla całego miasta. Ostatecznie zdecydowano się na zastosowanie przekształcenia ilorazowego opartego o wartość dla miasta, często dla ukazania specyfiki problemu posłużano się także odniesieniem do danych na poziomie województwa.

Wszystkie analizy na podstawie udostępnionych baz danych przeprowadzono na dobranym heksagonalnym rastrze jednostek odniesienia o wielkości 50 ha. Wyniki tych analiz posłużyły do wyznaczenia obszaru zdegradowanego w Rawie Mazowieckiej.

Przestrzenną analizę zjawisk kryzysowych przeprowadzono każdorazowo w dalszej części opracowania po dokonaniu szczegółowej analizy sytuacji w sferze społecznej, dalej gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej oraz środowiskowej wykorzystując metodę opisaną powyżej, z zastosowaniem heksagonalnej siatki jednostek odniesienia o wielkości 50 ha.

Wyniki analiz w poszczególnych sferach oraz ich agregacja pozwoliły na określenie obszarów dotkniętych degradacją, a w następnym kroku - po przeprowadzeniu uszczegółowionej analizy przestrzenno - funkcjonalnej obszaru zdegradowanego i analizy wyników konsultacji społecznych - na delimitację obszaru rewitalizacji.

Na podstawie dostępnych baz danych przeprowadzono diagnostyczną przestrzenną analizę negatywnych zjawisk w sferze społecznej:

- trwałego uzależnienia od pomocy społecznej w powiązaniu z jego podstawową przyczyną – bezrobociem;
- niepełnosprawności;
- przemocy w rodzinie;
- przestępczości, w tym czynów karalnych nieletnich.

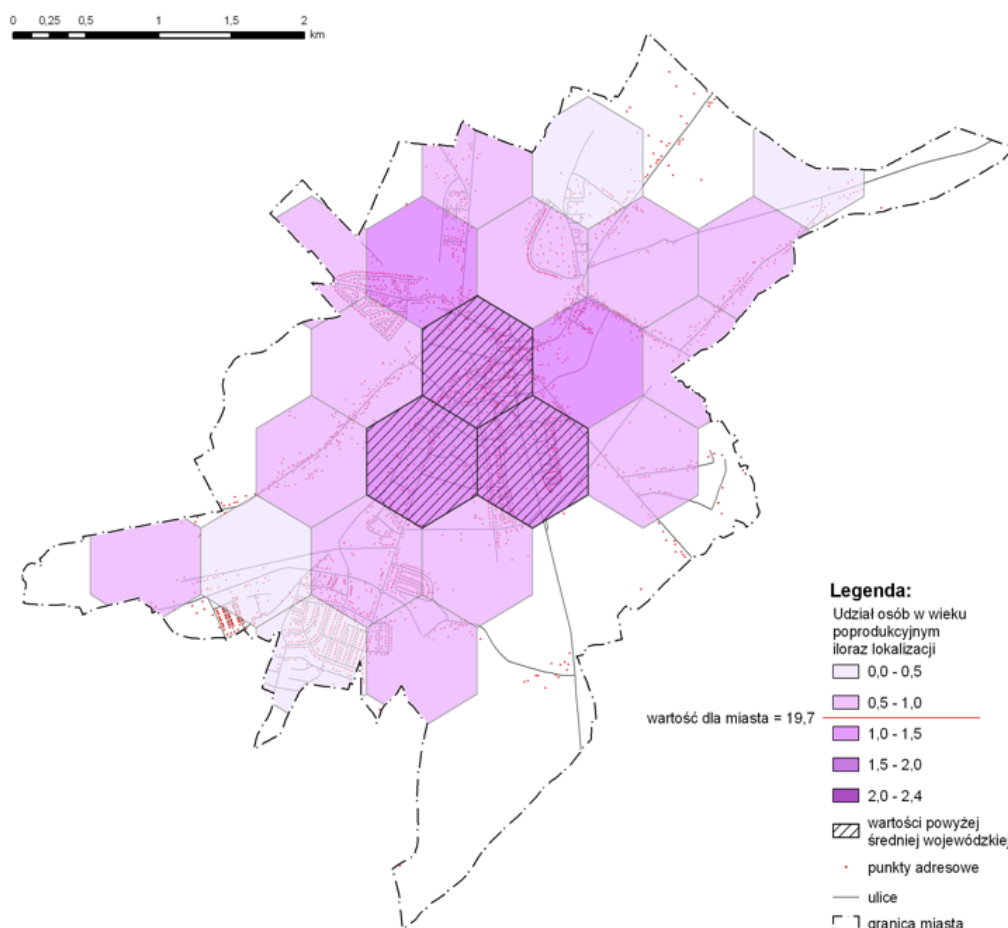
Przeanalizowano rozkład przestrzenny wskaźników ilustrujących wymienione problemy, a następnie dodatkowe informacje wspierające wyniki badań ilościowych, aby jak najbardziej określić występujące zjawiska kryzysowe.

Skorzystano z następujących wskaźników:

- liczba osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle mieszkańców - wskaźnik stanowi tło i kontekst dla wskaźnika „liczba osób sędziwych w ogóle ludności w wieku poprodukcyjnym”;
- liczba osób bezrobotnych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym – wskaźnik stanowi tło i kontekst dla wskaźników: „udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym” i „udział bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym wśród osób w wieku produkcyjnym”;
- przestępstwa na 1000 mieszkańców, wykroczenia na 1000 mieszkańców i liczba czynów karalnych nieletnich na 1000 mieszkańców;
- liczba osób otrzymujących zasiłki z MOPS na 1000 mieszkańców- wskaźnik stanowi tło i kontekst dla wskaźnika „liczba osób niepełnosprawnych otrzymująca świadczenia z MOPS na 100 mieszkańców” – osoby niepełnosprawne stanowią jedną z istotnych grup odbiorców pomocy społecznej w Rawie Mazowieckiej, jest to też grupa w sposób trwały zależna od tej pomocy, tak więc wskaźnik ten stanowi cenne uzupełnienie informacji o grupach biorców pomocy społecznej oraz o braku alternatywnych form wsparcia osób niepełnosprawnych.

Analizując poszczególne wskaźniki, zidentyfikowano je przestrzennie na mapach z nałożonym heksagonalnym rastrem podziału na jednostki podstawowe i odniesiono do charakterystycznych wskaźników dla miasta i regionu. Dane pochodzą z następujących instytucji i źródeł: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej (MOPS) w Rawie Mazowieckiej, Powiatowy Urząd Pracy (PUP) w Rawie Mazowieckiej, Główny Urząd Statystyczny (GUS), Urząd Miasta Rawa Mazowiecka, roczne raporty Komendy Powiatowej Policji (KPP) w Rawie Mazowieckiej, witryny internetowe poszczególnych instytucji, inne materiały. Dane zbierane były w okresie sierpień-październik 2015 roku i miały formę plików tekstowych, liczbowych i graficznych¹.

RYSUNEK 3.
ROZKŁAD PRZESTRZENNY WSKAŹNIKA „UDZIAŁ OSÓB W WIEKU
POPRODUKCYJNYM W OGÓLE MIESZKAŃCÓW” – ILORAZ LOKALIZACJI

ŹRÓDŁO: PROJEKT LPR NA LATA 2015–2025, S. BOCHYŃSKI, M. HUCULAK

Analiza udziału osób w wieku poprodukcyjnym w całkowitej liczbie mieszkańców pokazuje wyraźnie koncentrację miejsc zamieszkania osób starszych w centralnej części miasta. W tej

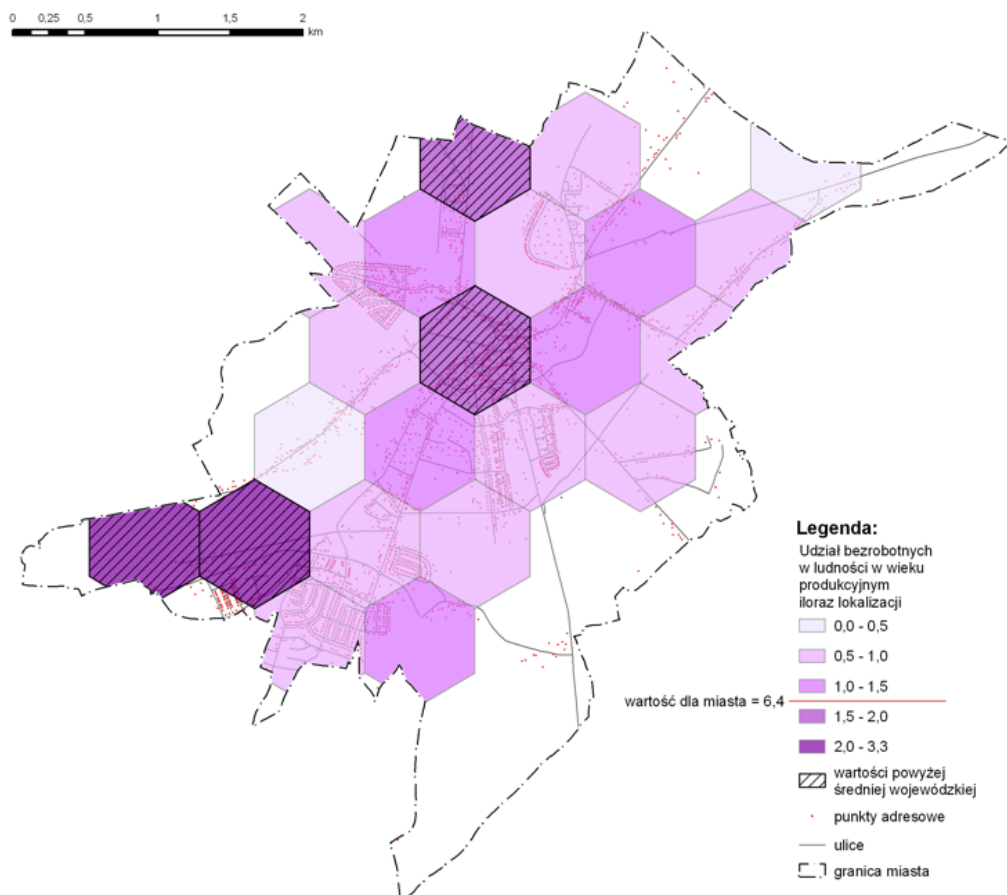
¹ Projekt LPR na lata 2015-2025, S. Bochyński, M. Huculak.

części miasta udział osób w wieku poprodukcyjnym w strukturze ludności przewyższa także średnie wartości dla województwa łódzkiego.

Zestawienie tych danych z rozkładem przestrzennym miejsc zamieszkania osób sędziwych (rys. 9) pokazuje, że w centrum miasta nie mieszkają najstarsi rawianie. Są to raczej osoby, które dopiero weszły w wiek emerytalny, najczęściej w pełni aktywne i zaangażowane np. w pomoc młodszym członkom rodziny. Dla nich, oraz osób niepełnosprawnych, powinno się stworzyć w centrum przyjazną, bezpieczną przestrzeń, dającą możliwość realizacji potrzeb społecznych: wspólnego przebywania, integracji, tworzenia relacji, ekspresji twórczej.

W przypadku „Udziału bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym” największa koncentracja zjawiska występuje w trzech obszarach: w północnej części miasta (rejon ulic Skierniewickiej – Kazimierza Wielkiego), w centrum, oraz na południowo-zachodnim krańcu miasta, w okolicy zbiornika wodnego „Zalew Tatar”. Dominacja tego

RYSUNEK 4.
ROZKŁAD PRZESTRZENNY WSKAŹNIKA „UDZIAŁ BEZROBOTNYCH W LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM” – ILORAZ LOKALIZACJI

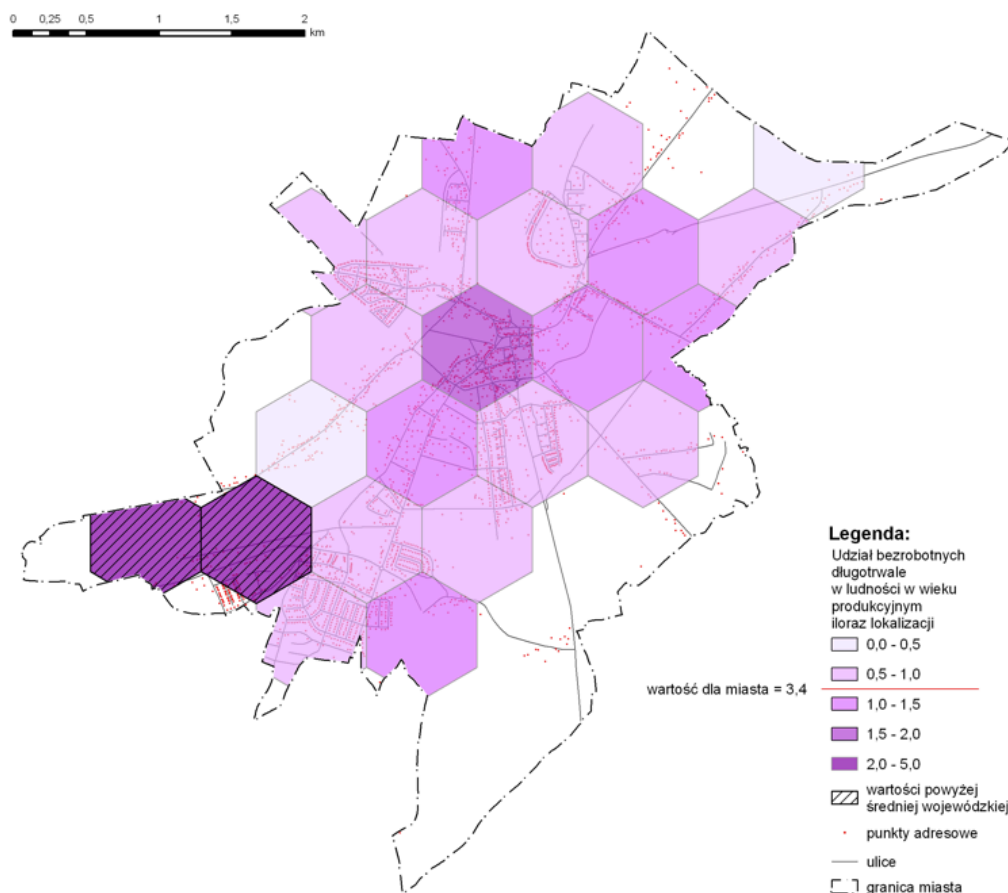
ŹRÓDŁO: PROJEKT LPR NA LATA 2015–2025, S. BOCHYŃSKI, M. HUCULAK

ostatniego obszaru wynika nie tylko z natężenia tego zjawiska, ale także ze stosunkowo niewielkiej liczby ludności zamieszkującej analizowany obszar. Przez to problemy społeczne są skoncentrowane w dużo mniejszej społeczności niż w przypadku centrum miasta, gdzie gęstość zaludnienia jest największa.

W związku z tym, mimo pozornie mniejszego natężenia tego zjawiska w centrum należy wyraźnie zaznaczyć, że w tym rejonie w liczbach bezwzględnych problem długotrwałego bezrobocia występuje wyraźnie, szczególnie w rejonie Placu Piłsudskiego. Sugeruje to konieczność prowadzenia działań poprawiających warunki do rozwoju społeczno-gospodarczego w centralnej części miasta.

Ważnym sygnałem negatywnych zjawisk w środowisku rodzinnym jest długotrwałe bezrobocie jednego lub dwojga dorosłych domowników. W związku z tym przeanalizowano rozkład przestrzenny występowania tego zjawiska na obszarze Rawy Mazowieckiej. *Najwięcej osób długotrwale bezrobotnych w relacji do ogółu mieszkańców w danej lokalizacji zamieszkuje tereny centralne oraz okolice zalewu Tatar. Należy wyraźnie zaznaczyć, że w tym rejonie w liczbach bezwzględnych problem długotrwałego bezrobocia wy-*

RYSUNEK 5.
ROZKŁAD PRZESTRZENNY WSKAŹNIKA „UDZIAŁ DŁUGOTRWALE BEZROBOTNYCH W LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM” – ILORAZ LOKALIZACJI

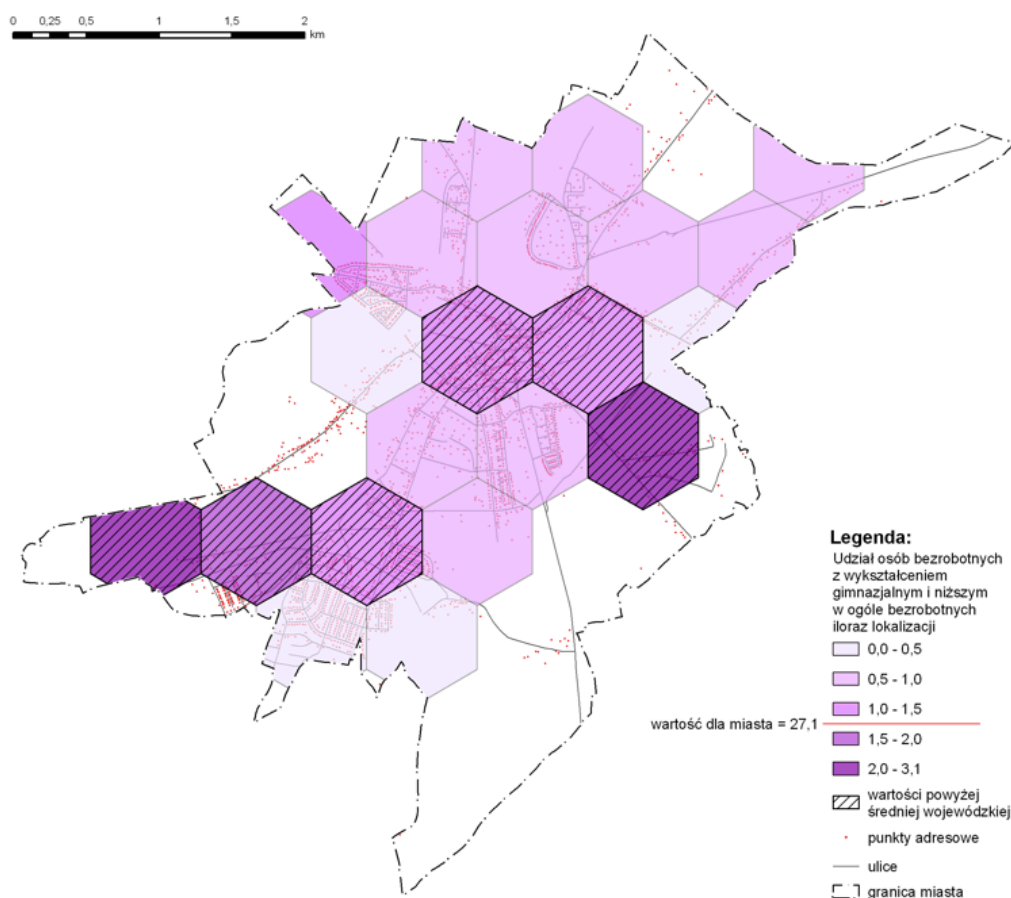

ŹRÓDŁO: PROJEKT LPR NA LATA 2015–2025, S. BOCHYŃSKI, M. HUCULAK

stępuje wyraźnie, szczególnie w rejonie Placu Piłsudskiego. Sugeruje to konieczność prowadzenia działań poprawiających warunki do rozwoju społeczno-gospodarczego w centralnej części miasta. Rodziny z tych obszarów należą do szczególnie zagrożonych wykluczeniem społeczno-ekonomicznym, ponieważ dotknięte są także oddziaływaniem negatywnych zjawisk silnie powiązanych i współwystępujących z brakiem pracy.

Wśród ogółu liczby bezrobotnych mieszkańców Rawy Mazowieckiej większą grupę stanowią mężczyźni, zaś analiza aktywności ekonomicznej ludności miasta Rawa Mazowiecka według kryterium wykształcenia pokazuje, że dominują osoby z niskim wykształceniem. Poniższy kartogram pokazuje przestrzenny rozkład wskaźnika „udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w ogóle bezrobotnych”, podobnie jak w poprzednich przypadkach w odniesieniu do średniej dla miasta. Znów dominuje południowo-zachodni obszar. Wyróżnia się także in minus - w zestawieniu ze średnią miejską oraz średnią wojewódzką - obszar centralny. Problem niskiego poziomu wykształcenia zaznacza się najsilniej w rejonie strefy przemysłowej, co może być związa-

RYSUNEK 6.
ROZKŁAD PRZESTRZENNY WSKAŹNIKA „UDZIAŁ OSÓB BEZROBOTNYCH Z WYKSZTAŁCENIEM GIMNAZJALNYM I NIŻSZYM W OGÓLE BEZROBOTNYCH” – ILORAZ LOKALIZACJI

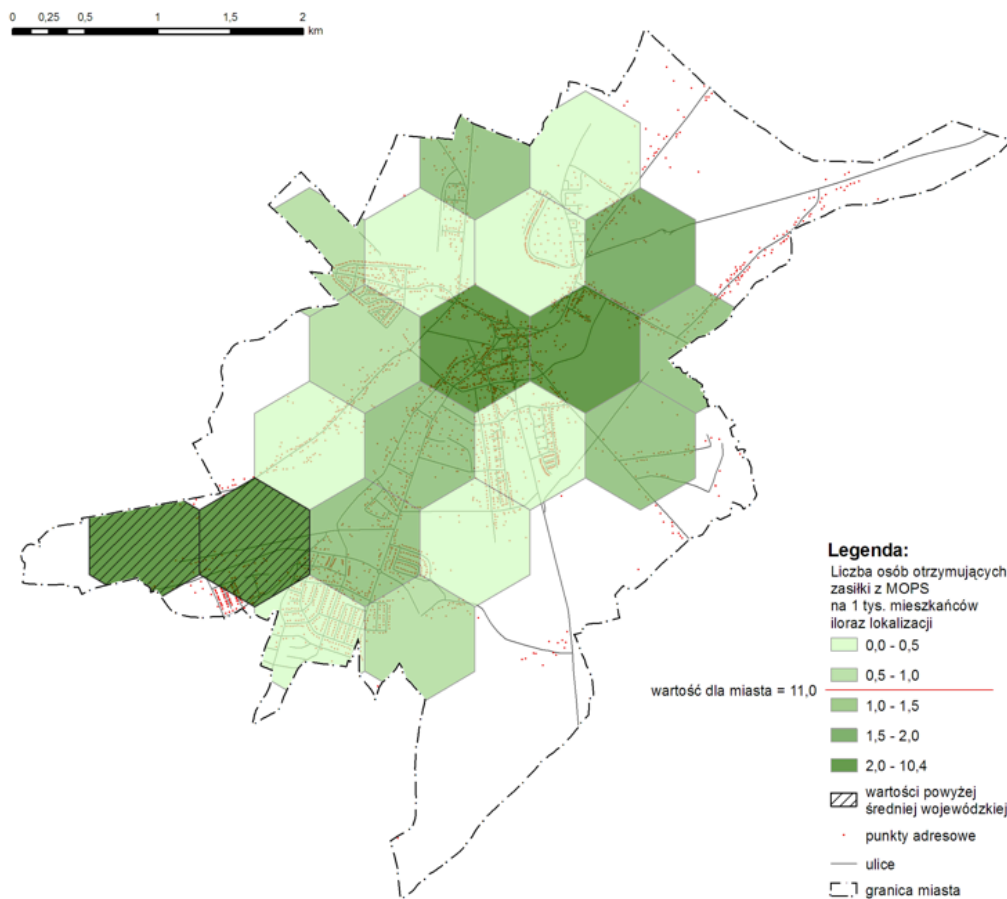

ŹRÓDŁO: PROJEKT LPR NA LATA 2015–2025, S. BOCHYŃSKI, M. HUCULAK

ne z zamieszkiwaniem w jej bezpośrednim sąsiedztwie wielu osób z niskimi kwalifikacjami, czasem znajdującymi zatrudnienie w szarej strefie.

Ilustracją jednego z negatywnych zjawisk współwystępujących z długotrwałym bezrobociem jest koncentracja wysokich wartości wskaźnika korzystania z zasiłków MOPS, która występuje w Rawie Mazowieckiej w dwóch rejonach: południowego zachodu (okolice zalewu Tatar) oraz centrum. Kartogram pokazuje ponadto, że ze wsparcia MOPS korzystają nie tylko mieszkańcy ścisłego centrum miasta, ale również bezpośredniego sąsiedztwa od wschodniej strony, szczególnie w okolicach ul. Miłej i Warszawskiej.

RYSUNEK 7.
ROZKŁAD PRZESTRZENNY WSKAŹNIKA „LICZBA OSÓB OTRZYMUJĄCYCH ZASIŁKI Z MOPS NA 1000 MIESZKAŃCÓW” – ILORAZ LOKALIZACJI

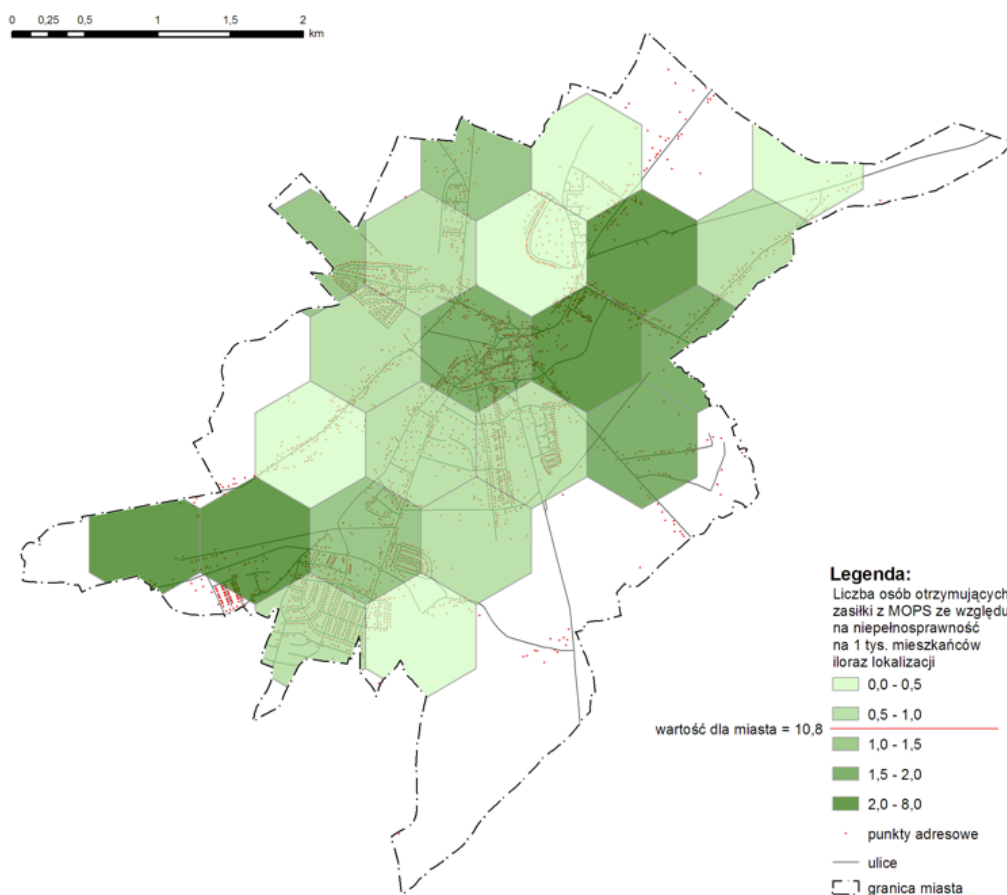
ŹRÓDŁO: PROJEKT LPR NA LATA 2015–2025, S. BOCHYŃSKI, M. HUCULAK

Najważniejszymi problemami, z którymi borykają się rawskie rodziny będące pod opieką MOPS, są trudności wynikające z wielodzietności oraz konieczności opieki nad osobami zależnymi (osobami starszymi lub z niepełnosprawnościami). W celu oceny skali występowania tych problemów w obszarze rewitalizacji przeanalizowano rozkład przestrzenny danych dotyczących udziału osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin w ogólnej liczbie

świadczeniobiorców MOPS oraz udziału osób sędziwych (powyżej 80. roku życia) w ogólnej liczbie osób w wieku poprodukcyjnym.

Analiza rozkładu przestrzennego wskaźnika liczby osób otrzymujących zasiłki z MOPS ze względu na niepełnosprawność pokazuje, że problemy tego rodzaju koncentrują się wyraźnie w centrum i jego bezpośrednim sąsiedztwie od strony wschodniej oraz w okolicy zalewu Tatar. Płyne stąd wniosek nie tylko dotyczący usprawnień funkcjonalno-przestrzennych ułatwiających dostępność infrastruktury usług społecznych w mieście, ale także potrzeby oddziaływań społecznych na rzecz osób niepełnosprawnych we wszystkich obszarach występowania problemu.

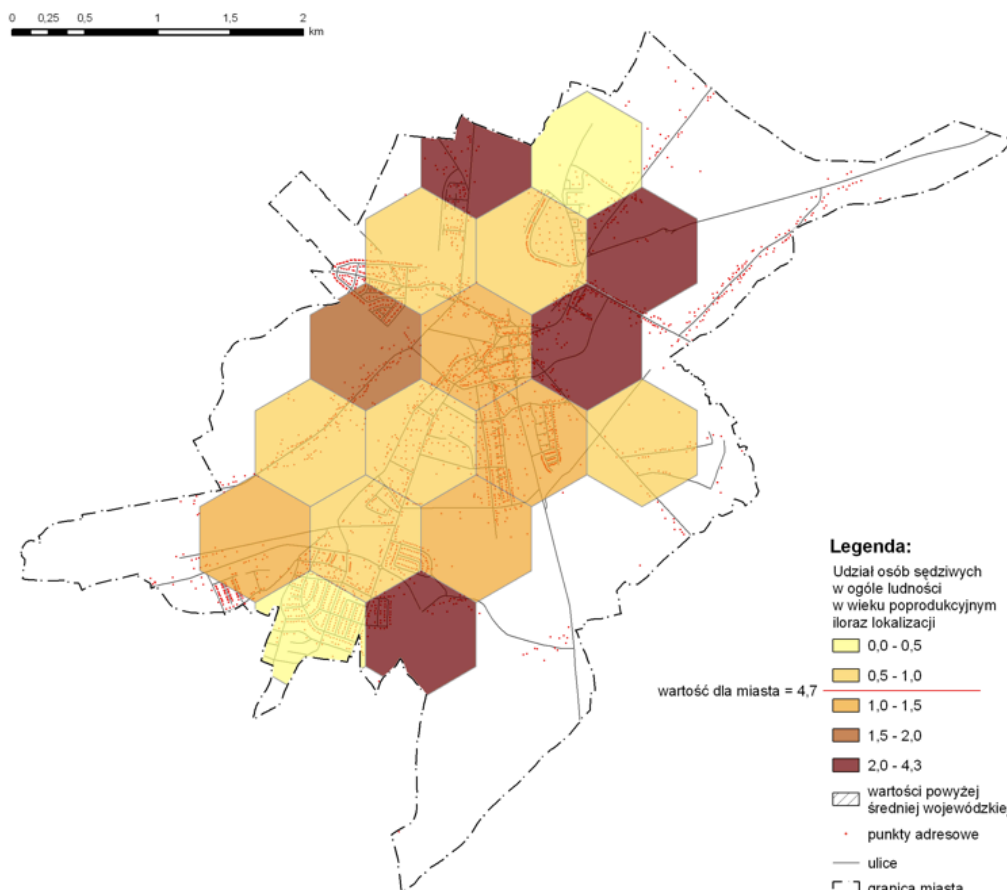
RYSUNEK 8.
ROZKŁAD PRZESTRZENNY WSKAŹNIKA „LICZBA OSÓB OTRZYMUJĄCYCH ZASIŁKI Z MOPS ZE WZGLĘDU NA NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ NA 1000 MIESZKAŃCÓW” – ILORAZ LOKALIZACJI

ŹRÓDŁO: PROJEKT LPR NA LATA 2015–2025, S. BOCHYŃSKI, M. HUCULAK

Kartogram ilustrujący udział osób sędziwych (powyżej 80 roku życia) wśród mieszkańców Rawy Mazowieckiej potwierdza zbieżność zjawisk kryzysowych związanych z niepełnosprawnością oraz potrzebą opieki nad osobami w podeszłym wieku w obszarze centrum miasta i jego sąsiedztwie, szczególnie od strony wschodniej.

RYSUNEK 9.
ROZKŁAD PRZESTRZENNY WSKAŹNIKA „UDZIAŁ OSÓB SĘDZIWYCH W OGÓLE MIESZKAŃCÓW W WIEKU POPRODUKCYJNYM” – ILORAZ LOKALIZACJI

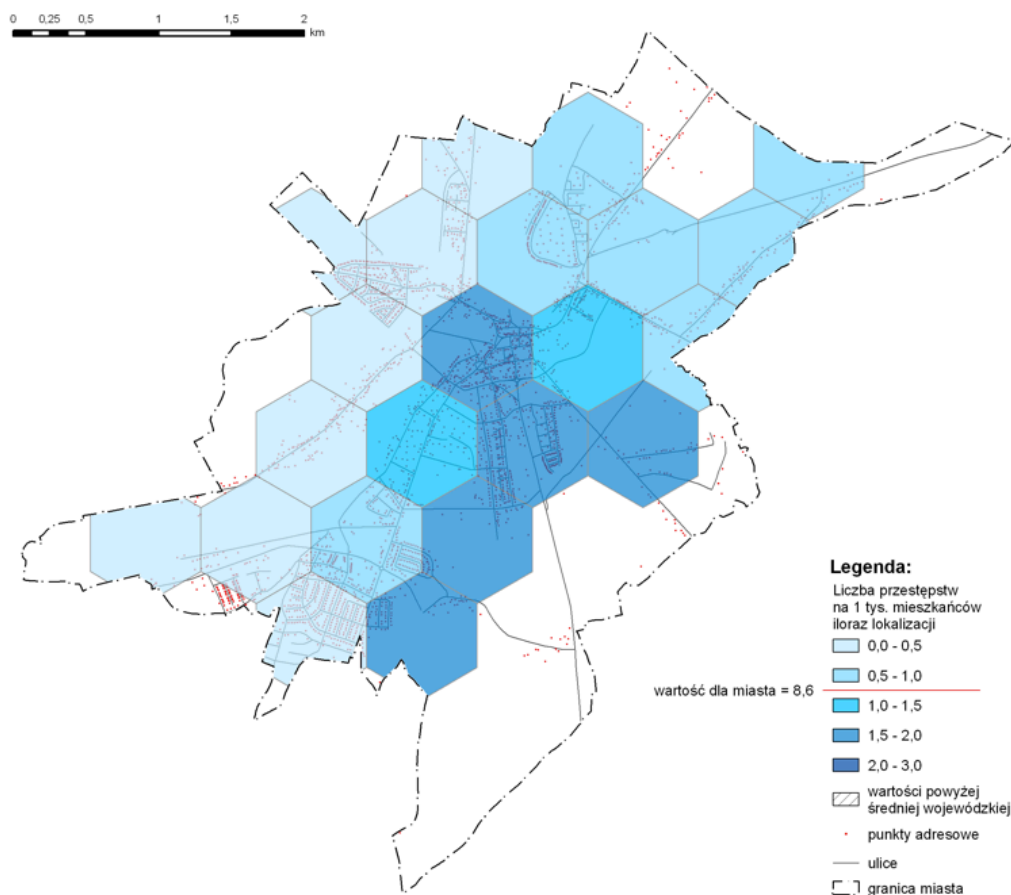

ŹRÓDŁO: PROJEKT LPR NA LATA 2015–2025, S. BOCHYŃSKI, M. HUCULAK

Przedstawione zjawiska mają negatywny wpływ na funkcjonowanie rodzin przede wszystkim w rejonie centrum Rawy Mazowieckiej i w jego bezpośrednim sąsiedztwie. Występuje tam sprzężenie kilku czynników kryzysowych – wysokiego uzależnienia od pomocy społecznej, uwarunkowanego wysokim udziałem osób z niepełnosprawnościami w rodzinach oraz wysokim obciążeniem demograficznym. W związku z tym podstawową potrzebą rewitalizacyjną na tym obszarze jest wsparcie rodzin w opiece nad osobami zależnymi i stworzenie dzięki temu warunków do rozwoju i aktywności wszystkich członków tych rodzin.

Z udostępnionych przez Komendę Powiatową Policji w Rawie Mazowieckiej danych wynika, że liczba przestępstw koncentruje się w przestrzeni publicznej w centrum miasta.

RYSUNEK 10.
ROZKŁAD PRZESTRZENNY WSKAŹNIKA „LICZBA PRZESTĘPSTW NA 1000 MIESZKAŃCÓW” – ILORAZ LOKALIZACJI

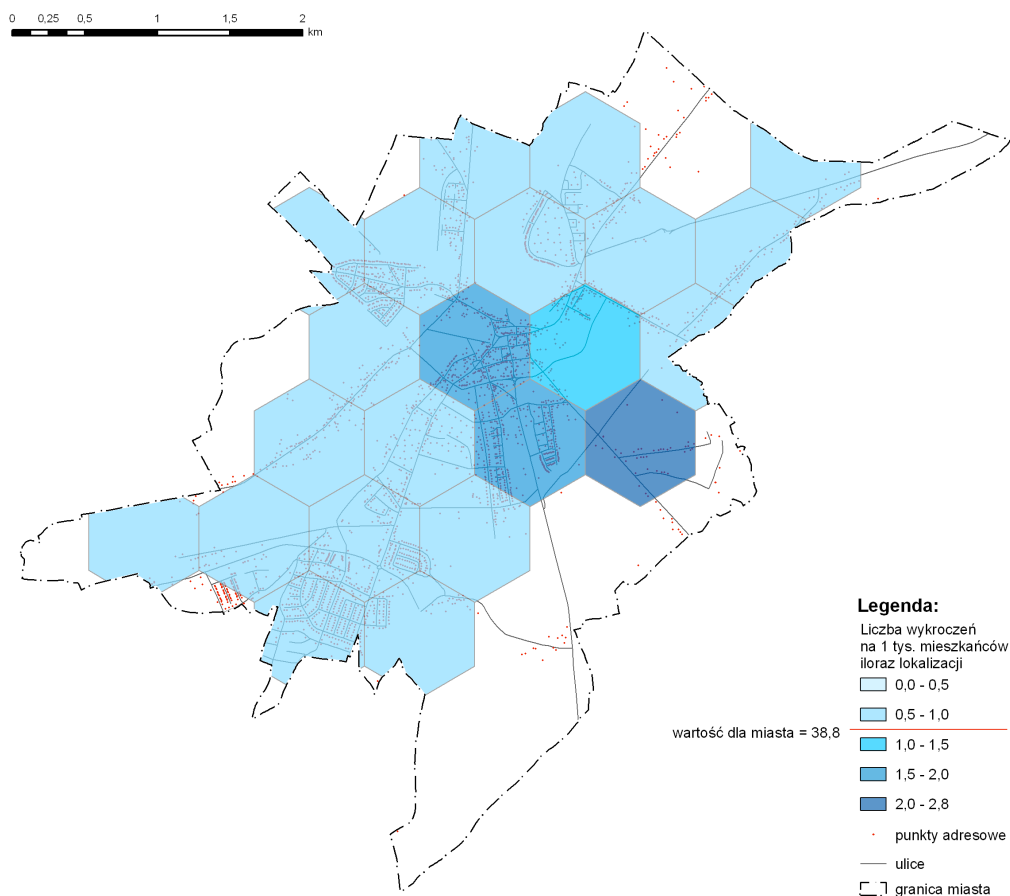

ŹRÓDŁO: PROJEKT LPR NA LATA 2015–2025, S. BOCHYŃSKI, M. HUCULAK

Brak ładu przestrzennego i instrumentów monitoringu oraz degradacja zabudowy mieszkaniowej i usługowej powodują, że brakuje tu aktywności społecznej, stałych i częstych spacerowiczów, czy pieszych załatwiających codzienne sprawy. W uporządkowanej i atrakcyjnej przestrzeni publicznej, przylegającej do rekreacyjnych terenów zielonych, aktywnie odwiedzanej i wykorzystywanej przez mieszkańców, łatwiej budować też poczucie bezpieczeństwa i kształtować właściwe postawy wobec środowiska przyrodniczego.

Tymczasem w centrum miasta występuje wyższa niż średnia dla miasta liczba przestępstw, podobnie – wykroczenia i czyny karalne nieletnich.

RYSUNEK 11.
**ROZKŁAD PRZESTRZENNY WSKAŹNIKA „LICZBA WYKROCZEŃ
 NA 1000 MIESZKAŃCÓW” – ILORAZ LOKALIZACJI**

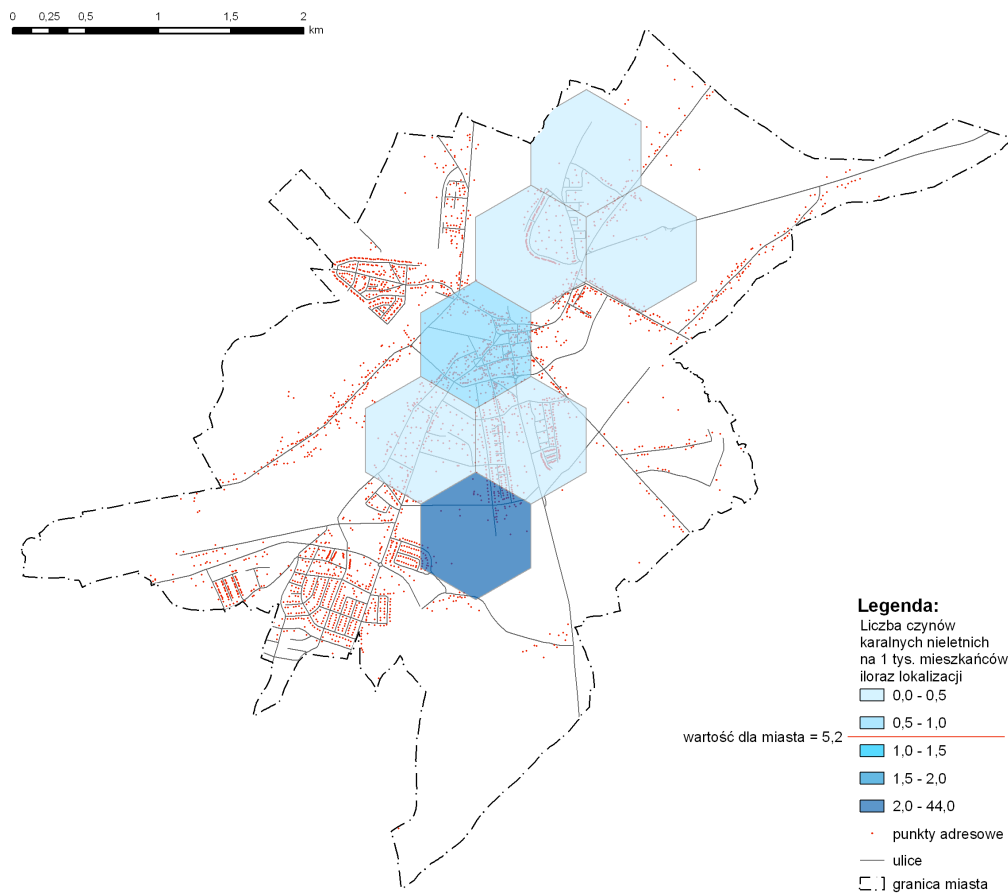

ŹRÓDŁO: PROJEKT LPR NA LATA 2015–2025, S. BOCHYŃSKI, M. HUCULAK

Wysokie natężenie przestępczości jest często ściśle skorelowane z występowaniem innych problemów, m.in. bezrobocia i ubóstwa. W przypadku wskaźnika „Liczba przestępstw na 1000 mieszkańców” widać przestrzenną zbieżność tych zjawisk, szczególnie w odniesieniu do długotrwałego bezrobocia i bezrobocia osób o niskim poziomie edukacji. Z kolei ubóstwo i problemy z pracą często wiążą się z problemami z przemocą domową.

Dodatkowo niepokojące jest współwystępowanie wyżej wymienionych problemów z przemocą z koncentracją przestrzenną miejsc zamieszkania osób sędziwych.

RYSUNEK 12.
ROZKŁAD PRZESTRZENNY WSKAŹNIKA „LICZBA CZYNÓW KARALNYCH NIELETNICH NA 1000 MIESZKAŃCÓW” – ILORAZ LOKALIZACJI

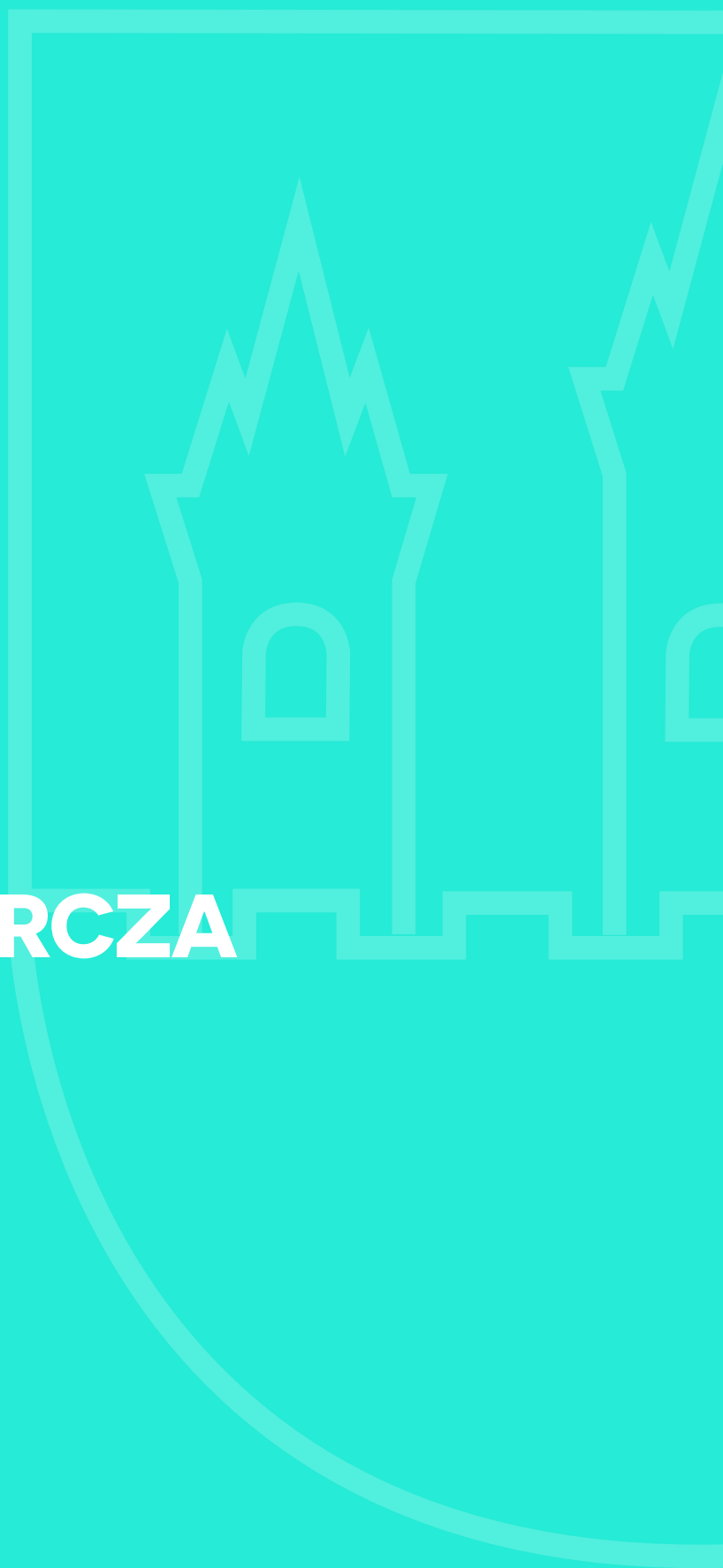
ŹRÓDŁO: PROJEKT LPR NA LATA 2015–2025, S. BOCHYŃSKI, M. HUCULAK

Analiza przestrzennego rozkładu wydanych Niebieskich Kart wskazuje ponadto postępującą koncentrację zjawiska przemocy domowej w centralnych obszarach miasta. Wzmacnia to dotychczasowe obserwacje dotyczące koncentracji negatywnych zjawisk w rejonie centrum miasta. Należy jednak podchodzić do tego wskaźnika jednak z ostrożnością, ponieważ w najbardziej kryzysowych sytuacjach o potrzebie założenia niebieskiej karty władze nie zawsze są informowane.

Z przedstawionych analiz przestrzennych i zidentyfikowanych zjawisk wynika, że obszarem szczególnie dotkniętym złożonymi problemami społecznymi jest teren centrum miasta i jego bezpośrednie sąsiedztwo. Niezbędne jest zatem zaplanowanie i realizacja kompleksowych działań w perspektywie wieloletniej zmierzających do rozwiązania zdiagnozowanych sytuacji kryzysowych.

1.3.

**SFERA
GOSPODARCZA**

Diagnoza sfery gospodarczej Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Rawa Mazowiecka obejmuje sytuacje podmiotów gospodarczych analizowanych według różnych kryteriów. Przeprowadzona została analiza danych oraz wskaźników obrazujących zjawiska gospodarcze. Analiza danych przeprowadzona została w ujęciu dynamicznym (w okresie około 10 lat), aby zidentyfikować zmiany sytuacji gospodarczej Rawy Mazowieckiej oraz dać podstawę do wyznaczenia obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji. Ponadto dla lepszego zdiagnozowania sytuacji gospodarczej w Rawie Mazowieckiej wybrane wskaźniki zostały porównane do wskaźników woj. łódzkiego lub powiatu rawskiego. Następnie przeprowadzono przestrzenną analizę zjawisk kryzysowych zidentyfikowanych w sferze gospodarczej, aby delimitować obszary zdegradowane i obszar rewitalizacji.

Dane pochodzą z następujących instytucji i źródeł:

- Główny Urząd Statystyczny (GUS);
- Urząd Miasta Rawa Mazowiecka;
- inne materiały.

Dużą zaletą Rawy Mazowieckiej jako miejsca lokowania inwestycji jest dogodny układ komunikacyjny. Miasto położone jest niedaleko Łodzi i Warszawy, przy drodze ekspresowej S8 Warszawa-Wrocław. W pobliżu przebiegają autostrady A1 i A2. Rawa Mazowiecka jest więc dogodnym miejscem do rozwoju nowych inicjatyw gospodarczych.

Wszystkie tereny inwestycyjne są dobrze przygotowane pod względem formalno-prawnym i infrastrukturalnym. Najlepszą rekomendacją dla oferowanych przez miasto gruntów są sami inwestorzy, którzy już skorzystali z oferty inwestycyjnej Rawy Mazowieckiej i dziś z powodzeniem prowadzą w niej swoją działalność gospodarczą.

Rawa Mazowiecka jest ośrodkiem subregionalnym o potencjale wzrostowym, jednak możliwość wykorzystania tego potencjału zależy w dużej mierze od czynników zewnętrznych, przede wszystkim wzrostu ekonomicznego w kraju. Miasto ma do zaoferowania bardzo wiele:

- rezerwy rynku pracy w skali powiatu;
- rezerwy zdolności produkcyjnych i usługowych w istniejącym zainwestowaniu;
- tereny o stosunkowo niskiej cenie, wyposażone w podstawowe elementy infrastruktury technicznej i dobrze skomunikowane z siecią dróg krajowych;
- dość chłonny rynek zbytu;
- zaopatrzenie w wysokojakościowe produkty rolnicze.

Jednocześnie zależność od czynników zewnętrznych i ogólnie występujących tendencji obrazujących zmiany w stylu życia może prowadzić do utraty tempa rozwoju miasta, w tym:

- braku możliwości zatrudnienia mieszkańców na terenie miasta i w jego obszarze funkcjonalnym;
- odpływu kapitału inwestycyjnego i kapitału ludzkiego do większych lub bardziej konkurencyjnych ośrodków.

Duża aktywność przedsiębiorstw na terenie miasta świadczy o jego potencjale gospodarczym, zaś duży odsetek podmiotów prywatnych – o efektywności rynku. Korzystne położenie miasta jako centralnego ośrodka dla powiatu stwarza mu dużą szansę rozwoju w zakresie przemysłu, usług oraz handlu.

Większość mieszkańców Rawy Mazowieckiej (96,7-97% mieszkańców miasta) znajduje zatrudnienie w sektorze prywatnym. Jest to tendencja zbliżona do występującej w kraju, w województwie oraz powiecie. Dane te potwierdzają wysoką atrakcyjność miasta pod względem lokowania różnorodnych inwestycji, które generują nowe miejsca pracy poza sektorem publicznym. Zauważalny jest jednocześnie nieznaczny wzrost udziału procentowego podmiotów należących do sektora publicznego w łącznej liczbie podmiotów gospodarczych w Rawie Mazowieckiej. Wzrost ten wynosi około 0,1 punktu procentowego rocznie w latach 2013-2014.

TABELA 23.
PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ W REJESTRZE REGON W LATACH 2008–2014

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
SEKTOR PUBLICZNY	70	69	69	69	71	74	75	74
UDZIAŁ PROCENTOWY SEKTORA PUBLICZNEGO [%]	3,1	3,1	3,0	3,1	3,1	3,2	3,3	3,3
SEKTOR PRYWATNY	2193	2139	2259	2137	2191	2230	2179	2132
UDZIAŁ PROCENTOWY SEKTORA PRYWATNEGO [%]	96,9	96,9	97,0	96,9	96,9	96,8	96,7	96,7
OGÓŁEM	2263	2208	2328	2206	2262	2304	2254	2209

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

Analiza danych dotycząca stanu podmiotów gospodarczych pozwala zauważyć utrzymującą się liczbę przedsiębiorstw w mieście na poziomie 2200 i 2300. Miasto w badanym okresie charakteryzował ponadprzeciętny, zarówno w skali województwa, jak i kraju, wskaźnik przedsiębiorczości. Liczba firm prywatnych przypadających na 1000 mieszkańców wynosiła 177, podczas gdy średnia w grupie porównawczej wynosiła 131. *Problemem jest jednak stagnacja. Ze względu na niski standard zabudowy, rozwój drobnej działalności gospodarczej (w tym usługowej), zwłaszcza tak potrzebnej w centrum miasta, jest utrudniony.*

Jednym z czynników umożliwiających wykorzystanie wzrostowego potencjału gospodarczego miasta jest rewitalizacja jego strefy śródmiejskiej, obejmująca działania inwestycyjne poprawiające jakość życia i prowadzenia działalności gospodarczej na terenie Rawy Mazowieckiej.

Na przestrzeni lat 2009-2015 zarówno w Rawie Mazowieckiej, jak i w województwie łódzkim, nie zaszły znaczące zmiany w liczbie zarejestrowanych państwowych i samorządowych jednostek prawa budżetowego. W Rawie Mazowieckiej liczba państwowych i samorządowych jednostek prawa budżetowego stanowi około 70% wszystkich podmiotów sektora publicznego, natomiast w województwie łódzkim jest to około 60%.

Udział spółek prawa handlowego w gospodarce świadczy o dużej aktywności ekonomicznej jej mieszkańców oraz stabilności rynku. To one bowiem gwarantują dość stabilne miejsca pracy, jednocześnie tworząc kolejne miejsca pracy w miarę rozwoju danego przedsiębiorstwa. W Rawie Mazowieckiej do rejestru wpisane zostały 4 spółki handlowe. Stanowi to około 5-6% łącznej liczby podmiotów sektora publicznego w Rawie Mazowieckiej. W województwie łódzkim odsetek spółek handlowych na przestrzeni lat 2009-2015 wynosił zaś około 3%. Dane te wskazują na stabilną, lecz powoli rozwijającą się sytuację gospodarczą Rawy Mazowieckiej.

Na terenie Rawy Mazowieckiej nie odnotowano natomiast zarejestrowanych przedsiębiorstw państwowych bądź spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego. Ostatnia z tych informacji wskazuje na fakt, iż miasto nie wyróżnia się na tle innych jednostek terytorialnych województwa pod względem kontaktów z gospodarkami zagranicznymi.

TABELA 24.
LICZBA PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH WG RODZAJÓW DZIAŁALNOŚCI PKD 2007
W LATACH 2009–2015

WYSZCZEGÓLNIENIE	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ROLNICTWO, LEŚNICTWO, ŁOWIECTWO I RYBACTWO	11	14	15	14	12	7	7
UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	0,5	0,6	0,7	0,6	0,5	0,3	0,3
PRZEMYSŁ I BUDOWNICTWO	451	481	458	468	453	434	419
UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	20,4	20,7	20,8	20,7	19,7	19,3	19,0
POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ	1746	1833	1733	1780	1839	1813	1783
UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	79,1	78,7	78,6	78,7	79,8	80,4	80,7
OGÓŁEM	2208	2328	2206	2262	2304	2254	2209

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

W mieście Rawa Mazowiecka w 2015 roku funkcjonowało 2209 podmiotów gospodarczych, spośród których 0,3% stanowiły podmioty gospodarcze o charakterze rolniczym, zaś 19% podmioty o charakterze przemysłowym i budowlanym. W przypadku obu rodzajów działalności odnotowano spadek udziałów podmiotów gospodarczych w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych w Rawie Mazowieckiej względem początku badanego okresu: w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie udział ten spadł względem roku 2009 o ok. 0,2 punktu procentowego, zaś w przemyśle i budownictwie o 1,4 punktu procentowego.

W tym samym okresie udział podmiotów o charakterze rolniczym w województwie łódzkim spadł o 0,4 punktu procentowego, natomiast w przemyśle i budownictwie o 1,2 punktu procentowego. Dane dla województwa w roku 2015 kształtowały się następująco: udział sektora rolniczego 1,7%, udział sektora przemysłowego 22,5%, udział pozostałej działalności 75,8%.

TABELA 25.
PODMIOTY GOSPODARCZE WG RODZAJÓW DZIAŁALNOŚCI PKD 2007
W LATACH 2010–2015. ZMIANA WZGLĘDEM ROKU 2009 [%]

WYSZCZEGÓLNIENIE		2010	2011	2012	2013	2014	2015
ROLNICTWO, LEŚNICTWO, ŁOWIECTWO I RYBACTWO	RAWA MAZ.	127	136	127	109	64	64
	WOJ. ŁÓDZKIE	106	108	103	102	89	88
PRZEMYSŁ I BUDOWNICTWO	RAWA MAZ.	107	102	104	100	96	93
	WOJ. ŁÓDZKIE	104	102	104	104	104	104
POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ	RAWA MAZ.	105	99	102	105	104	102
	WOJ. ŁÓDZKIE	105	104	107	109	111	112

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

W powyższej tabeli (tab. 25.) przedstawiono dynamikę rozwoju podmiotów gospodarczych według rodzajów działalności PKD w Rawie Mazowieckiej oraz w województwie łódzkim traktując rok 2009 jako bazowy. W Rawie Mazowieckiej nastąpił znaczący spadek liczby podmiotów gospodarczych zajmujących się rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem. W 2015 roku liczba podmiotów gospodarczych należących do tego działu w porównaniu do roku 2009 spadła o 36%. Jednocześnie, województwo łódzkie odnotowało spadek na tym polu rzędu jedynie 12%. W Rawie Mazowieckiej zanotowano również spadek liczby podmiotów gospodarczych należących do działu przemysłu i budownictwa w wysokości 7 punktów procentowych w stosunku do roku bazowego. Jednocześnie, w całym województwie łódzkim nastąpił zaś wzrost tego wskaźnika o 4%. Jedynie

w „pozostałej działalności” zauważono niewielki, 2-procentowy wzrost liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie Rawy Mazowieckiej. W województwie łódzkim przyrost ten wyniósł 12% w stosunku do roku bazowego.

Stwierdzić zatem można, iż nastąpił spadek liczby podmiotów gospodarczych należących do pierwszych dwóch grup, związany głównie z odchodzeniem od prowadzenia działalności rolniczej na rzecz prowadzenia działalności usługowej (w tym transportowej, edukacyjnej, komunikacyjnej). Rosnąca koncentracja gospodarki na działalnościach usługowych świadczyć może o rosnącym potencjale ekonomicznym miasta.

Na tle województwa łódzkiego tempo wzrostu liczby podmiotów gospodarczych w ostatniej podgrupie w Rawie Mazowieckiej wydaje się być jednak zdecydowanie zbyt małe. *Może to świadczyć o niskiej stabilności gospodarczej miasta, niewystarczających nakładach przeznaczanych na innowacje i dyfuzję informacji, a także o zbyt małym nacisku położonym na rozwój kapitału ludzkiego, a w efekcie – wskazywać na potencjalne zjawisko kryzysowe występujące w Rawie Mazowieckiej.*

Zaprezentowane poniżej dane w tabeli 26. umożliwiają analizę sytuacji podmiotów gospodarczych w poszczególnych sekcjach usług w gospodarce. Analiza podmiotów gospodarczych według sekcji PKD 2007 jest szczególnie istotna, zważywszy na rolę sektora usług w rozwoju gospodarczym jednostek terytorialnych.

TABELA 26.
PODMIOTY GOSPODARCZE W RAWIE MAZOWIECKIEJ
WG SEKCJI PKD 2007 W LATACH 2012–2015

WYSZCZEGÓLNIENIE		2012	2013	2014	2015
A: ROLNICTWO, LEŚNICTWO, ŁOWIECTWO I RYBACTWO	LICZBA PODMIOTÓW	9	7	2	2
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	0,5	0,4	0,1	0,1
B: GÓRNICTWO I WYDOBYWANIE	LICZBA PODMIOTÓW	4	5	4	4
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	0,2	0,3	0,2	0,2
C: PRZETWÓRSTWO PRZEMYSŁOWE	LICZBA PODMIOTÓW	160	154	148	146
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	8,9	8,5	8,4	8,5
D: WYTWARZANIE I ZAO- PATRYWANIE W ENERGIĘ ELEKTRYCZNĄ, GAZ	LICZBA PODMIOTÓW	0	0	1	1
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	0,0	0,0	0,1	0,1
E: DOSTAWA WODY, GOSPODAROWANIE ŚCIEKAMI I ODPADAMI	LICZBA PODMIOTÓW	7	7	7	7
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	0,4	0,4	0,4	0,4

WYSZCZEGÓLNIENIE		2012	2013	2014	2015
F: BUDOWNICTWO	LICZBA PODMIOTÓW	226	216	203	192
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	12,6	11,9	11,6	11,2
G: HANDEL HURTOWY I DETALICZNY, NAPRAWA POJAZDÓW SAMOCHOD.	LICZBA PODMIOTÓW	691	696	661	644
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	38,4	38,3	37,7	37,6
H: TRANSPORT I GOSPODARKA MAGAZYNOWA	LICZBA PODMIOTÓW	124	124	121	119
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	6,9	6,8	6,9	7,0
I: DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z ZAKWATEROWANIEM I USŁUGAMI GASTRONOMICZNYMI	LICZBA PODMIOTÓW	49	51	46	41
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	2,7	2,8	2,6	2,4
J: INFORMACJA I KOMUNIKACJA	LICZBA PODMIOTÓW	40	45	46	48
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	2,2	2,5	2,6	2,8
K: DZIAŁALNOŚĆ FINANSOWA I UBEZPIECZENIOWA	LICZBA PODMIOTÓW	64	73	69	59
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	3,6	4,0	3,9	3,4
L: DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z OBSŁUGĄ RYNKU NIERUCHOMOŚCI	LICZBA PODMIOTÓW	16	15	17	14
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	0,9	0,8	1,0	0,8
M: DZIAŁALNOŚĆ PROFESJONALNA, NAUKOWA I TECHNICZNA	LICZBA PODMIOTÓW	146	145	155	160
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	7,6	8,0	8,8	9,3
N: DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE USŁUG ADMINISTROWANIA I DZIAŁALNOŚĆ WSPIERAJĄCA	LICZBA PODMIOTÓW	33	30	29	30
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	1,8	1,7	1,7	1,8
O: ADMINISTRACJA PUBLICZNA I OBRONA NARODOWA	LICZBA PODMIOTÓW	0	0	0	0
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	0,0	0,0	0,0	0,0
P: EDUKACJA	LICZBA PODMIOTÓW	46	49	47	48
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	2,6	2,7	2,7	2,8

WYSZCZEGÓLNIENIE		2012	2013	2014	2015
Q: OPIEKA ZDROWOTNA I POMOC SPOŁECZNA	LICZBA PODMIOTÓW	97	97	103	112
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	5,4	5,3	5,9	6,5
R: DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z KULTURĄ, ROZRYWKĄ I REKREACJĄ	LICZBA PODMIOTÓW	17	14	12	9
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	0,9	0,8	0,7	0,5
S,T: POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA, GOSPODARSTWA DOMOWE ZATRUDNIAJĄCE PRACOWNIKÓW	LICZBA PODMIOTÓW	80	88	81	75
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	4,4	4,8	4,6	4,4
U: ORGANIZACJE I ZESPOŁY EKSTERYTORIALNE	LICZBA PODMIOTÓW	1	1	1	1
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	0,1	0,1	0,1	0,1

TABELA 27.
PODMIOTY GOSPODARCZE W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM
WG SEKCJI PKD 2007 W LATACH 2012–2015

WYSZCZEGÓLNIENIE		2012	2013	2014	2015
A: ROLNICTWO, LEŚNICTWO, ŁOWIECTWO I RYBACTWO	LICZBA PODMIOTÓW	4122	4043	3424	3383
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	2,3	2,2	1,9	1,9
B: GÓRNICCTWO I WYDOBYWANIE	LICZBA PODMIOTÓW	202	216	222	200
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	0,1	0,1	0,1	0,1
C: PRZETWÓRSTWO PRZEMYSŁOWE	LICZBA PODMIOTÓW	22 237	22 115	22 024	21 821
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	12,4	12,2	12,2	12,1
D: WYTWARZANIE I ZAPATRYWANIE W ENERGIĘ ELEKTRYCZNĄ, GAZ	LICZBA PODMIOTÓW	108	125	130	126
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	0,1	0,1	0,1	0,1
E: DOSTAWA WODY, GOSPODAROWANIE ŚCIEKAMI I ODPADAMI	LICZBA PODMIOTÓW	478	496	496	504
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	0,3	0,3	0,3	0,3
F: BUDOWNICTWO	LICZBA PODMIOTÓW	21 490	21 503	21 189	21 212
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	12,0	11,9	11,7	11,8

WYSZCZEGÓLNIENIE		2012	2013	2014	2015
G: HANDEL HURTOWY I DETALICZNY, NAPRAWA POJAZDÓW SAMOCHOD.	LICZBA PODMIOTÓW	56 120	56 195	55 529	54 186
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	31,4	31,1	30,8	30,1
H: TRANSPORT I GOSPODARKA MAGAZYNOWA	LICZBA PODMIOTÓW	13 356	13 319	13 281	13 461
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	7,5	7,4	7,4	7,5
I: DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z ZAKWATEROWANIEM I USŁUGAMI GASTRONOMICZNYMI	LICZBA PODMIOTÓW	4422	4389	4370	4309
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	2,5	2,4	2,4	2,4
J: INFORMACJA I KOMUNIKACJA	LICZBA PODMIOTÓW	4167	4384	4546	4753
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	2,3	2,4	2,5	2,6
K: DZIAŁALNOŚĆ FINANSOWA I UBEZPIECZENIOWA	LICZBA PODMIOTÓW	6703	6716	6443	6264
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	3,7	3,7	3,6	3,5
L: DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z OBSŁUGĄ RYNKU NIERUCHOMOŚCI	LICZBA PODMIOTÓW	1739	1785	1878	1958
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	1,0	1,0	1,0	1,1
M: DZIAŁALNOŚĆ PROFESJONALNA, NAUKOWA I TECHNICZNA	LICZBA PODMIOTÓW	15 809	16 591	17 100	17 642
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	8,8	9,2	9,5	9,8
N: DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE USŁUG ADMINISTROWANIA I DZIAŁALNOŚĆ WSPIERAJĄCA	LICZBA PODMIOTÓW	4319	4529	4674	4774
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	2,4	2,5	2,6	2,6
O: ADMINISTRACJA PUBLICZNA I OBRONA NARODOWA	LICZBA PODMIOTÓW	2	3	3	3
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	0,0	0,0	0,0	0,0
P: EDUKACJA	LICZBA PODMIOTÓW	3875	3929	3888	3932
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	2,2	2,2	2,2	2,2
Q: OPIEKA ZDROWOTNA I POMOC SPOŁECZNA	LICZBA PODMIOTÓW	10 514	11 104	11 665	12 133
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	5,9	6,1	6,5	6,7

WYSZCZEGÓLNIENIE		2012	2013	2014	2015
R: DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z KULTURĄ, ROZRYWKĄ I REKREACJĄ	LICZBA PODMIOTÓW	1715	1736	1719	1715
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	1,0	1,0	1,0	1,0
S,T: POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA, GOSPODARSTWA DOMOWE ZATRUDNIAJĄCE PRACOWNIKÓW	LICZBA PODMIOTÓW	7599	7676	7785	7878
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	4,2	4,2	4,3	4,4
U: ORGANIZACJE I ZESPOŁY EKSTERYTORIALNE	LICZBA PODMIOTÓW	2	1	1	1
	UDZIAŁ PROCENTOWY W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM [%]	0,0	0,0	0,0	0,0

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

Zaprezentowane dane pozwalają zauważyć różnice w rozkładzie liczby podmiotów gospodarczych w poszczególnych sekcjach PKD 2007 pomiędzy Rawą Mazowiecką a średnimi wynikami dla województwa łódzkiego.

W Rawie Mazowieckiej w roku 2015 dominowały podmioty gospodarcze z sekcji C - przetwórstwo przemysłowe (8,5%), F - budownictwo (11,2%), G - handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych (37,6%), M - działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (9,3%).

Liczba podmiotów należących do sekcji „zakwaterowanie i usługi gastronomiczne” (sekcja I) w Rawie Mazowieckiej wyraźnie zmalała w roku 2015 w stosunku do roku 2012. Spadek ten wyniósł aż 16,3%, tracąc udział w całej gospodarce miasta rzędu 0,3 punktu procentowego. Jednocześnie, liczba podmiotów związanych z kulturą, rozrywką i rekreacją (sekcja R) zmalała w Rawie Mazowieckiej aż o 47% w stosunku do roku bazowego, tracąc 0,4 punktu procentowego udziałów w łącznej liczbie podmiotów gospodarczych. *Może to świadczyć o zaistniałym kryzysie potencjału turystycznego Rawy Mazowieckiej, będącym skutkiem m.in. niewystarczających nakładów przeznaczanych przez miasto na autopromocję, czy obniżenia standardu proponowanych atrakcji bądź ich ograniczonej lub niedopasowanej do potrzeb oferty.*

Zaprezentowane powyżej wskaźniki ukazują również spadek aktywności podmiotów gospodarczych Rawy Mazowieckiej w sektorze L (działalność związana z obsługą rynku nieruchomości) o 12,5%, w roku 2015 względem roku 2012 przy zmniejszeniu udziału podmiotów tej sekcji w łącznej liczbie podmiotów Rawy Mazowieckiej o 0,1 punktu procentowego. Wynik ten oznaczać może malejący potencjał gospodarczy Rawy Mazowieckiej. Ceny nieruchomości oraz idąca za nimi opłacalność obrotu nieruchomościami odzwierciedlają bowiem nastroje społeczne oraz oczekiwania względem rentowności danych terenów w przyszłości. Na podstawie tych danych *stwierdzić można pogorszenie się sytuacji na rynku nieruchomości, będące jednak pochodną nie tylko spadku obiektywnej wartości nieruchomości, ale i innych problemów, z jakimi zmaga się miasto (np. problemy społeczne).*

Tworzenie jak najlepszych warunków do zakładania nowych podmiotów gospodarczych i rozwijania już istniejących powinno być priorytetem władz samorządów terytorialnych. Duża aktywność gospodarcza miasta przekłada się bowiem na większe wpływy z działalności gospodarczej mieszkańców do budżetu miasta, co pośrednio wpływa na szybszy jego rozwój, wyższe zarobki mieszkańców, a także wysoką konkurencyjność miasta na tle regionu.

TABELA 28.
WSKAŹNIKI DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ ZA LATA 2004–2015

ROK	PODMIOTY WPISANE DO REJESTRU NA 1000 MIESZKAŃCÓW		OSOBY FIZYCZNE PROWADZĄCE DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ NA 1000 MIESZKAŃCÓW	
	RAWA MAZOWIECKA	WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE	RAWA MAZOWIECKA	WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE
2004	124	95	102	76
2005	127	97	104	78
2006	128	94	104	75
2007	128	94	104	74
2008	129	95	106	75
2009	126	87	102	68
2010	130	91	106	71
2011	124	90	99	70
2012	127	93	101	71
2013	129	95	102	72
2014	127	96	99	72
2015	125	97	97	72

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

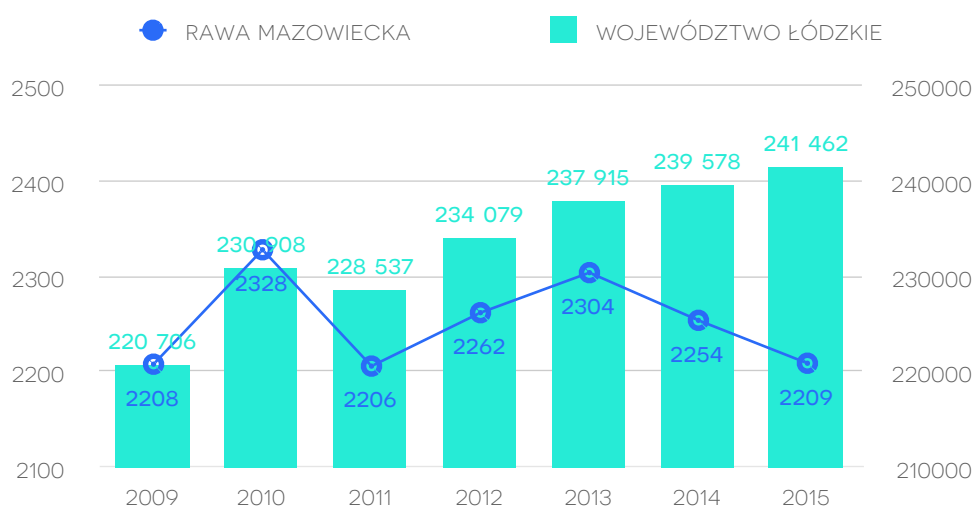
W Rawie Mazowieckiej na każde 1000 mieszkańców przypada obecnie około 125 podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru przedsiębiorców, przy 97 podmiotach na każde 1000 mieszkańców zarejestrowanych na terenie województwa łódzkiego.

Miasto Rawa Mazowiecka zarejestrowało 97 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na każde 1000 mieszkańców. W latach 2010-2015 widoczny jest jednak niewielki spadek ich liczby, przy jednoczesnym niewielkim wzroście liczby osób fizycz-

nych prowadzących działalność gospodarczą na każde 1000 osób w województwie łódzkim. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w mieście świadczy m.in. o przedsiębiorczości mieszkańców, choć zauważono tendencję spadkową liczby podmiotów gospodarczych funkcjonujących na rynku. Począwszy od roku 2013, liczba ta maleje corocznie o około 2%. W województwie łódzkim w badanym okresie zaobserwowano niewielki wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, wynoszący około 0,7% każdego roku w stosunku do roku poprzedniego. W 2015 roku w stosunku do roku 2010 w Rawie Mazowieckiej funkcjonowało aż o 5% mniej zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Oznacza to o jeden zarejestrowany podmiot mniej na każdy 1000 mieszkańców w Rawie Mazowieckiej. W analogicznym okresie na terenie województwa łódzkiego zaobserwowano wzrost liczby podmiotów gospodarczych o 4,5%, tj. aż o jeden podmiot więcej na każdy 1000 mieszkańców miasta.

Dane te mogą wskazywać na malejącą atrakcyjność rynku Rawy Mazowieckiej pod kątem prowadzenia działalności gospodarczej. Przyczyną takiej sytuacji może być niedostosowanie podmiotów do zmian w gospodarce dążących do intensyfikacji rozwoju sektora usług, niższa adaptacja przedsiębiorstw do potrzeb rynkowych i wolniejsze tempo wdrażania nowych usług.

WYKRES 15.
LICZBA ZAREJESTROWANYCH PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH
W LATACH 2009–2015

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

TABELA 29.
LICZBA ZAREJESTROWANYCH PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH
NA 1000 MIESZKAŃCÓW W LATACH 2009–2015

ROK	OGÓŁEM		NA 1000 MIESZKAŃCÓW	
	RAWA MAZOWIECKA	WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE	RAWA MAZOWIECKA	WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE
2009	2208	220 706	12,6	8,7
2010	2328	230 908	13,0	9,1
2011	2206	228 537	12,4	9,0
2012	2262	234 079	12,7	9,3
2013	2304	237 915	12,9	9,5
2014	2254	239 578	12,7	9,6
2015	2209	241 426	12,5	9,7

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

Duży odsetek firm wyrejestrowywanych z systemu REGON rocznie świadczy zazwyczaj o słabości lokalnej gospodarki. W Rawie Mazowieckiej w 2015 roku zauważyć można spadek liczby wyrejestrowań firm z systemu REGON na poziomie 3 podmiotów na każde 1000 mieszkańców względem 2009 roku. Jednak począwszy od 2012 roku liczba firm wyrejestrowanych w systemie REGON na każde 1000 mieszkańców przede wszystkim rośnie. Średnio w województwie łódzkim liczba firm wyrejestrowanych z systemu REGON spadła w 2015 roku w stosunku do roku 2009 o 59%. W tym samym okresie liczba ta spadła w Rawie Mazowieckiej jedynie o 30%. Liczba firm wyrejestrowanych z systemu REGON na każde 1000 mieszkańców była jednocześnie w 2015 roku wyższa od średniej w województwie łódzkim. Choć w 2009 roku liczba podmiotów wyrejestrowanych z REGON na 1000 mieszkańców była niższa o 4 od średniej wojewódzkiej, w 2014 oraz 2015 roku różnica ta zaczęła się pogłębiać na niekorzyść Rawy Mazowieckiej, osiągając wartość o 3 podmioty wyrejestrowane z REGON więcej, niż w województwie łódzkim (tab. 30.).

Tradycje gospodarcze miasta i regionu związane są z przemysłem spożywczym, zwłaszcza z przetwórstwem mięsa. W Rawie Mazowieckiej silnie reprezentowany jest też przemysł maszynowy oraz lekki. Istnieje ponadto duży potencjał produkcyjny, związany z wielohektarowymi gospodarstwami sadowniczymi, oraz uprawami warzyw występującymi na terenie powiatu rawskiego.

Władze miasta starają się aktywizować sferę gospodarczą na terenie Rawy Mazowieckiej, tworząc dogodne warunki dla potencjalnych inwestorów. System prerogatyw dla przedsiębiorców chcących tu zainwestować sprzyja rozwojowi sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Wygospodarowane strefy przemysłowe miasta zostały wyposażone

w podstawową infrastrukturę techniczną. Miasto otwarte jest na oferty współpracy ze strony firm polskich i zagranicznych.

TABELA 30.
LICZBA PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH WYREJESTROWANYCH Z SYSTEMU REGON NA 1000 MIESZKAŃCÓW W LATACH 2009–2015

ROK	OGÓŁEM		NA 1000 MIESZKAŃCÓW	
	RAWA MAZOWIECKA	WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE	RAWA MAZOWIECKA	WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE
2009	220	42 320	13	17
2010	143	15 229	8	6
2011	238	23 178	13	9
2012	107	15 896	6	6
2013	151	17 429	8	7
2014	189	19 307	11	8
2015	180	17 946	10	7

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

Ze strony miasta podejmowane są działania, zmierzające do zapewnienia korzystnych warunków dla inwestorów w zakresie udostępniania terenów inwestycyjnych. Ogólna powierzchnia terenów inwestycyjnych w Rawie Mazowieckiej to ponad 100 ha zlokalizowanych głównie w strefie peryferyjnej miasta. Zaletą lokalizacji stref przemysłowych jest dobra dostępność komunikacyjna (przez teren miasta lub w pobliżu jego granic przebiegają główne szlaki komunikacyjne północ-południe i wschód-zachód) oraz bliskość najważniejszych instytucji otoczenia biznesu, zlokalizowanych głównie w Warszawie i Łodzi.

1.3.1.

PRZESTRZENNA ANALIZA PROBLEMÓW GOSPODARCZYCH W RAWIE MAZOWIECKIEJ

Na podstawie dostępnych baz danych przeprowadzono diagnostyczną przestrzenną analizę negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej związanej z funkcjonowaniem podmiotów gospodarczych według różnych kryteriów. Przeanalizowano rozkład przes-

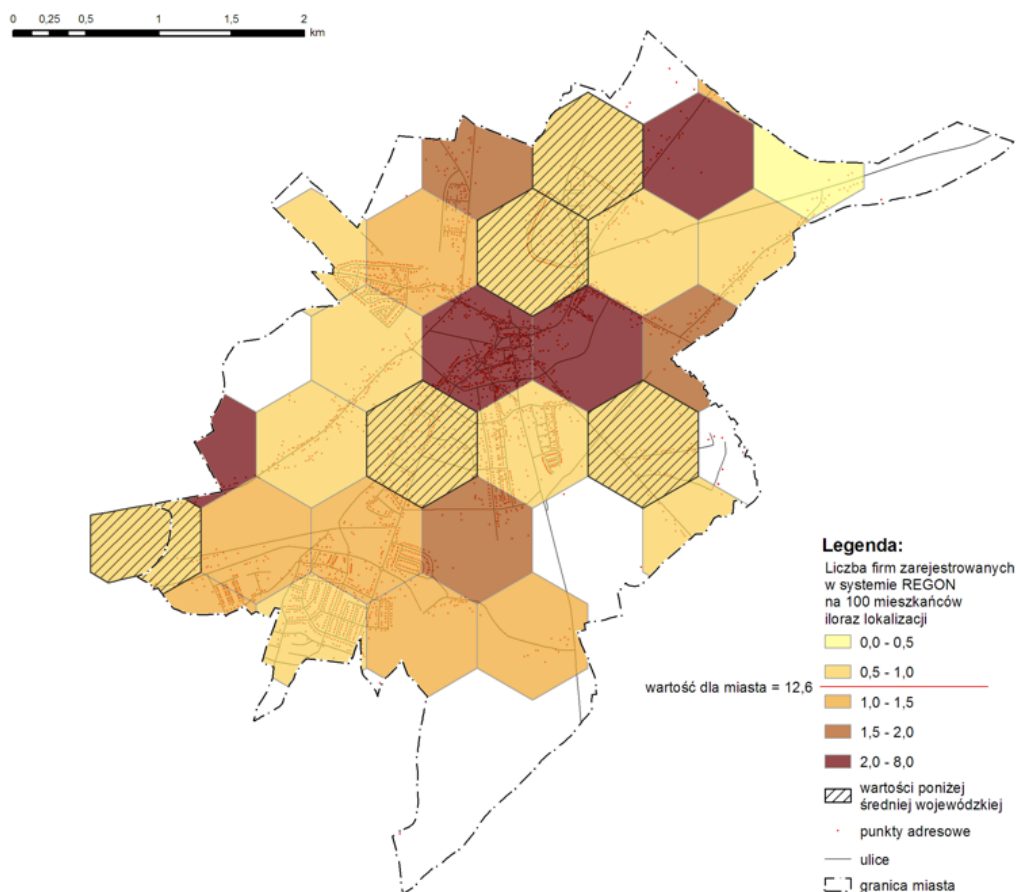
trzenny wskaźników ilustrujących sytuację podmiotów gospodarczych, a następnie dodatkowe informacje wspierające wyniki badań ilościowych, aby jak najdokładniej określić występujące problemy.

Na podstawie baz danych przeprowadzono diagnostyczną analizę przestrzenną negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej przez pryzmat następujących wskaźników:

- liczba firm zarejestrowana w systemie REGON na 100 mieszkańców miasta;
- liczba firm wyrejestrowanych z systemu REGON na 1000 mieszkańców miasta.

Zidentyfikowano negatywne zjawiska przestrzenne na mapach z nałożonym heksagonalnym rastrem podziału na jednostki podstawowe i odniesiono je do charakterystycznych wskaźników dla miasta i regionu. Dane pochodzą z następujących instytucji i źródeł: Urząd Miasta Rawa Mazowiecka, Główny Urząd Statystyczny (GUS), witryny internetowe poszczególnych instytucji, inne materiały. Dane zbierane były w okresie sierpień-wrzesień 2015 roku i miały formę plików tekstowych, liczbowych i graficznych.

RYSUNEK 13.
LICZBA FIRM ZAREJESTROWANYCH W SYSTEMIE REGON NA 100 MIESZKAŃCÓW –
ILORAZ LOKALIZACJI

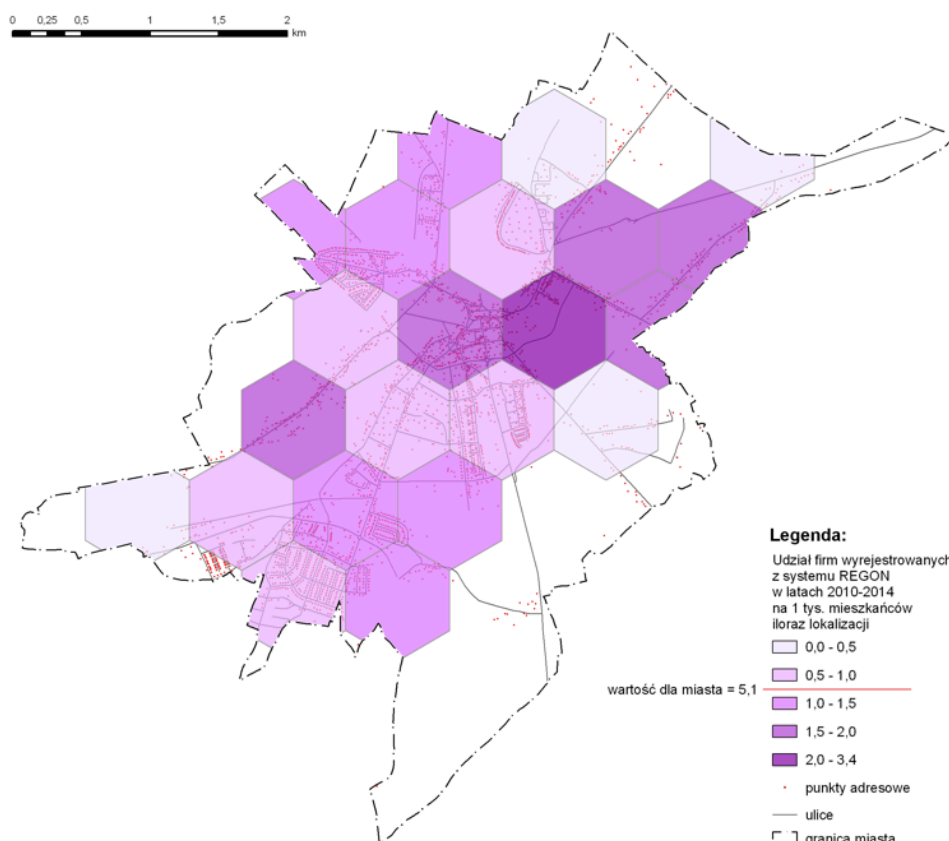

ŹRÓDŁO: PROJEKT LPR NA LATA 2015–2025, S. BOCHYŃSKI, M. HUCULAK

Na podstawie analizy rozkładu przestrzennego liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w całym mieście można stwierdzić, że to właśnie centrum jest swoistą „wyspą” przedsiębiorczości. Największa koncentracja firm zarejestrowanych w systemie REGON występuje w ścisłym centrum miasta oraz jego bezpośrednim sąsiedztwie. Wskazuje to na duże zainteresowanie inwestorów tym obszarem i przede wszystkim na znaczny potencjał rozwojowy, który dostrzegają w tym obszarze.

Na podstawie danych uzupełniających dotyczących upadających przedsiębiorstw w Rawie Mazowieckiej można stwierdzić, że największa koncentracja tego typu problemów także występuje w bezpośrednim sąsiedztwie centrum, w rejonie ulic Miła i Warszawska, gdzie obok centrum występuje największe nagromadzenie zjawisk kryzysowych w sferze społecznej i przestrzennej.

RYSUNEK 14.
LICZBA FIRM WYREJESTROWANYCH W SYSTEMIE REGON NA 1000 MIESZKAŃCÓW –
ILORAZ LOKALIZACJI

ŹRÓDŁO: PROJEKT LPR NA LATA 2015–2025, S. BOCHYŃSKI, M. HUCULAK

Mimo stosunkowo wysokiego poziomu przedsiębiorczości obserwuje się zauważalną rotację przedsiębiorstw w centrum miasta, co świadczy o ich krótkim horyzoncie przeżywalności w obecnej przestrzeni śródmiejskiej. Z drugiej strony, bezpośrednie okolice centrum charakteryzują się zdecydowanie mniejszą koncentracją działalności gospodarczej.

I.4.

**SFERA
FUNKCJONALNO-
PRZESTRZENNA
I TECHNICZNA**

W małym mieście rozłączne traktowanie sfery technicznej i funkcjonalno-przestrzennej prowadzi do sztucznego rozdrabniania istniejących problemów. W związku z tym analizę zjawisk kryzysowych w odniesieniu do przestrzeni oraz jakości zabudowy i infrastruktury przeprowadzono łącznie.

Diagnoza przestrzenno-funkcjonalna i techniczna Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Rawa Mazowiecka zawiera informacje na temat zabudowy i przeznaczenia terenów miasta, gospodarki komunalnej i mieszkalnictwa, infrastruktury sieci wodno-kanalizacyjnej w Rawie Mazowieckiej, sieci gazowej, ciepłowniczej oraz sieci drogowej. Diagnoza przestrzenno-funkcjonalna obejmuje analizę dziedzictwa kulturowego miasta wraz z jakością przestrzeni i jej zagospodarowaniem. Poszczególne dane analizowane były dla całego miasta z analizą przestrzenną koncentracji wybranych zjawisk kryzysowych na terenie miasta. W zależności od badanej kategorii danych analizowano także sytuację miasta Rawa Mazowiecka w odniesieniu do danych dla województwa łódzkiego.

Analiza poszczególnych danych i wskaźników omówionych w tej części Programu została pozyskana z następujących instytucji i źródeł:

- Urząd Miasta Rawa Mazowiecka;
- Główny Urząd Statystyczny (GUS);
- Rawskie Wodociągi i Kanalizacja Sp. z o.o.;
- Powiatowy Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej;
- Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad;
- Program Ochrony Środowiska dla Gminy Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2014-2017 z perspektywą na lata 2018-2021;
- Strategia Rozwoju Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2014-2022;
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Rawa Mazowiecka (SUiKZP);
- witryny internetowe poszczególnych instytucji;
- inne materiały.

1.4.1.

STRUKTURA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA MIASTA

W związku z tym, że Rawa Mazowiecka jest miastem powiatowym, pełni ona ważne funkcje związane z obsługą administracyjną mieszkańców miasta i powiatu. Na terenie miasta znajdują się siedziby władz samorządowych oraz instytucji ważnych dla jego rozwoju społeczno-gospodarczego.

Powierzchnia miasta Rawa Mazowiecka to tereny, wśród których użytki rolne stanowią ponad 45%. Największą część z nich zajmują grunty orne, które rozciągają się na ponad 500 hektarach. Następnie łąki zajmują 41 hektarów, zaś pastwiska 47 ha. Procentowy udział powierzchni użytków rolnych w stosunku do powierzchni gminy wynosi 46,81% (dane z gminnej ewidencji gruntów).

Grunty rolne znajdujące się na terenie miasta Rawa Mazowiecka charakteryzują się słabą jakością gleb. Dominuje klasa V i VI, która stanowi ponad połowę użytków rolnych. Jedynie niewielki obszar zajmowany jest przez gleby o wyższych wartościach – klasa III to tylko 3% wszystkich gruntów rolnych w gminie. Działalność produkcyjną prowadzi tutaj ponad 300 gospodarstw rolnych, których średnia powierzchnia nie przekracza 3 ha. Większość zabudowy zagrodowej zlokalizowana jest na terenach peryferyjnych gminy Rawa Mazowiecka (dane na podstawie zapisów SUIKZP).

W obszarze miasta dominują obszary przeznaczone pod zabudowę (62,3%) o różnym przeznaczeniu, głównie pod zabudowę mieszkaniową. Tereny przeznaczone pod rolnictwo i leśnictwo zajmują 30% powierzchni miasta.

TABELA 31.
STRUKTURA UŻYTKOWANIA TERENÓW W ROKU 2014

PRZEZNACZENIE GRUNTU	POWIERZCHNIA [HA]	UDZIAŁ [%]
ZABUDOWA MIESZKANIOWA (MIESZKANIOWO-USŁUGOWA)	343,92	24,1
ZABUDOWA USŁUGOWA	78,45	5,5
ZABUDOWA PRODUKCYJNA, MAGAZYNY I SKŁADY	247,21	17,3
TERENY OBSŁUGI KOMUNIKACJI SAMOCHODOWEJ	7,74	0,5
TERENY ROLNE	236,79	16,6
TERENY ROLNE Z DOPUSZCZENIEM ZALESIEŃ	175,39	12,3
TERENY LEŚNE	3,26	0,2
ZIELEŃ PARKOWA	18,75	1,3
ZIELEŃ DZIAŁKOWA	22,90	1,6
CMENTARZE	11,10	0,8
WODY W RZEKACH I ZBIORNIKACH WODNYCH	64,71	4,5
TERENY KOLEJOWE	9,00	0,6
DROGI	161,68	11,3
TERENY INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ	4,65	0,3
OBSZAR BEZ PLANU MIEJSCOWEGO	41,47	3,1
RAZEM	1427,02	100,0

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE SUIKZP

Według danych zawartych w SUIKZP prawie 57% obszaru miasta jest w posiadaniu osób prywatnych, w tym osób prowadzących gospodarstwa rolne. Znaczące tereny posiadają także Gmina Miasto Rawa Mazowiecka i Powiat Rawski (odpowiednio 14% i 10%).

TABELA 32.
STRUKTURA WŁASNOŚCI GRUNTÓW W ROKU 2014

NR GR. REJ,	WŁASNOŚĆ GRUNTU	POWIERZCHNIA [HA]	UDZIAŁ [%]
1	SKARB PAŃSTWA	123,08	5,9
2	SKARB PAŃSTWA W UŻYTKOWANIU WIECZYSTYM	38,24	2,8
3	SPÓŁKI SKARBU PAŃSTWA	0	0
4	GMINY	187,48	13,5
5	GMINY W UŻYTKOWANIU WIECZYSTYM	69,24	5,0
6	GMINY I OSOBY PRAWNE	2,20	0,2
7.1	OSOBY FIZ. GOSP. ROLNYCH	537,79	38,8
7.2	OSOBY FIZYCZNE POZOSTAŁE	250,82	18,1
8	SPÓŁDZIELNIE	1,09	0,1
9	KOŚCIOŁY	10,29	0,7
10	WSPÓLNOTY GRUNTOWE	0	0
11	POWIATY	130,74	9,5
12	POWIATY W UŻYTKOWANIU WIECZYSTYM	0	0
13	WOJEWÓDZTWA	0,54	0
14	WOJEWÓDZTWA W UŻYTKOWANIU WIECZYSTYM	0	0
15	SPÓŁKI PRAWA HANDLOWEGO	75,51	5,4
POWIERZCHNIA EWIDENCYJNA		1427,02	100

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE SUIKZP

Analizując dane pochodzące z ewidencji gruntów można stwierdzić, że w obszarze miasta dominuje zabudowa mieszkaniowa (około trzecia część obszarów zurbanizowanych). Kolejne miejsca zajmują tereny zabudowy usługowej i produkcyjnej. Znaczną część powierzchni miasta zajmuje infrastruktura techniczna, czyli ciągi komunikacyjne oraz tereny przemysłowe, które stanowią ponad 10 % powierzchni zurbanizowanej gminy.

Funkcja mieszkaniowa, która zajmuje największy obszar miasta składa się z trzech rodzajów skupisk, takich jak:

- budynki zlokalizowane na osiedlach;
- skupiska zabudowy jednorodzinnej, zlokalizowane przy szlakach komunikacyjnych oraz trasach wylotowych z miasta;
- zabudowa wielorodzinna bez regularnych uwarunkowań.

TABELA 33.
STRUKTURA UŻYTKOWANIA TERENÓW ZABUDOWANYCH I ZURBANIZOWANYCH ZE WZGLĘDU NA FORMY ZAGOSPODAROWANIA W ROKU 2014

PRZEZNACZENIE TERENU	POWIERZCHNIA [HA]	UDZIAŁ W TERENACH ZURBANIZOWANYCH [%]
MIESZKANIOWE	145,90	31,2
PRZEMYSŁOWE	56,40	12,0
INNE TERENY ZABUDOWANE	77,09	16,5
ZURBANIZOWANE TERENY NIEZABUDOWANE	7,34	1,6
GRUNTY ROLNE ZABUDOWANE	43,21	9,2
TERENY REKREACJI I WYPOCZYNKU	23,89	5,1
DROGI	104,14	22,2
KOLEJ	10,12	2,2
INNE	0,14	0,0
INNE TERENY KOMUNIKACYJNE	0,07	0,0
RAZEM	468,30	100,0

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE SUIKZP

Dominującą formą zajmującą największą powierzchnię obszarów zurbanizowanych jest zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna występująca:

- w zwartych osiedlach (w rejonie ulic Jeżowskiej, Lenartowicza, Polnej, Tulipanowej, Wierzbowej oraz osiedla Tatar I i Tatar II);
- w zwartych pasmach zabudowy usytuowanej wzdłuż głównych dróg wylotowych z miasta z przemieszaniem z zabudową zagrodową (rejon ulic Skierniewickiej, Zamkowa Wola, Osada Dolna, I maja, Księża Domki);
- w ramach zabudowy wielorodzinnej w formie osiedli lub pojedynczych budynków.

Ze sporządzonych na potrzeby Studium analiz wynika, że na obszarze miasta znaczne powierzchnie obszarów użytkowanych rolniczo są przeznaczone pod zabudowę. Jednocześnie wiele z tych terenów wciąż pozostaje niezabudowanych.

TABELA 34.
STRUKTURA REZERWY TERENÓW POD ZABUDOWĘ
WEDŁUG PRZEZNACZENIA TERENU W ROKU 2014

RODZAJ PRZEZNACZENIA TERENU	TERENY PRZEZNACZONE POD ZABUDOWĘ		
	ŁĄCZNIE [HA]	NIEZABU- DOWANE [HA]	NIEZREALI- ZOWANIE [%]
ZABUDOWA MIESZKANIOWA (MIESZKANIOWO-USŁUGOWA)	343,92	86,02	25,01
ZABUDOWA USŁUGOWA	78,45	20,18	25,72
ZABUDOWA PRODUKCYJNA, MAGAZYNY I SKŁADY	247,21	137,25	55,52
TERENY OBSŁUGI KOMUNIKACJI SAMOCHODOWEJ	7,74	3,59	46,38
ZIELEŃ PARKOWA	18,75	0,17	0,91
CMENTARZE	11,10	4,12	37,12
DROGI	161,68	12,62	7,81
RAZEM	868,85	263,95	-

ŹRÓDŁO: OPACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE SUIKZP

Analiza danych wskazuje, że w mieście Rawa Mazowiecka należy dążyć do koncentracji i uzupełnień tkanki urbanistycznej w strefie śródmiejskiej, unikając rozproszonej zabudowy w strefie peryferyjnej.

Charakterystyczną cechą miasta Rawa Mazowiecka jest jego układ urbanistyczny z centralnie usytuowanym rynkiem (placem Marszałka Józefa Piłsudskiego), od którego odchodzą promieniście szlaki komunikacyjne do różnych miast (m.in. Warszawy, Grójca, Nowego Miasta, Opoczna, Piotrkowa Trybunalskiego, Skierniewic oraz Łodzi). W centrum miasta zlokalizowane są ośrodki kultury, cenne zabytki, tereny rekreacyjne, podmioty samorządu terytorialnego, punkty handlowo-usługowe, centrum sportowe w okolicy zamku, dworzec autobusowy oraz targowisko. *Jest to obszar koncentrujący życie społeczno-ekonomiczne miasta. Tu występują wszystkie ważniejsze siedziby instytucji i przedsiębiorstw o znaczeniu ponadlokalnym.*

Charakterystycznymi cechami struktury przestrzennej są:

- znaczna koncentracja zabudowy w obrębie najstarszej, centralnie położonej części miasta z funkcjami usługowymi o znaczeniu ponadlokalnym, usługami lokalnymi, zabudową mieszkaniową jedno- i wielorodzinną oraz niewielkimi zakładami produkcyjnymi;
- satelickie dzielnice mieszkaniowe zabudowy wielorodzinnej (os. Zamkowa Wola) oraz zabudowy jednorodzinnej (Jeżowska, Tatar);

- pasmowa zabudowa z występowaniem zabudowy zagrodowej (ul. Aleksandrówka, Zamkowa Wola, 1 Maja, Księża Domki, Osada Dolna) dawnych wsi, których obszary zostały włączone do granic miasta;
- rejon koncentracji funkcji produkcyjnych i produkcyjno-usługowych w strefach przemysłowych („Mszczonowska”, „Skierniewicka”);
- doliny rzeki Rawki i Rylki oraz drogi krajowe (ekspresowa S8 i krajowa nr 72) rozcinające obszar miasta na pięć obszarów o odrębnej strukturze funkcjonalnej;
- znaczne obszary zieleni rekreacyjnej i zbiorników wodnych usytuowane w dolinie rzeki Rawki;
- brak występowania lasów z niewielkimi skupiskami w rejonie ul. Fawornej i Tatar.

Zauważalnymi cechami miasta są:

- podział na 3 strefy: mieszkalną, rekreacyjną i biznesową;
- zielono-niebieski kręgosłup miasta, biegnący od zalewu Tatar, wzdłuż rzeki Rawki przez Park Miejski aż do Zamku Książąt Mazowieckich.

Najstarsza część miasta ograniczona rzeką Rawką, rzeką Rylką i ulicami Targową, Reymonta, Południową, Niepodległości, Nową, Słowackiego i Faworną, posiada zabudowę o funkcjach mieszanych:

- mieszkaniowej wielorodzinnej;
- mieszkaniowej jednorodzinnej;
- usługowej;
- produkcyjnej.

Obszar Rawy Mazowieckiej znajduje się w całkowicie antropogenicznym środowisku:

- w centralnej części miasta: głównie tereny zabudowane i zurbanizowane;
- w peryferyjnej części miasta: głównie grunty rolne charakteryzujące się niską jakością gleb;
- w dolinach rzek Rawki i Rylki: głównie obszary z roślinnością półnaturalną.

Najcenniejszym walorem przyrodniczym miasta są rzeki Rawka (pełniąca rolę ważnego korytarza ekologicznego) i Rylka (będąca lokalnym obszarem zasilania) wraz z ich dolinami. Rzeka Rawka jest głównym ciekim odwadniającym i osią układu hydrograficznego obszaru. W południowo-zachodniej części miasta wody Rawki tworzą kilkudziesięciohektarowy zalew „Dolna”, przy którym zlokalizowany jest Ośrodek Sportu i Rekreacji.

Na terenie Rawy Mazowieckiej występują duże skupiska zieleni w postaci parku, zieleni-ców, skwerów i zieleni ulicznej oraz na terenie cmentarza. Ogólna powierzchnia terenów zieleni miejskiej wynosi 40 ha. Nad rzeką Rawką znajduje się założony w I poł. XIX wieku park w stylu angielskim. Park jest wpisany do rejestru zabytków woj. łódzkiego i znajduje się w strefie ochrony konserwatorskiej. *Władze miasta zainicjowały proces rewaloryzacji parku, którego kontynuacja jest niezbędna i powinna obejmować m.in.: dalsze prace związane z zagospodarowaniem terenów zielonych, podłączenie do infrastruktury sieciowej, wytyczenie ciągów pieszych i rowerowych, a także lepsze udostępnienie tego terenu*

osobom z niepełnosprawnościami. Kontynuacja rewaloryzacji parku ma na celu przede wszystkim wzmocnienie i ochronę walorów przyrodniczych miejsca, poprawę bezpieczeństwa korzystania z tej przestrzeni, a także lepsze udostępnienie jej do celów wypoczynkowych i rekreacyjnych. Służyć to będzie również ożywieniu życia społecznego mieszkańców i podniesieniu atrakcyjności miasta, a szczególnie jego centrum.

RYSUNEK 15.
ZIELONO-NIEBIESKI KRĘGOSŁUP RAWY MAZOWIECKIEJ

ŹRÓDŁO: MATERIAŁY PROMOCYJNE URZĘDU MIASTA RAWA MAZOWIECKA

W granicach miasta znajduje się też wiele mniejszych elementów zieleni, do których należy zielen przy budynkach użyteczności publicznej, tereny zieleni towarzyszącej komunikacji miejskiej, pasy zieleni, trawników, krzewów i drzew wzdłuż dróg. Stan zieleni miejskiej w znacznej mierze jest uwarunkowany strukturą komunikacyjną miasta, rozbudową osiedli mieszkaniowych i starzeniem się roślinności. W ostatnich latach przeprowadzono wiele zabiegów pielęgnacyjnych drzewostanu parkowego i ulicznego. Zabiegi pielęgnacyjne polegały na usuwaniu drzew suchych, zabiegach chirurgicznych i cięciach, a ubytki w drzewostanie uzupełniano nowymi nasadzeniami. W roku 2004 rozpoczęto I etap renowacji parku miejskiego i w jednym z obiektów utworzono parter ogrodowy. Tereny zielone w centrum miasta są zgrupowane w dwa skwery zagospodarowane i wykorzystane na wypoczynek. Na terenie tych skwerów rosną pomniki przyrody tj. 2 dęby szypułkowe o obwodach 230 do 355 cm i wysokości od 16 do 22 m. Drzewa te przetrwały około 100 lat i stanowią dużą wartość historyczną i krajobrazową. *W ścisłym centrum miasta, zwłaszcza w miejscach koncentracji lokali komunalnych, brakuje zielonych podwórek – wnętrza kwartałów są wybetonowane bądź gruntowe, ciasne, a często ich powierzchnia zmniejszona jest poprzez licznie ustawione garaże, brakuje też placów zabaw dla dzieci.*

Wspomniany wcześniej park zlokalizowany w centrum miasta stanowi atrakcyjną przestrzeń publiczną. Zamek Książąt Mazowieckich został zaś wybudowany w latach 1355-1370 jako gród obronny oraz siedziba Książąt Mazowieckich. Dzisiaj w ośmiobocznej wieży prezentowane są ekspozycje o tematyce historyczno-archeologicznej. Rawa Mazowiecka wydaje się być więc atrakcyjnym turystycznie miastem. Na jego walory turystyczne składa się także m.in. teren Ośrodka Sportu i Rekreacji im. Haliny Konopackiej posiadający zbiorniki wodne - zalew Tatar, halę sportową z siłownią oraz sauną, korty tenisowe, przystań wodną z wypożyczalnią sprzętu pływającego, czy krąg myśliwski, usytuowany w niewielkim lasku przylegającym do zalewu Tatar. Na jego skraju zamontowano także siłownię plenerową, w tym dla osób niepełnosprawnych. Infrastrukturę turystyczną tego terenu wzbogacił kilka lat temu nowoczesny kompleks AQUARIUM Centrum Fit Rawa, z basenami, saunami, sezonowym lodowiskiem oraz częścią fitness – całość została wykonana w wysokim standardzie i z zastosowaniem nowoczesnych rozwiązań technologicznych. Zalew Tatar wraz z sąsiadującą infrastrukturą rekreacyjną stanowi obecnie letnie centrum miasta, chętnie odwiedzane także przez mieszkańców województwa łódzkiego i mazowieckiego. Należy się spodziewać, że w najbliższych latach wymagane będą na tym terenie inwestycje odpowiadające rosnącemu ruchowi turystycznemu i oczekiwaniom mieszkańców i gości co do oferty spędzania wolnego czasu. Inne elementy wpływające na atrakcyjność miasta to jego znacząca rola jako głównego ośrodka administracji i usług (handel, rozwijające się funkcje targowe, nauka, i po części kultura). Na terenie miasta, w okolicy zalewu Tatar, funkcjonuje obiekt hotelowy „Tatar” posiadający około 200 miejsc noclegowych, restaurację i stołówkę. Dodatkową bazę noclegową posiada obiekt hotelowy „Motel Mazowiecki” - 40 miejsc noclegowych wraz z restauracją i kawiarnią. Obserwuje się także stopniowy rozwój usług hotelowych i gastronomicznych na obrzeżach miasta. Pozytywne, powolne zmiany jeśli chodzi o usługi gastronomiczne widać także w centrum. Ożywienie tej przestrzeni,

wzmocnienie istniejących tu funkcji i wprowadzenie nowych zapewne zintensyfikuje ten proces.

Środowisko przyrodnicze oprócz funkcji ekologicznej, rekreacyjnej i estetycznej – to w powiązaniu z funkcją turystyczną bardzo istotny element atrakcyjności Rawy Mazowieckiej. *Presja czynników antropogenicznych na środowisko przyrodnicze miasta jest wszechstronna i wzrasta. W efekcie czynnik przyrodniczy jest wypierany przez czynnik antropogeniczny. Przykładem jest przekształcanie przestrzeni miasta na potrzeby komunikacji samochodowej (np. pasy zieleni miejskiej na poboczach dróg są zawłaszczane przez samochody).*

Zmiany zachodzące w strukturze przestrzennej miasta Rawa Mazowiecka w ostatnich 10 latach spowodowane są aktywnością człowieka głównie w sferze gospodarczej, w tym szczególnie usługowej, oraz udoskonalaniem istniejącej infrastruktury technicznej poprzez modernizację oraz budowę nowych urządzeń. Pod względem architektonicznym obszary miasta Rawa Mazowiecka charakteryzują się nieregularną linią zabudowy oraz różnorodnością wysokości, detalu i konstrukcji budynków. W największym stopniu problem nieregularności zabudowy charakterystyczny jest dla obszarów peryferyjnych miasta.

Przestrzeń publiczna Rawy Mazowieckiej charakteryzuje się niską jakością, szczególnie w centralnych częściach miasta, gdzie przestrzeń ta jest szczególnie istotna. Bardzo ważnym problemem jest postępująca degradacja tkanki urbanistycznej miasta poprzez jej liczne przekształcenia. Kolejnym problemem występującym w mieście jest niedostosowanie istniejącej infrastruktury dla osób niepełnosprawnych. Sytuacja ta utrudnia funkcjonowanie wielu użytkowników przestrzeni publicznej.

1.4.2.

GOSPODARKA MIESZKANIOWA

Na terenie gminy znajduje się 6331 mieszkań, a przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w 2014 roku wynosiła 66,1 m². Z danych statystycznych wynika, że jakość zamieszkania stopniowo, choć nieznacznie poprawia się z roku na rok. Zmniejsza się także liczba osób przypadająca na jedno mieszkanie oraz widoczny jest wzrost średniej powierzchni użytkowej przypadającej na statystycznego mieszkańca. Zmiany te są wynikiem usuwania lub modernizacji starej zabudowy mieszkaniowej, a także oddawania do użytku mieszkań o większym metrażu oraz rozbudowy mieszkań już istniejących.

TABELA 35.
BUDYNKI MIESZKALNE W LATACH 2008–2014

ROK	RAWA MAZOWIECKA	WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE	RAWA MAZOWIECKA [DYNAMIKA WZROSTU %]	WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE [DYNAMIKA WZROSTU %]
2008	1894	420 290	100	100
2009	1913	422 998	101	101
2010	1929	424 657	102	101
2011	2062	428 180	109	102
2012	2079	431 051	110	103
2013	2090	433 939	110	103
2014	2098	437 039	111	104

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

Z roku na rok widoczny jest wzrost liczby budynków mieszkalnych w mieście Rawa Mazowiecka. Największy przyrost liczby budynków mieszkalnych występował w 2011 roku. Ogólnie zasób mieszkaniowy Rawy Mazowieckiej od 2008 roku zwiększył się o 11 punktów procentowych. Sytuacja ta na tle województwa łódzkiego wypada dobrze. W analizowanych latach zasób mieszkaniowy na terenie województwa łódzkiego zwiększył się o 4 punkty procentowe.

W mieście Rawa Mazowiecka z roku na rok wzrasta także liczba mieszkań. Mieszkania w Rawie Mazowieckiej stanowią ponad 0,5% zasobu mieszkaniowego całego województwa łódzkiego. Największy przyrost liczby mieszkań widoczny jest w latach 2007-2008, gdzie do użytkowania oddano po 85 nowych mieszkań w każdym roku.

Na podstawie danych można stwierdzić, że zarówno w Rawie Mazowieckiej, jak i w województwie łódzkim następuje systematyczny wzrost powierzchni użytkowej mieszkania na 1 osobę. Na jednego mieszkańca w 2014 r. w Rawie Mazowieckiej przypadają 24 m², gdzie w tym samym okresie w województwie łódzkim na jednego mieszkańca przypada 27 m².

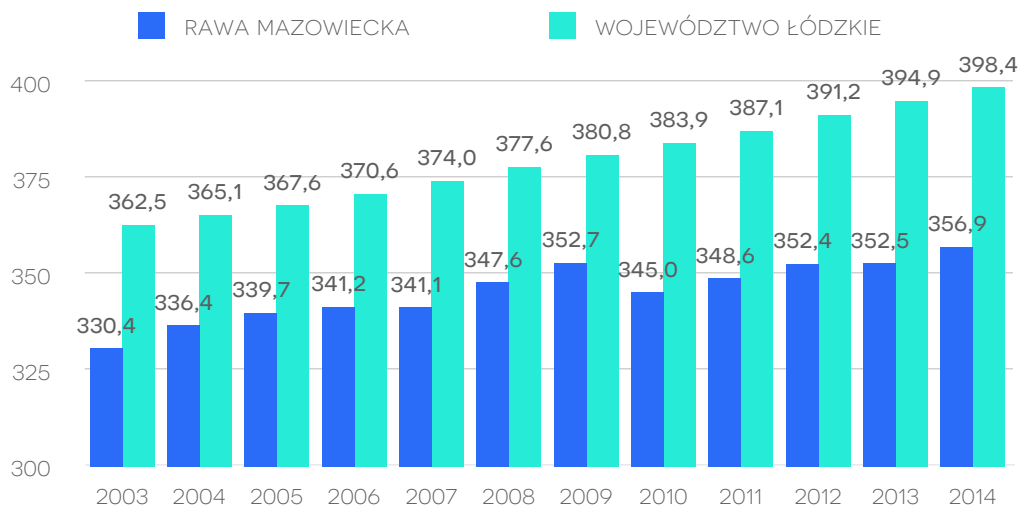
Przeciętnie na 1000 mieszkańców w województwie łódzkim w 2014 roku przypadało ok. 400 mieszkań. W mieście Rawa Mazowiecka wskaźnik ten kształtował się na poziomie 350 lokali. W obu analizowanych jednostkach widoczna jest aprecjacja liczby lokali na 1000 mieszkańców, jednak na przestrzeni lat widoczny jest spadek dynamiki przyrostu mieszkań na 1000 mieszkańców w porównaniu do sytuacji w całym województwie łódzkim.

TABELA 36.
LICZBA MIESZKAŃ W LATACH 2005–2014

ROK	RAWA MAZOWIECKA	WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE	RAWA MAZOWIECKA [DYNAMIKA WZROSTU %]	WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE [DYNAMIKA WZROSTU %]
2005	5 990	947 447	100	100
2006	6 004	951 089	100	100
2007	6 022	955 864	101	101
2008	6 106	962 482	102	102
2009	6 192	968 000	103	102
2010	6 193	975 942	103	103
2011	6 222	980 821	104	104
2012	6 280	987 561	105	104
2013	6 282	992 415	105	105
2014	6 331	997 770	106	105

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

WYKRES 16.
MIESZKANIA NA 1000 MIESZKAŃCÓW W LATACH 2003–2014

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

Stan techniczny infrastruktury mieszkaniowej oceniony został jako ogólnie średni. Większość zasobów mieszkaniowych w mieście Rawa Mazowiecka powstawała od połowy lat siedemdziesiątych, zarówno w budownictwie jednorodzinny jak i wielorodzinny.

Zasoby mieszkaniowe w Rawie Mazowieckiej to głównie zasoby miejscowych spółdzielni mieszkaniowych oraz budynki komunalne administrowane przez Rawskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego (TBS). Na terenie miasta Rawa Mazowiecka zlokalizowanych jest 10 budynków komunalnych, którymi zarządza Rawski TBS. Niemalże wszystkie budynki oraz lokale użytkowe będące we władaniu TBS znajdują się w centrum miasta. *Stan techniczny budynków w większości oceniany jest jako średni.* Najmłodszy z obiektów ma ponad 65 lat, zaś najstarszy ponad 150 lat. *Widoczna jest silna koncentracja lokalizacji budynków i lokali komunalnych oraz socjalnych w obszarze centralnym miasta.*

TABELA 37.
WYKAZ BUDYNKÓW Z LOKALAMI UŻYTKOWYMI W ZARZĄDZIE RAWSKIEGO TBS W ROKU 2016

ADRES BUDYNKU	POWIERZCHNIA OGÓŁEM [M ²]	PRZYBLIŻONY ROK BUDOWY	STAN LOKALU
TOMASZOWSKA 10	1123,00	1950	DOBRY
MICKIEWICZA 11	161,50	1930	ŚREDNI
PIŁSUDSKIEGO 10	376,00	1850	DOBRY
ZAMKOWA WOLA 18	44,00	1945	DOBRY
PIŁSUDSKIEGO 3	37,00	1950	DOBRY
PIŁSUDSKIEGO 7	364,71	1950	ŚREDNI
WARSZAWSKA 3	148,56	1890	ŚREDNI
PRZECHODNIA 2	23,90	1850	ŚREDNI
SKORUPKI 1	22,44	1950	ŚREDNI
RAZEM	2301,11	-	-

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH URZĘDU MIASTA RAWA MAZOWIECKA

Od 2004 do 2012 roku zauważalny był systematyczny spadek liczby wypłacanych dodatków mieszkaniowych w mieście Rawa Mazowiecka. Od 2012 roku tendencja ta uległa zmianie. Od roku 2013 liczba wypłacanych dodatków mieszkaniowych ponownie wzrasta, co świadczy o słabszej kondycji gospodarstw domowych zamieszkujących lokale komunalne. W Rawie Mazowieckiej planuje się budowę tanich mieszkań komunalnych w ramach działalności realizowanej przez Rawskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego.

Liczba mieszkań socjalnych w Rawie Mazowieckiej zmieniała się nieznacznie na przestrzeni lat i w tym zakresie potrzebne są nowe inwestycje, zwłaszcza w połączeniu z uzupełnieniami zabudowy w tkance śródmiejskiej. W ostatniej dekadzie, przy wykorzystaniu środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi, przepro-

wadzano kilka termomodernizacji budynków stanowiących zasób RTBS. Stan techniczny pozostałych lokali jest zróżnicowany, ale głównie słaby.

TABELA 38.
LICZBA I KWOTY WYPŁACONYCH DODATKÓW MIESZKANIOWYCH
W LATACH 2004–2014

ROK	LICZBA		KWOTA [PLN]	
	RAWA MAZOWIECKA	WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE	RAWA MAZOWIECKA	WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE
2004	6 767	673 930	842 014	85 550 073
2005	6 022	634 726	757 458	79 427 281
2006	5 167	619 193	684 590	81 592 190
2007	4 243	508 819	583 892	69 079 846
2008	3 434	393 143	476 281	53 204 091
2009	3 136	336 543	489 272	49 344 514
2010	3 109	394 861	577 275	52 885 846
2011	2 802	327 753	503 658	55 222 894
2012	2 785	335 418	520 263	60 595 420
2013	2 800	344 164	537 513	66 539 045
2014	2 887	338 875	558 226	68 243 625

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

Duża część lokali socjalnych znajduje się w centrum miasta Rawa Mazowiecka. Tylko w przypadku 2 lokalizacji – przy pl. Piłsudskiego i ul. Skierniewickiej – stan budynków socjalnych określono jako dobry, w innych przypadkach stan lokali określono jako średni lub zły. Zapotrzebowanie na lokale socjalne jest znacznie większe niż zasób, którym dysponują władze samorządowe. Prawie 200 osób oczekuje na możliwość wynajęcia mieszkania socjalnego. Widoczna jest więc duża potrzeba rozbudowy miejskiej infrastruktury socjalnej. Równie potrzebne są inwestycje związane z podnoszeniem jakości prywatnej zabudowy mieszkaniowej, która w Rawie Mazowieckiej dominuje. Proces rewitalizacji powinien dawać więc szansę także prywatnym właścicielom na poprawę warunków mieszkaniowych.

TABELA 39.
WYKAZ LOKALI SOCJALNYCH W ROKU 2016

ADRES BUDYNKU	ILOŚĆ LOKALI	STAN LOKALI
KATOWICKA 26	33	ŚREDNI
ZAMKOWA WOLA 22A	2	ŚREDNI
1 MAJA 1	6	ŚREDNI
TATAR 1	14	ZŁY
ŁOWICKA 10	4	ZŁY
SŁOWACKIEGO 32	4	ŚREDNI
PIŁSUDSKIEGO 7	17	DOBRY
PRZECHODNIA 1	2	ŚREDNI
TATAR 4A	12	ZŁY
SKIERNIEWICKA 6	8	DOBRY
PRZECHODNIA 2	10	ŚREDNI
WARSZAWSKA 2	5	ŚREDNI
SŁOWACKIEGO 72	6	ŚREDNI
WARSZAWSKA 3	5	ZŁY
SKORUPKI 1	15	ŚREDNI
RAZEM	143	-

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH URZĘDU MIASTA RAWA MAZOWIECKA

TABELA 40.
**LICZBA GOSPODARSTW DOMOWYCH OCZEKUJĄCYCH
NA LIŚCIE NA WYNAJEM MIESZKANIA SOCJALNEGO W ROKU 2015**

WYSZCZEGÓLNIENIE	LICZBA
OGÓŁEM	191
LOKALE SOCJALNE	191
W RAMACH REALIZACJI WYROKÓW EKSMISYJNYCH	10

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH
Z „STATYSTYKA GMINNA – GOSPODARKA MIESZKANIOWA I KOMUNALNA ZA ROK 2015”

TABELA 41.
INFRASTRUKTURA TECHNICZNA BUDYNKÓW KOMUNALNYCH
– WYPOSAŻENIE W INSTALACJE W ROKU 2015

	LICZBA MIESZKAŃ Z PODŁĄCZENIEM DO INFRASTRUKTURY	UDZIAŁ MIESZKAŃ Z PODŁĄCZENIEM DO INFRASTRUKTURY [%]
WODOCIĄGOWA	1640	80
KANALIZACYJNA	1109	54
GAZOWA	637	31
CIEPŁOWNICZA	98	5

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH
Z „STATYSTYKA GMINNA – GOSPODARKA MIESZKANIOWA I KOMUNALNA ZA ROK 2015”

Ponad 80% mieszkań komunalnych w mieście Rawa Mazowiecka jest podłączone do sieci wodociągowej. Ponad połowa mieszkań komunalnych w mieście podłączona jest do sieci kanalizacyjnej. Co trzecie mieszkanie podłączone jest do sieci gazowej, a tylko 5% mieszkań do sieci ciepłowniczej.

W mieście Rawa Mazowiecka występuje ryzyko degradacji centrum miasta z powodu złego stanu zasobów mieszkaniowych, pustostanów i mało atrakcyjnej przestrzeni publicznej. Potrzeby miasta w zakresie remontów zabudowy mieszkaniowej oraz konserwacji zabytków są bardzo duże. W mieście widoczne są złe warunki mieszkaniowe w starych rejonach miasta, szczególnie w budynkach komunalnych i socjalnych.

1.4.4. **DZIEDZICTWO KULTUROWE MIASTA**

Na terenie miasta znajduje się wiele obiektów świadczących o długiej i bogatej historii. Wiele z nich to zabytki wpisane do rejestru zabytków, natomiast układ urbanistyczny śródmieścia w całości objęty ścisłą ochroną konserwatorską jest istotnym elementem dziedzictwa kulturowego regionu i w „Planie zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego” jest rekomendowany do starań o status pomnika historii. W poniższej tabeli zestawiono zabytki wpisane do rejestru zabytków.

TABELA 42.
OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW NA ROK 2015

LP.	OBIEKT
1.	STREFA ŚCISŁEJ OCHRONY KONSERWATORSKIEJ STAREGO MIASTA NR REJ.: 800-Å Z 04.10.1991
2.	ZESPÓŁ KLASZTORNY AUGUSTIANÓW, OB. PASJONISTÓW, 1790 KOŚCIÓŁ WNIEBOWZIĘCIA NMP, NR REJ.: 781/235 Z 27.12.1967 KLASZTOR, NR REJ.: 782/236 Z 27.12.1967
3.	ZESPÓŁ KLASZTORNY JEZUITÓW, XVII-XVIII KOŚCIÓŁ, OB. PARAF. NIEPOKALANEGO POCZ., NR REJ.: 777 Z 27.12.1967 DZWONNICA, NR REJ.: 779/233 Z 27.12.1967 KOLEGIUM, OB. PLEBANIA, NR REJ.: 780/234 Z 27.12.1967
4.	KOŚCIÓŁ SZPITALNY ŚW. DUCHA, OB. EWAN.-AUGS., XVI, XIX NR REJ.: 783/237 Z 27.12.1967
5.	CMENTARZ WIELOWYZNANIOWY, UL. TOMASZOWSKA, 1820 NR REJ.: 806 A Z 20.11.1991
6.	CMENTARZ ŻYDOWSKI, UL. ŻYDOMICKA, 1 POŁ. XVIII NR REJ.: 872 A Z 20.03.1992
7.	PARK MIEJSKI, 1 POŁ. XIX NR REJ.: Å 478 Z 16.09.1978
8.	ZAMEK KSIĄŻĄT MAZOWIECKICH (RUINA), XIV, XVIII-XX NR REJ.: 784/238 Z 27.12.1967
9.	RATUSZ, UL. PIŁSUDSKIEGO 5, 1822 NR REJ.: 785/239 Z 27.12.1967
10.	JATKI MIEJSKIE, UL. MICKIEWICZA 11, 1820-30 NR REJ.: 602-XI-389 Z 29.06.1954 ORAZ 270/200 Z 27.12.1967
11.	DWORZEC KOLEJKI WĄSKOTOROWEJ, 1922 NR REJ.: 1000 A Z 31.12.1996 (ROGOWSKA KOLEJ DOJAZDOWA)
12.	SZKOŁA PODSTAWOWA, UL. KOŚCIUSZKI 19, 1922 NR REJ.: 916 A Z 22.12.1992
13.	DOM, UL. ŁOWICKA 26, 1930 NR REJ.: 631 Z 29.09.1983
14.	DOM (DWOREK), UL. 1 MAJA 55, 2 POŁ. XIX NR REJ.: 789 Z 07.02.1989

LP.	OBIEKT
15.	ZESPÓŁ WILLOWY, UL. MIŁA 4, 1 ĆW. XX NR REJ.: 913 A Z 04.12.1992:
16.	DOM, PL. PIŁSUDSKIEGO 4, 1 POŁ. XIX NR REJ.: 786/240 Z 27.12.1967
17.	DOM, PL. PIŁSUDSKIEGO 4 A, POŁ. XIX NR REJ.: 787/241 Z 27.12.1967
18.	DOM, PL. PIŁSUDSKIEGO 4 B, POŁ. XIX NR REJ.: 788/242 Z 27.12.1967
19.	DOM, PL. PIŁSUDSKIEGO 10, XVIII/XIX NR REJ.: 789/243 Z 27.12.1967
20.	DOM, PL. PIŁSUDSKIEGO 11, POŁ. XIX NR REJ.: 790/244 Z 27.12.1967
21.	DOM, PL. PIŁSUDSKIEGO 12, POŁ. XIX NR REJ.: 791/245 Z 27.12.1967
22.	DOM, PL. PIŁSUDSKIEGO 14, 1824-25 NR REJ.: 792/246 Z 27.12.1967
23.	DOM, PL. PIŁSUDSKIEGO 15 (D. 16), POŁ. XIX NR REJ.: 793/247 Z 27.12.1967
24.	DOM, PL. PIŁSUDSKIEGO 16 (D. 17), POŁ. XIX NR REJ.: 271/201 Z 27.12.1967
25.	DOM, UL. ARMII KRAJOWEJ 1, 1 POŁ. XIX NR REJ.: 600-XI-37 Z 29.06.1953 ORAZ 272/202 Z 27.12.1967
26.	DOM, UL. SŁOWACKIEGO 44 NR REJ.: 601-XI-38/1009 Z 29.06.1954
27.	DOM, UL. WARSZAWSKA 8 NR REJ.: 769 Z 25.08.1986
28.	DOM, PL. WOLNOŚCI 6, 1 POŁ. XIX NR REJ.: 795/249 Z 27.12.1967
29.	MŁYN GOSPODARCZY, UL. SŁOWACKIEGO 31, 1918/19 NR REJ.: 886 A Z 04.12.1992

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH WUOZ W ŁODZI

W otoczeniu i w samych obiektach wpisanych do rejestru zabytków i do gminnej ewidencji zabytków ochronie podlegają m.in.:

- gabaryty i detal architektoniczny obiektów;
- obszary ekspozycji od strony terenów przyległych;
- historycznie uwarunkowane linie rozgraniczające ulic, linie zabudowy i gabaryty zabudowy;
- charakter wnętrza;
- zgrupowania starodrzewu;
- funkcje użytkowe budynków nawiązujące do funkcji pierwotnych bądź zbliżonych;
- obszary występowania stanowisk archeologicznych;
- obszary ochrony stanowisk archeologicznych.

Zgodnie z zapisami Studium na terenie miasta zlokalizowanych jest 45 obszarów i obiektów, które nie zostały wpisane do rejestru zabytków, jednak podlegają ochronie konserwatorskiej w zakresie odpowiednim do wartości i stopnia zachowania na podstawie stosownych zapisów gminnej ewidencji zabytków. *Cała strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej, wraz z obiektami, znajduje się w centrum miasta.* W ramach planowanych i przewidywanych projektów rewitalizacyjnych podejmowane będą różnorodne działania związane z ich remontem, przebudową, modernizacją i adaptacją do nowych funkcji lub wzmocnienie istniejących. Działania te, po części prowadzone wcześniej, będą podejmowane i kontynuowane nie tylko przez władze miasta, ale i inne podmioty. *Szczególną opieką należy objąć obiekty w złym stanie technicznym zagrażającym ich dalszą degradacją, zwłaszcza jeśli istnieje możliwość adaptacji lub wzmocnienia ich funkcji społecznych oraz wzmocnienia roli i atrakcyjności historycznego centrum miasta, a także poprawienia bezpieczeństwa i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.* Do takich obiektów należą, m.in.: kościół Niepokalanego Poczęcia NMP i budynek parafialny dawnego kolegium jezuickiego, kościół ewangelicko-augsburski, budynek dawnych jatek miejskich, dworzec kolejki wąskotorowej, budynek Muzeum Ziemi Rawskiej, a także plac Piłsudskiego, Plac Wolności i park miejski.

Układ urbanistyczny Rawy Mazowieckiej jest wartością kulturową o ogromnym znaczeniu dla tożsamości i integracji społeczności. Najstarsze formy zagospodarowania przestrzennego to trakty uliczne, biegnące często po śladach dróg średniowiecznych i fortecznych, układ ulic i placów na terenie starego miasta. Szacuje się, że około połowa przedwojennej zabudowy przetrwała. *Duże zniszczenia wojenne oraz powojenna rabunkowa gospodarka mieszkaniowa uszczupliła zasoby zabytkowe.*

Ponadto Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2016-2019 wskazuje Rawę Mazowiecką jako ośrodek o randze regionalnej tworzący sieć unikatowych ośrodków historycznych w województwie łódzkim. Na lata 2016-2019 Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami jako priorytetowy obszar rewitalizacji wskazuje powierzchnię ponad 61 ha w mieście Rawa Mazowiecka. Na wyznaczonym terenie znajdują się m.in. place Piłsudskiego oraz Wolności (połączone ulicą Wyszyńskiego, stanowiącą główną oś kompozycyjną układu urbanistycznego miasta), a także zespół klasztorny pojezuicki z ko-

legium i kościołem Niepokalanego Poczęcia NMP oraz Zamek Książąt Mazowieckich uznane jako reprezentacyjne obiekty zabytkowe.

Dodatkowo w Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami na lata 2016-2019 wskazuje się szereg wyzwań stojących przed miastem Rawa Mazowiecka, do których należą m.in.:

- dalsze prace związane z rewaloryzacją zabytkowego parku miejskiego;
- przeprowadzenie szeregu remontów m.in. kamienic przy placu Piłsudskiego oraz ulicy Wyszyńskiego, założeń klasztornych: pojezuickiego i pasjonistów wraz z kościołami;
- dalszy ciąg prac konserwatorskich Muzeum Ziemi Rawskiej;
- modernizację układu przestrzennego kolejki wąskotorowej wraz z budynkiem stacyjnym.

Niski standard zabudowy z lat 50. oraz liczne braki w zabudowie historycznej znacznie obniżyły atrakcyjność Rawy Mazowieckiej. Powstrzymanie tych tendencji powinno być jednym z podstawowych celów rewitalizacji centrum miasta. Zakłada się realizowanie zapisów Studium i Planu miejscowego, które stwierdzają, że w śródmieściu zmiany w strukturze przestrzennej miasta będą polegały na uzupełnianiu zabudowy, wymianie lub rewitalizacji zabudowy zdekapitalizowanej oraz stopniowej redukcji funkcji przemysłowych na rzecz usługowych.

Władze miasta dążą nie tylko do modernizacji substancji mieszkaniowej, ale także do rewaloryzacji infrastruktury w przestrzeniach publicznych – zmiany układu komunikacyjnego w strefie śródmiejskiej, wzmocnienia korzystania z rowerów i promowania spacerów w przestrzeni publicznej. Przestrzeń publiczna ma stawać się przyjazna dla osób niepełnosprawnych, które będą mogły korzystać z niej bez ograniczeń.

FOTOGRAFIA 1.

DEKAPITALIZACJA ZABUDOWY PRZY ULICY WYSZYŃSKIEGO

AUTOR: TOMASZ BRZEZIŃSKI

1.4.4. **INFRASTRUKTURA TECHNICZNA**

System wodociągowy w Rawie Mazowieckiej podzielony jest na dwie części. Część mieszkańców zaopatrywana jest z dwóch ujęć – Boguszyce oraz Tatar. Ujęcie Boguszyce zlokalizowane na lewym brzegu Rawki obejmuje trzy studnie głębinowe. Dzięki modernizacji ujęcie osiągnęło pełną wydajność (352 m³/h) i zabezpiecza w całości zapotrzebowanie na wodę tak dla mieszkańców, jak i dla przemysłu w tej części miasta. Ujęcie Tatar zlokalizowane jest na prawym brzegu rzeki Rawki i obejmuje jedną studnię głębinową o głębokości 52 m. Przy ujęciu tym zlokalizowana jest druga stacja uzdatniania wody o wydajności maksymalnej 102 m³/h, lecz o wydajności eksploatacyjnej 50 m³/h. Oprócz wyżej wymienionych ujęć na terenie miasta znajdują się jeszcze dwa. Zgodnie z danymi GUS z sieci wodociągowej korzystało na koniec 2014 roku 91,6% mieszkańców miasta.

TABELA 43.
LUDNOŚĆ KORZYSTAJĄCA Z INSTALACJI WODOCIĄGOWEJ W LATACH 2010–2014 [%]

ROK	ODSETEK
2010	91,5
2011	91,6
2012	91,7
2013	91,6
2014	91,6

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

W mieście Rawa Mazowiecka w 2014 roku istniały 43,2 km czynnej sieci kanalizacyjnej. Znaczący rozwój sieci kanalizacyjnej nastąpił w latach 2003 oraz 2013, wynosząc odpowiednio 12,5% oraz 24,9% wzrostu względem roku poprzedniego. W roku 2014, względem roku 2002, czynna sieć kanalizacyjna w Rawie Mazowieckiej była prawie dwa razy dłuższa. W tym samym okresie długość czynnej sieci kanalizacyjnej w województwie powiększyła się w podobnym stopniu. Rozwój sieci kanalizacyjnej w Rawie Mazowieckiej związany był z realizacją dużego projektu finansowanego z Funduszu Spójności oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska. Obecnie realizowany jest kolejny etap rozbudowy sieci kanalizacyjnej.

TABELA 44.
DŁUGOŚĆ CZYNNEJ SIECI KANALIZACYJNEJ W LATACH 2002–2014

ROK	DŁUGOŚĆ SIECI [KM]	ZMIANA DO ROKU POPZEDNIEGO [%]
2002	28,8	0,00
2003	32,4	12,50
2004	32,6	0,60
2005	32,8	0,60
2006	32,8	0,00
2007	33,4	1,80
2008	33,4	0,00
2009	33,4	0,00
2010	33,4	0,00
2011	34,4	3,00
2012	34,6	0,60
2013	43,2	24,90
2014	43,2	0,00

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

TABELA 45.
LUDNOŚĆ KORZYSTAJĄCA Z INSTALACJI KANALIZACYJNEJ W LATACH 2010–2014 [%]

ROK	ODSETEK
2010	84,4
2011	84,7
2012	84,8
2013	84,5
2014	85,5

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

Do kanalizacji podłączonych jest około 85,5% ogółu mieszkańców miasta Rawa Mazowiecka. Pozostałe gospodarstwa korzystają ze zbiorników bezodpływowych (za: Plan gospodarki odpadami na lata 2010-2013 z perspektywą na lata 2014-2017 dla miasta Rawa Mazowiecka). Na terenie Miasta Rawa Mazowiecka zarejestrowanych jest 212 zbiorników bezodpływowych oraz 27 oczyszczalni przydomowych (GUS).

W latach 2004-2014 z oczyszczalni ścieków miejskich i wiejskich (w tym przydomowych) w Rawie Mazowieckiej korzystało ponad 90% ludności. Odsetek ten w latach 2005-2006 wynosił 100%. Zauważalna jest niewielka tendencja spadkowa względem tych lat: w 2014 roku z oczyszczalni ścieków korzystało jedynie 16 229 osób spośród łącznej liczby 17 737 mieszkańców Rawy Mazowieckiej.

TABELA 46.
LUDNOŚĆ KORZYSTAJĄCA Z OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW MIEJSKICH I WIEJSKICH
(W TYM PRZYDOMOWYCH) W LATACH 2004-2014

ROK	LICZBA OSÓB	ODSETEK
2004	17 500	98,5
2005	17 635	100,0
2006	17 595	100,0
2007	17 630	99,9
2008	17 530	99,8
2009	16 800	95,7
2010	17 400	97,4
2011	17 400	97,5
2012	17 800	99,9
2013	17 769	99,7
2014	16 229	91,5

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

Miasto Rawa Mazowiecka obsługiwane jest przez oczyszczalnię ścieków w Żydomicach o przepustowości 7000 m³/dobę. Odpady te ulegają rozkładowi tlenowemu lub beztlenowemu przy udziale mikroorganizmów. Stanowią znaczącą część strumienia odpadów komunalnych, a ich zawartość w całej masie odpadów przedstawia się następująco:

- 25-40% - dla zabudowy wielorodzinnej i wytwórców zbiorowych;
- 20-25% - dla zabudowy jednorodzinnej miejskiej;
- 5-10% - dla terenów wiejskich.

W 2014 roku w Rawie Mazowieckiej gaz dostarczany był do 70,6 % gospodarstw domowych. Występuje systematyczna poprawa dostępu do sieci gazowniczej na terenie miasta.

TABELA 47.
LUDNOŚĆ KORZYSTAJĄCA Z INSTALACJI GAZOWEJ W LATACH 2010–2014

ROK	ODSETEK
2010	68,9
2011	68,5
2012	70,2
2013	70,8
2014	70,6

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

Miasto zaopatrywane jest z gazociągu wysokiego ciśnienia Warszawa-Katowice poprzez dwie stacje redukcyjne (\varnothing 250 mm): jedną usytuowaną we wsi Konopnica, drugą przy ulicy Krakowskiej. *Dalszy rozwój ogranicza układ sieci gazowej magistralnej niedostosowanej do istniejącego i planowanego zagospodarowania terenu.*

Zasilanie Rawy Mazowieckiej w energię elektryczną odbywa się z punktu zasilania z północnej części miasta. Posiada on rezerwy mocy umożliwiające rozbudowę sieci oraz dalsze zwiększenie liczby odbiorców energii. Na obszarze miasta występuje sieć elektroenergetyczna średniego napięcia ze stacjami transformatorowymi w dostatecznej gęstości. Sieć jest sukcesywnie rozbudowywana w miarę postępującej zabudowy. Zaopatrzenie miasta Rawa Mazowiecka w energię elektryczną nie stanowi problemu o decydującym znaczeniu dla rozwoju miasta. *Natomiast dla podniesienia jakości przestrzeni publicznych wskazane są prace zmierzające do skablowania napowietrznych linii energetycznych, obniżających obecnie walory estetyczne miasta, zwłaszcza w jego centrum.*

Sieci ciepłe są wprowadzane do odbiorców zasilanych z kotłowni osiedlowych Zakładu Energetyki Ciepłej na osiedlach: Solidarności, Zamkowa Wola. Stare sieci powinny być modernizowane do technologii preizolowanej, cechującej się niższymi stratami ciepła oraz niższymi kosztami budowy. Dla racjonalnego użytkowania energii ciepłej wskazane jest zainstalowanie regulatorów pogodowych. Instalacje wewnętrzne budynków powinny być wyregulowane hydraulicznie i sukcesywnie wyposażane w zawory termostacyjne.

1.4.5. INFRASTRUKTURA DROGOWA

W granicach administracyjnych miasta istnieje sieć dróg publicznych wojewódzkich, powiatowych i gminnych o długości 60,27 km. Drogi zaliczone zostały do kategorii:

- Z (drogi zbiorcze): 14,85 km;
- L (drogi lokalne): 45,42 km.

Ulice w Rawie Mazowieckiej poza już zmodernizowanymi w ostatnich latach mają konstrukcję zdolną jedynie do przenoszenia ruchu średniego. Na terenach o gorszych warunkach gruntowych i wodnych wytrzymałość nawierzchni jest jeszcze niższa. *Niezbędne jest wykonanie dalszych remontów nawierzchni istniejących ulic celem zapobiegania postępowi degradacji dróg.*

TABELA 48.
DŁUGOŚĆ ULIC W ROKU 2014

RODZAJ NAWIERZCHNI	DŁUGOŚĆ [KM] WG KLASY DROGI	
	Z	L
TWARDA		
BITUMICZNA	14,85	32,90
BETONOWA	–	0,33
KOSTKA	–	1,75
BRUKOWCOWA	–	–
TŁUCZNIOWA	–	0,17
GRUNTOWA		
WZMOCNIONA ŻWIEM, ŻUŻLEM	–	5,14
NATURALNE (Z GRUNTU RODZIM.)	–	5,14
RAZEM	14,85	45,42

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE SUIKZP

Drogi w granicach miasta w przeważającej większości posiadają nawierzchnię ulepszoną, w tym głównie bitumiczną (ponad 81% łącznej długości dróg).

Wśród dróg zaliczanych do klasy L drogi gruntowe stanowią 14,8%. Stan techniczny dróg klasy Z i L oceniono następująco:

- nawierzchnia bitumiczna:
 - 5% stan zły;
 - 15% stan dostateczny;
 - 80% stan dobry;
- nawierzchnia betonowa:
 - 50 % stan zły;
 - 50% stan dostateczny;
- nawierzchnia z kostki:
 - 100 % stan dobry;
- nawierzchnia tłuczniowa:
 - 90% stan zły;
 - 10 % stan dostateczny.

TABELA 49.
DŁUGOŚĆ DRÓG WEDŁUG WŁASNOŚCI ORAZ RODZAJU NAWIERZCHNI W ROKU 2015

WYSZCZEGÓLNIENIE	DŁUGOŚĆ [KM]
DROGI POWIATOWE	
BITUMICZNA	6,90
BETONOWA	-
TŁUCZNIOWA	-
GRUNTOWA	-
DROGI GMINNE	
BITUMICZNA	32,60
BETONOWA	0,60
KOSTKA	1,70
TŁUCZNIOWA	0,20
GRUNTOWA	8,80
DROGI WEWNĘTRZNE	
GRUNTOWA	3,50

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH URZĘDU MIASTA RAWA MAZOWIECKA

Uwarunkowania związane z infrastrukturą komunikacyjną wynikają głównie z położenia Rawy Mazowieckiej na głównych szlakach komunikacyjnych:

- Warszawa-Wrocław-Praga,
- Warszawa-Łódź.

Położenie miasta Rawa Mazowiecka w układzie komunikacyjnym kraju powoduje generowanie na terenie miasta dużego ruchu tranzytowego. W kierunku Warszawa-Katowice ruch odbywa drogą ekspresową S8, otaczającą miasto od strony wschodniej. Istniejące na tej drodze węzły komunikacyjne kierują część ruchu w stronę Skierniewic, Grójca, oraz Nowego Miasta. W celu rozwiązania problemu przeprowadzania ruchu zewnętrznego w kierunku Łodzi, zrealizowano obwodnicę łączącą drogę S8 Warszawa-Wrocław z drogą nr 72 w kierunku Łodzi. Pozwoliła ona na odciążenie ulic miejskich z ruchu tranzytowego w kierunku Łodzi.

Ze względu na swoje centralne położenie z miasta Rawa Mazowiecka można dojechać do wszystkich przejść granicznych z sąsiadującymi państwami w czasie maksymalnie 8 godzin. Oprócz własnych środków transportu, połączenia komunikacyjne obsługiwane są przez PKS. Dworzec PKS na terenie miasta zlokalizowany jest przy ul. Kolejowej. Miasto Rawa Mazowiecka leży również na trasie linii Kolei Wąskotorowej Rogów-Rawa-Biała, o rozstawie toru 750 mm, która może prowadzić transport towarów (w tym kompletnych przesyłek wagonami normalnotorowymi na wąskotorowych transporterach) i przewóz osób. Właścicielem infrastruktury kolei jest Powiat Rawski. Zarządcą infrastruktury oraz Przewoźnikiem Kolejowym w myśl zapisów Ustawy o transporcie kolejowym jest Fundacja Polskich Kolei Wąskotorowych z siedzibą w Rogowie. Linia kolejowa łączy trzy powiaty:

- brzeziński (gmina Rogów i gmina Jeżów);
- skierniewicki (gmina Głuchów);
- rawski (gmina miejska Rawa Mazowiecka, gmina wiejska Rawa Mazowiecka, miasto i gmina Biała Rawska oraz gmina Regnów).

Na terenie miasta linia kolei wąskotorowej przebiega wzdłuż granicy stref przemysłowych. Obecnie linia jest czynna tylko na odcinku Rogów-Jeżów. Prowadzony jest na niej przewóz turystyczny (ogólnodostępny – w oparciu o publikowane rozkłady jazdy, oraz czarterowy – na zamówienie). Cała linia licząca 49 km jest obecnie najdłuższą linią wąskotorową w Polsce. Styczność z linią kolejową nr 1 (st. Rogów) umożliwia utworzenie spójnych, pasażerskich połączeń kolejowych z Łódzką Koleją Aglomeracyjną. Linia kolejowa wraz z infrastrukturą towarzyszącą stanowi istotny obszarowo i funkcjonalnie teren, który jest integralnym historycznie i kulturowo fragmentem miasta. Planowane są działania rewitalizacyjne obszaru kolejowego (linii kolejowej wraz z infrastrukturą towarzyszącą), podniesienie walorów przestrzennych i wzrost atrakcyjności turystycznej tego obszaru.

W mieście Rawa Mazowiecka wyznaczono ponad 8 kilometrów dróg rowerowych. Ponad 3600 metrów bieżących stanowi droga serwisowa do obsługi zalewu Tatar, jednak mieszkańcy wykorzystują ją jako trasę pieszo-rowerową.

Na terenie miasta występują także 4 mosty stałe. Są to mosty w ciągu następujących ulic Łowicka, Faworna, Warszawska, obwodnica w kierunku Łodzi oraz I most kolejowy.

W zakresie uwarunkowań komunikacyjnych miasta można wymienić następujące potrzeby w zakresie układu komunikacyjnego:

- zapewnienie dogodnych połączeń dla ruchu wewnętrznego pomiędzy śródmieściem, północą i południem miasta;
- ukształtowanie nowej osi komunikacyjno-usługowej miasta;
- utworzenie strefy ruchu uspokojonego dla najcenniejszego kulturowo obszaru śródmieścia;
- realizację dodatkowych połączeń pomiędzy istniejącymi obszarami urbanistycznymi na kierunku wschód-zachód.

1.4.6. **PRZESTRZENNA ANALIZA PROBLEMÓW PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNYCH I TECHNICZNYCH**

Na podstawie dostępnych baz danych przeprowadzono diagnostyczną przestrzenną analizę negatywnych zjawisk w sferze przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej:

- struktury przestrzenno-funkcjonalnej miasta;
- stanu infrastruktury technicznej;
- sytuacji gospodarki mieszkaniowej i komunalnej;
- stanu jakości przestrzeni publicznych miasta;
- stanu i jakości zasobów mieszkaniowych;
- dziedzictwa kulturowego miasta.

Przeanalizowano rozkład przestrzenny wybranych wskaźników ilustrujących wymienione problemy, a następnie dodatkowe informacje wspierające wyniki badań ilościowych, aby jak najdokładniej określić występujące problemy.

Analiza poszczególnych danych i wskaźników omówionych w tej części Programu została pozyskana z następujących instytucji i źródeł: Urząd Miasta Rawa Mazowiecka, Główny Urząd Statystyczny (GUS), Rawskie Wodociągi i Kanalizacja Sp. z o.o., Powiatowy Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej, witryny internetowe poszczególnych instytucji, inne materiały.

Na podstawie dostępnych baz danych przeprowadzono diagnostyczną analizę przestrzenną negatywnych zjawisk w sferze technicznej i przestrzennej przez pryzmat następujących wskaźników:

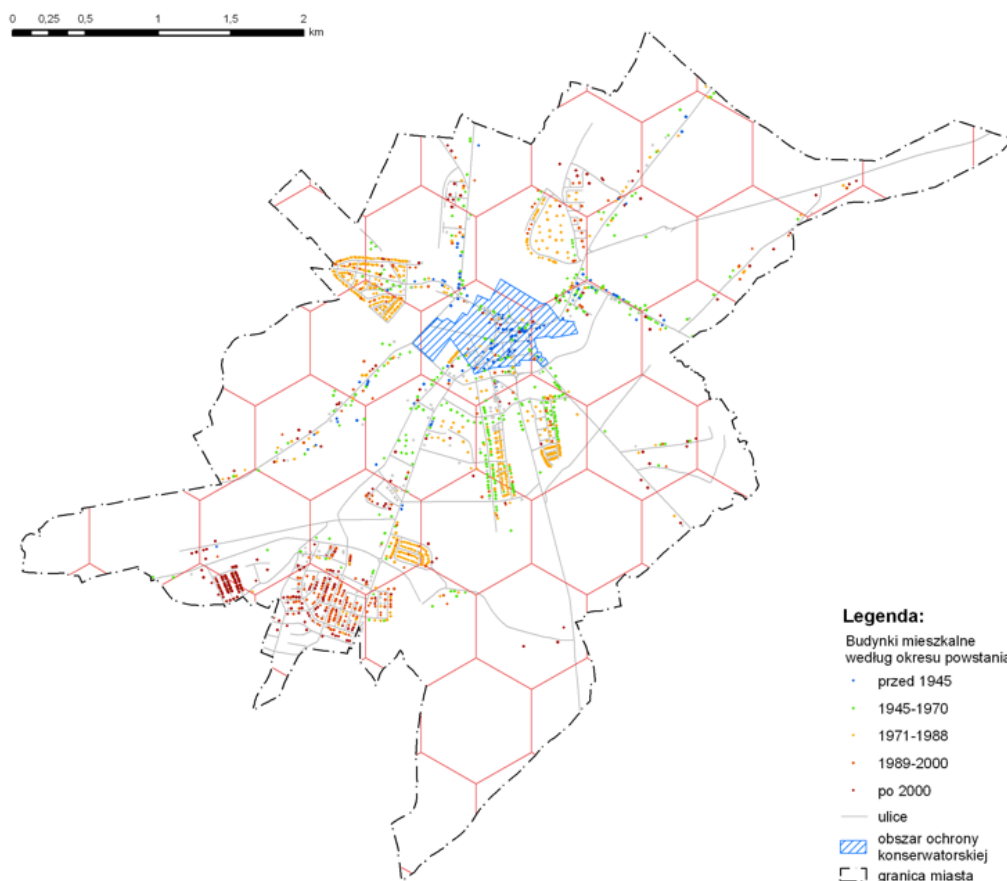
- liczba budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1970 rokiem;
- liczba budynków wybudowanych w latach: przed 1945, 1945-1970, 1971-1988, 1989-2000, po roku 2000;

- liczba obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków.

Dane zbierane były w okresie sierpień-wrzesień 2015 roku i miały formę plików tekstowych, liczbowych i graficznych. Zidentyfikowano je przestrzennie na mapach z nałożonym heksagonalnym rastrem podziału na jednostki podstawowe i odniesiono do charakterystycznych wskaźników dla miasta i regionu.

Analizując stan zabudowy mieszkaniowej w Rawie Mazowieckiej skoncentrowano uwagę na strukturze budynków na terenie miasta według okresu ich powstawania. *Według danych Urzędu Miasta w Rawie Mazowieckiej zabudowa miasta powstała przed 1945 rokiem charakteryzuje się najgorszym stanem technicznym. Analiza przestrzenna tych danych pokazuje, że największe natężenie budynków sprzed 1945 r. zanotowano w centrum oraz w rejonie ulic Miłej i Warszawskiej.*

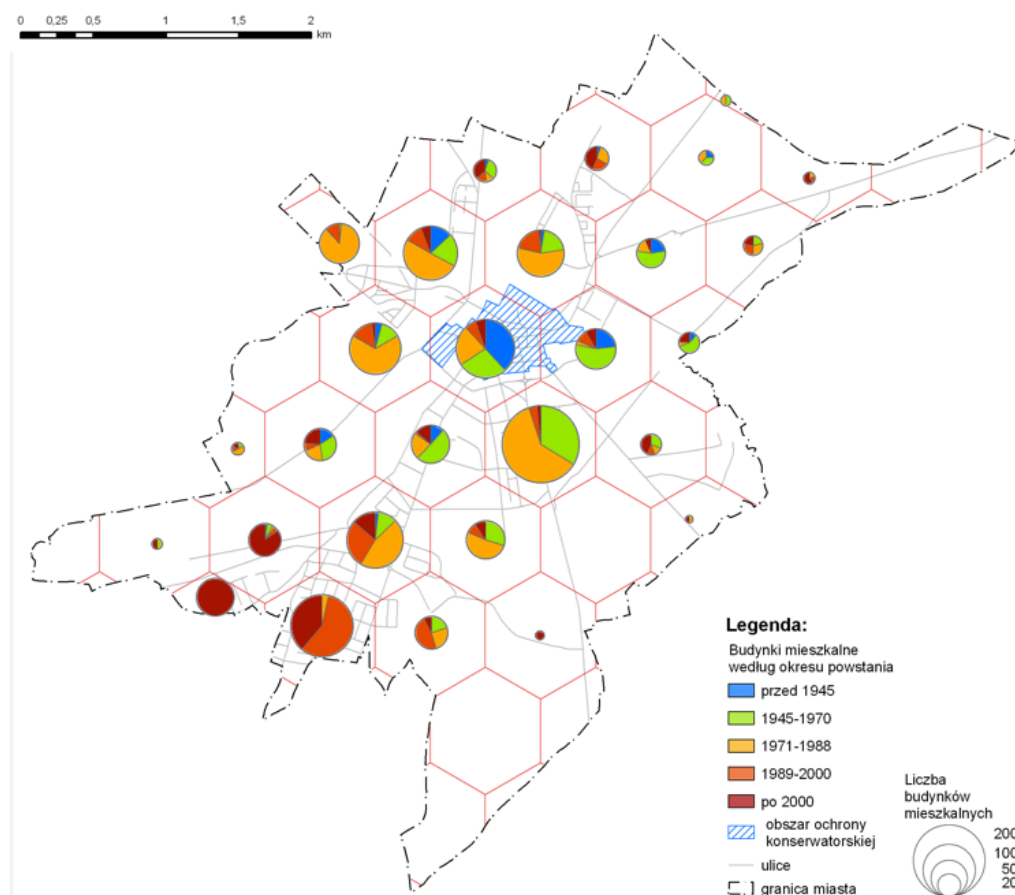
RYSUNEK 16. BUDYNKI WEDŁUG OKRESU POWSTAWANIA – ANALIZA PUNKTÓW ADRESOWYCH

ŹRÓDŁO: PROJEKT LPR NA LATA 2015–2025, S. BOCHYŃSKI, M. HUCULAK

Obok wieku zabudowy prześledzono także intensywność zabudowy. W efekcie otrzymano poniższy kartodiagram, który przedstawia miejsca największej koncentracji zabudowy mieszkaniowej w zestawieniu z jej wiekiem. Na tej podstawie widać, że w bezpośrednim sąsiedztwie centrum Rawy Mazowieckiej występuje budownictwo z lat 70. XX wieku i późniejsze o największej intensywności. *Problemy związane z degradacją techniczną zasobu mieszkaniowego kumulują się natomiast w centrum miasta.*

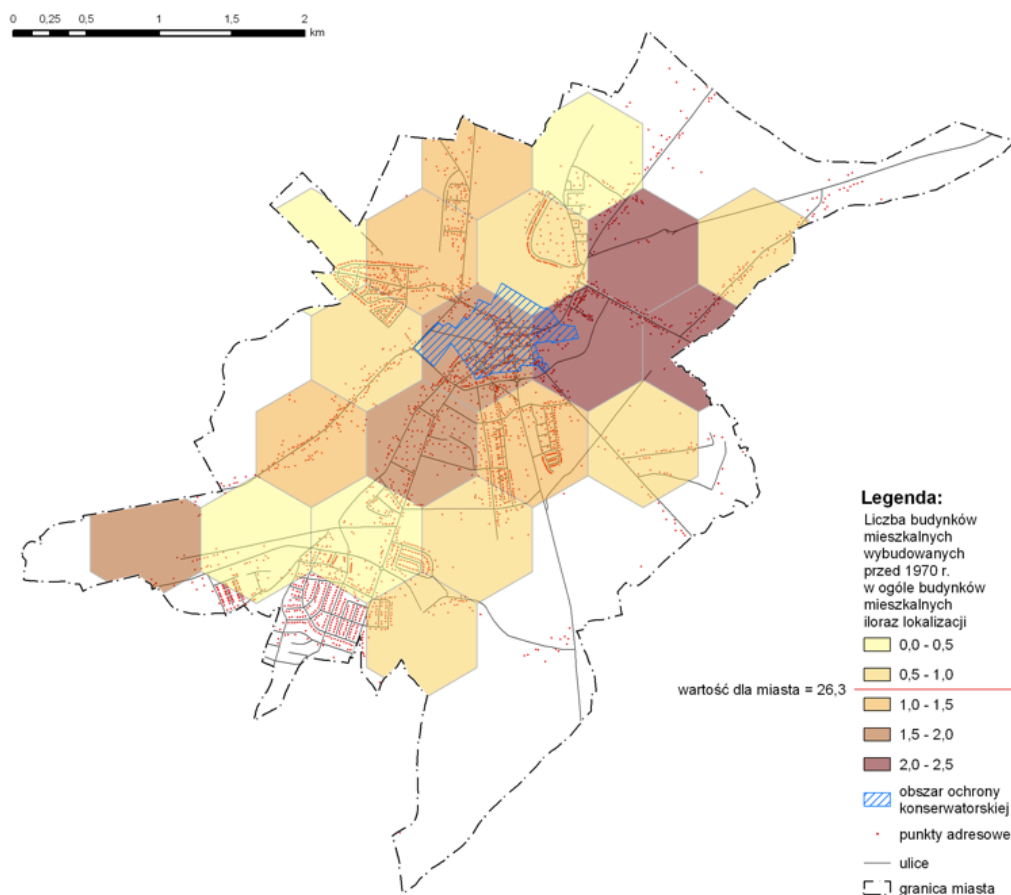
RYSUNEK 17.
BUDYNKI WEDŁUG OKRESU POWSTAWANIA – ANALIZA STRUKTURY ZASOBU

ŹRÓDŁO: PROJEKT LPR NA LATA 2015–2025, S. BOCHYŃSKI, M. HUCULAK

Analizę uzupełniono badaniem rozkładu przestrzennego zabudowy sprzed 1970 roku, czyli po uwzględnieniu typowej dla Rawy Mazowieckiej zabudowy ulegającej degradacji. *Szczególna koncentracja występuje nie na obszarze ścisłego centrum, gdzie poprawiają sytuację nowe inwestycje z ostatniego ćwierćwiecza, ale na terenach przylegających, m.in. w okolicy ulic Miłej i Warszawskiej.*

RYSUNEK 18.
LICZBA BUDYNKÓW MIESZKALNYCH WYBUDOWANYCH PRZED 1970 ROKIEM
W OGÓLE BUDYNKÓW MIESZKALNYCH – ILORAZ LOKALIZACJI

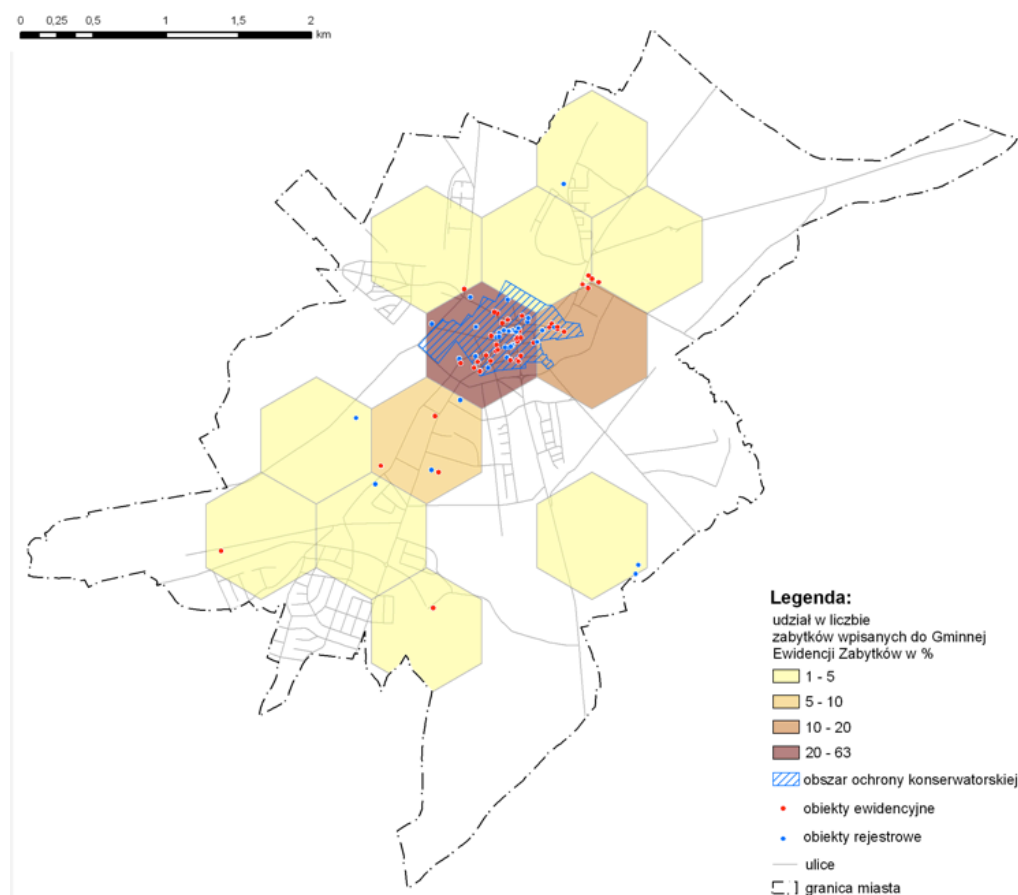

ŹRÓDŁO: PROJEKT LPR NA LATA 2015–2025, S. BOCHYŃSKI, M. HUCULAK

Dokonano także przestrzennej analizy koncentracji obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków. Wyniki analizy pokazuje mapa heksagonalna zamieszczona poniżej. Najsilniejsza koncentracja tych budynków występuje w centrum miasta, szczególnie w okolicach placu Wolności.

RYSUNEK 19.

UDZIAŁ W LICZBIE ZABYTEKÓW WPISANYCH DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW WRAZ Z LOKALIZACJĄ OBIEKTÓW EWIDENCYJNYCH I REJESTROWYCH

ŹRÓDŁO: PROJEKT LPR NA LATA 2015–2025, S. BOCHYŃSKI, M. HUCULAK

Stosunkowo niski standard zabudowy, znaczna ilość zabudowy wtórnej wewnątrz kwartałów oraz niezadawalająca jakość przestrzeni publicznych śródmieścia wymagają zdecydowanych działań naprawczych. Należy wyeksponować najcenniejszą substancję zabytkową oraz dostosować infrastrukturę do potrzeb osób niepełnosprawnych. Ponadto, konieczne jest stworzenie warunków do sukcesywnej poprawy warunków mieszkaniowych w strefie śródmiejskiej.

1.5.

**SFERA
ŚRODOWISKOWA**

Diagnoza środowiskowa Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Rawa Mazowiecka obejmuje kwestie związane z zasobami środowiska przyrodniczego miasta, potencjałem i gospodarowaniem nimi oraz jakością poszczególnych komponentów środowiska. Ponadto, przedstawione zostały formy ochrony przyrody występujące na terenie Rawy Mazowieckiej. Wskazano kluczowe problemy i wyzwania w zakresie ochrony środowiska oraz zrównoważonego rozwoju miasta Rawa Mazowiecka.

Przeprowadzona została analiza danych oraz wskaźników obrazujących stan poszczególnych elementów środowiska przyrodniczego. Dla lepszego zdiagnozowania sytuacji środowiskowej w Rawie Mazowieckiej wybrane wskaźniki zostały porównane do wskaźników województwa łódzkiego lub Polski.

Dane pochodzą z następujących instytucji i źródeł:

- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Łodzi;
- Program Ochrony Środowiska dla Gminy Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2014-2017 z perspektywą na lata 2018-2021;
- Program Ochrony Środowiska Województwa Łódzkiego 2012;
- Strategia Rozwoju Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2014-2022;
- Główny Urząd Statystyczny (GUS);
- Urząd Miasta Rawa Mazowiecka;
- inne materiały.

1.5.1.

TERENY ZIELENI I FORMY OCHRONY PRZYRODY

Zgodnie z podziałem fizyczno-geograficznym Polski według Jerzego Kondrackiego Rawa Mazowiecka leży w obrębie megaregionu Pozaalpejskiej Europy Środkowej, w prowincji Niz Środkowoeuropejski, podprowincji Niziny Środkowopolskie, makroregionu Nizina Środkowomazowiecka, mezoregionu Wysoczyzna Rawska. Warunki przyrodnicze miasta determinują doliny dwóch rzek Rawki i Rylki, głównie z roślinnością półnaturalną, oraz presja antropogeniczna wynikająca z charakteru miejskiego analizowanego obszaru. W centralnej części miasta dominują tereny zabudowane i zurbanizowane, w części peryferyjnej – głównie grunty rolne charakteryzujące się niską jakością gleb [głównie V klasa bonitacyjna (359 ha), następnie IV kl. (196 ha) i VI kl. (125 ha)].

Najcenniejszym walorem przyrodniczym miasta są rzeki Rawka i Rylka wraz z ich dolinami. Rzeką Rawka jest głównym ciekim odwadniającym i osią układu hydrograficznego obszaru. Jest ona typową rzeką niziną. Rawka środkowa płynie przez miasto Rawę Mazowiecką w kierunku północno-wschodnim przez teren zabudowany, park miejski, w pobliżu boiska sportowego i ruin zamku oraz ogródków działkowych. Za mostem kolejowym Rawka opuszcza granice miasta.

W dolinie Rawki utworzono zbiornik retencyjny „Tatar”, który reguluje stosunki wodne analizowanego obszaru i pełni funkcję przeciwpowodziową. Zbiornik składa się z dwóch części powstałych przez spiętrzenie wód rzeki Rawki dwiema zaporami – Tatar Górna i Tatar Dolna. Zalew znajduje się w południowo-zachodniej części miasta. Większy zbiornik, przeznaczony do rekreacji, ma powierzchnię 35 hektarów, a mniejszy - 18 hektarów jest rezerwatem przyrody. Zbiornik pełni ważne funkcje ekologiczne dla mieszkańców miasta, ale również dla współtworzących go siedlisk przyrodniczych (za: Program Ochrony Środowiska Województwa Łódzkiego 2012). Jego część rekreacyjna (zbiornik większy), ze względu na przydatność wody do kąpieli, według Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Rawie Mazowieckiej może być wykorzystywana w celach wypoczynkowych.

W granicach miasta rzeka Rawka przyjmuje dopływ prawobrzeżny – Rylkę (mającą na terenie powiatu przebieg długości około 28 km). Rylka płynie przez obszary rolnicze, bezleśne, zaś jej koryto jest w całości uregulowane.

Rawka stanowi malowniczy rezerwat przyrody, który wraz z otaczającą okolicą jest atrakcyjnym miejscem rekreacji. Rezerwat wodny Rawka został utworzony Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 24 listopada 1983 roku. Powierzchnia rezerwatu wynosi 487 ha, zaś na terenie miasta Rawa Mazowiecka rezerwat zajmuje 146,95 ha, w tym:

- 88,97 ha – wody;
- 51,65 ha – użytki rolne;
- 6,33 ha – lasy i zarośla.

Rezerwatem objęto Rawkę od jej źródeł do ujścia o długości 97 km, wraz z rozgałęzieniami koryta rzeki, starorzeczami, dolnymi odcinkami prawobrzeżnych dopływów: Krzemionki, Korabiewki, Rokity i Grabinki oraz przybrzeżnymi pasami terenu o szerokości 10 m. *Celem ochrony tego obszaru jest zachowanie w naturalnym stanie typowej rzeki nizinnej średniej wielkości, wraz z krajobrazem jej doliny oraz środowiska życia wielu rzadkich i chronionych roślin i zwierząt. Rezerwat przyrody Rawka jest rezerwatem typu wodno-krajobrazowego i jedynym rezerwatem na terenie miasta.*

Dla wzmocnienia ochrony doliny rzeki Rawki w 1997 r. został powołany Obszar Chronionego Krajobrazu „OChK Górnej Rawki”. Aktualnie w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego planowane jest utworzenie OCHK Górnej i Środkowej Rawki, który powstanie z połączenia fragmentu OChK Bolimowsko-Radziejowickiego z doliną środkowej Rawki i OChK Górnej Rawki (za: Program Ochrony Środowiska Województwa Łódzkiego 2012). Obszary te wymagają jednak uaktualnienia statusu prawnego z uwzględnieniem korekty granic. *Nie zmienia to jednak faktu, iż dolina Rawki posiada wysokie walory przyrodnicze, które są istotne dla miasta Rawa Mazowiecka.*

Ochrona Rawki jest ważna w kontekście krajowej sieci ekologicznej. Dolina Rawki łącząc się z korytarzem Doliny Bzury funkcjonuje jako korytarz ekologiczny rangi krajowej oraz ma swą kontynuację od północy w postaci korytarza Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej.

Reasumując, *powierzchnia obszarów prawnie chronionych w Rawie Mazowieckiej wynosi 37,5 ha co stanowi 3% powierzchni miasta. Obszarowe formy ochrony uzupełnione są formami indywidualnymi.* Na terenie Miasta Rawa Mazowiecka znajduje się 6 pomników przyrody, są to pojedyncze drzewa (dwa dęby szypułkowe, trzy wiązy szypułkowe oraz klon jawor).

Potencjał przyrodniczy miasta współtworzą lasy, tereny zieleni oraz użytki rolne. Użytki rolne na podstawie danych z SUIKZP stanowią około 30% całego obszaru miasta. Ich obecność w mieście można rozpatrywać z dwóch perspektyw. Po pierwsze jako ważny i pozytywny czynnik kształtowania warunków ekologicznych oraz budowania różnorodności biologicznej. Po drugie jako czynnik negatywny, generujący zanieczyszczenia pochodzące z działalności rolniczej (przede wszystkim zanieczyszczenia wód, przekształcenia mechanicznych powierzchni itp.).

Powierzchnia terenów leśnych w Rawie Mazowieckiej wynosi 3,26 ha. Mimo niewielkiego udziału lasy są ważnym elementem wzbogacania i różnicowania potencjału przyrodniczego.

Kluczowe dla jakości życia w mieście oraz kreowania atrakcyjnych przestrzeni publicznych są tereny zieleni. Ich udział w powierzchni ogółem Rawy Mazowieckiej w 2014 roku wynosił 6,7%. Udział ten niewiele zmniejszył się w przeciągu ostatnich lat (spadek o 0,3 punktu procentowego) i na tle innych miast regionu łódzkiego jest korzystny. W Wieluniu, który można porównać pod względem wielkości do miasta Rawa Mazowiecka, udział terenów zieleni w powierzchni miasta ogółem wynosi 3,1%.

W roku 2014 na jednego mieszkańca w Rawie Mazowieckiej przypada 27,3 m² terenów zieleni, leżących w gestii samorządu lokalnego. Dla porównania w województwie łódzkim na 1 osobę przypada 8,1 m² zieleni zarządzanej przez samorząd, natomiast w powiecie rawskim 15,3 m². Pod względem ilości należy pozytywnie ocenić dostępność terenów zielonych w mieście Rawa Mazowiecka, niemniej w warunkach presji inwestycyjnej istotna jest ich ochrona i utrzymanie w dobrej kondycji.

Negatywnym zjawiskiem identyfikowanym w Rawie Mazowieckiej jest corocznie duży ubytek drzew, które w obszarze miejskim są szczególnie cenne. W latach 2008-2014 ubytki w liczbie drzew były zdecydowanie większe niż nowe nasadzenia. Sytuacja jest odmienna w przypadku krzewów, analizując liczbę nasadzeń tego typu w badanym okresie obserwujemy znaczne jej przyrosty (tab. 50). Wzbogacanie miasta przez ten typ zieleni stwarza warunki do nowej aranżacji przestrzeni publicznych, jej różnicowania i uatrakcyjniania.

W mieście występują dwa złoża kruszyw naturalnych, które podlegają eksploatacji. Kopaliny żwiru są zlokalizowane w obrębie ulic Księża Domki i 1 Maja. Skala ich eksploatacji nie jest znacząca z punktu widzenia gospodarki oraz środowiska przyrodniczego Rawy Mazowieckiej.

TABELA 50.
NASADZENIA I UBYTKI ZIELENI W LATACH 2008–2014

ROK	NASADZENIA		UBYTKI	
	DRZEWA	KRZEWY	DRZEWA	KRZEWY
2008	200	4 000	450	20
2009	18	322	363	35
2010	38	0	617	50
2011	157	4 300	413	25
2012	66	1 164	485	21
2013	207	7 690	730	236
2014	174	0	477	51

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

1.5.2.

WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE. ICH JAKOŚĆ I WYKORZYSTANIE

Pod względem hydrologicznym obszar miasta znajduje się na południowo-wschodnim skraju Regionu Kujawsko-Mazowieckiego, który stanowi południowo-wschodni skraj Makroregionu Zachodniego Nizy Polskiego. Na obszarze miasta występują trzy piętra wodonośne:

- okresu jury;
- trzeciorzędu;
- czwartorzędu.

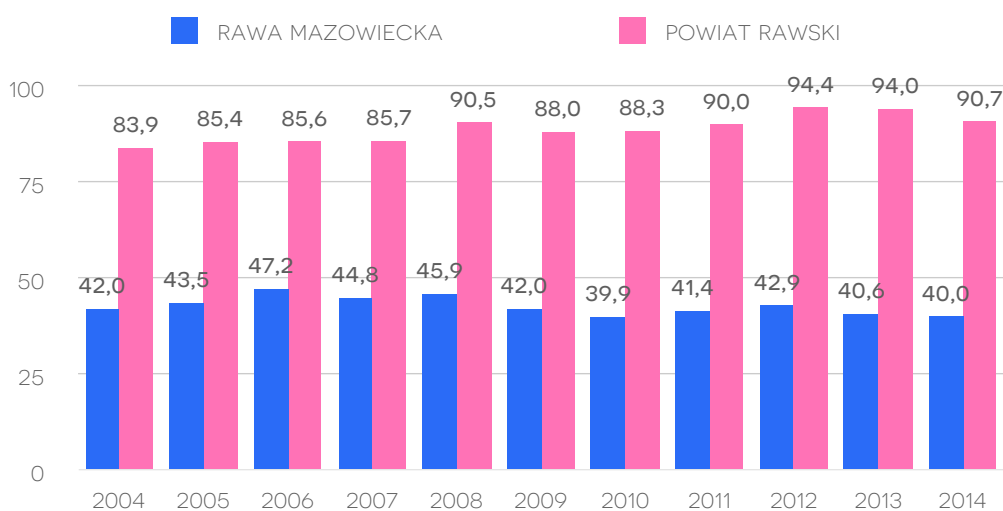
W ramach monitoringu regionalnego w roku 2002 i 2013 przeprowadzone zostały badania wód podziemnych na terenie Rawy Mazowieckiej na trzech stanowiskach: Rawskie Zakłady Mięsne (obecnie LOGIS S.A.), studnia nr I i ul. Krakowska studnia nr IK. Wyniki badań dowiodły, że jakość ujmowanej wody jest wysoka lub średnia.

W 2012 roku w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Łodzi przeprowadził ocenę jakości wód powierzchniowych na terenie całego województwa. W Rawie Mazowieckiej znajduje się stanowisko pomiaru na rzece Rylka. *Przeprowadzone badania wykazały, że stan wody powierzchniowej jest poniżej stanu dobrego. Na rzece Rawce w mieście Rawa Mazowiecka nie jest prowadzony monitoring, dlatego też brak jest stałej kontroli jej jakości. Zważywszy jednak na okresowe zanie-*

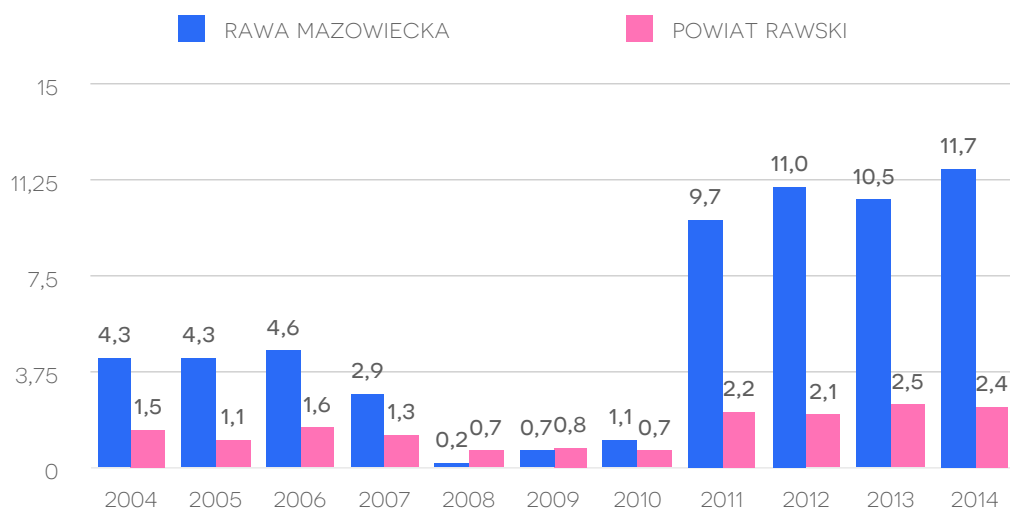
czyszczenia ściekami bytowymi i sfluywami powierzchniowymi z rolnictwa, należy uznać, iż jakość wody nie jest zadawalająca.

Zużycie wody w Rawie Mazowieckiej utrzymuje się na niemal stałym poziomie i wynosi na przestrzeni ostatnich 10 lat średnio ok. 43 m³ na 1 mieszkańca. Na przestrzeni lat 2004-2014 zużycie wody na 1 mieszkańca w Rawie Mazowieckiej było niższe niż w powiecie rawskim. Różnica ta jest znacząca i wynosi ok. 100% na korzyść miasta. W roku 2014 w Rawie Mazowieckiej mieszkaniec zużywał średnio 40 m³, podczas gdy mieszkaniec powiatu 90,7 m³ (wyk. 17).

WYKRES 17.
ŁĄCZNE ZUŻYCIE WODY NA 1 MIESZKAŃCA W LATACH 2004–2014 [M³]

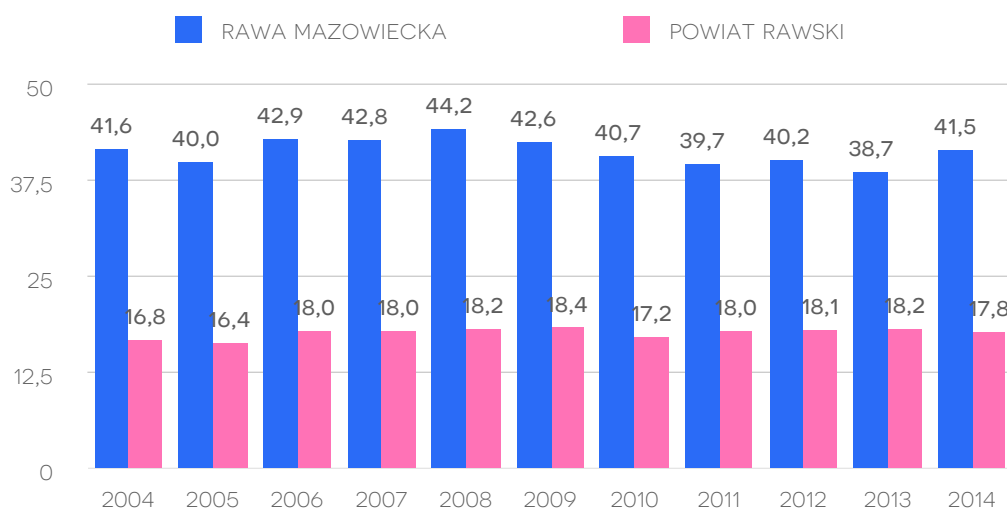
WYKRES 18.
UDZIAŁ PRZEMYSŁU W ZUŻYCIU WODY W LATACH 2004–2014 [%]

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

Rawa Mazowiecka charakteryzuje się większym udziałem zużycia wody w przemyśle niż powiat rawski. Różnica ta jest znacząca i w roku 2014 wynosiła ponad 9 punktów procentowych. Na przestrzeni lat 2004-2014 można zauważyć w Rawie Mazowieckiej znaczny wzrost poboru wody do celów przemysłowych. W roku 2014 udział przemysłu w zużyciu wody w Rawie Mazowieckiej wynosił 11,7%.

WYKRES 19.
ŚCIEKI PRZEMYSŁOWE I KOMUNALNE WYMAGAJĄCE OCZYSZCZANIA
ODPROWADZONE DO WÓD LUB DO ZIEMI W CIĄGU ROKU NA 1 MIESZKAŃCA
W LATACH 2004-2014 [M³]

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

Wyposażenie miasta w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną należy uznać za zadawalające. Z sieci wodociągowej w Rawie Mazowieckiej korzysta 16 348 osób co daje 91,7% ludności. Z sieci kanalizacyjnej korzysta 16 310 osób, co daje poziom skanalizowania Miasta wynoszący 91,5%.

Rawa Mazowiecka na przestrzeni lat 2004-2014 charakteryzowała się większą ilością ścieków przemysłowych i komunalnych wymagających oczyszczenia, których odprowadzanych jest do wód lub do ziemi w ciągu roku na 1 mieszkańca więcej niż w powiecie rawskim. Analizowany wskaźnik w roku 2014 wynosił 41,5 m³, natomiast w powiecie rawskim 17,8 m³ (wyk. 19.). Przepustowość oczyszczalni ścieków w Rawie Mazowieckiej i powiecie rawskim od roku 2004 pozostaje na tym samym poziomie - 7000 m³/dobę.

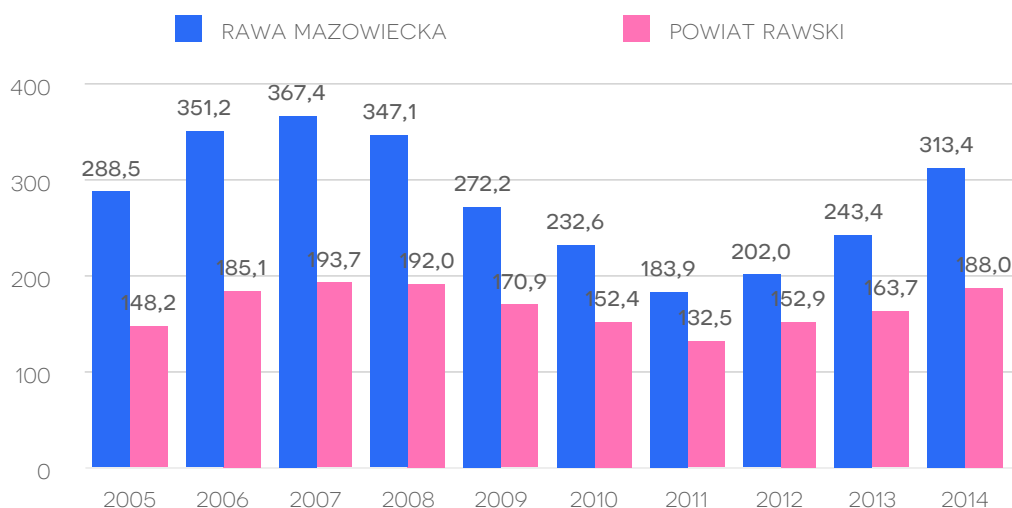
1.5.3.

GOSPODARKA ODPADAMI

Odpady komunalne na terenie Rawy Mazowieckiej powstają głównie w gospodarstwach domowych, przedsiębiorstwach handlowych oraz obiektach użyteczności publicznej (takich jak ośrodki służby zdrowia, szkoły, przedszkola).

Rawa Mazowiecka w latach 2005-2014 charakteryzowała się większą ilością zebranych odpadów zmieszanych na 1 mieszkańca niż powiat rawski. Na przestrzeni 10 lat widoczne są znaczne wahania poziomu zmieszanych odpadów zebranych w ciągu roku na 1 mieszkańca w Rawie Mazowieckiej. Najniższy poziom osiągnięto w 2011 roku, kiedy zebrano 183,9 kg odpadów.

WYKRES 20.
ZMIESZANE ODPADY ZEBRANE W CIĄGU ROKU NA 1 MIESZKAŃCA
W LATACH 2005-2014 [KG]

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

Obowiązująca od 2012 roku znowelizowana ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach spowodowała, że to gminy stały się właścicielem odpadów komunalnych. Ustawa nałożyła na nie obowiązek przygotowania oraz wdrożenia systemu, który zapewni selektywne zbieranie odpadów, doprowadzi do ograniczenia składowania i w konsekwencji umożliwi jak najlepsze ich zagospodarowanie, zapobiegając nielegalnemu pozbywaniu się odpadów. Sukcesywne zwiększanie ilości odpadów wytwarzanych przez mieszkańców w Rawie Mazowieckiej może świadczyć o zwiększonej kontroli i monitorowaniu procesu gospodarowania odpadami w mieście, jak również zwiększonej ich produkcji. Sytuacja taka może być konsekwencją wywiązania się gminy z obowiązków wynikających ze zmiany ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.

W związku z powyższym Gmina Miasto Rawa Mazowiecka objęła ok. 98% właścicieli terenów zamieszkałych systemem odbioru odpadów komunalnych. W związku ze współpracą z Regionalną Instalacją Przetwarzania Odpadów Komunalnych zlokalizowaną w Pukininie (Gmina Rawa Mazowiecka) gmina miejska osiąga zakładane poziomy recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku, a także ogranicza masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania. Na terenie miasta, głównie przy zabudowie wielorodzinnej i przy szkołach rozstawione są 33 zestawy do selektywnej zbiórki odpadów. Selektywna zbiórka odpadów komunalnych obejmuje: makulaturę, szkło, metale i tworzywa sztuczne. Następujące surowce

wtórne gromadzone są w kolorowych pojemnikach typu IGLOO: makulatura, szkło, szkło białe, plastik. Selektywną zbiórkę surowców wtórnych rozpoczęto w roku 2000 (za: Plan gospodarki odpadami na lata 2010-2013 z perspektywą na lata 2014-2017 dla miasta Rawa Mazowiecka).

Część wytworzonych odpadów biodegradowalnych, zwłaszcza w zabudowie jednorodzinnej, jest zagospodarowana we własnym zakresie przez mieszkańców. Przyjęto, że ok. 7-10 % tych odpadów wykorzystuje się do kompostowania we własnym zakresie skarmiania zwierząt (odpady roślinne i bio).

Gmina Miasto Rawa Mazowiecka posiada własną instalację regionalną w zakresie zagospodarowania odpadów komunalnych odbieranych z terenu Miasta Rawa Mazowiecka oraz Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych zlokalizowany w Pukininie. W związku z powyższym wszystkie odbierane odpady z terenów zamieszkałych trafiają do instalacji ZGO Pukinin zlokalizowanej w miejscowości Pukinin (Gmina Rawa Mazowiecka). Odpady są przewożone do w/w zakładu na instalację mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów.

Odpady komunalne trafiające do instalacji w Pukininie w pierwszej kolejności poddawane są procesom sortowania. Odpady pochodzące z selektywnej zbiórki kierowane są na linię dodocyszczania. Celem wyżej wymienionych procesów jest wyodrębnienie odpadów nadających się do odzysku lub recyklingu i przekazywanie ich firmom posiadającym stosowne zezwolenia na prowadzenie działalności w tym zakresie.

W roku 2015 została ukończona rozbudowa części biologicznej instalacji polegająca na budowie kompostowni odpadów, w której następuje stabilizacja odpadów wytworzonych w procesie sortowania, a także kompostowanie odpadów zielonych i biodegradowalnych odbieranych od mieszkańców. Natomiast w 2016 roku zrealizowano kolejny etap rozbudowy części mechanicznej sortowni. Rozbudowana została linia do segregacji odpadów komunalnych, m.in. wybudowano kabinę sortowniczą, dodatkowe taśmociągi i sito. Dodatkowo, zakład od roku 2014 prowadzi unieszkodliwianie odpadów niebezpiecznych (azbestowych). Zasadniczym zamiarem Spółki jest segregacja i recykling odpadów.

1.5.4.

ZANIECZYSZCZENIA POWIETRZA I HAŁAS

W Rawie Mazowieckiej, jak i w powiecie, nie ma zakładów szczególnie uciążliwych dla środowiska, niemniej jednak występujące lokalne źródła zanieczyszczeń o charakterze powierzchniowym, przede wszystkim z sektora bytowo-komunalnego (zakłady przemysłowe, ciepłownie, paleniska indywidualne) oraz źródła liniowe (transport, komunikacja) w istotnym stopniu kształtują warunki ekologiczne życia w mieście. *Szczególnie niebezpieczne, stanowiące zagrożenie dla zdrowia są zanieczyszczenia pochodzące*

z lokalnych kotłowni węglowych i indywidualnych palenisk domowych, opalanych węglem bardzo złej jakości. Liczne kotłownie nieopalone gazem, wyposażone są przeważnie w niskosprawne kotły na węgiel lub koks i nie mają odpowiednich urządzeń oczyszczania spalin. Ponadto w starej niemodernizowanej termicznie zabudowie, poza zasięgiem miejskiej sieci ciepłej, wciąż wiele lokali ogrzewanych jest tradycyjnymi piecami. W efekcie istotnym i narastającym problemem jest niska emisja, której wielkość jest trudna do oszacowania i w głównej mierze zależy od ilości oraz sprawności sieci ciepłowniczej. Emisja ta jest szczególnie uciążliwa, gdyż charakteryzuje ją zmienność sezonowa, tj. stężenia zanieczyszczeń, w tym szczególnie pyłów, dwutlenku siarki i benzo(a)pirenu w sezonie grzewczym są nawet kilkukrotnie wyższe w porównaniu z okresem letnim.

Szczególnie niebezpieczne dla zdrowia są pyły PM₁₀ i PM_{2,5}, które powodują wiele chorób układu oddechowego i komplikacji zdrowotnych. W Rawie Mazowieckiej znajduje się jeden punkt pomiaru manualnego, w którym bada się stężenie pyłu PM₁₀. Poziom dopuszczalny pyłu PM₁₀ w ciągu roku wynosi 40 µg/m³. Według rocznych raportów o stanie środowiska w województwie łódzkim można stwierdzić, że dopuszczalny poziom pyłu MP₁₀ w Rawie Mazowieckiej przekroczony został w latach 2012-2014. Najwyższe roczne stężenie pyłu PM₁₀ występowało w roku 2013 i wynosiło 44,5 µg/m³, natomiast najmniejsze stężenie odnotowano w roku 2014 (41 µg/m³).

Dopuszczalna częstotliwość przekraczania stężenia PM₁₀ - 24H wynosi 35 razy na rok kalendarzowy, w Rawie Mazowieckiej przekroczenia te są zdecydowanie częstsze. Rok 2014 charakteryzował się największą liczbą dni, w których stężenie pyłu PM₁₀ przekroczyło 50 µg/m³, mimo iż średnio w roku nie były to stężenia najwyższe. Należy zauważyć, iż największe stężenie pyłu znacznie przekraczające dopuszczalne poziomy w latach 2012-2015 odnotowano w miesiącach zimowych (luty-marzec), co związane jest z nasiloną eksploatacją domowych kotłów w okresie grzewczym (tab. 51).

TABELA 51.
WYNIKI POMIARU STĘŻENIA PYŁU PM₁₀ W LATACH 2012-2015

WYSZCZEGÓLNIENIE	2012	2013	2014	2015
LICZBA DNI, W KTÓRYCH STĘŻENIE PYŁU MP ₁₀ PRZEKROCZYŁO POZIOM DOPUSZCZALNY (>50 µG/M ³)	78	83	103	80
LICZBA DNI BEZ POMIARU	11	107	0	0
MAKSYMALNE STĘŻENIE PM ₁₀ [µG/M ³]	184 (13.02.12)	151 (10.02.13)	165 (04.02.14)	207 (10.03.15)
MINIMALNE STĘŻENIE PM ₁₀ [µG/M ³]	7,3 (02.06.12)	7,1 (27.06.13)	6 (13.07.14)	8 (21.06.15)

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH Z WIOŚ

Zgodnie z Programem Ochrony Środowiska Województwa Łódzkiego, a także Programem Ochrony Środowiska dla miasta Rawa Mazowiecka, jednym z najważniejszych celów w tym zakresie jest ograniczenie zanieczyszczeń z gospodarki komunalnej i przemysłu poprzez działania w celu ograniczenia niskiej emisji (zmniejszenie energochłonności i wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii). Równie ważne są działania termomodernizacyjne i wspieranie inwestycji prywatnych mających na celu wymianę kotłów grzewczych i wykorzystanie alternatywnych źródeł energii.

W mieście nie ma Planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe, który być może pozwoliłby na podejmowanie systematycznych działań w zakresie podniesienia efektywności energetycznej i ograniczenia źródeł niskiej emisji.

Przez teren Rawy Mazowieckiej przebiegają ważne szlaki komunikacyjne mające znaczenie dla powiązań miasta z innymi jednostkami administracyjnymi i gospodarczymi kraju, co przekłada się na jakość powietrza oraz poziom hałasu. Transport drogowy zwiększa również emisję pyłów PM₁₀ i PM_{2,5} oraz emisję zanieczyszczeń gazowych, w tym metali ciężkich.

Zanieczyszczenia powietrza wpływają negatywnie na kondycję występujących gleb, które mają charakter kwaśny. Kwaśny odczyn pH wpływa niekorzystnie na pobieranie składników pokarmowych przez rośliny z gleby. W wyniku zakwaszenia gleb, proces pobierania przez rośliny składników pokarmowych w istotny sposób jest utrudniony. Ponadto, dochodzi wówczas do aktywacji związków toksycznych, czego efektem jest wzrost pobierania metali ciężkich przez rośliny.

Hałas wpływa na stan środowiska i jest jednym z głównych czynników degradujących środowisko bezpośrednio odczuwanym przez człowieka. Klimat akustyczny miasta Rawa Mazowiecka kształtowany jest przede wszystkim przez hałasu komunikacyjny, który generują pojazdy samochodowe oraz inne pojazdy i maszyny poruszające się po drogach. Na podstawie przeprowadzonych pomiarów w 16 punktach miasta wyliczono średni poziom hałasu ekwiwalentnego na poziomie 70,9 dB oraz stwierdzono: w żadnym punkcie pomiarowym hałas nie był niższy niż 55 dB.

Droga ekspresowa S8 przebiegająca przez Rawę Mazowiecką należy do dróg o natężeniu ruchu powyżej 6 mln pojazdów na rok. Niekorzystnym czynnikiem jest wysoki i stały wzrost liczby pojazdów samochodowych w mieście, w tym ciężarowych, prędkość strumienia pojazdów, a także zła jakość nawierzchni drogowych.

Na terenach leżących wzdłuż ulic Katowickiej i Słowackiego nie stwierdzono przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku. Przekroczenia zostały stwierdzone dla terenów zlokalizowanych wzdłuż ulic Jerozolimskiej i Skierniewickiej. Na terenach wzdłuż ulicy Jerozolimskiej przekroczenie w porze dnia wyniosło 0,1 dB i 3,7 dB w porze nocy, przy ulicy Skierniewickiej przekroczenia wyniosły 1,6 dB dla pory dnia i 5,6 dB dla pory nocy (tab. 52).

TABELA 52.
POZIOMY HAŁASU ORAZ NATĘŻENIA RUCHU
W PUNKTACH POMIARU JEDNODOBOWEGO W ROKU 2014

OZNACZENIE PUNKTU	LOKALIZACJA PUNKTU	DATA POMIARU	PORA DNIA	LA _{EQ} [dB]	NATĘŻENIE RUCHU [POJ/T]	UDZIAŁ POJAZDÓW CIĘŻKICH [%]
RM2	UL. JEROZOLIMSKA	2/3.10.14	DZIEŃ	65	11632	4,7
			NOC	59,7	835	6,2
RM3	UL. KATOWICKA	2/3.07.14	DZIEŃ	62,7	3316	7,2
			NOC	56	291	18,2
RM4	UL. SKIERNIEWICKA	7/8.10.14	DZIEŃ	66,6	6535	12,1
			NOC	61,6	504	27,6
RM5	UL. SŁOWACKIEGO	21/25.06.14	DZIEŃ	63,9	4126	9,8
			NOC	49,5	179	10,1

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH Z WIOŚ

W punkcie pomiarowym znajdującym się przy ul. Tomaszowskiej w Rawie Mazowieckiej nie stwierdzono przekroczeń wartości dopuszczalnej poziomu równoważnego dla pory dnia. Zauważalne jest jednak stałe wysokie natężenie ruchu. W porze nocnej wartość dopuszczalna została przekroczona w każdej dobie pomiarowej – maksymalna wartość przekroczenia wynosi 2,6 dB. Udział pojazdów ciężkich w porze nocy wynosił od 1% do 10% (tab. 53).

Dla ochrony powietrza w Rawie Mazowieckiej istotna jest realizacja Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2012-2032. W ramach wyżej wymienionego Programu przeprowadzona została inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest. Ilość zinwentaryzowanych wyrobów wynosi 39740,00 m², co daje w przeliczeniu 437,14 Mg. Program ten, sukcesywnie realizowany, wymaga jednak wsparcia ze środków zewnętrznych.

TABELA 53.
WYNIKI POMIARÓW HAŁASU ORAZ NATĘŻENIA RUCHU
(UL. TOMASZOWSKA) W ROKU 2014

DATA POMIARU	ZMIERZONY POZIOM HAŁASU [DB]			PORA DNIA	NATĘŻENIE RUCHU [POJ/T]		
	L _{AEO} D16	L _{AEO} W	L _{AEO} N		LEKKIE	CIĘŻKIE	RAZEM
7/8.06.2014	63,6	62,2	57,8	DZIEŃ	7962	878	8841
				NOC	484	55	539
8/9.06.2014	61	61,8	56,6	DZIEŃ	5207	296	5503
				NOC	607	61	668
9/10.06.2014	63	61,3	56,8	DZIEŃ	7923	618	8541
				NOC	705	74	779
10/11.06.2014	63,6	63	57,1	DZIEŃ	8232	827	9059
				NOC	593	66	659
9/10.08.2014	62,6	61,7	56,2	DZIEŃ	7804	494	8298
				NOC	773	52	825
10/11/08.2014	60,9	62	56,8	DZIEŃ	5234	265	5499
				NOC	593	65	658
22/23.2015	63,7	62,9	57,9	DZIEŃ	8891	310	9201
				NOC	770	43	813
23/24.08.2014	63,6	62,4	56,9	DZIEŃ	7824	152	7976
				NOC	769	25	794
12/13.09.2014	62,8	62,6	58,6	DZIEŃ	9556	322	9878
				NOC	787	37	824
13/14.09.2014	63,3	61,7	56,3	DZIEŃ	8224	168	8292
				NOC	756	14	770
14/15.09.2014	61	61,3	57,2	DZIEŃ	5604	75	5679
				NOC	549	35	584
15/16.09.2014	63,9	62,2	56,9	DZIEŃ	8812	316	9128
				NOC	517	38	555

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH Z WIOŚ

1.5.5. **INWESTYCJE INFRASTRUKTURALNE Z ZAKRESU OCHRONY ŚRODOWISKA**

W ostatnich latach (od roku 2010) nastąpiła intensyfikacja działań w zakresie inwestycji w ochronę środowiska. Możemy wskazać 6 głównych płaszczyzn działań, które podejmowano w mieście i które były współfinansowane głównie z Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, tj.:

- gospodarka wodno-ściekowa (budowa oraz budowa i przebudowa sieci kanalizacji deszczowej lub sieci wodno-kanalizacyjnej);
- dywersyfikacja źródeł energii – inwestycje w energię odnawialną;
- wymiana oświetlenia;
- termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej i budynków mieszkalnych;
- budowa i wymiana sieci oraz instalacja węzłów cieplnych;
- inwestycje infrastrukturalne w zakresie gospodarki odpadami (m.in. budowa linii do segregowania odpadów w Zakładzie Gospodarki Odpadami Sp. z o.o. w Pukininie gm. Rawa Mazowiecka, budowa kompostowni odpadów, rozbudowa RIPOK).

W ostatnich latach zdecydowany nacisk położono na uregulowanie kwestii gospodarki wodno-ściekowej m.in. zmodernizowano i rozbudowano sieć kanalizacji deszczowej oraz przebudowano sieć wodno-kanalizacyjną. Największy projekt pn. „Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracji Rawa Mazowiecka Faza I” realizowany był przez Spółkę Rawskie Wodociągi i Kanalizacja i finansowany był w głównej mierze przez Fundusz Spójności i WFOŚiGW. Drugim ważnym obszarem inwestycji dla miasta była reorganizacja i rozbudowa składowiska odpadów w Pukininie, które obsługuje miasto Rawa Mazowiecka. W mieście rozpoczęto również działania w zakresie poprawy efektywności energetycznej. Znaczący projekt pn. „Modernizacja oświetlenia ulicznego w Rawie Mazowieckiej” współfinansowany był przez NFOŚiGW. *Na tle podjętych działań zdecydowanie najsłabszym obszarem inwestycji jest obszar związany z ograniczaniem niskiej emisji (tab. 54).*

Głównymi inwestorami w zakresie ochrony środowiska są m.in. miasto Rawa Mazowiecka, Spółka Rawskie Wodociągi i Kanalizacja, Rawskie TBS Sp. z o.o., Wspólnota Mieszkaniowa. Inwestorzy ci korzystali ze wsparcia finansowego WFOŚiGW wykorzystując różne formy współfinansowania, m.in. dotacje, dopłaty do kredytów, umorzenia pożyczek oraz pożyczki. Możliwości, jakie dają fundusze ekologiczne, powinny być dalej wykorzystywane, a zakres podejmowanych działań zdecydowanie rozszerzany.

TABELA 54.
FINANSOWANIE INWESTYCJI INFRASTRUKTURALNYCH

OBSZAR INWESTYCJI	ŁĄCZNA KWOTA [PLN]	UDZIAŁ DOFI- NANSOWANIA [%]	FORMA WSPARCIA
GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA	79 942 271,49	85	DOTACJA
DYWERSYFIKACJA ŹRÓDEŁ ENERGII	3 048 025,33	80	POŻYCZKA, UMORZENIE POŻYCZKI
WYMIANA OŚWIETLENIA	2 276 115,00	45 55	DOTACJA POŻYCZKA
TERMOMODERNIZACJA	7 283 115,71	70	DOTACJA, POŻYCZKA
SIEĆ CIEPŁOWNICZA	740 757,16	70	POŻYCZKA, UMORZENIE POŻYCZKI
GOSPODARKA ODPADAMI	17 905 384,34	75	POŻYCZKA

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH URZĘDU MIASTA RAWA MAZOWIECKA

1.5.6. **EDUKACJA EKOLOGICZNA**

Poziom świadomości ekologicznej społeczności lokalnej przekłada się na efektywność podejmowanych działań w zakresie ochrony środowiska. Istotne jest zatem edukowanie, szkolenie, informowanie wszystkich użytkowników środowiska o możliwych działaniach na rzecz jego ochrony. W szkołach w Rawie Mazowieckiej w latach 2010-2014 realizowano różnorodne projekty z zakresu edukacji ekologicznej, które finansowane były z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. W ramach projektów prowadzono zajęcia z zakresu ochrony przyrody, zakupiono sprzęt do pracowni przyrodniczych oraz materiały edukacyjne. Ponadto w ramach projektów dzieci z rawskich szkół mogły uczestniczyć w wycieczkach krajoznawczych.

Przeprowadzona w powyższym rozdziale analiza na temat stanu środowiska w Rawie Mazowieckiej ewidentnie wskazuje na konieczność edukowania szerszej grupy mieszkańców miasta. Programy/kampanie informacyjno-edukacyjne kierowane powinny być do szerokiego grona mieszkańców miasta (wszystkich grup wiekowych), a projekty dydaktyczne oraz ekologiczno-wychowawcze dla różnych poziomów kształcenia dzieci i młodzieży. Szczególnie istotne będą te inicjatywy i działania, które pozwolą na rzeczywiste zaangażowanie się mieszkańców i pozwolą dostrzec korzyści, czy to w postaci czystszej otoczenia, atrakcyjnej przestrzeni terenów zieleni, czy obniżenia kosztów funkcjonowania gospodarstw domowych.

II.

SKALA I CHARAKTER POTRZEB REWI- TALIZACYJNYCH

Z przeprowadzonej diagnozy i analizy poszczególnych sfer funkcjonowania miasta wynika następująca skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych.

II.1. **W SFERZE SPOŁECZNEJ** **NAJISTOTNIEJSZE WYDAJĄ SIĘ BYĆ:**

- W związku z wysokim uzależnieniem od pomocy społecznej, uwarunkowanym wysokim udziałem osób z niepełnosprawnościami w rodzinach oraz wysokim obciążeniem demograficznym, podstawową potrzebą rewitalizacyjną wydaje się być wsparcie rodzin w opiece nad osobami zależnymi i stworzenie dzięki temu warunków do rozwoju i aktywności wszystkich członków tych rodzin. Zarówno w odniesieniu do dzieci i młodzieży, jak i ich rodziców, potrzebne są działania edukacyjne, ale także wsparcie psychologiczne i aktywizacyjne.
- Szczególną uwagę należy skierować na rodziny, w których występują problemy z prawidłowym wypełnianiem ról społecznych. Są to m.in. rodziny wielodzietne lub niepełne, borykające się z problemami ubóstwa, bezrobocia, uzależnień. Ich liczba rośnie, pojawia się zatem potrzeba rozwoju systemu wsparcia i usług dla tych rodzin (wsparcie dla dorosłych i dzieci).
- Stosunkowo duża liczba osób niepełnosprawnych oraz problemy z niedostosowaniem miasta do potrzeb niepełnosprawnych mieszkańców miasta wymuszają potrzebę podjęcia działań włączających niepełnosprawnych w życie społeczno-gospodarcze miasta.
- W związku z długotrwałym charakterem bezrobocia konieczne wydają się być działania związane z aktywizacją zawodową i społeczną osób długotrwale bezrobotnych, w tym szczególnie osób wykluczonych społecznie z powodu długotrwałego pozostawania bez pracy.
- W Rawie Mazowieckiej występuje problem wysokiego bezrobocia wśród młodych osób w wieku 25-34 lata, stąd też potrzeba działań związanych z podnoszeniem kwalifikacji i umiejętności wśród młodych osób, a także działań wspierających i rozwijających przedsiębiorczość w tej grupie wiekowej. Zasadne wydaje się prowadzenie indywidualnych i grupowych spotkań z doradcą zawodowym, prowadzenie zajęć aktywizacyjnych w klubie pracy.
- Widoczna jest potrzeba budowy systemu edukacji i kształcenia zgodnie z potrzebami rynku pracy, edukacji powszechnej i ustawicznej. Chodzi nie tyle o mechaniczne ukierunkowanie na wzmocnienie edukacji w układzie przedmiotów szkolnych, co poszukiwanie kierunków edukacji zwiększających szanse życiowe.
- Analiza grup edukacyjnych według wieku pokazuje, że najbardziej znaczące są potrzeby edukacyjno-oświatowe w okresie szkoły gimnazjalnej. Konieczne jest podjęcie działań zapobiegawczych oraz wprowadzenie w szkołach gimnazjalnych programu podnoszenia i rozwijania u uczniów kluczowych kompetencji ułatwiających dostęp do rynku pracy. Program powinien uwzględniać też podnoszenie kwalifikacji zawodowych nauczycieli, a także wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi poprzez indywidualizację nauki.
- W centrum miasta mieszkają osoby, które dopiero weszły w wiek emerytalny, najczęściej w pełni aktywne i zaangażowane np. w pomoc młodszym członkom rodziny. Ich aktywność i zaangażowanie powinno móc znaleźć miejsce w przestrzeni miasta, szczególnie w centrum, wzmacniając w nim bezpieczeństwo i ożywiając modernizowaną przestrzeń.

- Wzrost liczby ludzi starszych, osób zależnych, w tym niepełnosprawnych będzie wywierał wpływ na system świadczeń zdrowotnych i społecznych oraz będzie stwarzał potrzebę zapewnienia wysokiej jakości usług opiekuńczo-medycznych na rzecz tej grupy ludności. Potrzebne są również aktywizacja osób starszych, niesamodzielnych i niepełnosprawnych, wzmocnienie relacji międzypokoleniowych oraz rozwój oferty aktywności dla tych grup mieszkańców.
- Wskazane są działania profilaktyczne i prozdrowotne poprawiające kondycję i stan zdrowia osób starszych, ale także pozostałych grup wiekowych mieszkańców miasta.
- Analiza aktywności i potencjału instytucji kulturalnych w mieście wskazuje na potrzebę poprawy stanu infrastruktury kulturalnej, dekoncentracji usług kulturalnych z szerszym dostępem organizacji pozarządowych do sfery organizacji wydarzeń kulturalnych oraz zróżnicowanie i poszerzenie oferty kulturalnej.
- W związku ze zdiagnozowanymi problemami sektora pozarządowego istnieje potrzeba wsparcia instytucjonalnego dla organizacji pozarządowych w celu wzmocnienia ich aktywności, efektywności i niezależności.
- W związku z małą aktywnością mieszkańców w życiu społecznym miasta potrzebne są działania aktywizujące m.in. poprzez promocję wolontariatu, czy działania integracyjne. Potrzeba także wzmocnienia identyfikacji mieszkańców z miastem, tożsamości miasta oraz więzi w społeczności lokalnej.
- Z związku z niskim poczuciem bezpieczeństwa mieszkańców obszaru rewitalizacji konieczna jest intensyfikacja działań prewencyjnych policji oraz straży miejskiej.
- Widoczna jest także potrzeba poprawy wizerunku miasta, w tym szczególnie obszarów zdegradowanych poddawanych rewitalizacji. W związku z intensyfikacją działań rewitalizacyjnych konieczne wydaje się być budowanie pozytywnego nastawienia mieszkańców do procesu rewitalizacji i zmiany sposobu myślenia o rewitalizacji.

II.2. **W SFERZE GOSPODARCZEJ** **NAJISTOTNIEJSZE WYDAJĄ SIĘ BYĆ:**

- Wzmocnianie kreatywności i pobudzanie przedsiębiorczości wśród mieszkańców, a także stwarzanie warunków do samozatrudnienia.
- Mimo stosunkowo wysokiego poziomu przedsiębiorczości można zauważyć dużą rotację przedsiębiorstw w centrum miasta, co świadczy o krótkim okresie funkcjonowania podmiotów gospodarczych w obecnej przestrzeni śródmiejskiej. Potrzeba zatem wsparcia i tworzenia warunków do rozwoju przedsiębiorstw, a także wsparcia dla rozwijania usług lokalnych.

II.3.

W SFERZE PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNEJ ORAZ TECHNICZNEJ NAJISTOTNIEJSZE WYDAJĄ SIĘ BYĆ:

- Uatrakcyjnienie Rawy Mazowieckiej jako miejsca pracy i zamieszkania, aby możliwe było odwrócenie negatywnych tendencji migracyjnych. Konieczne jest prowadzenie działań inwestycyjnych w połączeniu z aktywną polityką wspierania oświaty i kultury na terenie miasta, aby wzmocnić ponadlokalny charakter usług publicznych świadczonych przez miasto i stworzyć dla mieszkańców dojeżdżających do pracy do większych miast atrakcyjne miejsce rekreacji i wypoczynku.
- Konieczne są działania związane z ochroną i kształtowaniem wartości historycznych, kulturowych, w tym szczególnie obszaru zabytkowego centrum miasta. Niezbędne są inwestycje pozwalające na zachowanie dziedzictwa kulturowego miasta, wzmocnienie istniejących funkcji obiektów oraz nadanie im nowych funkcji, a także poprawie ich jakości i funkcjonalności. Działania te powinny służyć także podniesieniu potencjału turystycznego miasta i jego atrakcyjności inwestycyjnej.
- Konieczne jest dostosowanie architektury i przestrzeni miasta do potrzeb osób niepełnosprawnych.
- W związku z niską jakością przestrzeni publicznej, brakiem ładu przestrzennego i w konsekwencji większym przyzwoleniem społecznym na dewastację lub inne zachowania agresywne, potrzeba działań w zakresie podnoszenia jakości przestrzeni publicznych (uporządkowanie i aranżacja miejsc przyjaznych mieszkańcom, sprzyjających spędzaniu czasu w tej przestrzeni).
- Potrzeba także edukacji, aktywizacji i aranżowania przestrzeni publicznych i półpublicznych (parapublicznych) z udziałem mieszkańców. Pożądane jest również inicjowanie różnego typu aktywności, wydarzeń kulturalnych, rekreacyjnych, edukacyjnych i sportowych na ich terenie.
- Zabudowa mieszkaniowa określana jest jako słabej jakości. W mieście widoczne są złe warunki mieszkaniowe w starych rejonach miasta, szczególnie w budynkach komunalnych i socjalnych, stąd też konieczne są działania związane z podnoszeniem standardu zabudowy, szczególnie w centrum miasta. Ważna jest także stopniowa renowacja i rewitalizacja substancji mieszkaniowej połączona ze zmianą sposobu ogrzewania oraz termomodernizacją budynków.
- Ze względu na pojawiające się nowe potrzeby w zakresie kultury i spędzania czasu wolnego wśród mieszkańców i gości miasta Rawa Mazowiecka oraz ze względu na konieczność włączenia obiektów dziedzictwa kulturowego w procesy rozwojowe wskazana jest adaptacja wybranych obiektów do nowych funkcji użytkowych.

11.4. **W SFERZE ŚRODOWISKOWEJ NAJISTOTNIEJSZE WYDAJĄ SIĘ BYĆ:**

- Intensyfikacja i synchronizacja działań zmierzających do kompleksowej ochrony środowiska jest niezbędna dla zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego oraz wysokiej jakości życia mieszkańców miasta. Konieczne jest ograniczenie źródeł niskiej emisji oraz poprawa efektywności energetycznej. Kluczowe są inwestycje infrastrukturalne zmierzające do zasobooszczędnego gospodarowania środowiskiem.
- Tereny biologicznie czynne są dużym potencjałem miasta, dlatego konieczne są kompleksowe działania podnoszące ich jakość poprzez pielęgnację i wzbogacanie roślinnością. Kluczowe są inwestycje w zakresie renaturalizacji terenów zieleni i terenów cennych przyrodniczo (dolina rzeki Rawki i Rylki).
- Zwiększanie powierzchni terenów zieleni (zieleni zorganizowanej), przede wszystkim poprzez wykorzystanie terenów zaniedbanych do zakładania różnorodnych form zieleni tj. parki, skwery. Istotne jest „doposażenie” terenów zurbanizowanych, szczególnie w części centralnej miast, w zieleni i ich rewitalizacja przyrodnicza. Ważne będą prace modernizacyjne i pielęgnacyjne, a przede wszystkim kompleksowe działania integrujące przestrzeń przyrodniczą i kulturową poprzez wprowadzanie alternatywnych form zieleni miejskiej tj. parki kieszonkowe, parki tymczasowe i inne.
- Dla poprawy warunków ekologicznych w mieście i przeciwdziałania zmianom klimatycznym ważne jest budowanie spójnej sieci przyrodniczej miasta Rawa Mazowiecka. Sieć ta powinna integrować krajobrazy kulturowy i przyrodniczy miasta. W efekcie służyć będzie nie tylko poprawie warunków życia mieszkańców miasta, ale również kreowaniu pozytywnego oraz atrakcyjnego wizerunku miasta.
- Jedną z potrzeb w zakresie ograniczania ruchu samochodowego i zanieczyszczania środowiska jest utworzenie strefy ruchu uspokojonego w śródmieściu na terenach najcenniejszych kulturowo.
- Istnieje potrzeba wzrostu świadomości ekologicznej mieszkańców poprzez działania informacyjno-edukacyjne wśród młodzieży oraz dorosłych mieszkańców Rawy Mazowieckiej. Kluczowe są działania edukacyjne i informacyjne oraz kampanie mające na celu podniesienie świadomości i wrażliwości ekologicznej mieszkańców Rawy Mazowieckiej oraz inicjowanie działań angażujących do aktywności proekologicznych.
- Dla mieszkańców Rawy Mazowieckiej konieczna jest wiedza na temat możliwości zmiany sposobów ogrzewania, szkodliwości spalania odpadów (tj. butelki plastikowe, tworzywa sztuczne, opakowania z powłoką aluminiową), sposobów oszczędzania zasobów (eliminacja strat wody, zmniejszenie jej zużycia) i energii (termomodernizacja, stosowanie materiałów energooszczędnych w budownictwie) oraz znaczenia terenów zieleni dla miasta i zdrowia ludzi.

III.

**ZASIĘG
PRZESTRZENNY
OBSZARU
REWITALIZACJI**

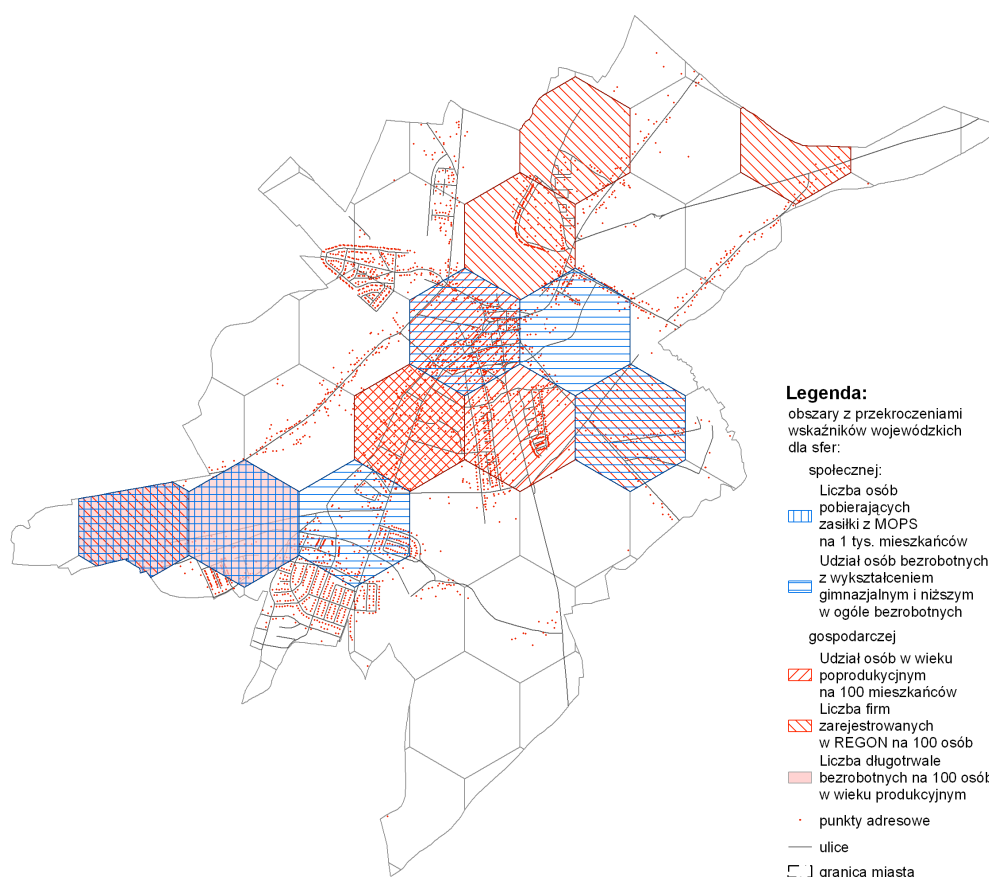

Wszystkie analizy na podstawie udostępnionych baz danych przeprowadzono na dobranym heksagonalnym rastrze jednostek odniesienia o wielkości 50 ha. Wyniki tych analiz posłużyły do wyznaczenia obszaru zdegradowanego w Rawie Mazowieckiej.

Zdecydowano się pracować metodą analizy przestrzennej siatką (ang. *grid spatial analysis*), a w toku analiz siatka heksagonalna o wielkości 50 ha okazała się w przypadku Rawy Mazowieckiej wystarczająca.

W pierwszym etapie dokonano analizy przestrzennego rozmieszczenia negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, uzależnienia od pomocy społecznej) na terenie miasta. Następnie dokonano takiej samej analizy przestrzennego rozmieszczenia negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej, przestrzennie-funkcjonalnej oraz środowiskowej.

RYSUNEK 20.
WYNIK ZBIORCZEJ ANALIZY ZJAWISK KRYZYSOWYCH W SFERZE SPOŁECZNEJ I GOSPODARCZEJ NA PODSTAWIE OPRACOWANYCH WSKAŹNIKÓW

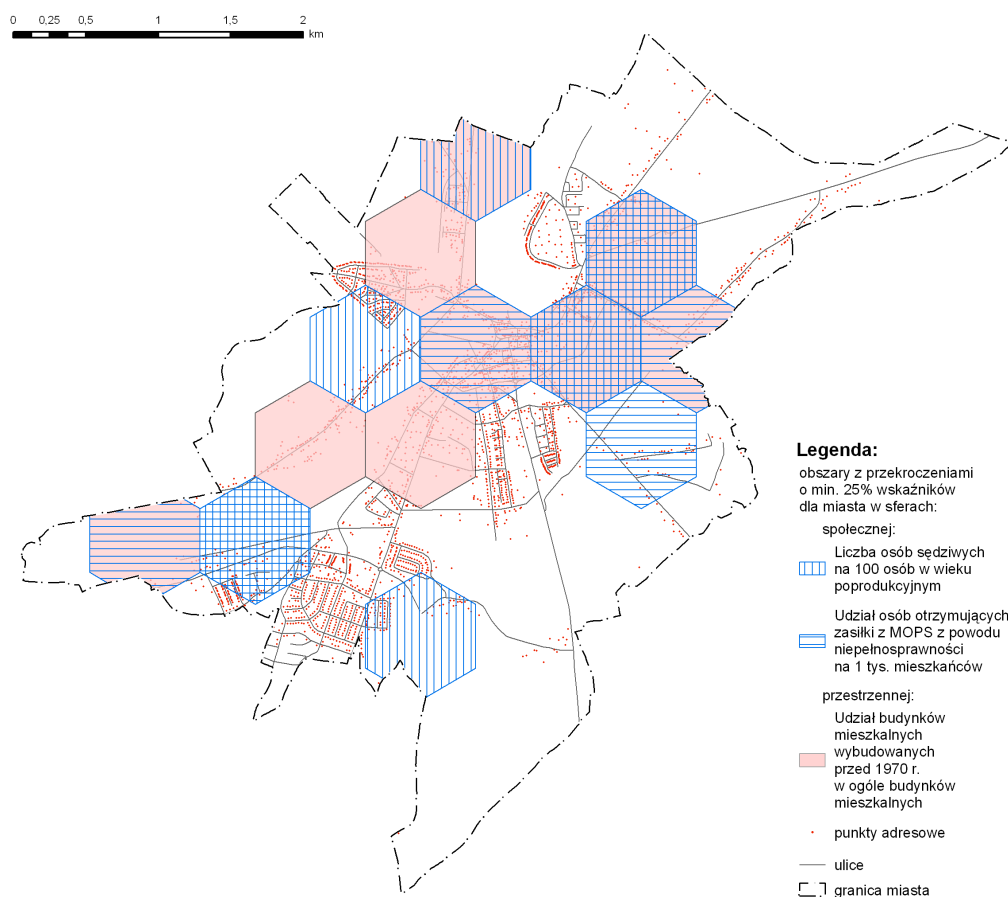

ŹRÓDŁO: PROJEKT LPR NA LATA 2015–2025, S. BOCHYŃSKI, M. HUCULAK

W drugim etapie przy pomocy metody analizy przestrzennej siatką heksagonalną dokonano zestawienia wyników badania rozkładu problemów społecznych z występowaniem

negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej oraz przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej miasta.

RYSUNEK 21.
WYNIK ZBIORCZEJ ANALIZY ZJAWISK KRYZYSOWYCH W SFERACH SPOŁECZNEJ ORAZ FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ I TECHNICZNEJ NA PODSTAWIE WYLICZONYCH WSKAŹNIKÓW PRZEKRACZAJĄCYCH O MINIMUM 25% WARTOŚCI ŚREDNIEJ DLA MIASTA

ŹRÓDŁO: PROJEKT LPR NA LATA 2015–2025, S. BOCHYŃSKI, M. HUCULAK

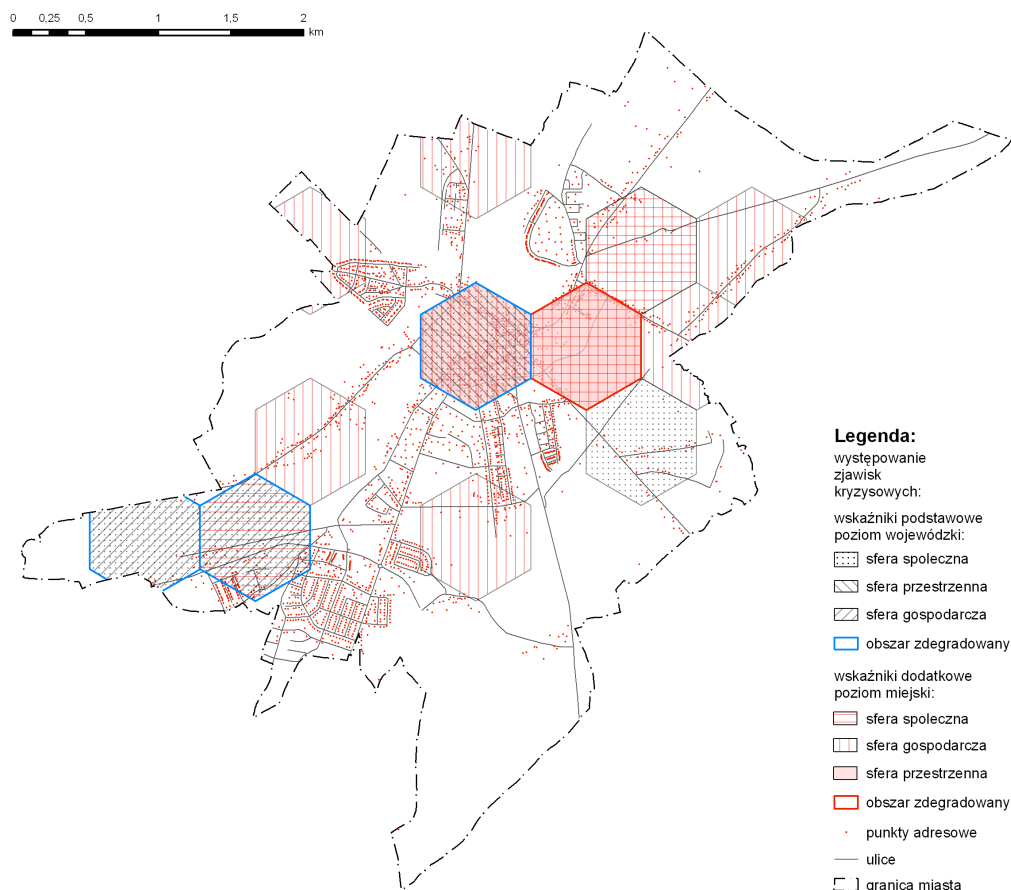
W kolejnym etapie dokonano zbiorczej analizy nakładając na siebie siatki heksagonalne obrazujące koncentrację negatywnych zjawisk w sferze społecznej, gospodarczej oraz przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. Granice obszaru zdegradowanego wyznaczono kierując się danymi z powyższej analizy, a także wnioskami mieszkańców otrzymanymi w konsultacjach społecznych.

Zasięg przestrzenny obszarów zdegradowanych w Rawie Mazowieckiej został wyznaczony w oparciu o wnioski z:

- diagnozy zjawisk kryzysowych w analizowanych sferach: społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej oraz środowiskowej;
- przestrzennej analizy zjawisk kryzysowych wykonanej przy pomocy metody przestrzennej analizy siatką (ang. *grid spatial analysis*);

- spotkań z mieszkańcami oraz badania ankietowego;
- analizy dokumentów strategicznych i operacyjnych dla miasta Rawa Mazowiecka.

RYSUNEK 22.
OSTATECZNY WYNIK ZBIORCZEJ ANALIZY ZJAWISK KRYZYSOWYCH
NA PODSTAWIE WSKAŹNIKÓW MIEJSKICH I WOJEWÓDZKICH

ŹRÓDŁO: PROJEKT LPR NA LATA 2015–2025, S. BOCHYŃSKI, M. HUCULAK

Do wskazania obszaru zdegradowanego skonstruowano zestaw kryteriów badawczych w każdej z wyżej wymienionych sfer. Należy dodać, że dostępne bazy danych ograniczyły pełną ocenę zjawisk kryzysowych w Rawie Mazowieckiej. W przeprowadzonym badaniu uwzględniono wszystkie dostępne wskaźniki i analizy przestrzenne, pozwalające na uzyskanie obrazu degradacji obszaru miasta.

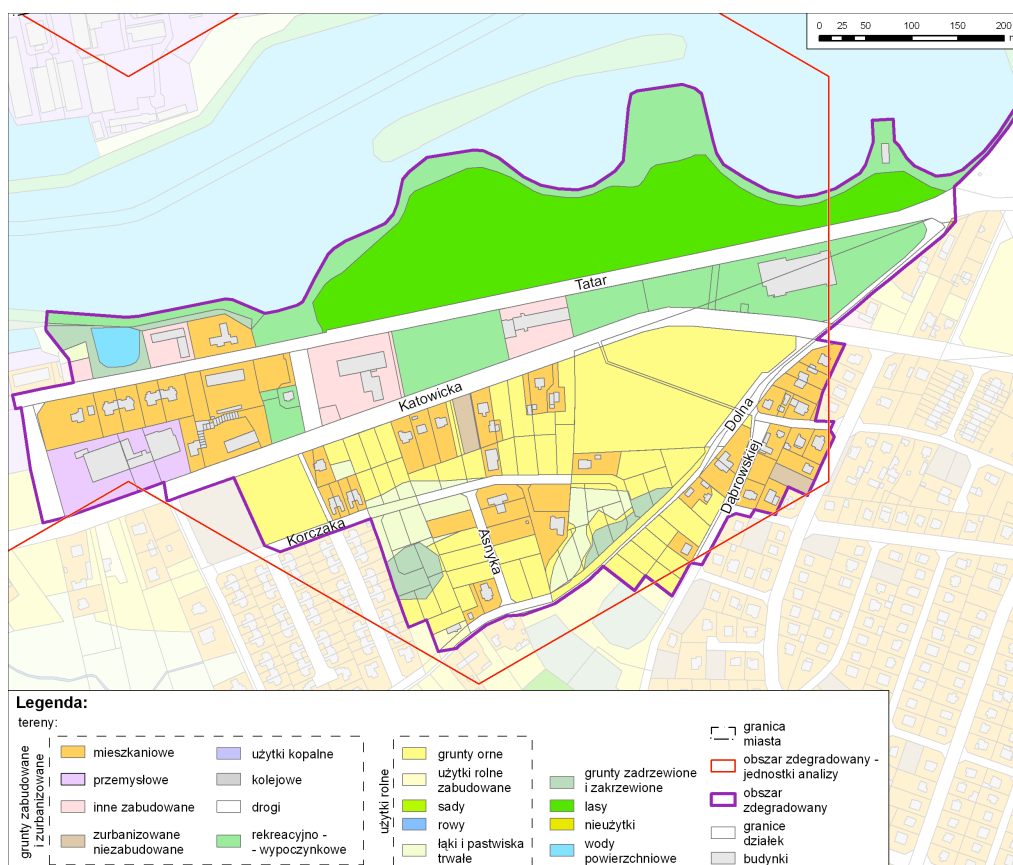
Obszary zdegradowane w mieście Rawa Mazowiecka stanowią tereny, na których zidentyfikowano stan kryzysowy, przejawiający się koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności długotrwałym bezrobociem (w tym osób z niskim wykształceniem oraz osób młodych), depopulacją oraz koncentracją osób sędziwych, uzależnieniem od pomocy społecznej (w tym osób niepełnosprawnych) na poziomach przekraczających przeciętne wskaźniki określone dla całego miasta.

Ponadto w obszarach zdegradowanych miasta Rawa Mazowiecka zidentyfikowany został stan kryzysowy, przejawiający się koncentracją negatywnych zjawisk gospodarczych oraz przestrzenno-funkcyjnych i technicznych, w szczególności dużym udziałem osób w wieku poprodukcyjnym, niskim udziałem firm oraz malejącą przedsiębiorczością mieszkańców, a także degradacją techniczną zabudowy, niską jakością miejskich przestrzeni publicznych, niskim poziomem bezpieczeństwa publicznego oraz niską emisją zanieczyszczeń.

Na podstawie diagnozy zjawisk kryzysowych w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcyjnej i technicznej oraz środowiskowej w mieście Rawa Mazowiecka zidentyfikowano dwa obszary zdegradowane:

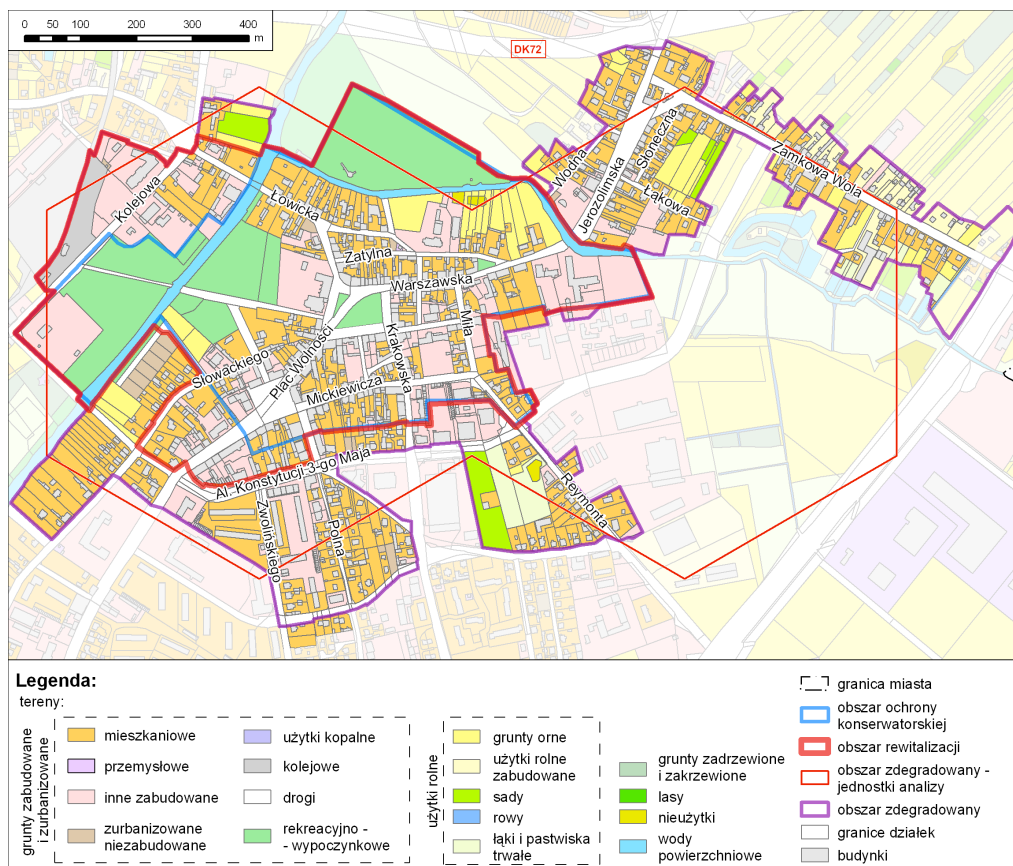
- w południowo-zachodniej części miasta (tzw. „Tatar”) wskazany na rys. 23.;
- obszar centrum miasta wskazany na rys. 24.

RYSUNEK 23.
WYZNACZONY OBSZAR ZDEGRADOWANY W POŁUDNIOWO-ZACHODNIEJ CZĘŚCI MIASTA (TZW. „TATAR”) NA TLE FRAGMENTU HEKSAGONALNEJ SIATKI JEDNOSTEK ODNIESIENIA

ŹRÓDŁO: PROJEKT LPR NA LATA 2015–2025, S. BOCHYŃSKI, M. HUCULAK

RYSUNEK 24.
WYZNACZONY OBSZAR ZDEGRADOWANY W CENTRUM MIASTA
NA TLE FRAGMENTU HEKSAGONALNEJ SIATKI JEDNOSTEK ODNIESIENIA

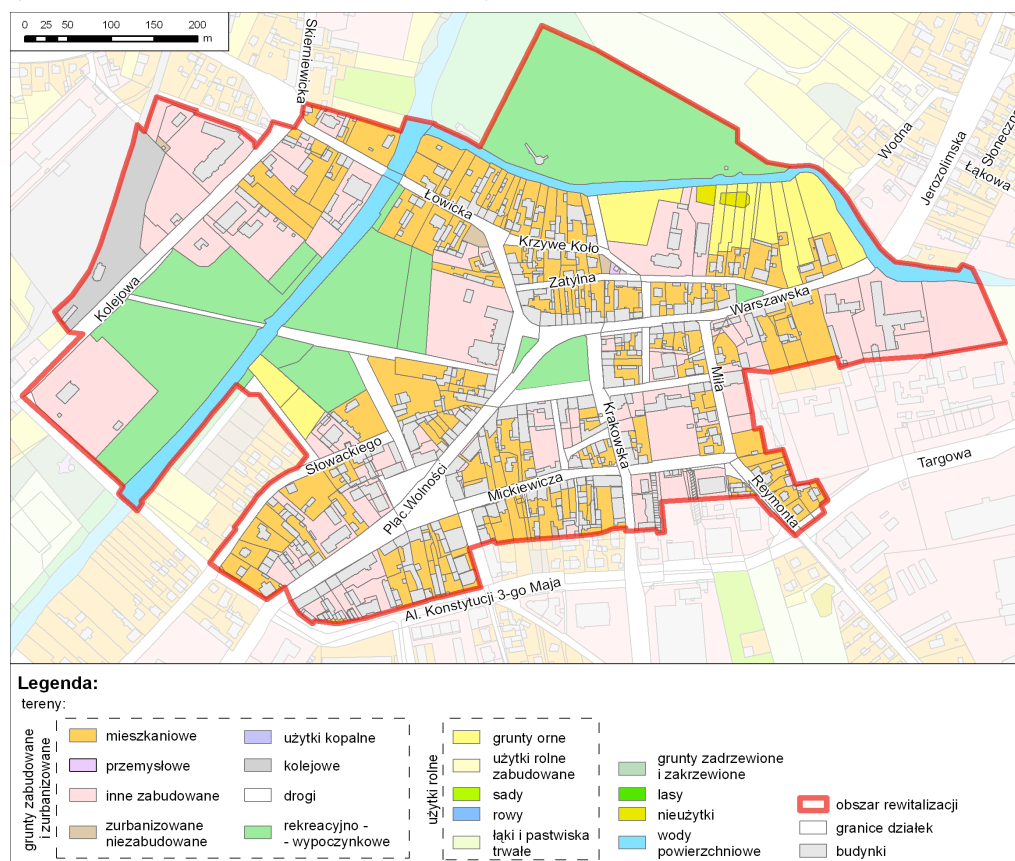
ŹRÓDŁO: PROJEKT LPR NA LATA 2015–2025, S. BOCHYŃSKI, M. HUCULAK

Podsumowując, wyniki analiz w poszczególnych sferach oraz ich agregacja pozwoliły na określenie obszarów dotkniętych degradacją, a w następnym kroku na delimitację obszaru rewitalizacji.

Obszar rewitalizacji, w myśl definicji zawartej w „Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020”, jest to obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, lecz nie może obejmować terenów większych niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkałych przez więcej niż 30% mieszkańców gminy. W skład obszaru rewitalizacji mogą wejść obszary występowania problemów przestrzennych, takich jak np. tereny poprzemysłowe, powojenne lub pokolejowe, wyłącznie w przypadku, gdy przewidziane dla nich działania są ściśle powiązane z celami rewitalizacji dla danego obszaru rewitalizacji.

Obszar rewitalizacji został wskazany na podstawie analizy lokalnego potencjału, konsultacji społecznych z mieszkańcami obszaru zdegradowanego oraz całego miasta, a także w wyniku analizy finansowej Miasta Rawa Mazowiecka. W związku z powyższym, na podstawie analizy rekomenduje się do objęcia LPRMRM 2025 w pierwszej kolejności obszaru ścisłego centrum miasta we wskazanych graficznie granicach (rys. 28 a i b).

RYSUNEK 25A.
WYZNACZONY OBSZAR REWITALIZACJI W CENTRUM RAWY MAZOWIECKIEJ
(NA TLE MAPY UŻYTKOWANIA TERENU)

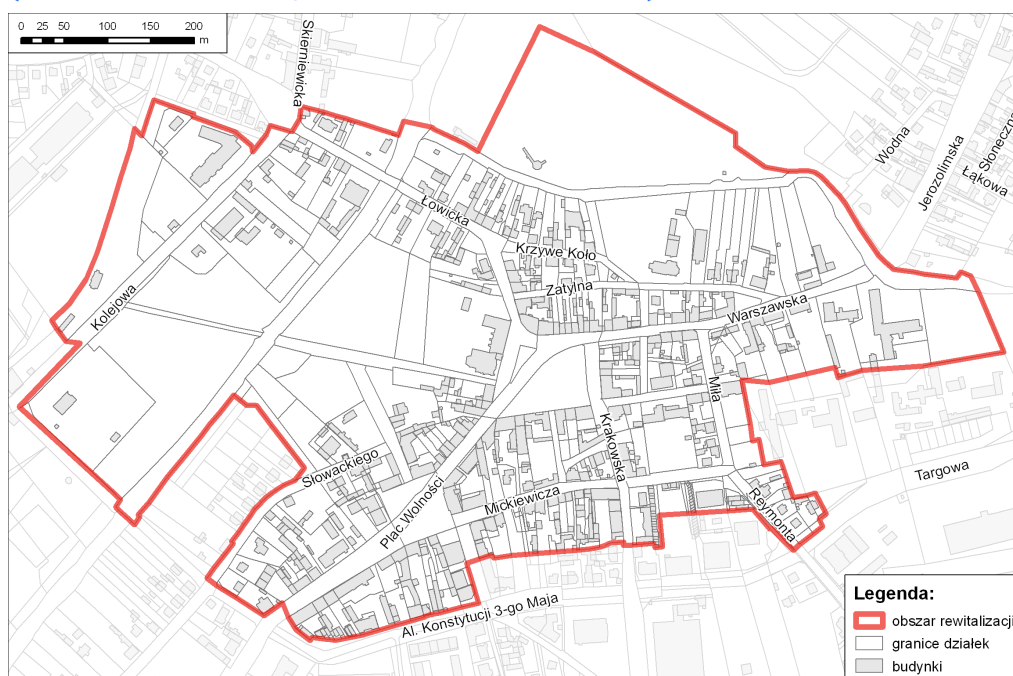
ŹRÓDŁO: PROJEKT LPR NA LATA 2015–2025, S. BOCHYŃSKI, M. HUCULAK

W obszarze centrum miasta poza koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych zidentyfikowano również istotny potencjał rozwojowy miasta. Potencjał ten oceniony został m.in. na podstawie wiedzy eksperckiej, a także analizy dokumentów strategicznych miasta oraz dokumentów o charakterze ponadlokalnym. Z punktu widzenia procesu rewitalizacji istotne znaczenie ma optymalne wykorzystanie lokalnych potencjałów rozwojowych takich jak:

- W obszarze centrum miasta znajdują się miejsca i obiekty, które w wyniku procesu rewitalizacji zachowają wartości historyczne, kulturowe i przyrodnicze, co wskutek działań rewitalizacyjnych przyczyni się do integracji społeczności lokalnej oraz wzmocnienia poczucia tożsamości, przyczyni się także do poszerzenia oferty spędzania czasu wolnego i wzrostu aktywności obywatelskiej, a także zawodowej mieszkańców tego obszaru.

- Obszar centrum miasta stanowi dodatkowo pod względem urbanistyczno-architektonicznym istotny obszar z punktu widzenia wzmocnienia funkcji centrotwórczych dla zatrzymania depopulacji oraz poprawy atrakcyjności tego obszaru. Dodatkowo, z perspektywy koncentracji zjawisk kryzysowych, istotna jest konieczność kontynuacji podjętych już działań aktywizujących i rewitalizujących ten obszar.
- Obszar centrum miasta stanowi cenny pod względem przyrodniczym i rekreacyjnym obszar, co wskutek działań rewitalizacyjnych przyczyni się do ochrony zasobów przyrodniczych oraz poprawi efektywność wykorzystania przestrzeni czynnej przyrodniczo.
- Obszar centralny miasta stanowi dodatkowo ważny obszar ze względu na koncentrację zasobów kapitału ludzkiego oraz kapitału społecznego miasta.

RYSUNEK 25B.
WYZNACZONY OBSZAR REWITALIZACJI W CENTRUM RAWY MAZOWIECKIEJ
(NA TLE MAPY ISTNIEJĄCYCH BUDYNKÓW I DZIAŁEK)

ŹRÓDŁO: PROJEKT LPR NA LATA 2015–2025, S. BOCHYŃSKI, M. HUCULAK

Wskazany obszar rewitalizacji Rawy Mazowieckiej wyznaczają granice strefy ochrony konserwatorskiej nieznacznie powiększone w części północno-zachodniej (teren zawarty pomiędzy dworcem kolejowym, linią kolejową, ul. Murarską, ul. Kolejową, ul. Skierniewicką i północną granicą posesji leżących przy ul. Łowickiej) oraz w części południowej (teren zawarty pomiędzy ul. Polną, aleją Konstytucji 3 Maja, ul. Faworną i ul. Słowackiego). Obszar rewitalizacji obejmuje 3,13% (44,7 ha) powierzchni miasta i jest zamieszkały przez 6,19 % (1098) mieszkańców.

IV.

WIZJA STANU ROZWOJU I CECHY OBSZARU PO PRZEPRO- WADZENIU REWITALIZACJI

WIZJA ROZWOJU OBSZARU REWITALIZACJI

Obszar rewitalizowany jest miejscem centralnym, integrującym życie społeczne i gospodarcze miasta. Wyróżnia się ładem przestrzennym, wysoką jakością przestrzeni publicznych i dobrym stanem środowiska przyrodniczego. Oferuje dobrą jakość życia mieszkańców oraz przestrzeń sprzyjającą integracji społecznej. Charakteryzuje się dobrą dostępnością i jakością usług publicznych. Jest to miejsce dostępne i przyjazne dla wszystkich grup społecznych, cechuje się atmosferą współpracy i otwartością na różne inicjatywy społeczne. Tworzy dobre warunki dla rozwoju gospodarczego, szczególnie lokalnego handlu i usług. Jest miejscem atrakcyjnym turystycznie.

Cechy obszaru po przeprowadzeniu działań rewitalizacyjnych:

- obszar charakteryzujący się ładem przestrzennym i wysoką jakością przestrzeni publicznej;
- obszar bezpieczny i przyjazny dla mieszkańców;
- obszar sprzyjający integracji społecznej, włączający osoby niepełnosprawne;
- obszar o wysokiej jakości świadczonych usług publicznych;
- obszar o wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i kulturowego;
- obszar o dobrej dostępności komunikacyjnej;
- obszar charakteryzujący się przedsiębiorczością i aktywnością społeczną mieszkańców;
- obszar stwarzający korzystne warunki do prowadzenia działalności gospodarczej;
- obszar charakteryzujący się wysoką atrakcyjnością turystyczną.

W długim okresie podjęcie działań rewitalizacyjnych skutkować będzie osłabieniem negatywnych zjawisk nie tylko na obszarze rewitalizowanym, ale także na obszarze całego miasta. Rewitalizacja obszaru zdegradowanego umożliwia uruchomienie potencjału i zasobów lokalnych oraz ich optymalne wykorzystanie na rzecz rozwoju całego miasta. Powstrzymany zostanie proces suburbanizacji, a poprawa sytuacji ekonomicznej lokalnych przedsiębiorców i jakości życia mieszkańców obniży poziom migracji zewnętrznych. Nastąpi poprawa atrakcyjności i wzrost pozycji konkurencyjnej całego miasta w układzie regionalnym i krajowym.

V.

**STRATEGICZNE
CELE I KIERUNKI
DZIAŁAŃ**

Celem nadrzędnym LPRMRM 2025 jest kształtowanie zrównoważonego rozwoju poprzez dynamizację procesów rozwoju i poprawę jakości życia mieszkańców zdegradowanych obszarów miasta Rawa Mazowiecka. Kluczowym wyzwaniem jest optymalne wykorzystanie zasobów tego obszaru oraz ograniczenie negatywnych zjawisk o charakterze społecznym, gospodarczym, funkcjonalno-przestrzennym, technicznym i środowiskowym.

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy i identyfikacji potrzeb w obszarze rewitalizacji oraz konsultacji społecznych określono trzy cele strategiczne, dla których wskazano następujące strategiczne kierunki działań. Są nimi:

CEL STRATEGICZNY 1. **POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA I WZMACNIANIE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO**

Strategiczne kierunki działania:

- 1.1. Integracja społeczna i ograniczanie wykluczenia społecznego.
- 1.2. Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług społecznych (opieki zdrowotnej, edukacji, pomocy społecznej, kultury i administracji publicznej).
- 1.3. Wzmacnianie więzi społecznych, współpracy i zaufania.
- 1.4. Poprawa warunków mieszkaniowych.

CEL STRATEGICZNY 2. **WZROST ATRAKCYJNOŚCI PRZESTRZENI PUBLICZNYCH ORAZ JAKOŚCI ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I KULTUROWEGO**

Strategiczne kierunki działania:

- 2.1. Zapewnienie ładu przestrzennego oraz zmiana zagospodarowania i ożywienie przestrzeni publicznych.
- 2.2. Zachowanie, ochrona i promowanie dziedzictwa kulturowego oraz rozwój zasobów kultury.
- 2.3. Wzmacnianie walorów przyrodniczych i kulturowych.
- 2.4. Wspieranie zasobooszczędnego gospodarowania oraz ochrona środowiska przyrodniczego.

CEL STRATEGICZNY 3. **BUDOWANIE KAPITAŁU LUDZKIEGO I TWORZENIE WARUNKÓW DO ROZWOJU GOSPODARCZEGO**

Strategiczne kierunki działania:

- 3.1. Tworzenie warunków do rozwoju sektora MŚP i podmiotów ekonomii społecznej.
- 3.2. Tworzenie warunków do aktywizacji i zatrudniania osób bezrobotnych, m.in. osób niepełnosprawnych i długotrwale bezrobotnych.
- 3.3. Wspieranie przedsiębiorczości, podnoszenia kompetencji oraz reintegracji zawodowej (m.in. mobilności przestrzennej i sektorowej).

W LPRMRM 2025 zastosowano zintegrowane podejście do rozwiązania strategicznych problemów i stymulowania rozwoju obszaru rewitalizacji. Proponowany układ celów nie ma charakteru sektorowego, lecz jest układem problemowym, umożliwiającym kompleksowe podejście do rozwiązania negatywnych zjawisk kryzysowych w obszarze rewitalizacji. Każdy cel strategiczny łączy w sobie różne wymiary obserwowanych na obszarze rewitalizowanym zjawisk, a zarazem zogniskowany jest wokół sfery społecznej. W szczególności:

- **Cel strategiczny 1.**
Poprawa jakości życia i wzmacnianie kapitału społecznego
koncentruje swoją uwagę na problemach i działaniach o charakterze społeczno-infrastrukturalnym;
- **Cel strategiczny 2.**
Wzrost atrakcyjności przestrzeni publicznych oraz jakości środowiska przyrodniczego i kulturowego
koncentruje swoją uwagę na problemach i działaniach o charakterze przestrzenno-funkcjonalno-środowiskowo-społecznych;
- **Cel strategiczny 3.**
Budowanie kapitału ludzkiego i tworzenie warunków do rozwoju gospodarczego
koncentruje swoją uwagę na problemach i działaniach o charakterze gospodarczo-społecznym i infrastrukturalnym.

Takie ujęcie strategicznych celów i kierunków działań jest odpowiedzią na postulat zrównoważonego i zintegrowanego podejścia do kształtowania rozwoju miasta. LPRMRM 2025 łączy uwarunkowania i cele o charakterze społeczno-gospodarczym z przestrzenno-środowiskowymi. Działania gospodarcze i społeczne są realizowane z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych.

VI.

**CHARAKTERYSTYKA
PODSTAWOWYCH
PROJEKTÓW REWI-
TALIZACYJNYCH**

Projekty podstawowe stanowią sedno działań rewitalizacji, bez realizacji których osiągnięcie celów programu nie będzie możliwe, a obszar rewitalizacji nie będzie w stanie wy dostać się z sytuacji kryzysowej. W ramach LPRMRM 2025 wskazano 12 projektów podstawowych, w pełni wpisujących się w strategiczne cele i kierunki działań.

TABELA 55.
KOMPLEMENTARNOŚĆ I LOGIKA POWIĄZAŃ POMIĘDZY
PROJEKTAMI PODSTAWOWYMI A CELAMI I KIERUNKAMI DZIAŁAŃ

NAZWA PROJEKTU	CEL STRATEGICZNY 1.				CEL STRATEGICZNY 2.				CEL STRATEGICZNY 3.			
	KIERUNKI DZIAŁAŃ											
	1.1.	1.2.	1.3.	1.4.	2.1.	2.2.	2.3.	2.4.	3.1.	3.2.	3.3.	
ROZWÓJ USŁUG WSPIERANIA RODZINY	■	■	■							■	■	
WYKLUCZAMY WYKLUCZENIE		■						■	■	■	■	
REWITALIZACJA MIASTA RAWA MAZOWIECKA		■	■	■	■	■	■	■	■			
RAWSCY SENIORZY SPRAWNI I AKTYWNI	■	■	■		■	■						
RAWA GRA DLA WSZYSTKICH	■	■	■		■	■				■	■	
POMÓŻ INNYM I SOBIE	■	■	■							■	■	
W „TĘCZOWEJ JEDYNECZCE” ZDROWO JEMY I EKOSYSTEMY...	■	■	■		■		■	■				
RAWSCY SKAUCI JAK ZAWISZA	■		■		■		■	■			■	
RAWSKIE CENTRUM ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH	■	■	■		■				■	■	■	
BYCIE EKO SIĘ OPLACA	■		■		■		■	■				
PROGRAM AKTYWIZACJA I INTEGRACJA	■	■	■						■	■	■	
KOMPLEKSOWY SYSTEM WSPARCIA POPRAWY JAKOŚCI ZASOBÓW MIESZKANIOWYCH				■				■				

LEGENDA: ■ BEZPOŚREDNIE POWIĄZANIE ■ POŚREDNIE POWIĄZANIE
ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE

Dla każdego projektu przygotowano podstawową charakterystykę zawierającą: nazwę projektu, lokalizację projektu, zakres merytoryczny projektu, informacje na temat podmiotów realizujących projekt, szacunkową wartość projektu, prognozowane rezultaty projektu oraz sposoby ich oceny i mierzenia. W dalszej analizie pokazano komplementarność i kompleksowość oraz powiązania z celami i kierunkami działań strategicznych.

VI.1. ROZWÓJ USŁUG WSPIERANIA RODZINY

PODMIOT REALIZUJĄCY PROJEKT	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rawie Mazowieckiej ul. Krakowska 22a, 96-200 Rawa Mazowiecka.
PODMIOTY WSPÓŁPRACUJĄCE PRZY REALIZACJI PROJEKTU	<ul style="list-style-type: none">• Urząd Miasta Rawa Mazowiecka;• Media lokalne.
CEL PROJEKTU	Głównym celem projektu jest poprawa dostępności do wysokiej jakości usług społecznych, poprzez poszerzenie oferty skierowanej do rodzin wykazujących bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz podniesienie efektywności rodzin wspierających. Ponadto projekt przyczyni się do ograniczenia wykluczenia społecznego.
UZASADNIENIE REALIZACJI PROJEKTU	W Rawie Mazowieckiej obserwuje się wzrost liczby rodzin wykazujących bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Problem ten ma również wpływ na udział rodzin w życiu społecznym oraz bezpośrednio oddziałuje na możliwości właściwego rozwoju dzieci. Zjawisko to może powodować również wzrost agresji i czynów karalnych wśród osób nieletnich oraz przyczynić się do wzrostu liczby osób z niskim wykształceniem wśród osób bezrobotnych. Koniecznym wydaje się zatem zastosowanie kompleksowych rozwiązań i wprowadzenie nowych metod pomocy (rodziny wspierające), które dotychczas nie funkcjonowały na terenie miasta. Rozwiązanie to przyczyni się do stworzenia efektywnego systemu pomocy rodzinom z problemami. Stworzy również możliwości prawidłowego wypełniania przez nie ról społecznych, zapewnienia dzieciom właściwych wzorców postępowania, zmotywowania do samorozwoju, co ułatwi funkcjonowanie w środowisku rówieśników i zapobiegnie ich wykluczeniu społecznemu. Projekt realizuje cele Programu Wspierania Rodziny dla Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2016-2018.
ZAKRES REALIZOWANYCH ZADAŃ	Projekt zakłada zastosowanie kompleksowych rozwiązań i nowych metod pomocy (rodziny wspierające) rodzinom wykazującym bezradność w sprawach wychowawczo-opiekuńczych, poprzez: <ul style="list-style-type: none">• Organizację bloków tematycznych, na które będą się składały między innymi treningi budowania relacji rodzinnych /rodzicielskich, społecznych i życiowych oraz pedagogizacji wspierające rozwój dziecka.• Organizację szkoleń dla rodzin wspierających, przygotowujących do efektywnej pomocy rodzinom z problemami.• Prowadzenie usług asystenckich oraz pracy socjalnej w formie indywidualnych spotkań rodzin ze specjalistami (m.in. asystentem rodziny, psychologiem).
LOKALIZACJA: MIEJSCE PRZEPROWADZENIA PROJEKTU	Projekt będzie realizowany na obszarze rewitalizacji, jak i poza nim.

GLÓWNE GRUPY DOCELOWE	<ul style="list-style-type: none"> • Członkowie rodzin wykazujących bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych z obszaru rewitalizacji; • Członkowie rodzin wspierających z obszaru rewitalizacji; • Członkowie rodzin wykazujących bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych spoza obszaru rewitalizacji; • Członkowie rodzin wspierających spoza obszaru rewitalizacji.
SZACOWANA WARTOŚĆ [PLN]	160 000,00
PROGNOZOWANE REZULTATY (W ODNIESIENIU DO CELÓW REWITALIZACJI)	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost kompetencji społecznych, rodzicielskich i życiowych osób biorących udział w projekcie (I.1., I.3.); • Zmniejszenie ryzyka umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej (I.1., I.2.); • Zwiększenie wiedzy dotyczącej rozwoju psychologicznego dziecka (I.1., I.2., I.3.); • Stworzenie i upowszechnienie modelu współpracy rodzin z problemami z rodzinami wspierającymi (I.1., I.2.); • Wzmocnienie więzi rodzinnych, a co za tym idzie poczucia bezpieczeństwa wśród dzieci (I.1., I.3.); • Nabycie przez uczestników umiejętności radzenia sobie z problemami (I.1., I.3., 3.3.); • Wzrost umiejętności nazywania własnych odczuć i emocji (I.1., I.3.); • Wzrost umiejętności interpersonalnych (I.1., I.3., 3.3.).
SPOSOBY OCENY I MIERZENIA REZULTATÓW	<p>Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: <ul style="list-style-type: none"> • ewaluacja <i>on going</i> (w cyklu trzyletnim, tj. w dwóch punktach czasowych 2020 i 2023); • ewaluacja <i>ex post</i> (w 2026); • Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników (produktu, rezultatu) opracowanych dla projektu w ramach raportu otwarcia.
PLANOWANY CZAS REALIZACJI PROJEKTU	2017
POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	<ul style="list-style-type: none"> • EFS w ramach RPO WŁ na lata 2014-2020; • Krajowe środki publiczne w ramach budżetu Miasta Rawa Mazowiecka.

VI.2. **WYKLUCZAMY WYKLUCZENIE – WYSOKA JAKOŚĆ EDUKACJI W GIMNAZJUM NR 1 I GIMNAZJUM NR 2**

PODMIOT REALI- ZUJĄCY PROJEKT

- Gmina Miasto Rawa Mazowiecka
pl. Piłsudskiego 5, 96-200 Rawa Mazowiecka;
- Gimnazjum nr 1
ul. Kościuszki 19, 96-200 Rawa Mazowiecka;
- Gimnazjum nr 2
ul. Kazimierza Wielkiego 28, 96-200 Rawa Mazowiecka.

PODMIOTY WSPÓŁPRACUJĄCE PRZY REALIZACJI PROJEKTU

- Rawskie Wodociągi i Kanalizacja Sp. z o.o.;
- Zakład Gospodarki Odpadami Aquarium sp. z o.o.

CEL PROJEKTU

Głównym celem realizacji projektu jest poprawa dostępu do oferty edukacyjnej w zakresie m.in. nauki języków obcych, informatyki, matematyki czy przyrody. Ponadto dodatkowym celem projektu jest doradztwo zawodowe dla młodzieży oraz unowocześnienie dostępnego sprzętu oraz materiałów dydaktycznych. Kolejnym celem jest także promocja aktywnego i efektywnego spędzania czasu po zajęciach w szkole, podniesienie kwalifikacji kadry. Bezpośrednio realizacja projektu przyczyni się do poprawy dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych, samoorganizacji młodzieży oraz podnoszenia kompetencji kluczowych i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.

UZASADNIENIE REALIZACJI PROJEKTU

Kluczowym problemem, na jaki odpowiada projekt, jest średni poziom wyników wśród uczniów z różnych przedmiotów na poziomie gimnazjalnym, a także mało efektywne wykorzystywanie wolnego czasu przez młodzież. Ponadto, wśród tej grupy widoczna jest potrzeba poszerzania wiedzy m.in. z języka obcego, czy informatyki oraz chęć rozwoju kompetencji społecznych umożliwiających radzenie sobie w sytuacjach trudnych, porozumiewanie się w grupie, a także potrzeba przeciwdziałania przestępczości nieletnich.

Również nauczyciele wyrażają chęć podniesienia swoich kwalifikacji po to, aby w pełni mogli rozwijać zainteresowania uczniów, wspierać młodzież z deficytami w nauce tak, aby wszystkim gimnazjalistom zapewnić równy dostęp do nowoczesnej edukacji i tym samym rozwój kompetencji kluczowych.

Organizacja warsztatów związanych z doradztwem zawodowym pozwoli przekonać się młodzieży, że wysoki poziom wiedzy i wykształcenia wpływa na ich decyzje co do wyboru zawodu, dlatego ważne jest ich wspomaganie w wyborze właściwej ścieżki zawodowej.

ZAKRES REALIZOWANYCH ZADAŃ	<p>W ramach projektu przewiduje się działania w obszarach podniesienia kompetencji kluczowych i doradztwa zawodowego, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Organizacja i realizacja zajęć związanych z podniesieniem poziomu wiedzy m.in. z języków obcych, matematyki czy informatyki dla gimnazjalistów. • Organizacja i realizacja zajęć związanych z podniesieniem poziomu wiedzy i umiejętności m.in. z języków obcych dla nauczycieli; • Doradztwo edukacyjno-zawodowe zwiększające szanse na zdobycie zawodu poszukiwanego na rynku (zawodu deficytowego); • Zajęcia związane z rozwojem kompetencji społecznych umożliwiających radzenie sobie w sytuacjach trudnych, porozumiewania się w grupie, w tym przeciwdziałanie przestępczości nieletnich; • Tworzenie w szkole warunków do nauczania opartego na metodzie eksperymentu w zakresie przedmiotów przyrodniczych w połączeniu z pracą w grupie oraz zajęciami terenowymi – ścieżki edukacyjne.
LOKALIZACJA: MIEJSCE PRZEPROWADZENIA PROJEKTU	Projekt realizowany będzie na obszarze rewitalizacji, jak i poza nim (na obszarze przylegającym - Gimnazjum nr 1 oraz Gimnazjum nr 2).
GŁÓWNE GRUPY DOCELOWE	<ul style="list-style-type: none"> • Uczniowie Gimnazjum nr 1 i Gimnazjum nr 2; • Nauczyciele Gimnazjum nr 1 i Gimnazjum nr 2.
SZACOWANA WARTOŚĆ [PLN]	700 000,00
PROGNOZOWANE REZULTATY (W ODNIESIENIU DO CELÓW REWITALIZACJI)	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost kompetencji kluczowych wśród młodzieży (1.3., 3.3.); • Zwiększenie możliwości rozwoju zainteresowań uczniów (1.3., 3.3.); • Wzrost poziomu nauczania w gimnazjach (1.2., 3.3.); • Poprawa samoorganizacji i integracji dzieci i młodzieży (1.1., 3.3.); • Wzrost atrakcyjności placówek edukacyjnych (1.2.); • Wzrost kreatywnego myślenia dzieci i młodzieży (1.3., 3.3.); • Wzrost świadomości ekologicznej dzieci i młodzieży (2.3., 2.4.);
SPOSOBY OCENY I MIERZENIA REZULTATÓW	<p>Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: <ul style="list-style-type: none"> • ewaluacja <i>on going</i> (w cyklu trzy letnim, tj. w dwóch punktach czasowych 2020 i 2023); • ewaluacja <i>ex post</i> (w 2026); • Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników (produktu, rezultatu) opracowanych dla projektu w ramach raportu otwarcia.
PLANOWANY CZAS REALIZACJI PROJEKTU	2017-2018
POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	<ul style="list-style-type: none"> • EFS w ramach RPO WŁ na lata 2014-2020; • Krajowe środki publiczne w ramach budżetu Miasta Rawa Mazowiecka.

VI.3.

REWITALIZACJA MIASTA RAWA MAZOWIECKA

PODMIOT REALIZUJĄCY PROJEKT Gmina Miasto Rawa Mazowiecka,
pl. Piłsudskiego 5, 96-200 Rawa Mazowiecka

PODMIOTY WSPÓŁPRACUJĄCE PRZY REALIZACJI PROJEKTU Muzeum Ziemi Rawskiej

CEL PROJEKTU Podstawowym celem projektu jest kompleksowa rewitalizacja Miasta Rawa Mazowiecka, której wynikiem będzie wprowadzenie oraz przywrócenie na miejskim obszarze zdegradowanym funkcji społecznych, w tym kulturalnych oraz gospodarczych, związanych z funkcją usługowo-handlową. Realizacja celu wpłynie na ograniczenie zjawisk związanych z problemami społecznymi, co sprzyjać będzie osiągnięciu długotrwałych i wymiernych korzyści społeczno-gospodarczych oraz zapewnieniu mieszkańcom szerokiego dostępu do usług publicznych. Zaplanowane prace budowlano-remontowe uwzględnią będą zasadę „uniwersalnego projektowania”, co pozwoli dostosować infrastrukturę do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

UZASADNIENIE REALIZACJI PROJEKTU Realizacja projektu jest niezbędna do wyprowadzenia ze zdiagnozowanego stanu kryzysowego obszaru Rynku Starego Miasta oraz obszaru staromiejskiego Rawy Mazowieckiej, podlegającego ścisłej ochronie konserwatorskiej. Realizacja zaplanowanych zadań sprzyjać będzie ograniczeniu ubóstwa, bezrobocia, poprawie bezpieczeństwa oraz przeciwdziałaniu dyskryminacji grup wykluczonych lub narażonych na wykluczenie społeczne. Aby osiągnąć planowane efekty, projekt realizowany będzie w ramach czterech zadań inwestycyjnych odnoszących się łącznie do sfer:

- przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej - poprzez modernizację dwóch zabytkowych budynków oraz przestrzeni publicznej i infrastruktury;
- społecznej - poprzez ograniczenie problemów społecznych, takich jak wykluczenie społeczne związane m.in. z niskim udziałem w kulturze;
- gospodarczej poprzez stworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości związanej z poprawą atrakcyjności przestrzeni publicznej, poprawą poziomu bezpieczeństwa oraz poprawą dostępności do atrakcyjnego dla rozwoju branży usługowo-handlowej zabytkowego centrum Rawy Mazowieckiej;
- środowiskowej poprzez m.in. działania zwiększające efektywność energetyczną związaną z budową energooszczędnego oświetlenia.

W aspekcie przestrzenno-funkcyjnym, technicznym oraz środowiskowym projekt obejmować będzie zadania infrastrukturalne, które koncentrować się będą na stworzeniu warunków do rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru rewitalizowanego, wprowadzeniu ładu przestrzennego oraz podniesieniu poziomu bezpieczeństwa na tym terenie. W aspekcie społecznym przedsięwzięcie skierowane będzie na włączenie społeczne osób zamieszkujących przede wszystkim tereny zdegradowane. Wszystkie zadania będą uwzględniały dostosowanie infrastruktury do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, co bezpośrednio wpłynie na procesy włączenia społecznego.

Zadania zaplanowane w ramach projektu są komplementarne z dotychczas zrealizowanymi przedsięwzięciami i tymi planowanymi w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji, których realizacja pozwoli na osiągnięcie efektu synergii oraz kompleksowości prowadzonych działań rewitalizacyjnych.

Projekt jest kluczowym etapem zrównoważonego rozwoju przestrzennego miasta, połączonego z budową aktywnej społeczności lokalnej, współpracującej i działającej przede wszystkim na rzecz włączenia społecznego, wspierania przedsiębiorczości oraz ochrony i wykorzystania zasobów przyrodniczych i kulturowych w obszarze, stanowiącym o charakterze miasta.

Projekt realizuje również cele zawarte w Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami w województwie łódzkim na latach 2016-2019.

ZAKRES REALIZOWANYCH ZADAŃ

Zakres realizowanych zadań służyć będzie kompleksowej rewitalizacji tj. społecznej (w tym kulturalnej), przestrzenno-funkcyjnej, technicznej, gospodarczej oraz środowiskowej i obejmuje:

- adaptację wraz z rozbudową zabytkowych jatek w celu nadania nowej funkcji społecznej, w tym kulturalnej;
- przebudowę i remont zabytkowego budynku Muzeum Ziemi Rawskiej wraz z zagospodarowaniem otoczenia;
- rewaloryzację zabytkowego Parku Miejskiego;
- zagospodarowanie przestrzeni publicznej Rynku Starego Miasta oraz obszaru staromiejskiego.

W ramach ww. zadań planowane są przede wszystkim:

- prace konserwatorskie, restauratorskie oraz roboty budowlane;
- zakup sprzętu i wyposażenia;
- dostosowanie infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych (zgodnie z koncepcją „uniwersalnego projektowania”);
- prace związane z energooszczędnym oświetleniem;
- prace związane z zagospodarowaniem terenów rekreacji i terenów zielonych;
- podłączenie do infrastruktury sieciowej;
- zakup i montaż obiektów małej architektury;

ZAKRES REALIZOWANYCH ZADAŃ	<ul style="list-style-type: none"> • prace ziemne i instalacyjne związane z budową oraz przebudową ciągów pieszych i pieszo-rowerowych poza inwestycją w drogi lokalne; • budowa, przebudowa dróg lokalnych wraz z infrastrukturą towarzyszącą; • zakup i instalacja monitoringu.
LOKALIZACJA: MIEJSCE PRZEPROWADZENIA PROJEKTU	<p>Projekt realizowany będzie na obszarze rewitalizacji.</p> <p>Zakres terytorialny projektu obejmuje zdegradowany obszar miejski - zabytkowe centrum miasta Rawa Mazowiecka (Rynek Starego Miasta), objęty ścisłą ochroną konserwatorską oraz obszar zabudowy staromiejskiej. Miasto Rawa Mazowiecka oraz jej obszar funkcjonalny został uznany w ramach polityki terytorialno-funkcjonalnej Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 za jeden z sześciu ośrodków miejskich o dużym potencjale rozwojowym, w kategorii miast średniej wielkości (15000-40000 mieszkańców), tzw. biegun wzrostu. Do najważniejszych wyzwań rozwojowych dla tego typu obszarów, w tym dla miasta Rawa Mazowiecka, zaliczono przede wszystkim wspieranie systemowych działań rewitalizacyjnych obszarów zdegradowanych społecznie i gospodarczo oraz wspieranie działań na rzecz kształtowania przestrzeni publicznych wysokiej jakości. Zaplanowane w ramach przedsięwzięcia zadania polegające na rewitalizacji społecznej (w tym kulturalnej), przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej, gospodarczej i środowiskowej miasta Rawa Mazowiecka, wpisują się zarówno w politykę funkcjonalno-przestrzenną SRWŁ 2020, jak i w wyzwania określone dla obszaru funkcjonalnego.</p>
GŁÓWNE GRUPY DOCELOWE	<ul style="list-style-type: none"> • Mieszkańcy obszaru rewitalizacji; • Przedsiębiorcy planujący rozpocząć działalność w obszarze rewitalizacji; • Przedsiębiorcy działający w obszarze rewitalizacji; • Instytucje publiczne z obszaru rewitalizacji; • Organizacje pozarządowe z obszaru rewitalizacji; • Osoby niepełnosprawne.
SZACOWANA WARTOŚĆ [PLN]	30 000 000
PROGNOZOWANE REZULTATY (W ODNIESIENIU DO CELÓW REWITALIZACJI)	<p>Rezultatem realizacji wszystkich zaplanowanych w ramach projektu zadań będzie przede wszystkim:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spadek poziomu wykluczenia społecznego (1.1.); • Wzrost aktywności społecznej, w tym kulturalnej oraz gospodarczej mieszkańców Rawy Mazowieckiej (2.2., 3.1., 3.3.); • Poprawa jakości przestrzeni publicznej, w tym dostosowanej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (1.3., 2.1., 3.2.); • Wzrost poziomu bezpieczeństwa publicznego (1.1., 1.3., 2.1.); • Zmniejszenie powierzchni zdegradowanej zabytkowej przestrzeni publicznej (2.1., 2.2.); • Wzrost dostępu do obiektów użyteczności publicznej, dziedzictwa kulturowego oraz przyrodniczego (1.2., 2.2., 2.3.); • Wzrost efektywności energetycznej w przestrzeni publicznej (2.4.).

SPOSOBY OCENY I MIERZENIA REZULTATÓW	Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji: <ul style="list-style-type: none"> Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: <ul style="list-style-type: none"> ewaluacja <i>on going</i> (w cyklu trzyletnim, tj. w dwóch punktach czasowych 2020 i 2023); ewaluacja <i>ex post</i> (w 2026); Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników (produktu, rezultatu) opracowanych dla projektu w ramach raportu otwarcia.
PLANOWANY CZAS REALIZACJI PROJEKTU	2017 - 2022
POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	<ul style="list-style-type: none"> EFRR w ramach RPO WŁ na lata 2014-2020; Krajowe środki publiczne w ramach budżetu Miasta Rawa Mazowiecka.

VI.4. RAWSCY SENIORZY SPRAWNI I AKTYWNI

PODMIOT REALIZUJĄCY PROJEKT	Stowarzyszenie Rawski Uniwersytet Trzeciego Wieku ul. Kościuszki 5, 96-200 Rawa Mazowiecka
PODMIOTY WSPÓŁPRACUJĄCE PRZY REALIZACJI PROJEKTU	<ul style="list-style-type: none"> Urząd Miasta Rawa Mazowiecka; Miejski Dom Kultury; Muzeum Ziemi Rawskiej; Media lokalne.
CEL PROJEKTU	Głównym celem realizacji projektu jest zwiększenie świadomości prozdrowotnej i wzrost aktywności społecznej osób starszych, poprzez poprawę dostępu do oferty edukacyjnej w zakresie profilaktyki zdrowotnej oraz promocję aktywnego i zdrowego stylu życia seniorów. Bezpośrednio realizacja projektu przyczyni się do poprawy integracji i samoorganizacji seniorów w środowisku lokalnym, a w konsekwencji do poprawy jakości życia osób starszych oraz integracja międzypokoleniowej.
UZASADNIENIE REALIZACJI PROJEKTU	Kluczowym problemem, na który odpowiada projekt, jest niska jakość życia oraz mała aktywność społeczna mieszkańców w Rawie Mazowieckiej osób starszych. Jednym z najważniejszych problemów ludzi w grupie wiekowej osób starszych (zaraz po problemach zdrowotnych) jest osamotnienie i poczucie „bezużyteczności”. Powszechnie następuje marginalizacja osób starszych, czego przejawem jest stopniowe wycofywanie się z aktywnego życia społecznego w momencie przekraczania granicy wieku emerytalnego. Negatywnym skutkiem takiego stanu rzeczy są m.in.

różne choroby cywilizacyjne (w tym depresja), które w obliczu starzenia się społeczeństwa nabierają coraz większego znaczenia.

Jedną z dróg rozwiązania tych problemów jest animacja aktywności społecznej, która może osobom starszym stworzyć podstawy do poprawy jakości życia. Zaangażowanie seniorów w życie społeczne powoduje konieczność wyjścia z domu, zadbania o swój wygląd i kondycję, a także stwarza warunki do kontaktów z innymi ludźmi, wpływa na poprawę poczucia własnej wartości w społeczeństwie. Integracja społeczna oraz wykorzystanie „uśpionego” potencjału osób starszych w działaniach na rzecz rozwoju miasta jest warunkiem koniecznym procesu rewitalizacji miasta.

Aktywizacja społeczna, poprawa integracji i jakości życia osób starszych, (w tym niepełnosprawnych), stworzenie warunków do dobrego starzenia się, działania społeczne, profilaktyczne zapobiegające marginalizacji społecznej osób starszych, budowanie kapitału społecznego i szeroko rozumianej współpracy - wpisują się bezpośrednio w cele statutowe stowarzyszenia.

<p>ZAKRES REALIZOWANYCH ZADAŃ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Organizacja i realizacja zajęć ruchowych poprawiających stan zdrowia psychicznego i fizycznego seniorów (m.in. Tai Chi, Nordic Walking) realizowanych w przestrzeniach publicznych na obszarze rewitalizacji; • Warsztaty teatralno-artystyczne zakończone spektaklem/happenningiem w przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizacji z udziałem publiczności; • Spotkania/warsztaty z zakresu edukacji prozdrowotnej (profilaktyki) adresowanej do seniorów.
<p>LOKALIZACJA: MIEJSCE PRZEPROWADZENIA PROJEKTU</p>	<p>Projekt będzie realizowany na obszarze rewitalizacji, jak i poza nim.</p>
<p>GŁÓWNE GRUPY DOCELOWE</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Osoby starsze z obszaru rewitalizacji; • Osoby starsze spoza obszaru rewitalizacji; • Mieszkańcy obszaru rewitalizacji.
<p>SZACOWANA WARTOŚĆ [PLN]</p>	<p>70 000,00</p>
<p>PROGNOZOWANE REZULTATY (W ODNIESIENIU DO CELÓW REWITALIZACJI)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost liczby osób powyżej 60. roku życia biorących aktywny udział w życiu społecznym (I.1., I.3.); • Poprawa stanu zdrowia psycho-fizycznego wśród osób powyżej 60. roku życia (I.1., I.2., I.3.); • Poprawa samoorganizacji i integracji seniorów (kapitał społeczny) (I.1., I.3.); • Poprawa oferty kulturalno-rekreacyjnej dla osób powyżej 60. roku życia (I.2., I.3., 2.1., 2.2.).

SPOSOBY OCENY I MIERZENIA REZULTATÓW	Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji: <ul style="list-style-type: none"> Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: <ul style="list-style-type: none"> ewaluacja <i>on going</i> (w cyklu trzyletnim, tj. w dwóch punktach czasowych 2020 i 2023); ewaluacja <i>ex post</i> (w 2026); Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników (produktu, rezultatu) opracowanych dla projektu w ramach raportu otwarcia.
PLANOWANY CZAS REALIZACJI PROJEKTU	2017-2018
POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	<ul style="list-style-type: none"> Krajowe środki publiczne: w ramach Rządowego Programu na Rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020; w ramach budżetu Miasta Rawa Mazowiecka; Inne krajowe środki: organizacja pozarządowa.

VI.5. RAWA GRA DLA WSZYSTKICH

PODMIOT REALIZUJĄCY PROJEKT	Rawskie Stowarzyszenie Miłośników Gier Fabularnych i Fantastyki „Topory” ul. Mszczonowska 21, 96-200 Rawa Mazowiecka
PODMIOTY WSPÓŁPRACUJĄCE PRZY REALIZACJI PROJEKTU	<ul style="list-style-type: none"> Miejska Biblioteka Publiczna im. Jana Pawła II w Rawie Mazowieckiej; Urząd Miasta Rawa Mazowiecka; Media lokalne.
CEL PROJEKTU	Głównym celem projektu są aktywizacja społeczna i budowanie kompetencji społecznych dzieci i młodzieży poprzez organizację cyklu wydarzeń wykorzystujących różnorodne gry (m.in. miejskie, strategiczne, fabularne, planszowe, zręcznościowe, karciane). Realizacja projektu przyczyni się zatem do zwiększenia integracji społecznej oraz do wzmocnienia więzi społecznych i zaufania wśród dzieci i młodzieży.
UZASADNIENIE REALIZACJI PROJEKTU	Dwa zjawiska sprzyjające wykluczeniu społecznemu – tj. niska aktywność społeczna oraz niewystarczający poziom kompetencji społecznych wśród dzieci i młodzieży – są kluczowymi problemami rozwiązywanymi przez projekt. Obserwuje się wzrost liczby dzieci i nastolatków cechujących się niskim poziomem kompetencji społecznych: trudność sprawia im odnajdywanie się wśród rówieśników, nawiązywanie i podtrzymywanie rozmów, czy też współdziałanie w grupie. Jednym z powodów tej sytuacji może być coraz częstsze zastępowanie kontaktów społecznych ze świata rzeczywistego na rzecz kontaktów w świecie wirtualnym, co utrudnia nabywanie określonych kompetencji społecznych.

Proponowaną drogą rozwiązania zidentyfikowanych problemów jest nowatorska metoda animacji aktywności społecznej, tj. zastosowanie różnego rodzaju gier (m.in. miejskich, strategicznych, fabularnych, planszowych, zręcznościowych, karcianych) do wzmacniania integracji społecznej oraz kształtowania nowych obszarów zainteresowań i wzorców spędzania wolnego czasu wśród dzieci i młodzieży. Ponieważ gry są tradycyjnie kojarzone przede wszystkim z rozrywką, stanowią one atrakcyjne, pośrednie narzędzie edukacyjno-wychowawcze, które może być skutecznie stosowane wśród dzieci i nastolatków.

Organizacja cyklu wydarzeń zogniskowanych wokół gier pozwoli przede wszystkim wzmocnić kompetencje społeczne ich uczestników: będzie okazją do nawiązania kontaktu z rówieśnikami, odnajdywania się w różnych rolach społecznych, ćwiczenia umiejętności współpracy z innymi osobami oraz umiejętności komunikacyjnych. Rozwój tych kompetencji ograniczy prawdopodobieństwo wystąpienia zjawiska wykluczenia społecznego u grupy docelowej. Ponadto, dzieciom i nastolatkom oferowana zostanie atrakcyjna i alternatywna forma spędzania czasu wolnego, umożliwiająca im naukę logicznego myślenia i planowania strategicznego.

<p>ZAKRES REALIZOWANYCH ZADAŃ</p>	<p>Na cykl wydarzeń organizowanych w ramach projektu złożą się:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rawski Dzień Gier „Topogranie”: Wieleelementowe wydarzenie, w trakcie którego odbędą się m.in. turniej gier, zawody kalamburów oraz konkursy muzyczny i na najlepsze stroje (samodzielnie projektowane i wykonywane przez uczestników konkursu); • Gra miejska: Rozgrywka, w trakcie której kilkusobowe zespoły rywalizują między sobą poprzez wykonywanie zadań w przestrzeni miasta. Dzięki terenowej formule gry uczestnicy nie tylko rozwiązują zagadki logiczne, ale także zaznajamiają się z topografią i historią miasta, ćwiczą umiejętność pracy w grupie i zaufanie wobec siebie, a także uczą się planować działania. Przestrzeń publiczna obszaru rewitalizacji ożywa, stając się areną toczonych rozgrywek, niejednokrotnie zmieniając tymczasowo swoje pierwotne przeznaczenie. • Warsztaty gier narracyjnych (fabularnych): Tworzenie gier wzmaga umiejętności pracy w zespole, dzielenia się obowiązkami, czy przyjmowania różnych ról. Rozwój kreatywności oraz kompetencji społecznych można zaobserwować przede wszystkim przy tworzeniu tzw. gier fabularnych, które wymagają od uczestników odgrywania różnorodnych postaci. Stąd, uczestnicy warsztatów wzmocnią także swoje umiejętności retoryczne i językowe.
<p>LOKALIZACJA: MIEJSCE PRZEPROWADZENIA PROJEKTU</p>	<p>Projekt będzie realizowany na obszarze rewitalizacji (Miejska Biblioteka Publiczna im. Jana Pawła II w Rawie Mazowieckiej; Park Miejski i inne przestrzenie publiczne).</p>
<p>GLÓWNE GRUPY DOCELOWE</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dzieci i młodzież z obszaru rewitalizacji; • Dzieci i młodzież spoza obszaru rewitalizacji; • Mieszkańcy obszaru rewitalizacji.
<p>SZACOWANA WARTOŚĆ [PLN]</p>	<p>20 000,00</p>

PROGNOZOWANE REZULTATY (W ODNIESIENIU DO CELÓW REWITALIZACJI)	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój kompetencji społecznych dzieci i młodzieży (1.3., 3.3.); • Wzrost aktywności społecznej dzieci i młodzieży (1.1., 1.3., 3.3.); • Wzrost kapitału społecznego dzieci i młodzieży (1.1., 1.3.); • Zmiana nawyków spędzania wolnego czasu dzieci i młodzieży (1.2., 1.3.); • Poprawa tożsamości lokalnej dzieci i młodzieży (2.2.); • Poprawa oferty kulturalno-rozrywkowej w przestrzeniach publicznych (2.1.).
SPOSOBY OCENY I MIERZENIA REZULTATÓW	<p>Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: <ul style="list-style-type: none"> • ewaluacja <i>on going</i> (w cyklu trzyletnim, tj. w dwóch punktach czasowych 2020 i 2023); • ewaluacja <i>ex post</i> (w 2026); • Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników (produktu, rezultatu) opracowanych dla projektu w ramach raportu otwarcia.
PLANOWANY CZAS REALIZACJI PROJEKTU	2017 – 2018
POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	<ul style="list-style-type: none"> • Krajowe środki publiczne: w ramach budżetu Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, w ramach budżetu Samorządu Województwa Łódzkiego; w ramach budżetu Miasta Rawa Mazowiecka; • Inne krajowe środki: organizacja pozarządowa; • Środki prywatne.

VI.6. POMÓŻ INNYM I SOBIE

PODMIOT REALI- ZUJĄCY PROJEKT	Fundacja „Obudźmy Nadzieję” ul. Solidarności 2a, 96-200 Rawa Mazowiecka
PODMIOTY WSPÓŁPRACUJĄCE PRZY REALIZACJI PROJEKTU	<ul style="list-style-type: none"> • Urząd Miasta Rawa Mazowiecka; • Miejski Dom Kultury; • Media lokalne; • Ośrodek Sportu i Rekreacji; • Miejska Biblioteka Publiczna; • Muzeum Ziemi Rawskiej.
CEL PROJEKTU	Głównym celem projektu jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych oraz starszych, poprzez m.in. spotkania dotyczące niepełnosprawności oraz promujące ideę wolontariatu. Ponadto przedsięwzięcia realizowane w ramach projektu przyczynią się do integracji społeczności lokalnej i wzmacniania więzi społecznej.

<p>UZASADNIENIE REALIZACJI PROJEKTU</p>	<p>Projekt jest odpowiedzią na wzrost liczby osób niepełnosprawnych oraz sytuacji demograficznej w Rawie Mazowieckiej. Skutkiem tego coraz więcej osób potrzebuje pomocy, opieki i rehabilitacji. Zwiększa się zatem potrzeba włączenia większej ilości wolontariuszy w działania pomocy i opieki na rzecz osób potrzebujących.</p> <p>Osoby wykluczone społecznie mają poczucie izolacji od środowiska społecznego, żyją we własnym gronie rodzinnym i nie mają okazji do nawiązania częstszych kontaktów interpersonalnych. Brak możliwości podjęcia aktywności zawodowej spowodowany niepełnosprawnością lub wiekiem uniemożliwia pełne uczestnictwo w życiu społecznym, dlatego istotne jest włączenie osób wykluczonych w życie społeczności lokalnej.</p> <p>Ponadto istotne jest, aby osoby angażujące się w wolontariat, czuły się potrzebne i czerpały satysfakcję z pomagania innym oraz łatwiej radziły sobie z problemami życia codziennego. Wolontariat przyczynia się do zdobywania doświadczenia, umiejętności i referencji, a w konsekwencji zwiększenia szans wolontariuszy na rynku pracy.</p>
<p>ZAKRES REALIZOWANYCH ZADAŃ</p>	<p>W ramach projektu zaplanowano realizację:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cyklu spotkań z mieszkańcami obszarów rewitalizowanych, których celem będzie pokazanie korzyści wynikających z bycia wolontariuszem oraz zobrazowanie, jak ważne i potrzebne jest wsparcie dla osób wymagających opieki, oraz rekrutacja wolontariuszy; • Happening z udziałem wolontariuszy, podopiecznych Fundacji (w tym osób niepełnosprawnych) i społeczności obszaru rewitalizowanego; • Gra miejska z udziałem osób starszych/niepełnosprawnych oraz wolontariuszy; • Warsztaty/kursy z zakresu pierwszej pomocy przedmedycznej dla wolontariuszy; • Warsztaty interpersonalne dla wolontariuszy (m.in. pracy w grupie, rozwój kompetencji).
<p>LOKALIZACJA: MIEJSCE PRZEPROWADZENIA PROJEKTU</p>	<p>Projekt będzie realizowany na obszarze rewitalizacji.</p>
<p>GŁÓWNE GRUPY DOCELOWE</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mieszkańcy obszaru rewitalizacji; • Osoby niepełnosprawne z obszaru rewitalizacji; • Osoby starsze z obszaru rewitalizacji; • Podopieczni i wolontariusze Fundacji „Obudźmy Nadzieję”.
<p>PROGNOZOWANE REZULTATY (W ODNIESIENIU DO CELÓW REWITALIZACJI)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost świadomości mieszkańców dotyczące wolontariatu i roli wolontariusza (1.1., 1.3., 3.3.); • Wzrost poziomu empatii w stosunku do osób niepełnosprawnych (1.1., 3.2.); • Zmniejszenie poziomu poczucia izolacji wśród osób niepełnosprawnych i starszych (1.1., 3.2.); • Wzrost liczby wolontariuszy (1.1., 1.2.); • Zwiększenie wsparcia i pomocy dla osób potrzebujących (1.1., 3.3.); • Podniesienie poziomu własnej wartości i kompetencji wolontariuszy (3.1., 3.3.). • Poprawa oferty kulturalno-rozrywkowej w przestrzeniach publicznych (2.1.).

SZACOWANA WARTOŚĆ [PLN]	20 000,00
SPOSOBY OCENY I MIERZENIA REZULTATÓW	Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji: <ul style="list-style-type: none"> Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: <ul style="list-style-type: none"> ewaluacja <i>on going</i> (w cyklu trzyletnim, tj. w dwóch punktach czasowych 2020 i 2023); ewaluacja <i>ex post</i> (w 2026); Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników (produktu, rezultatu) opracowanych dla projektu w ramach raportu otwarcia.
PLANOWANY CZAS REALIZACJI PROJEKTU	2017-2018
POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	<ul style="list-style-type: none"> Krajowe środki publiczne: w ramach budżetu Miasta Rawa Mazowiecka, w ramach budżetu Samorządu Województwa Łódzkiego, w ramach budżetu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego; Zagraniczne środki publiczne w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego; Środki prywatne.

VI.7. W „TĘCZOWEJ JEDYNECZCE” ZDRO- WO JEMY I EKOSYSTEMY POZNAJEMY

PODMIOT REALIZUJĄCY PROJEKT	<ul style="list-style-type: none"> Gmina Miasto Rawa Mazowiecka pl. Piłsudskiego 5, 96-200 Rawa Mazowiecka; Przedszkole Miejskie Nr 1 „Tęczowa Jedyneczka” ul. Kilińskiego 2, 96-200 Rawa Mazowiecka.
PODMIOTY WSPÓŁPRACUJĄCE PRZY REALIZACJI PROJEKTU	<ul style="list-style-type: none"> Placówki oświatowe; Jednostki kultury; Media lokalne.
CEL PROJEKTU	Podstawowym celem projektu jest budowanie świadomości ekologicznej, m.in. w podejściu do środowiska przyrodniczego, poznawania jego walorów, jak i w kontekście kształtowania prawidłowych nawyków żywieniowych. Cel zostanie osiągnięty poprzez rozszerzenie oferty edukacyjnej przedszkola o blok działań tematycznie odpowiadających celowi. Realizacja celu będzie sprzyjała aktywizacji społecznej i środowiskowej mieszkańców, integracji międzypokoleniowej oraz w przyszłości - podejmowaniu działań na rzecz poprawy jakości przestrzeni publicznych, w których funkcjonują dzieci i ich rodziny.

**UZASADNIENIE
REALIZACJI
PROJEKTU**

Przedsięwzięcie jest kontynuacją pracy prowadzonej w tym kierunku od kilku lat i stanowi etap na drodze długiej ścieżki dydaktyczno-wychowawczej. Przedsięwzięcie charakteryzuje się kompleksowością i różnorodnością zadań. Jest odpowiedzią na alarmujące, ogólnopolskie dane dotyczące wzrostu występowania otyłości wśród dzieci i młodzieży, a także przygotowuje dzieci do życia w przyjaźni ze sobą nawzajem i z naturą.

Okres przedszkolny dla dziecka i jego otoczenia jest ogromnie ważny. Zapobiega pojawianiu się sytuacji problemowych na dalszym etapie rozwoju młodego człowieka. Otyłość prowadzi często do ostracyzmu wśród rówieśników, zaburza poczucie własnej wartości, może odbić się negatywnie na relacjach społecznych, utrudnić rozwój potencjału dziecka, doprowadzić do wykluczenia. W okresie przedszkolnym warto też budować znajomość środowiska naturalnego, uczyć dbałości o otoczenie, wzbudzać potrzebę piękna i harmonii w swojej przestrzeni do życia.

W przygotowanym projekcie wezmą udział wszystkie dzieci uczęszczające do przedszkola. W poszczególne działania będą też zaangażowane dzieci z innych rawskich placówek oświatowych, a także rodziny dzieci. Poprzez realizację części działań w plenerze (na obszarze rewitalizacji), w projekcie wezmą udział mieszkańcy Rawy, także obszaru rewitalizacji.

Zaplanowane w projekcie działania mają w części charakter profilaktyczny - ograniczający ryzyko występowania negatywnych zjawisk społecznych wśród dorastających dzieci, a po części wzmacniający prawidłowe postawy w obszarze środowiska przyrodniczego oraz budujący silne więzi międzypokoleniowe i społeczne na lokalnym gruncie.

ZAKRES REALIZOWANYCH ZADAŃ

W ramach projektu przewiduje się działania w obszarach zdrowego żywienia i poznawania ekosystemów, w tym przede wszystkim:

- Organizację warsztatów kulinarnych, uczących zasad zdrowego żywienia i przygotowywania zbilansowanych posiłków;
- Organizację zajęć stacjonarnych wychowawczo-dydaktycznych o tematyce zdrowego żywienia i tematyce proekologicznej;
- Organizację zajęć terenowych, umożliwiających poznawanie ekosystemów i miejsc o dużej wartości przyrodniczej;
- Organizację konkursów (plastyczny, fotograficzny, piosenki ekologicznej) oraz turnieju wiedzy o zdrowym żywnieniu z udziałem publiczności – wstęp wolny dla mieszkańców;
- Zakup pomocy dydaktycznych dla dzieci (m.in. gry edukacyjne, ścianki manipulacyjne, zestawy do doświadczeń przyrodniczych) rozwijających umiejętność pracy zespołowej i wzbogacających wiedzę przyrodniczą oraz z zakresu żywienia;
- Przygotowanie i wystawienie małej formy teatralnej nawiązującej tematycznie do przedmiotu projektu;
- Organizację wydarzeń plenerowych na obszarze rewitalizacji z okazji Dnia Ziemi, Światowego Dnia Wody, Dnia Marchewki przy współpracy z innymi lokalnymi podmiotami.

**LOKALIZACJA:
MIEJSCE PRZEPRO-
WADZENIA PROJEKTU**

Projekt realizowany będzie na obszarze rewitalizacji.

<p>GLÓWNE GRUPY DOCELOWE</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dzieci uczęszczające do przedszkola; • Rodziny dzieci uczęszczających do przedszkola; • Mieszkańcy obszaru rewitalizacji.
<p>SZACOWANA WARTOŚĆ [PLN]</p>	<p>25 000,00</p>
<p>PROGNOZOWANE REZULTATY (W ODNIESIENIU DO CELÓW REWITALIZACJI)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost świadomości ekologicznej dzieci i rodziców (1.3., 2.4.); • Wzrost zainteresowania zdrowym trybem życia w całych rodzinach i wśród pozostałych mieszkańców, objętych oddziaływaniem projektu (1.2.); • Ograniczenie błędnych nawyków żywieniowych dzieci i rodziców (1.2.); • Zwiększenie poczucia tożsamości lokalnej i więzi społecznych (1.3.); • Poprawa integracji międzypokoleniowej i społecznej (1.1., 1.3.); • Poprawa oferty kulturalno-rozrywkowej w przestrzeniach publicznych (2.1.).
<p>SPOSOBY OCENY I MIERZENIA REZULTATÓW</p>	<p>Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: <ul style="list-style-type: none"> • ewaluacja <i>on going</i> (w cyklu trzyletnim, tj. w dwóch punktach czasowych 2020 i 2023); • ewaluacja <i>ex post</i> (w 2026); • Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników (produktu, rezultatu) opracowanych dla projektu w ramach raportu otwarcia.
<p>PLANOWANY CZAS REALIZACJI PROJEKTU</p>	<p>2016-2017</p>
<p>POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Krajowe środki publiczne w ramach budżetu Miasta Rawa Mazowiecka. • Inne krajowe środki publiczne w ramach WFOŚiGW w Łodzi.

VI.8.

RAWSCY SKAUCI JAK ZAWISZA

PODMIOT REALIZUJĄCY PROJEKT Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza”
Federacja Skautingu Europejskiego Hufiec Rawski
os. 9 Maja 5/29, 96-200 Rawa Mazowiecka

PODMIOTY WSPÓŁPRACUJĄCE PRZY REALIZACJI PROJEKTU

- Urząd Miasta Rawa Mazowiecka;
- Muzeum Ziemi Rawskiej;
- Parafie rzymskokatolickie;
- Świetlica Przymierza Rodzin;
- Miejska Biblioteka Publiczna;
- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna;
- Biblioteka Pedagogiczna;
- Szkoły z terenu miasta i okolic;
- Rawskie Wodociągi i Kanalizacja;
- Rawski oddział Caritas;
- OSiR;
- Podmioty gospodarcze.

CEL PROJEKTU Głównym celem realizacji projektu jest kształtowanie pozytywnych wartości i postaw wśród młodzieży – mieszkańców obszarów rewitalizowanych i integracja członków Stowarzyszenia Harcerstwa z rodzinami i społecznością lokalną poprzez animację zajęć edukacyjnych, wspólnych gier i zabaw plenerowych oraz wydarzeń kulturalnych na obszarze rewitalizowanym. Celem projektu jest również zmiana zagospodarowania i ożywienie przestrzeni publicznych obszaru rewitalizacji. Bezpośrednio realizacja projektu przyczyni się do wzmocnienia międzypokoleniowych więzi społecznych, zwiększenia świadomości społecznej i środowiskowej mieszkańców oraz poprawy dostępu do usług kulturalnych.

UZASADNIENIE REALIZACJI PROJEKTU

Kluczowym problemem, na jaki odpowiada projekt, jest wysoka liczba czynów karalnych wśród nieletnich obserwowana na terenie rewitalizowanym oraz niewielka oferta miasta dotycząca wydarzeń integracyjnych - stymulujących właściwe postawy społeczne wśród młodych osób. Młodzież zamieszkująca ten obszar utrwała i powiela negatywne wzorce zachowań, zaś kontaktując się z harcerzami będzie miała okazję do poznania innych, alternatywnych form aktywności oraz nabywania umiejętności pożądaných i oczekiwanych w społeczeństwie.

Zauważono także potrzebę uatrakcyjnienia Rawy Mazowieckiej jako miejsca integracji międzypokoleniowej, rekreacji i wypoczynku oraz spędzania wolnego czasu wśród mieszkańców obszaru rewitalizowanego. Realizacja projektu odpowiada także na potrzebę promocji historycznego oraz kulturowego kontekstu miasta.

Oferta wydarzeń kulturalnych proponowana przez projekt może stanowić także alternatywę dla spędzania wolnego czasu w sposób twórczy i rozwijający, stymulujący rozwój społeczny, edukację, stosunki rodzinne oraz świadomość terytorialną i środowiskową. Ci zaś członkowie stowarzyszenia, którzy obecnie mieszkają już poza obszarem Rawy Mazowieckiej, otrzymają możliwość umocnienia korzeni rodzinnych, realizując przedsięwzięcia na terenie miasta, w którym spędzili lata szkolne.

ZAKRES REALIZOWANYCH ZADAŃ	<ul style="list-style-type: none"> • Miejska gra terenowa z elementami historycznymi, ruchowymi, zadaniami plastycznymi, realizowana we współpracy grupowej, przy współudziale członków Stowarzyszenia oraz społeczności lokalnej; • Piknik rodzinny, we współpracy z innymi organizacjami i instytucjami; • Zajęcia edukacyjne, promujące działanie na rzecz wspólnego dobra w najbliższym otoczeniu, zakończone warsztatami/happeningiem zorganizowanym w przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizacji; • Miejskie warsztaty służące rozwijaniu nowych umiejętności harcerskich i skautingowych; • Wystawa fotografii „Przeżyjmy to jeszcze raz” dokumentująca zrealizowane przedsięwzięcia, zaprezentowana na obszarze rewitalizacji.
LOKALIZACJA: MIEJSCE PRZEPROWADZENIA PROJEKTU	Projekt realizowany będzie na obszarze rewitalizacji, jak i poza nim (na obszarze przylegającym).
GŁÓWNE GRUPY DOCELOWE	<ul style="list-style-type: none"> • Młodzież z obszaru rewitalizacji; • Młodzież spoza obszaru rewitalizacji; • Mieszkańcy obszaru rewitalizacji; • Członkowie Stowarzyszenia Harcerstwa Katolickiego „Zawisza”; • Mieszkańcy spoza obszaru rewitalizacji.
SZACOWANA WARTOŚĆ [PLN]	20 000,00
PROGNOZOWANE REZULTATY (W ODNIESIENIU DO CELÓW REWITALIZACJI)	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost liczby osób młodych biorących aktywny udział w życiu społecznym miasta (1.3.); • Poprawa oferty kulturalno-rekreacyjnej terenów objętych rewitalizacją (1.2., 1.3.); • Zwiększenie wśród mieszkańców wiedzy o historycznym i kulturowym kontekście miasta (2.2., 2.3.); • Zwiększenie wśród mieszkańców świadomości na temat właściwych postaw obywatelskich i społecznych (1.1., 1.3.); • Integracja dzieci i młodzieży ze społecznością lokalną (1.1.). • Poprawa oferty kulturalno-rozrywkowej w przestrzeniach publicznych (2.1.). • Integracja i rozwój przedsiębiorczych postaw wśród młodzieży (1.3., 3.3.).

SPOSOBY OCENY I MIERZENIA REZULTATÓW	Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji: <ul style="list-style-type: none"> • Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: <ul style="list-style-type: none"> • ewaluacja <i>on going</i> (w cyklu trzyletnim, tj. w dwóch punktach czasowych 2020 i 2023); • ewaluacja <i>ex post</i> (w 2026); • Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników (produktu, rezultatu) opracowanych dla projektu w ramach raportu otwarcia.
---	--

PLANOWANY CZAS REALIZACJI PROJEKTU	2017-2020
---	-----------

POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	<ul style="list-style-type: none"> • Krajowe środki publiczne: w ramach budżetu Miasta Rawa Mazowiecka; w ramach budżetu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego; • Inne krajowe środki: organizacja pozarządowa, Fundacja im. Stefana Batorego; • Środki prywatne.
--	--

VI.9. RAWSKIE CENTRUM ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

PODMIOT REALIZUJĄCY PROJEKT	Gmina Miasto Rawa Mazowiecka pl. Piłsudskiego 5, 96-200 Rawa Mazowiecka
------------------------------------	--

PODMIOTY WSPÓŁPRACUJĄCE PRZY REALIZACJI PROJEKTU	<ul style="list-style-type: none"> • Organizacje pozarządowe; • Media lokalne.
---	--

CEL PROJEKTU	Głównym celem projektu jest wzrost aktywności oraz profesjonalizacja działań rawskich organizacji pozarządowych poprzez utworzenie, wyposażenie i działalność Rawskiego Centrum Organizacji Pozarządowych, uczestniczącego w rozwoju kapitału ludzkiego organizacji pozarządowych, wspierającego i integrującego ich działania oraz promującego dobre praktyki. W konsekwencji działalność Centrum przyczyni się do wzrostu kapitału ludzkiego i społecznego.
---------------------	---

UZASADNIENIE REALIZACJI PROJEKTU	Miasto Rawa Mazowiecka cechuje się relatywnie wysoką liczbą organizacji pozarządowych działających na jej obszarze. Niemniej, dane statystyczne za ostatnie lata wskazują na zahamowanie wzrostu liczby mieszkańców zaangażowanych w działalność organizacji pozarządowych. Ponadto, zauważalny staje się problem niewystarczającej dywersyfikacji źródeł finansowania rawskich organizacji pozarządowych, których działalność uzależniona jest w znacznym stopniu od środków przewidzianych budżetem mia-
---	--

sta. Oba zjawiska wskazują na zahamowanie rozwoju sektora pozarządowego w Rawie Mazowieckiej, co w dłuższej perspektywie czasowej może negatywnie oddziaływać na poziom lokalnego kapitału społecznego oraz na przebieg procesów rozwoju społeczno-gospodarczego.

Proponowaną drogą rozwiązania problemu jest uruchomienie, wyposażenie oraz działalność Rawskiego Centrum Organizacji Pozarządowych – realizującego zadania mające na celu rozwój lokalnego sektora pozarządowego (stowarzyszeń, fundacji, klubów sportowych i innych podmiotów), tj.:

- podnoszenie kapitału ludzkiego przedstawicieli środowiska pozarządowego poprzez organizację spotkań informacyjnych, szkoleń/warsztatów, wizyt studialnych oraz doradztwo w zakresie tworzenia i realizacji projektów, tworzenia zespołów projektowych, pozyskiwania środków, itp.;
- integrację sektora pozarządowego, w tym ułatwianie nawiązywania partnerstw między organizacjami na rzecz realizacji wspólnych przedsięwzięć oraz pełnienie roli miejsca spotkań i wymiany doświadczeń;
- wspieranie bieżącej działalności organizacji pozarządowych w drodze udostępniania zasobów lokalowych i sprzętowych Centrum;
- promocję dobrych praktyk w zakresie działalności pozarządowej, m.in. w formie organizacji w przestrzeniach publicznych „pikników”, umożliwiających rozpowszechnianie informacji o zakresie działania organizacji pozarządowych.

Uruchomienie, wyposażenie oraz działalność Centrum przyczynią się do zwiększenia aktywności oraz profesjonalizacji i integracji działań podejmowanych przez rawskie organizacje pozarządowe. Tym samym, Centrum stanie się platformą współpracy dla organizacji oraz miejscem, którego działalność istotnie przyczyni się do wzmacniania lokalnego kapitału społecznego.

**ZAKRES
REALIZOWANYCH
ZADAŃ**

Projekt zakłada uruchomienie, wyposażenie i działalność Rawskiego Centrum Organizacji Pozarządowych, tj.:

- Określenie ram prawno-organizacyjnych funkcjonowania Centrum w konsultacji z rawskim środowiskiem pozarządowym;
- Wyznaczanie kierunków działalności Centrum i ich realizacja;
- Remont i wyposażenie pomieszczeń na potrzeby działalności Centrum oraz udostępniania ich środowisku pozarządowemu (tj. pomieszczeń przeznaczonych do pracy biurowej oraz organizacji spotkań roboczych, szkoleń i warsztatów, wyposażonych w nowoczesny sprzęt audiowizualny i komputerowy);
- Oferowanie doradztwa i organizację cyklu szkoleń/warsztatów/wizyt studialnych dla przedstawicieli organizacji pozarządowych z zakresu tworzenia i realizacji projektów, tworzenia zespołów projektowych i pozyskiwania środków finansowych, itp.
- Organizację cyklu wydarzeń integrujących środowisko pozarządowe w celu nawiązania partnerstw między organizacjami;
- Organizację cyklu wydarzeń w przestrzeniach publicznych promujących aktywność organizacji pozarządowych.

**LOKALIZACJA:
MIEJSCE PRZE-
PROWADZENIA
PROJEKTU**

Projekt realizowany będzie na obszarze rewitalizacji, jak i poza nim.

GŁÓWNE GRUPY DOCELOWE	<ul style="list-style-type: none"> • Członkowie organizacji pozarządowych; • Organizacje pozarządowe z obszaru rewitalizacji; • Organizacje pozarządowe spoza obszaru rewitalizacji; • Mieszkańcy obszaru rewitalizacji.
SZACOWANA WARTOŚĆ [PLN]	300 000,00
PROGNOZOWANE REZULTATY (W ODNIESIENIU DO CELÓW REWITALIZACJI)	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost liczby mieszkańców zaangażowanych w działalność pozarządową (1.2., 1.3.); • Wzrost aktywności podejmowanych przez organizacje pozarządowe (1.1., 1.2., 1.3., 3.1.); • Dywersyfikacja źródeł finansowania projektów organizacji pozarządowych (1.2., 1.3.). • Poprawa kompetencji i umiejętności na lokalnym rynku pracy (3.1., 3.3.). • Poprawa oferty kulturalno-rozrywkowej w przestrzeniach publicznych (2.1.).
SPOSOBY OCENY I MIERZENIA REZULTATÓW	<p>Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: <ul style="list-style-type: none"> • ewaluacja <i>on going</i> (w cyklu trzyletnim, tj. w dwóch punktach czasowych 2020 i 2023); • ewaluacja <i>ex post</i> (w 2026); • Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników (produktu, rezultatu) opracowanych dla projektu w ramach raportu otwarcia.
PLANOWANY CZAS REALIZACJI PROJEKTU	2017-2019
POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	<ul style="list-style-type: none"> • Krajowe środki publiczne: w ramach budżetu Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej; w ramach budżetu Miasta Rawa Mazowiecka; • Inne krajowe środki publiczne: Fundusz Inicjatyw Obywatelskich 2014-2020; • Inne krajowe środki: Fundacja im. Stefana Batorego.

VI.10. BYCIE EKO SIĘ OPŁACA

PODMIOT REALIZUJĄCY PROJEKT	Świetlica środowiskowa Przymierza Rodzin im. bł. E. Bojanowskiego ul. Miła 2, 96-200 Rawa Mazowiecka
PODMIOTY WSPÓŁPRACUJĄCE PRZY REALIZACJI PROJEKTU	<ul style="list-style-type: none"> • Urząd Miasta Rawa Mazowiecka; • Miejski Dom Kultury; • Muzeum Ziemi Rawskiej; • Media lokalne.

CEL PROJEKTU	Głównym celem realizacji projektu jest zwiększenie świadomości proekologicznej oraz rozwijanie postaw przedsiębiorczości wśród dzieci i młodzieży poprzez poprawę dostępu do oferty edukacyjnej w zakresie profilaktyki proekologicznej. Ponadto dodatkowym celem projektu jest promocja aktywnego i efektywnego spędzania czasu. Bezpośrednio realizacja projektu przyczyni się do poprawy integracji i samoorganizacji dzieci i młodzieży w środowisku lokalnym, a w konsekwencji do poprawy jakości życia mieszkańców.
UZASADNIENIE REALIZACJI PROJEKTU	<p>Kluczowym problemem na jaki odpowiada projekt jest mała wiedza w zakresie proekologicznych postaw wśród dzieci i młodzieży, a także mało efektywne wykorzystywanie wolnego czasu przez tę grupę społeczną. Ponadto, wśród tej grupy widoczna jest nieustająca potrzeba podnoszenia świadomości ekologicznej oraz zwrócenie uwagi na negatywny wpływ odpadów na środowisko, klimat i zdrowie mieszkańców.</p> <p>Organizacja warsztatów dla dzieci pozwoli rozwijać wśród tej grupy postawy przedsiębiorczości oraz rozwijać kreatywne myślenie.</p> <p>Ważnym aspektem jest także nauka podstawowych zasad oraz zachowań wśród najmłodszych uczestników przestrzeni publicznej w zakresie ekologii i segregacji odpadów.</p> <p>Warsztaty organizowane na obszarze rewitalizacji przyczynią się do poprawy oferty kulturalnej miasta, a także wzrostu integracji międzypokoleniowej.</p>
ZAKRES REALIZOWANYCH ZADAŃ	<p>W ramach projektu przewiduje się działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Organizacja i realizacja warsztatów związanych ze zbiórką staroci i materiałów wtórnych i nadaniem przedmiotom nowej formy; • Happening/pokaz przedmiotów poddanych recyklingowi plastycznemu przez wychowanków świetlicy, oraz różne formy zabawy dla dzieci i ich rodzin przedmiotami, które powstały w wyniku obróbki materiałów wtórnych w przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizacji z udziałem publiczności; • Animacje przygotowane przez dzieci i wychowawców o tematyce ekologicznej oraz konkursy ekologiczne z nagrodami dla mieszkańców w przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizacji z udziałem publiczności; • Warsztaty plastyczne i spotkania o tematyce ekologicznej oraz warsztaty efektywnego zarządzania czasem dla dzieci i młodzieży w Świetlicy Środowiskowej i na placu Piłsudskiego.
LOKALIZACJA: MIEJSCE PRZEPROWADZENIA PROJEKTU	Projekt realizowany będzie na obszarze rewitalizacji, jak i poza nim (na obszarze przylegającym).
GŁÓWNE GRUPY DOCELOWE	<ul style="list-style-type: none"> • Dzieci i młodzież ze świetlicy środowiskowej; • Rodzice dzieci i młodzieży ze świetlicy środowiskowej; • Mieszkańcy obszaru rewitalizacji.

SZACOWANA WARTOŚĆ [PLN]	50 000,00
PROGNOZOWANE REZULTATY (W ODNIESIENIU DO CELÓW REWITALIZACJI)	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost świadomości ekologicznej dzieci i młodzieży (2.3., 2.4.); • Poprawa samoorganizacji i integracji dzieci i młodzieży (1.1., 1.3.); • Poprawa oferty kulturalno-rekreacyjnej dla mieszkańców (1.2., 1.3.); • Zwiększenie integracji międzypokoleniowej (1.1.); • Wzrost kreatywnego myślenia dzieci i młodzieży (1.2., 3.3.); • Poprawa oferty kulturalno-rozrywkowej w przestrzeniach publicznych (2.1.).
SPOSOBY OCENY I MIERZENIA REZULTATÓW	<p>Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: <ul style="list-style-type: none"> • ewaluacja <i>on going</i> (w cyklu trzyletnim, tj. w dwóch punktach czasowych 2020 i 2023); • ewaluacja <i>ex post</i> (w 2026); • Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników (produktu, rezultatu) opracowanych dla projektu w ramach raportu otwarcia.
PLANOWANY CZAS REALIZACJI PROJEKTU	2020-2021
POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	<ul style="list-style-type: none"> • Krajowe środki publiczne w ramach budżetu Miasta Rawa Mazowiecka, w ramach budżetu Samorządu Województwa Łódzkiego; • Inne krajowe środki publiczne: WFOŚiGW w Łodzi; • Inne krajowe środki: organizacja pozarządowa.

VI.11. PROGRAM AKTYWIZACJA I INTEGRACJA

PODMIOT REALIZUJĄCY PROJEKT	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rawie Mazowieckiej ul. Krakowska 22, 96-200 Rawa Mazowiecka
PODMIOTY WSPÓŁPRACUJĄCE PRZY REALIZACJI PROJEKTU	<ul style="list-style-type: none"> • Powiatowy Urząd Pracy w Rawie Mazowieckiej; • Urząd Miasta Rawa Mazowiecka.
CEL PROJEKTU	Głównym celem realizacji projektu jest pomoc osobom bezrobotnym, w szczególności mieszkającym na obszarze zdegradowanym, w tym objętym rewitalizacją oraz korzystającym ze świadczeń pomocy społecznej, znajdującym się w trudnej sytuacji społecznej, oddalonym od rynku pracy z powodu braku kwalifikacji, deficytu umiejętności zawodowych i społecznych oraz innych barier utrudniających podjęcie zatrudnienia i właściwe funkcjonowanie w środowisku. Bezpośrednio realizacja projektu przyczyni się do kształtowania aktywnej postawy w życiu społecznym i zawodowym osób bezrobotnych najbardziej oddalonych od rynku pracy, zwiększenia ich motywacji do pracy oraz wzrostu samooceny.

<p>UZASADNIENIE REALIZACJI PROJEKTU</p>	<p>Kluczowym problemem, na jaki odpowiada projekt, jest niska jakość życia oraz mała aktywność zawodowa i społeczna osób bezrobotnych. Analiza lokalnego rynku pracy wykazała, że pracodawcy preferują kandydatów do pracy z kwalifikacjami i umiejętnościami przydatnymi na konkretnym stanowisku pracy. Pracodawcy w kontaktach z doradcami klienta wskazywali na konieczność uzupełnienia przez bezrobotnych umiejętności nie tylko zawodowych, ale również społecznych, które pomagają funkcjonować w środowisku. Osoby korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej i jednocześnie zarejestrowane w PUP, osoby bez kwalifikacji zawodowych w przeważającej większości nie spełniają podstawowych oczekiwań pracodawców. Konieczne zatem jest w pierwszej kolejności uzupełnienie deficytów w zakresie niskiego poziomu motywacji do pracy oraz w zakresie funkcjonowania w środowisku pracy.</p> <p>Długotrwała nieobecność na rynku pracy zaburza funkcjonowanie jednostki w rodzinie, środowisku lokalnym, przyczynia się do wzrostu uzależnień, problemów zdrowotnych, zatem jest istotnym czynnikiem prowadzącym do wykluczenia społecznego oraz przenoszenia sytuacji problemowych na grunt rodziny i najbliższego otoczenia.</p>
<p>ZAKRES REALIZOWANYCH ZADAŃ</p>	<p>Projekt po zaopiniowaniu przez Powiatową Radę Rynku Pracy, realizowany będzie przez PUP w Rawie Mazowieckiej we współpracy z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Rawie Mazowieckiej. W ramach projektu przewidziano następujące działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • blok „aktywizacja” prowadzony w formie prac społecznie użytecznych; • blok „integracja” opierający się na poradnictwie indywidualnym oraz warsztatach trenerskich z doradcą zawodowym.
<p>LOKALIZACJA: MIEJSCE PRZEPROWADZENIA PROJEKTU</p>	<p>Projekt realizowany będzie na obszarze rewitalizacji, jak i poza nim.</p>
<p>GŁÓWNE GRUPY DOCELOWE</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Osoby bezrobotne korzystające ze świadczeń pomocy społecznej z obszaru rewitalizacji; • W uzasadnionych przypadkach także: <ul style="list-style-type: none"> • osoby bezrobotne korzystające ze świadczeń pomocy społecznej spoza obszaru rewitalizacji.
<p>SZACOWANA WARTOŚĆ [PLN]</p>	<p>20 000,00</p>
<p>PROGNOZOWANE REZULTATY (W ODNIESIENIU DO CELÓW REWITALIZACJI)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost kompetencji społecznych osób bezrobotnych (3.1., 3.2., 3.3.); • Wzrost kompetencji rynku pracy (zawodowych) u osób bezrobotnych (3.2., 3.3.); • Zwiększenie udziału w życiu społecznym i chęci tworzenia więzi społecznych (1.1., 3.1.); • Wzrost motywacji do samorozwoju i dalszego doskonalenia umiejętności i kwalifikacji, przydatnych na rynku pracy (3.2., 3.3.).

SPOSOBY OCENY I MIERZENIA REZULTATÓW	Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji: <ul style="list-style-type: none"> Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: <ul style="list-style-type: none"> ewaluacja <i>on going</i> (w cyklu trzyletnim, tj. w dwóch punktach czasowych 2020 i 2023); ewaluacja <i>ex post</i> (w 2026); Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników (produktu, rezultatu) opracowanych dla projektu w ramach raportu otwarcia.
PLANOWANY CZAS REALIZACJI PROJEKTU	2018-2019
POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	Krajowe środki publiczne: w ramach Funduszu Pracy, w ramach budżetu Miasta Rawa Mazowiecka; w ramach budżetu Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

VI.12.

KOMPLEKSOWY SYSTEM WSPARCIA POPRAWY JAKOŚCI ZASOBÓW MIESZKANIOWYCH

PODMIOT REALIZUJĄCY PROJEKT	Gmina Miasto Rawa Mazowiecka pl. Piłsudskiego 5, 96-200 Rawa Mazowiecka
PODMIOTY WSPÓŁPRACUJĄCE PRZY REALIZACJI PROJEKTU	<ul style="list-style-type: none"> Rawskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego sp. z o.o. (TBS); Wspólnoty mieszkaniowe; Rawsko-Mazowiecka Spółdzielnia Mieszkaniowa.
CEL PROJEKTU	Stworzenie sprzyjających warunków do poprawy warunków mieszkaniowych poprzez opracowanie i wdrożenie kompleksowego systemu wsparcia poprawy jakości zasobów mieszkaniowych, uwzględniającego zróżnicowany potencjał poszczególnych form mieszkalnictwa oraz wykorzystującego nowoczesne mechanizmy wsparcia finansowego.
UZASADNIENIE REALIZACJI PROJEKTU	Zapewnienie na terenie obszaru rewitalizacji wysokiej jakości mieszkań, zaspokajających potrzeby różnorodnych grup społecznych i dochodowych, stanowi kluczowy warunek skuteczności działań rewitalizacyjnych. Z diagnozy przeprowadzonej na potrzeby LPRMRM 2025 wynika, że najwyższy poziom zużycia technicznego i funkcjonalnego zabudowy mieszkaniowej występuje na terenie dedykowanym działaniom rewitalizacyjnym. Poprawa warunków zamieszkania w Rawie Mazowieckiej, ze szczególnym uwzględnieniem obszaru rewitalizacji, skutkować będzie poprawą zarówno sytuacji społecznej jak i estetyki. W efekcie powstanie przestrzeń atrakcyjna zarówno dla dotychczasowych mieszkańców, jak

i nowych osób rozważających zamieszkanie w centrum Rawy Mazowieckiej.

Wyzwaniem pozostaje jednak wypracowanie mechanizmów wsparcia finansowego, technicznego i organizacyjnego nie tylko mieszkań komunalnych (w przypadku Rawy Mazowieckiej zarządzanych obecnie przez Rawskie TBS), lecz przede wszystkim właścicieli domów prywatnych, wspólnot mieszkaniowych, oraz spółdzielni mieszkaniowych.

Nowe rozwiązania prawne przygotowywane w Polsce, w tym proponowane zapisy obowiązującej ustawy o rewitalizacji, stwarzają szanse na wypracowanie takich mechanizmów, w formie zaplanowanych dotacji dla wspólnot mieszkaniowych i pozostałych właścicieli prywatnych, czy też pomocy publicznej w formie zwolnienia z podatków i opat lokalnych. Z uwagi na małą liczbę dobrych praktyk w tym zakresie, skuteczność tych form zależy będzie od dogłębnej diagnozy stanu i potrzeb mieszkaniowych różnych grup społecznych i dochodowych, oraz stworzenia całościowego systemu wsparcia, mającego swe umocowanie w stosownych zapisach prawa miejscowego.

ZAKRES REALIZOWANYCH ZADAŃ

Projekt ma na celu wypracowanie kompleksowego systemu wsparcia poprawy jakości zasobów mieszkaniowych. Podejmowane działania będą ukierunkowane na całościową i dogłębną diagnozę sytuacji mieszkaniowej w Rawie Mazowieckiej z uwzględnieniem obszaru rewitalizowanego (która powinna być spójna z diagnozą na potrzeby Wieloletniego Programu Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Miasta Rawa Mazowiecka), a w dalszej kolejności przygotowanie zestawu instrumentów prawnych, finansowych, organizacyjnych oraz informacyjno-promocyjnych.

Planowana sekwencja działań obejmuje:

- Przygotowanie kompleksowej diagnozy sytuacji mieszkaniowej na obszarze rewitalizowanym, uwzględniającej strukturę własnościową mieszkań (formy władania), jak również strukturę społeczną (grupy społeczne i ich potrzeby), ekonomiczną (ceny i czynsze) oraz techniczną;
- Analizę dotychczasowych dobrych praktyk z Polski, uwzględniających udział środków publicznych we wsparciu remontów i modernizacji prywatnych zasobów mieszkaniowych – od wsparcia drobnych działań naprawczych po kompleksowe projekty budowlane;
- Opracowanie kierunków działań zmierzających do poprawy warunków mieszkaniowych zróżnicowanych grup społecznych;
- Przeprowadzenie konsultacji społecznych, mających na celu poinformowanie maksymalnie dużej liczby wspólnot mieszkaniowych i pozostałych mieszkańców o tworzonego systemie i dostępnych w jego ramach instrumentach wsparcia poprawy stanu mieszkań;
- Opracowanie pakietu aktów wykonawczych prawa miejscowego, wprowadzających instrumenty wsparcia finansowanego i organizacyjnego dla wspólnot mieszkaniowych, spółdzielni mieszkaniowych, oraz pozostałych prywatnych osób fizycznych i prawnych, władających zasobami mieszkaniowymi;

- Przeprowadzenie kampanii informacyjno-promocyjnej na temat możliwości skorzystania ze wsparcia finansowego na działania remontowe i modernizacyjne na terenie obszaru rewitalizowanego.

LOKALIZACJA: MIEJSCE PRZEPRO- WADZENIA PROJEKTU	Projekt realizowany będzie na obszarze rewitalizacji, jak i poza nim.
GŁÓWNE GRUPY DOCELOWE	<ul style="list-style-type: none"> • Mieszkańcy obszaru rewitalizacji; • Mieszkańcy obszaru spoza rewitalizacji.
SZACOWANA WARTOŚĆ [PLN]	50 000,00
PROGNOZOWANE REZULTATY (W ODNIESIENIU DO CELÓW REWITALIZACJI)	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie poziomu wiedzy o dostępności wsparcia publicznego na remonty i modernizacje zasobów mieszkaniowych pozostających we władaniu spółdzielni mieszkaniowych, wspólnot mieszkaniowych i pozostałych właścicieli zasobów mieszkaniowych (I.2., I.3., I.4.); • Poprawa jakości znacznej części zasobów mieszkaniowych (I.4.); • Zwiększenie atrakcyjności Rawy Mazowieckiej jako miejsca zamieszkania dla zróżnicowanych grup społecznych (I.4., 2.I.).
SPOSOBY OCENY I MIERZENIA REZULTATÓW	<p>Zgodnie z zaplanowanym systemem monitorowania i ewaluacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ocena dokonywana w ramach systemu ewaluacji: <ul style="list-style-type: none"> • ewaluacja <i>on going</i> (w cyklu trzyletnim, tj. w dwóch punktach czasowych 2020 i 2023); • ewaluacja <i>ex post</i> (w 2026); • Monitoring (w cyklu rocznym) na podstawie katalogu wskaźników (produktu, rezultatu) opracowanych dla projektu w ramach raportu otwarcia.
PLANOWANY CZAS REALIZACJI PROJEKTU	2017-2019
POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	<ul style="list-style-type: none"> • Krajowe środki publiczne: w ramach budżetu Miasta Rawa Mazowiecka; • Środki prywatne: TBS; Rawsko-Mazowiecka Spółdzielnia Mieszkaniowa; wspólnoty mieszkaniowe.

VII.

CHARAKTERYSTYKA (OBSZARY TEMA- TYCZNE) UZUPEŁ- NIAJĄCYCH PROJEK- TÓW REWITALIZACJI

Dla zapewnienia kompleksowości i komplementarności procesów rewitalizacji realizowanych w Rawie Mazowieckiej konieczne jest uzupełnienie działań podejmowanych w ramach projektów podstawowych przedsięwzięciami dodatkowymi – uzupełniającymi. Ich realizacja wzmocni efekty uzyskane w ramach projektów podstawowych i przyczyni się do realizacji celów i kierunków działań wskazanych w LPRMRM 2025. Uzupełniające projekty/obszary tematyczne mają na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk powodujących sytuację kryzysową. Ich doprecyzowanie nastąpi w trakcie realizacji LPRMRM 2025. Projekty będą przygotowywane i realizowane sukcesywnie, w zależności od potrzeb i możliwości rewitalizacji.

W sferze społecznej zaproponowane uzupełniające projekty/obszary tematyczne skoncentrowane są na problemach związanych m.in. z wysokim uzależnieniem od pomocy społecznej mieszkańców miasta, ze stosunkowo dużym udziałem osób niepełnosprawnych, a także problemach z prawidłowym wypełnianiem ról społecznych związane z integracją międzypokoleniową, wsparciem osób starszych oraz koniecznością rozbudowy usług medyczno-opiekuńczych i działań w zakresie profilaktyki zdrowia. Ponadto w uzupełniających obszarach tematycznych znajdują się działania skoncentrowane na rozwiązaniu lub łagodzeniu takich problemów jak: problemy z aktywizacją zawodową i społeczną osób długotrwale pozostających bez pracy oraz dostosowaniem infrastruktury edukacyjnej i budowy systemu edukacji zgodnie z potrzebami rynku pracy.

TABELA 56A.
LISTA UZUPEŁNIAJĄCYCH PROJEKTÓW/OBSZARÓW TEMATYCZNYCH
W SFERZE SPOŁECZNEJ ORAZ ICH POWIĄZANIE Z CELAMI STRATEGICZNYMI

UZUPEŁNIAJĄCE PROJEKTY/OBSZARY TEMATYCZNE	POWIĄZANIA ZE STRATEGICZNYMI CELAMI I KIERUNKAMI DZIAŁAŃ
ROZWÓJ INFRASTRUKTURY EDUKACYJNEJ I PRZEDSZKOLNEJ	1.2., 1.4.
ROZWÓJ WYSOKIEJ JAKOŚCI EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ ORAZ KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO, ZAWODOWEGO I USTAWICZNEGO	1.2., 3.2., 3.3.
ROZWÓJ INFRASTRUKTURY POMOCY SPOŁECZNEJ	1.1., 1.2.
ROZWÓJ USŁUG PLACÓWEK WSPARCIA DZIENNEGO ORAZ INNYCH ALTERNATYWNYCH FORM OPIEKI DLA DZIECI I MŁODZIEŻY	1.1., 1.2.
ROZWÓJ INFRASTRUKTURY DLA POTRZEB PODMIOTÓW INTEGRACJI SPOŁECZNEJ	1.1., 3.1., 3.2.
AKTYWIZACJA SPOŁECZNO-ZAWODOWA OSÓB ZAGROŻONYCH UBÓSTWEM LUB WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM	1.1., 1.3., 3.2., 3.3.

ROZWÓJ INFRASTRUKTURY PODMIOTÓW PEŁNIĄCYCH FUNKCJE ZAWODOWYCH RODZIN ZASTĘPCZYCH, RODZINNYCH DOMÓW DZIECKA, WSPIERANIA RODZINY I PIECZY ZASTĘPCZEJ	1.2., 1.4.
ROZWÓJ USŁUG WPIERANIA RODZINY I SYSTEMU PIECZY ZASTĘPCZEJ, SŁUŻĄCYCH POMOCĄ W POKONYWANIU TRUDNYCH SYTUACJI ŻYCIOWYCH	1.1., 1.3.
ROZWÓJ MIESZKALNICTWA SOCJALNEGO I WSPOMAGANEGO W POWIĄZANIU Z PROCESEM AKTYWIZACJI ZAWODOWEJ	1.4., 3.2., 3.3.
ROZWÓJ USŁUG MEDYCZNO-OPIEKUŃCZYCH DLA OSÓB ZALEŻNYCH LUB NIESAMODZIELNYCH	1.1., 1.2.
ROZWÓJ INFRASTRUKTURY OCHRONY ZDROWIA, W TYM JEJ DOSTOSOWANIE DO POTRZEB OSÓB STARSZYCH I OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI	1.1., 1.2.
ROZWÓJ WYPOSAŻENIA MEDYCZNEGO NIEZBĘDNEGO DO UDZIELANIA ŚWIADCZEŃ MEDYCZNYCH	1.2.
ROZWÓJ USŁUG ŚWIADCZONYCH NA RZECZ WCZESNEGO WYKRYWANIA WAD ROZWOJOWYCH I REHABILITACJI DZIECI ZAGROŻONYCH NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ I Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI	1.1., 1.2.
ROZWÓJ E-ADMINISTRACJI, UDOSTĘPNIANIA INFORMACJI SEKTORA PUBLICZNEGO, ZASOBÓW NAUKI, KULTURY I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ORAZ USŁUG MEDYCZNYCH	1.1., 1.2., 2.2.

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE

TABELA 56B.
LISTA UZUPEŁNIAJĄCYCH PROJEKTÓW/OBSZARÓW TEMATYCZNYCH
W SFERZE GOSPODARCZEJ ORAZ ICH POWIĄZANIE Z CELAMI STRATEGICZNYMI

UZUPEŁNIAJĄCE PROJEKTY/OBSZARY TEMATYCZNE	POWIĄZANIA ZE STRATEGICZNYMI CELAMI I KIERUNKAMI DZIAŁAŃ
PODNOSENIE KLUCZOWYCH KOMPETENCJI OSÓB DOROSŁYCH ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W SZCZEGÓLNIENIE NIEKORZYSTNEJ SYTUACJI NA RYNKU PRACY	1.1., 3.2., 3.3.
DZIAŁANIA SŁUŻĄCE TWORZENIU LEPSZYCH WARUNKÓW DO ROZWOJU MŚP M.IN. POPRZEZ UZBROJENIE TERENÓW INWESTYCYJNYCH	3.1.
DZIAŁANIA NA RZECZ ROZWOJU AKTYWIZACJI ZAWODOWEJ I WSPARCIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MIESZKAŃCÓW	3.2., 3.3.
DZIAŁANIA NA RZECZ TWORZENIA I ROZWOJU PODMIOTÓW EKONOMII SPOŁECZNEJ	3.1., 3.3.

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE

Działania realizowane w uzupełniających obszarach tematycznych w sferze gospodarczej powinny przyczynić się do rozwiązania problemów związanych z bezrobociem, tworzeniem lepszych warunków do rozwoju MŚP, pobudzaniem aktywności i przedsiębiorczości wśród mieszkańców Rawy Mazowieckiej oraz dostosowaniem umiejętności i kompetencji mieszkańców Rawy Mazowieckiej do nowych wyzwań stojących na rynku pracy.

W sferze środowiskowej zaproponowane uzupełniające projekty/obszary tematyczne koncentrują się na problemach związanych z niską świadomością ekologiczną mieszkańców Rawy Mazowieckiej, koniecznością ograniczania źródeł niskiej emisji zanieczyszczeń oraz koniecznością poprawy efektywności energetycznej miasta.

TABELA 56C.
LISTA UZUPEŁNIAJĄCYCH PROJEKTÓW/OBSZARÓW TEMATYCZNYCH
W SFERZE ŚRODOWISKOWEJ ORAZ ICH POWIĄZANIE Z CELAMI STRATEGICZNYMI

UZUPEŁNIAJĄCE PROJEKTY/OBSZARY TEMATYCZNE	POWIĄZANIA ZE STRATEGICZNYMI CELAMI I KIERUNKAMI DZIAŁAŃ
DZIAŁANIA NA RZECZ ROZWOJU INFRASTRUKTURY SŁUŻĄCEJ DO PRODUKCJI I/LUB DYSTRYBUCJI ENERGII CIEPLNEJ, POCHODZĄCEJ ZE ŹRÓDEŁ ODNAWIALNYCH	2.4.
DZIAŁANIA NA RZECZ MODERNIZACJI ENERGETYCZNEJ BUDYNKÓW UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ LUB MIESZKALNYCH BUDYNKÓW KOMUNALNYCH WRAZ Z WYMIANĄ WYPOSAŻENIA TYCH OBIEKTÓW NA ENERGOOSZCZĘDNE	1.4., 2.4.
DZIAŁANIA W ZAKRESIE BUDOWY PASYWNYCH BUDYNKÓW UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ	1.4., 2.4.
DZIAŁANIA W ZAKRESIE WYMIANY LUB RENOWACJI ŹRÓDEŁ CIEPŁA, ROZBUDOWY SYSTEMÓW ZAOPATRZENIA W CIEPŁO	1.4., 2.4.
DZIAŁANIA NA RZECZ ROZWOJU OŚWIETLENIA PUBLICZNEGO Z WYKORZYSTANIEM URZĄDZEŃ ENERGOOSZCZĘDNYCH I EKOLOGICZNYCH	2.4.

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE

W sferze przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej zaproponowane uzupełniające projekty/obszary tematyczne koncentrują się na problemach związanych z ochroną i kształtowaniem wartości historycznych, kulturowych, zachowaniem dziedzictwa kulturowego i nadania obiektom nowych funkcji. Realizacja uzupełniających projektów w ramach LPRMRM 2025 ma także przyczynić się w tym zakresie do rozwiązania takich problemów jak: niska jakość przestrzeni publicznych, dostosowanie architektury i przestrzeni miasta do potrzeb osób niepełnosprawnych, brak ładu przestrzennego oraz poprawa jakości zabudowy mieszkaniowej w obszarze rewitalizacji.

TABELA 56D.
LISTA UZUPEŁNIAJĄCYCH PROJEKTÓW/OBSZARÓW TEMATYCZNYCH
W SFERZE PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNEJ I TECHNICZNEJ
ORAZ ICH POWIĄZANIE Z CELAMI STRATEGICZNYMI

UZUPEŁNIAJĄCE PROJEKTY/OBSZARY TEMATYCZNE	POWIĄZANIA ZE STRATEGICZNYMI CELAMI I KIERUNKAMI DZIAŁAŃ
DZIAŁANIA PROWADZĄCE DO PRZYWRÓCENIA LUB NADANIA OBIEKTOM NOWYCH FUNKCJI SPOŁECZNYCH LUB GOSPODARCZYCH	1.4., 3.1.
DZIAŁANIA INWESTYCYJNE W ZAKRESIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH PRZY ZABYTKACH NIE-RUCHOMYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW, NIEZBĘDNYCH DO ZACHOWANIA PEŁNIONYCH PRZEZ NIE FUNKCJI KULTURALNYCH LUB NADANIA IM TAKICH FUNKCJI	2.1., 2.2., 2.3.
DZIAŁANIA INWESTYCYJNE W ZAKRESIE ROBÓT BUDOWLANYCH W ISTNIEJĄCYCH OBIEKTACH INSTYTUCJI KULTURY, W TYM NP. KONSERWACJA I RESTAURACJA ZABYTKÓW RUCHOMYCH ORAZ OCHRONA ZASOBÓW PRZED ZAGROŻENIAMI	2.2., 2.3., 2.4.
DZIAŁANIA INWESTYCYJNE W ZAKRESIE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENI PUBLICZNEJ, FUNKCJONALNIE POWIĄZANEJ Z OBIEKTAMI PODDAWANymi REWITALIZACJI, W TYM TWORZENIE LUB MODERNIZACJA MIEJSC REKREACJI I TERENÓW ZIELONYCH (OBEJMUJĄCA RÓWNIEŻ OBIEKTY MAŁEJ ARCHITEKTURY)	2.1., 2.2., 2.3., 2.4.
DZIAŁANIA INWESTYCYJNE W ZAKRESIE NP. PRZEBUDOWY, PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH, REMONTU CZĘŚCI WSPÓLNYCH WIELORODZINNYCH BUDYNKÓW MIESZKALNYCH	1.4.
DZIAŁANIA INWESTYCYJNE W ZAKRESIE NP. BUDOWY, PRZEBUDOWY INFRASTRUKTURY TURYSTYCZNEJ, JAK RÓWNIEŻ PRZYSTOSOWANIE ISTNIEJĄCYCH OBIEKTÓW DO PEŁNIENIA FUNKCJI TURYSTYCZNYCH ORAZ TWORZENIA LUB ROZWOJU PRODUKTÓW REGIONALNYCH.	2.1., 2.2., 2.3.

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE

VIII.

**KOMPLEMENTARNOŚĆ
PROBLEMOWA**

VIII.1. POTRZEBY REWITALIZACJI A KIERUNKI DZIAŁAŃ

Odpowiedzią na zidentyfikowane w ramach diagnozy potrzeby rewitalizacji (w wymiarze społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym i środowiskowym) jest układ strategicznych celów i kierunków działań. Jest on zaplanowany w taki sposób, aby kompleksowo i komplementarnie umożliwić realizację potrzeb i rozwiązanie problemów na obszarze rewitalizowanym.

Wskazane cele i działania mają charakter zintegrowany (wielowymiarowy) tworząc spójną i komplementarną logikę interwencji. Każdy cel i kierunek działań przyczynia się do realizacji wielu potrzeb rewitalizacyjnych (tab. 57). Zidentyfikowane kierunki działań łączą w sobie różne wymiary problemów i potrzeb rewitalizacji tworząc dopełniający się katalog. Działania „pokrywają” paletę zdiagnozowanych potrzeb rewitalizacji, zapewniając eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk. Szczegółowe powiązania potrzeb rewitalizacji i kierunków działań wskazuje poniższe zestawienie tabelaryczne.

TABELA 57.
KOMPLEMENTARNOŚĆ POTRZEB REWITALIZACJI I KIERUNKÓW DZIAŁAŃ

POTRZEBY REWITALIZACJI/W OBSZARZE REWITALIZACJI	CEL STRATEGICZNY 1.				CEL STRATEGICZNY 2.				CEL STRATEGICZNY 3.			
	KIERUNKI DZIAŁAŃ											
	1.1.	1.2.	1.3.	1.4.	2.1.	2.2.	2.3.	2.4.	3.1.	3.2.	3.3.	
SFERA SPOŁECZNA												
WSPARCIE RODZIN Z PROBLEMAMI SPOŁECZNYMI, W TYM W OPIECE NAD OSOBAMI ZALEŻNYMI												
WŁĄCZENIE OSÓB NIEPEŁOSPRAWNYCH W ŻYCIE SPOŁECZNO-GOSPODARCZE MIASTA												
AKTYWIZACJA ZAWODOWA I SPOŁECZNA OSÓB DŁUGOTRWALE BEZROBOTNYCH												
PODNOSZENIE KWALIFIKACJI I UMIEJĘTNOŚCI WŚRÓD MŁODYCH OSÓB												
ROZWÓJ NOWOCZESNYCH FORM EDUKACJI I AKTYWIZACJI DZIECI I MŁODZIEŻY												

POTRZEBY REWITALIZACJI/W OBSZARZE REWITALIZACJI	CEL STRATEGICZNY 1.				CEL STRATEGICZNY 2.				CEL STRATEGICZNY 3.			
	KIERUNKI DZIAŁAŃ											
	1.1.	1.2.	1.3.	1.4.	2.1.	2.2.	2.3.	2.4.	3.1.	3.2.	3.3.	
POPRAWA OFERTY I INFRASTRUKTURY EDUKACYJNEJ												
AKTYWIZACJA SPOŁECZNA OSÓB STARSZYCH												
PROFILAKTYKA PROZDROWOTNA I ROZWÓJ USŁUG OPIEKUŃCZO-MEDYCZNYCH												
POPRAWA OFERTY I INFRASTRUKTURY KULTURY												
WSPARCIE INSTYTUCJONALNE DLA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH												
WZROST ZAANGAŻOWANIA PROSPOŁECZNEGO MIESZKAŃCÓW												
POPRAWA POZIOMU I POCZUCIA BEZPIECZEŃSTWA												
POPRAWA WIZERUNKU OBSZARU REWITALIZACJI												
WZROST ŚWIADOMOŚCI MIESZKAŃCÓW NA TEMAT PROCESU REWITALIZACJI												

SFERA GOSPODARCZA

WZMACNIANIE KREATYWNOŚCI I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI WŚRÓD MIESZKAŃCÓW											
WSPARCIE INSTYTUCJONALNE DLA MIKRO, MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW											

POTRZEBY REWITALIZACJI/W OBSZARZE REWITALIZACJI	CEL STRATEGICZNY 1.				CEL STRATEGICZNY 2.				CEL STRATEGICZNY 3.			
	KIERUNKI DZIAŁAŃ											
	1.1.	1.2.	1.3.	1.4.	2.1.	2.2.	2.3.	2.4.	3.1.	3.2.	3.3.	

SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA I TECHNICZNA

POPRAWA JAKOŚCI KRAJOBRAZU KULTUROWEGO											
POPRAWA FUNKCJONALNOŚCI I ESTETYKI PRZESTRZENI PUBLICZNYCH											
AKTYWIZACJA PRZESTRZENI PUBLICZNYCH POPRZEZ WYDARZENIA											
POPRAWA DOSTĘPU DO INFRASTRUKTURY I OFERTY REKREACYJNO-KULTURALNEJ											
ADAPTACJA OBIEKTÓW DO NOWYCH FUNKCJI											
LIKWIDACJA BARIER ARCHITEKTONICZNYCH											
POPRAWA JAKOŚCI ZASOBÓW MIESZKANIOWYCH											

SFERA ŚRODOWISKOWA

POPRAWA EFEKTYWNOŚCI ENERGETYCZNEJ											
RENATURALIZACJA, UPORZĄKOWANIE I ZAGOSPODAROWANIE TERENÓW ZIELENI MIEJSKIEJ											
POPRAWA ŚWIADOMOŚCI I AKTYWNOŚCI EKOLOGICZNEJ MIESZKAŃCÓW											
LIKWIDACJA ŹRÓDEŁ NISKIEJ EMISJI											
OGRANICZANIE RUCHU SAMOCHODOWEGO											

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE

VIII.2. **MECHANIZMY KOMPLEMENTARNOŚCI MIĘDZY POSZCZEGÓLNYMI PROJEKTAMI**

Paleta projektów podstawowych i uzupełniających/obszary tematyczne w ramach LPRMRM 2025 tworzy kompleksowy i komplementarny układ działań. Projekty są ze sobą powiązane logicznie i merytorycznie, uzupełniają się i wzajemnie na siebie oddziałują (tab. 58.). Tworzą wspólną całość i przyczyniają się do osiągnięcia wspólnych celów. W konsekwencji następuje zwiększenie bezpośrednich i pośrednich efektów osiąganych zarówno w wyniku realizacji projektów podstawowych, jak i uzupełniających/obszary tematyczne. Projekty realizowane w ramach LPRMRM 2025 dopełniają się, a dzięki wspólnej realizacji tworzą wartość dodaną dla obszaru rewitalizacji i całego miasta.

Mechanizmy komplementarności projektów zaproponowane w ramach LPRMRM 2025 przebiegają wielowymiarowo i charakteryzują się tym, że:

- projekty tworzą dopełniający się system działań umożliwiający całościowe podejście do rozwiązania zdiagnozowanych problemów i potrzeb występujących na obszarze rewitalizowanym;
- projekty tworzą wewnątrznie spójny system - logiczny i koherentny układ przedsięwzięć przyczyniających się do realizacji wspólnych celów;
- projekty wzajemnie oddziałują na siebie, tworząc współzależny system interwencji lokalnych (lokalna polityka rewitalizacji);
- projekty umożliwiają osiągnięcie zwiększonych efektów oddziaływania - dzięki wspólnej realizacji tworzą mechanizmy synergii i nową wartość dodaną;
- projekty mają charakter zintegrowany (komplementarny) w wymiarze tematycznym, finansowym, podmiotowym (współrealizacja przez wielu beneficjentów) i przestrzennym;
- projekty dopełniają się charakterem działań – współistnienie obszarów i oddziaływań „twardych” i „miękkich”;
- projekty skutkują lepszymi/większymi rezultatami i produktami przy zastosowaniu podobnych nakładów finansowych.

Zapewnienie komplementarności problemowej w ramach LPRMRM 2025 ma przeciwdziałać fragmentacji podejmowanych działań i realizacji punktowych projektów. Zaplanowany układ projektów powinien uruchomić mechanizmy synergii, tak na obszarze rewitalizowanym, jak i w jego otoczeniu.

TABELA 58.
KOMPLEMENTARNOŚĆ PROJEKTÓW PODSTAWOWYCH W RAMACH LPRMRM 2025

PROJEKTY	ROZWÓJ USŁUG WSPIERANIA RODZINY	WYKLUCZAMY WYKLUCZENIE	REWITALIZACJA MIASTA RAWA MAZ.	RAWSCY SENIORZY SPRAWNI I AKTYWNI	RAWA GRA DLA WSZYSTKICH	POMÓŻ INNYM I SOBIE	W „TĘCZOWEJ JEDYNECZCE” ...	RAWSCY SKAUCI JAK ZAWISZA	RAWSKIE CENTRUM ORGANIZACJI PO- ZARZĄDOWYCH	BYCIE EKO SIĘ OPLACA	PROGRAM AKTYWI- ZACJA I INTEGRACJA	KOMPLEKSOWY SYSTEM WSPARCIA ...
ROZWÓJ USŁUG WSPIERANIA RODZINY		2	1	2	2	2	1	2	0	2	2	1
WYKLUCZAMY WYKLUCZENIE	2		1	0	2	2	1	2	0	1	2	0
REWITALIZACJA MIASTA RAWA MAZ.	1	1		2	2	1	1	2	1	1	1	2
RAWSCY SENIORZY SPRAWNI I AKTYWNI	2	0	2		1	2	1	1	2	1	0	1
RAWA GRA DLA WSZYSTKICH	2	2	2	1		2	1	2	2	1	0	0
POMÓŻ INNYM I SOBIE	2	2	1	2	2		1	2	2	1	1	0
W „TĘCZOWEJ JEDYNECZCE” ...	1	1	1	1	1	1		1	0	2	0	0
RAWSCY SKAUCI JAK ZAWISZA	2	2	2	1	2	2	1		2	1	1	0
RAWSKIE CENTRUM ORGANIZACJI PO- ZARZĄDOWYCH	0	0	1	2	2	2	0	2		0	1	0
BYCIE EKO SIĘ OPLACA	2	1	1	1	1	1	2	1	0		0	0
PROGRAM AKTYWI- ZACJA I INTEGRACJA	2	2	1	0	0	1	0	1	1	0		1
KOMPLEKSOWY SYSTEM WSPARCIA ...	1	0	2	1	0	0	0	0	0	0	1	

LEGENDA: 0 – BRAK KOMPLEMENTARNOŚCI 1 – SŁABA KOMPLEMENTARNOŚĆ 2 – SILNA KOMPLEMENTARNOŚĆ

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE

VIII.3.

MECHANIZMY KOMPLEMENTARNOŚCI POMIĘDZY DZIAŁANAMI RÓŻNYCH PODMIOTÓW I FUNDUSZY NA OB- SZARZE OBJĘTYM PROGRAMEM REWITALIZACJI

LPRMRM 2025 zapewnia komplementarność finansową określaną jako synergię i wzajemne uzupełnianie się świadomie podejmowanych działań finansowanych z różnych strumieni wsparcia w celu zapewnienia efektywniejszego rozwiązania problemu bądź osiągnięcia założonego celu. Komplementarność źródeł finansowania w kontekście LPRMRM 2025 oznacza, że projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne, wynikające z programu rewitalizacji opierają się na umiejętnym uzupełnianiu i łączeniu wsparcia ze środków EFRR, EFS i FS z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania. Nadto, komplementarność finansowa w ramach LPRMRM 2025 polega na zdolności łączenia prywatnych i publicznych źródeł finansowania różnych podmiotów, przy założeniu, że stymulowanie endogenicznych zdolności inwestycyjnych ma kluczowe znaczenie dla dynamiki pożądanых zmian. Komplementarność ta jest konieczna dla realizacji zasady dodatkowości środków UE.

W ramach budowania komplementarności finansowej zapewniono wzajemnie uzupełnianie się interwencji finansowanych z EFRR, EFS i FS w celu zwiększenia ich oddziaływania. Równocześnie układ źródeł i podmiotów finansujących projekty rewitalizacji stymuluje współdziałanie różnych czynników, tak aby efekty realizacji projektów były trwałe i tworzyły efekt synergiczny na obszarze rewitalizowanym.

Komplementarność podmiotów i źródeł finansowania zachodząca w ramach LPRMRM 2025 tworzona jest poprzez:

- łączenie krajowych i zewnętrznych (międzynarodowych) środków finansowych (w tym funduszy UE);
- kompilację różnych źródeł finansowania, zarówno publicznych, jak i prywatnych strumieni finansowych;
- łączenie funduszy podmiotów funkcjonujących na różnych poziomach zarządzania - na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim;
- dobór podmiotów i źródeł finansowania adekwatnie do charakteru i skali realizowanych projektów (projekty twarde/miękkie, projekty duże/małe, projekty jednorazowe/powtarzalne);
- dobór podmiotów i źródeł finansowania, tak aby osiągnąć lepsze/większe rezultaty i produkty przy zastosowaniu podobnych nakładów finansowych.

Komplementarność podmiotów i funduszy w LPRMRM 2025 ma na celu osiągnięcie efektu synergii. Zaproponowany finansowo-podmiotowy układ realizacji projektów

przyczyni się do uzyskania wartości dodanej (potęgowania się rezultatów ich realizacji) i zaistnienia sytuacji, w której łączny efekt wielu działań jest większy niż suma poszczególnych działań realizowanych osobno.

VIII.4. **DOPEŁNIANIE TEMATYCZNE** **PROJEKTÓW REWITALIZACJI**

W LPRMRM 2025 zapewniona została komplementarność problemowa polegająca na realizacji projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które wzajemnie się dopełniają tematycznie, sprawiając, że program rewitalizacji będzie oddziaływał na obszar rewitalizacji we wszystkich niezbędnych aspektach (społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcyjnym, technicznym, środowiskowym). Zapewnienie komplementarności problemowej ma przeciwdziałać sektorowości i fragmentacji działań, koncentrując uwagę na całościowym spojrzeniu na przyczyny kryzysu danego obszaru.

Projekty podstawowe i uzupełniające/obszary tematyczne wskazane w ramach LPRMRM 2025 są ze sobą powiązane logicznie i merytorycznie, uzupełniają się i wzajemnie na siebie oddziałują. Tworzą wspólną całość i przyczyniają się do osiągnięcia wspólnych celów, co zwiększa bezpośrednie i pośrednie efekty oddziaływania.

W celu identyfikacji komplementarności tematycznej w ramach LPRMRM 2025 wyodrębniono cztery sfery główne, a w ramach każdej z nich 10 dodatkowych płaszczyzn komplementarności. W sferze społecznej wskazano pięć dopełniających się wymiarów, w sferze gospodarczej dwa, w sferze przestrzenno-funkcyjnej i technicznej dwa oraz jeden w sferze środowiskowej (tab. 59.). Dokonana analiza jednoznacznie wskazuje dopełnianie się tematyczne projektów i ich zintegrowaną na-turę. Projekty mają wielowymiarowy charakter, łączą w sobie wiele elementów (płaszczyzn) oddziaływania. Równocześnie dopełniają się problemowo i tematycznie sprawiając, że tworzą one spójną paletę interwencji na obszarze rewitalizowanym.

Dopełnieniem tematycznym projektów podstawowych jest katalog projektów uzupełniających. Stanowi on listę działań komplementarnych koniecznych dla ograniczenia zjawisk kryzysowych i uruchomienia endogenicznych mechanizmów rozwoju.

TABELA 59.
DOPEŁNIANIE TEMATYCZNE PROJEKTÓW REWITALIZACJI

NAZWA PROJEKTU	SFERA SPOŁECZNA					SFERA GOSPODARCZA		SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA I TECHNICZNA		SFERA ŚRODOWISKOWA
	EDUKACJA I DZIAŁANIA INFORMACYJNE	POMOC SPOŁECZNA	INTEGRACJA SPOŁECZNA	KULTURA I TOŻSAMOŚĆ	ZDROWIE	RYNEK PRACY	SEKTOR MŚP	INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	ZMIANY FUNKCJONALNE	
ROZWÓJ USŁUG WSPIERANIA RODZINY										
WYKLUCZAMY WYKLUCZENIE										
REWITALIZACJA MIASTA RAWA MAZOWIECKA										
RAWSCY SENIORZY SPRAWNI I AKTYWNI										
RAWA GRA DLA WSZYSTKICH										
POMÓŻ INNYM I SOBIE										
W „TĘCZOWEJ JEDYNECZCE” ZDROWO JEMY I EKOSYSTEMY...										
RAWSCY SKAUCI JAK ZAWISZA										
RAWSKIE CENTRUM ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH										
BYCIE EKO SIĘ OPLACA										
PROGRAM AKTYWIZACJA I INTEGRACJA										
KOMPLEKSOWY SYSTEM WSPARCIA POPRAWY JAKOŚCI ZASOBÓW MIESZKANIOWYCH										

LEGENDA: ■ BEZPOŚREDNIE I SILNE DOPEŁNIANIE TEMATYCZNE PROJEKTÓW ■ POŚREDNIE I SŁABE DOPEŁNIANIE TEMATYCZNE PROJEKTÓW

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE

IX.

**KOMPLEMENTARNOŚĆ
PRZESTRZENNA**

W procesie tworzenia LPRMRM 2025 zgodnie z „Wytocznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020” wzięto pod uwagę konieczność zapewnienia komplementarności przestrzennej projektów rewitalizacyjnych. Komplementarność przestrzenna oznacza konieczność analizy podczas budowania programu rewitalizacji, a następnie jego realizacji, wzajemnych powiązań pomiędzy projektami rewitalizacyjnymi realizowanymi zarówno na obszarze rewitalizacji, w jego otoczeniu, jak i poza nim, ale oddziałującymi na obszar poddawany procesowi rewitalizacji. W LPRMRM 2025 analiza wzajemnego powiązania, oddziaływania, komplementarności projektów rewitalizacyjnych została przeprowadzona w rozdziale VIII (por. tab. 58. i 59.).

Ponadto wszystkie projekty podstawowe i zdecydowana większość przedsięwzięć uzupełniających zostanie zrealizowana bezpośrednio na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Niektóre z nich wykraczają jednak poza obszar rewitalizacji tak, aby zapewnić rzeczywiste i trwałe rozwiązanie problemów, dopełnianie się przestrzennie oraz mechanizm synergii efektów oddziaływania.

W ramach LPRMRM 2025 wszystkie podstawowe projekty rewitalizacyjne skupiają się na obszarze rewitalizacji i są z nim ściśle powiązane. Stanowią one odpowiedzi na zdiagnozowane problemy dla tego obszaru.

W programie rewitalizacji zaplanowano także przedsięwzięcia, które swoim zasięgiem wykraczać będą poza obszar rewitalizowany. Realizowane one będą przede wszystkim w obszarze bezpośrednio przylegającym do obszaru rewitalizacji. Są to głównie działania o charakterze społecznym (np. edukacyjnym, integrującym, aktywizującym), których logika i natura wymusza wyjście poza obszar rewitalizacji, tak aby zapewnić kompleksowe rozwiązanie problemów i ich nie przenoszenie na inne obszary. Innymi słowy, działania rewitalizacyjne realizowane w obszarze otaczającym zostały zaplanowane w taki sposób, aby eliminować czynniki zjawisk kryzysowych w obszarze rewitalizacji i strefie otaczającej. Dzięki ich realizacji rezultaty procesu rewitalizacji widoczne będą na całym obszarze rewitalizacji i w obszarze otaczającym.

Równolegle, w związku z małą skalą przestrzenną miasta Rawa Mazowiecka i mobilnością wewnętrzną ludności zaplanowano działania w obszarze rewitalizacji, z których część obejmuje swym zasięgiem także teren całego miasta. Dotyczy to specyficznych problemów - działań o charakterze społecznym, dla których interwencja nie może się ograniczać jedynie do obszaru rewitalizacji (m.in. działań skierowanych na aktywizację zawodową mieszkańców miasta czy usług wspierania rodzin). Podkreślić należy jednak, że wszystkie te projekty i działania będą bezpośrednio oddziaływać na procesy zachodzące w obszarze rewitalizowanym.

Szczególne role w procesie rewitalizacji przypisane zostały kluczowym placówkom edukacyjnym, z terenów przylegających do obszaru rewitalizacji, tj. Gimnazjum nr 1, Gimnazjum nr 2, Szkole Podstawowej nr 1, Szkole Podstawowej nr 2 oraz Liceum Ogólnokształcącemu im. M. Skłodowskiej-Curie. Szkoły te stanowią będą – poprzez podejmowane w nich działania społeczne oraz udostępnianie miejsc spotkań – swoisty łącznik pomiędzy obszarem rewitalizacji i resztą miasta Rawa Mazowiecka. Działania realizowane przez szkoły będą więc dodatkowo skutkowały pozytywnymi zmianami w szer-

szym obszarze, jakim jest całe miasto. Będą one wzmacniać przestrzenną komplementarność działań oraz generować efekty oddziaływania procesu rewitalizacji na całe miasto.

TABELA 60.
POWIĄZANIA PROJEKTÓW PODSTAWOWYCH
Z OBSZAREM REWITALIZOWANYM I JEGO OTOCZENIEM

NAZWA PROJEKTU	REALIZACJA NA OBSZARZE REWITALIZACJI	REALIZACJA POZA OBSZAREM REWITALIZACJI
ROZWÓJ USŁUG WSPIERANIA RODZINY	✓	✓
WYKLUCZAMY WYKLUCZENIE	✓	✓ (W SZKOŁACH NA OBSZARZE PRZYLEGAJĄCYM)
REWITALIZACJA MIASTA RAWA MAZOWIECKA	✓	
RAWSCY SENIORZY SPRAWNI I AKTYWNI	✓	
RAWA GRA DLA WSZYSTKICH	✓	
POMÓŻ INNYM I SOBIE	✓	
W „TĘCZOWEJ JEDYNECZCE” ZDROWO JEMY I EKOSYSTEMY...	✓	
RAWSCY SKAUCI JAK ZAWISZA	✓	✓ (NA OBSZARZE PRZYLEGAJĄCYM)
RAWSKIE CENTRUM ORGANI- ZACJI POZARZĄDOWYCH	✓	✓
BYCIE EKO SIĘ OPŁACA	✓	✓ (NA OBSZARZE PRZYLEGAJĄCYM)
PROGRAM AKTYWIZACJA I INTEGRACJA	✓	✓
KOMPLEKSOWY SYSTEM WSPARCIA POPRAWY JAKOŚCI ZASOBÓW MIESZKANIOWYCH	✓	✓

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE

Zapewnienie komplementarności przestrzennej przedsięwzięć rewitalizacyjnych służyć ma efektywnemu oddziaływaniu programu rewitalizacji na cały dotknięty kryzysem obszar (a nie punktowo, w pojedynczych miejscach). Zaplanowane przedsięwzięcia rewitalizacyjne mają więc wzajemnie się dopełniać przestrzennie, aby zachodził między nimi efekt synergii.

W celu zapewnienia efektywnego oddziaływania LPRMRM 2025 na całość obszaru kryzysowego, zarówno obszar zdegradowany, jak i obszar rewitalizacji zostały

precyzyjnie określone. Wielkości obydwu obszarów celowo utrzymują się z dala od założonej granicy wielkości (20%) i liczebności mieszkańców (30%). Obszar rewitalizacji obejmuje 3,13% (44,7 ha) powierzchni miasta zamieszkałego przez 6,19% (1098) mieszkańców. Gwarantuje to koncentrację podejmowanych działań.

W ramach obszaru rewitalizacji, przedsięwzięcia będą prowadzone w wielu różnych miejscach w ramach wszystkich sfer objętych programem rewitalizacji, co pozwoli na realizację kompleksowych a nie punktowych projektów i działań. Projekty realizowane będą w wielu różnych lokalizacjach obszaru kryzysowego, co powinno zapewnić dyfuzję efektów oddziaływania.

Struktura zakładanych w programie celów i strategicznych kierunków działań oraz planowanych projektów rewitalizacyjnych zapewni realizację działań kierowanych do różnorodnych grup interesariuszy zamieszkujących obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji. Ponadto realizacja wielu wiązek projektów, wzajemnie się uzupełniających tematycznie i przestrzennie, stanowi celowy zabieg. Pozwala ona na uniknięcie działań podejmowanych na wielką skalę, jednak nie rozwiązujących rzeczywistych problemów, zdiagnozowanych na obszarze zdegradowanym i obszarze rewitalizacji. W ich miejsce podejmowane będą działania wieloelementowe, kierowane do zróżnicowanych grup społecznych i realizowane w wielu miejscach jednocześnie. Zapewnienie komplementarności przestrzennej projektów i działań służyć ma rozprzestrzenianiu się pozytywnych efektów na cały obszar rewitalizacji dotknięty kryzysem.

Nadto, przedsięwzięcia rewitalizacyjne planowane w ramach działań „twardych” w przestrzeni publicznej (np. modernizacja obiektów zabytkowych, rewaloryzacja parku, poprawa zagospodarowania rynku Starego Miasta oraz obszaru staro-miejskiego), były przedmiotem wielu form konsultacji społecznych, umożliwiających identyfikację rzeczywistych oczekiwań mieszkańców, co do ich zagospodarowania i przeznaczenia funkcjonalnego. Wszelkie przedsięwzięcia zostały zaprojektowane z uwzględnieniem powiązań przestrzennych obszaru rewitalizacji z resztą miasta, jak również potrzeb różnorodnych grup interesariuszy (mieszkańców, przedsiębiorców, aktywnych obywateli, osób starszych, młodzieży, osób niepełnosprawnych). Dzięki ich realizacji rezultaty procesu rewitalizacji widoczne będą na całym obszarze rewitalizacji. Ponadto wiele z zaplanowanych działań dotyczy miejsc lub obiektów użyteczności publicznej, więc korzystać z nich będą mogli mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz całego miasta. Warto zaznaczyć, że wszystkie podejmowane projekty i działania o skutkach przestrzennych powinny być każdorazowo poprzedzone analizą skutków przestrzennych, jakie będzie za sobą niosła zmiana przeznaczenia rewitalizowanego terenu.

Zapewnienie komplementarności przestrzennej interwencji to także konieczność prowadzenia działań rewitalizacyjnych w taki sposób, aby ich realizacja nie skutkowała przesuwaniem (wypychaniem) problemów na inne obszary lub nie prowadziła do niepożądanych efektów społecznych, takich jak segregacja społeczna i wykluczenie.

Zaplanowane projekty i działania w LPRMRM 2025 zostały tak przygotowane, aby rozwiązywać problemy zidentyfikowane w obszarze rewitalizacji i eliminować czynniki

powodujące zjawiska kryzysowe. Zadbano zatem o to, aby nie następowało przenoszenie problemów na inne obszary miasta.

Charakter zaplanowanych przedsięwzięć (wsparcie rodzin, przeciwdziałanie wykluczeniu, wsparcie rozwoju kompetencji uczniów, itp.) w dużej mierze zorientowany jest na zapobieganie wykluczeniu społecznemu i eliminację segregacji społecznej. Realizowane w ramach programu projekty rewitalizacyjne nie zawierają działań, które doprowadzą do masowych eksmisji dotychczasowych mieszkańców, czy też innych form przenoszenia zjawisk niepożądanych w inne lokalizacje. Program zarówno w swojej idei, jak i w strukturze planowanych działań, ukierunkowany jest wprost na eliminację problemów społecznych „u źródeł”, na precyzyjnie zdelimitowanym obszarze, nie zaś na ich przenoszenie.

Komplementarność przestrzenna skutkuje także ciągłą analizą następstw decyzji przestrzennych w skali całego miasta dla skuteczności programu rewitalizacji. Stąd w też w LPRMRM 2025 system monitoringu i ewaluacji programu został tak zaplanowany, aby na bieżąco monitorować sytuację społeczną, gospodarczą, przestrzenno-funkcjonalną, techniczną i środowiskową w obszarze rewitalizacji oraz w całym mieście, co pozwoli na szybkie identyfikowanie następstw realizowanych działań i decyzji rewitalizacyjnych oraz pozwoli na szybkie reagowanie na zmiany, nieprzewidziane problemy oraz na ewentualne zjawiska przenoszenia problemów w inne miejsca miasta Rawa Mazowiecka.

X.

**KOMPLEKSOWOŚĆ
PODEJŚCIA**

X.1. **KOMPLEKSOWOŚĆ DZIAŁAŃ UWZGLĘDNIAJĄCA RÓŻNE ASPEKTY REWITALIZACJI**

LPRMRM 2025 ujmuje działania w sposób kompleksowy tworząc całościową koncepcję interwencji na obszarze rewitalizacji. Zapewnia on uniknięcie fragmentaryczności (sektorowości) działań wskazując działania zintegrowane, z punktu widzenia celów, podmiotów realizujących, źródeł finansowania, obszarów tematycznych i oddziaływania przestrzennego. Taka logika interwencji zaplanowana w ramach LPRMRM 2025 spowodować powinna kompleksowe rozwiązanie występujących na rewitalizowanym obszarze problemów przyczyniając się do jego wyjścia z sytuacji kryzysowej i trwałego osiągnięcia zamierzonych efektów rewitalizacji.

LPRMRM 2025 ujmuje działania w sposób kompleksowy w różnych aspektach, tzn.:

- z punktu widzenia tematycznego wskazuje działania i projekty o różnorodnym charakterze: społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcyjnym, technicznym i środowiskowym (tab. 61.), które wzajemnie się dopełniają i tworzą całościowy i spójny pakiet aktywności zaplanowanych do realizacji na rzecz rewitalizacji obszaru kryzysowego (przy czym każdy projekt łączy w sobie komponent społeczny i co najmniej jeden dodatkowy obszar);
- z punktu widzenia finansowania procesów rewitalizacji wskazuje wielopodmiotowe współfinansowanie realizowanych działań ze środków EFRR, EFS, FS oraz innych publicznych i prywatnych podmiotów, zapewniając tym samym finansowe zaangażowanie przedstawicieli różnych podmiotów i funduszy funkcjonujących w różnych sektorach i na różnych szczeblach zarządzania;
- z punktu widzenia przestrzennego wskazuje projekty/działania realizowane zarówno na obszarze rewitalizacji, jak i w jego otoczeniu, tak aby skutecznie osiągnąć przemiany obszaru rewitalizowanego i zapobiegać zarazem przenoszeniu problemów na inne obszary;
- z punktu widzenia podmiotów realizujących działania wskazuje na współpracę różnych podmiotów funkcjonujących w środowisku lokalnym (instytucje publiczne, organizacje pozarządowe, lokalni przedsiębiorcy, mieszkańcy - tab. 62.) tak, aby zapewnić dopełnianie się aktywności różnych podmiotów i ich koordynację oraz synchronizację efektów oddziaływania na rzecz rozwoju obszaru rewitalizowanego;
- z punktu widzenia wdrażania projektów wskazuje paletę działań i projektów, które tworzą logiczną i kompleksową interwencję, wewnętrznie koordynowaną. Projekty/działania rewitalizacyjne są komplementarne i wzajemnie powiązane, a ich wdrażanie uruchamiać powinno mechanizmy synergii w środowisku lokalnym.

TABELA 61.
KOMPLEKSOWOŚĆ PROJEKTÓW PODSTAWOWYCH
UWZGLĘDNIAJĄCA RÓŻNE ASPEKTY REWITALIZACJI

NAZWA PROJEKTU	PODMIOT REALIZUJĄCY	SFERA ODDZIAŁYWANIA
ROZWÓJ USŁUG WSPIERANIA RODZINY	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	<ul style="list-style-type: none"> sfera społeczna sfera gospodarcza
WYKLUCZAMY WYKLUCZENIE	Gmina Miasto Rawa Mazowiecka	<ul style="list-style-type: none"> sfera społeczna sfera gospodarcza
REWITALIZACJA MIASTA RAWA MAZOWIECKA	Gmina Miasto Rawa Mazowiecka	<ul style="list-style-type: none"> sfera techniczna sfera środowiskowa sfera gospodarcza sfera społeczna sfera funkcjonalno-przestrzenna
RAWSCY SENIORZY SPRAWNI I AKTYWNI	Stowarzyszenie Rawski Uniwersytet Trzeciego Wieku	<ul style="list-style-type: none"> sfera społeczna sfera funkcjonalno-przestrzenna
RAWA GRA DLA WSZYSTKICH	Rawskie Stowarzyszenie Miłośników Gier Fabularnych i Fantastyki „Topory”	<ul style="list-style-type: none"> sfera społeczna sfera funkcjonalno-przestrzenna
POMÓŻ INNYM I SOBIE	Fundacja „Obudźmy Nadzieję”	<ul style="list-style-type: none"> sfera społeczna sfera funkcjonalno-przestrzenna
W „TĘCZOWEJ JEDY- NECZCE” ZDROWO JEMY I EKOSYSTEMY POZ...	Gmina Miasto Rawa Mazowiecka	<ul style="list-style-type: none"> sfera społeczna sfera środowiskowa
RAWSCY SKAUCI JAK ZAWISZA	Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza”, Federacja Skautingu Europejskiego	<ul style="list-style-type: none"> sfera społeczna sfera funkcjonalno-przestrzenna
RAWSKIE CENTRUM ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH	Gmina Miasto Rawa Mazowiecka	<ul style="list-style-type: none"> sfera społeczna sfera funkcjonalno-przestrzenna sfera techniczna
BYCIE EKO SIĘ OPLACA	Świetlica Środowiskowa Przymierza Rodzin im. bł. E. Bojanowskiego	<ul style="list-style-type: none"> sfera społeczna sfera funkcjonalno-przestrzenna
PROGRAM AKTYWIZACJA I INTEGRACJA	Powiatowy Urząd Pracy	<ul style="list-style-type: none"> sfera gospodarcza sfera społeczna
KOMPLEKSOWY SYSTEM WSPARCIA POPRAWY JAKOŚCI ZASOBÓW MIESZKANIOWYCH	Gmina Miasto Rawa Mazowiecka	<ul style="list-style-type: none"> sfera społeczna sfera funkcjonalno-przestrzenna

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE

X.2.

POWIĄZANIE I SYNERGIA PROJEKTÓW REWITALIZACYJNYCH

Charakter przeznaczonych do realizacji 12 projektów podstawowych oraz 28 projektów/obszarów tematycznych uzupełniających uwzględnia różnorodność podmiotów, obszarów interwencji oraz problemów, których eliminacji ma służyć LPRMRM 2025. Prowadzi to w zamierzeniu do zapewnienia kompleksowości podejścia oraz uzyskania efektu synergicznego w działaniach na rzecz rewitalizowanego obszaru.

W LPRMRM 2025 zaproponowano różnorodne obszary interwencji pozostające mocno ze sobą powiązane. W sferze społecznej oddziaływanie dotyczy edukacji i informacji, pomocy społecznej, integracji społecznej, kultury i tożsamości lokalnej oraz zdrowia. W zakresie sfery gospodarczej, obszary oddziaływania dotyczą poprawy sytuacji na rynku pracy oraz rozwoju sektora MŚP. W sferze przestrzennej, zakładane strategiczne kierunki działań i projekty oddziaływać będą na obszary najcenniejsze kulturowo, poprawę zagospodarowania i jakości środowiska przyrodniczego, oraz zmiany funkcjonalne. Poszczególne projekty (zarówno podstawowe jak i uzupełniające), oddziałują zarówno na siebie, jak i na różnorodne obszary interwencji. Analiza wpływu projektów na poszczególne obszary wskazuje, że każdy z nich oddziałuje na co najmniej dwa z dziesięciu założonych obszarów interwencji. Równocześnie każdy z projektów łączy w sobie co najmniej 2 obszary, przy czym przynajmniej jeden z nich ma charakter społeczny. Przewiduje się ponadto, że niektóre z projektów podstawowych oddziaływać będą jednocześnie na 5-6 obszarów interwencji.

W LPRMRM 2025 zakłada się, że podmioty realizujące projekty rewitalizacyjne będą miały reprezentację w Zespole Zadaniowym ds. Rewitalizacji (w przypadku miejskich komórek organizacyjnych) oraz w Zespole Konsultacyjnym ds. Rewitalizacji (w przypadku pozostałych podmiotów). Zapewni to wymianę wiedzy o realizowanych projektach oraz konsultacje przebiegu i efektów działań, prowadząc do powiązania poszczególnych projektów rewitalizacyjnych zarówno funkcjonalnie, jak i chronologicznie. Ta współpraca i synchronizacja działań różnych podmiotów zapewni ponadto zmniejszanie kosztów i, co za tym idzie, zwiększenie efektywności podejmowanych działań (koncentracja tematyczna i przestrzenna podejmowanych działań), zapewniając zarazem wartość dodaną wynikającą z koordynacji działań oraz wymiany informacji i doświadczeń. Tym samym nastąpi efekt synergii projektów rewitalizacyjnych realizowanych na rewitalizowanym obszarze.

TABELA 62.
KOMPLEKSOWOŚĆ PODMIOTOWA – LOKALNE PARTNERSTWO I WSPÓŁDZIAŁANIE
W REALIZACJI PROJEKTÓW PODSTAWOWYCH

NAZWA PROJEKTU	PODMIOT REALIZUJĄCY	PODMIOTY WSPÓŁPRACUJĄCE PRZY REALIZACJI ZADANIA
ROZWÓJ USŁUG WSPIERANIA RODZINY	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	<ul style="list-style-type: none"> • Urząd Miasta Rawa Mazowiecka • media lokalne
WYKLUCZAMY WYKLUCZENIE	Gmina Miasto Rawa Mazowiecka	<ul style="list-style-type: none"> • Rawskie Wodociągi i Kanalizacja Sp. z o.o. • Zakład Gospodarki Odpadami Aquarium sp. z o.o.
REWITALIZACJA MIASTA RAWA MAZOWIECKA	Gmina Miasto Rawa Mazowiecka	<ul style="list-style-type: none"> • Muzeum Ziemi Rawskiej • jednostki kultury
RAWSCY SENIORZY SPRAWNI I AKTYWNI	Stowarzyszenie Rawski Uniwersytet Trzeciego Wieku	<ul style="list-style-type: none"> • Urząd Miasta Rawa Mazowiecka • Miejski Dom Kultury • Muzeum Ziemi Rawskiej • media lokalne
RAWA GRA DLA WSZYSTKICH	Rawskie Stowarzyszenie Miłośników Gier Fabularnych i Fantastyki „Topory”	<ul style="list-style-type: none"> • Miejska Biblioteka Publiczna im. Jana Pawła II • Urząd Miasta Rawa Mazowiecka • media lokalne
POMÓŻ INNYM I SOBIE	Fundacja „Obudźmy Nadzieję”	<ul style="list-style-type: none"> • Urząd Miasta Rawa Mazowiecka • Miejski Dom Kultury • lokalne media • Ośrodek Sportu i Rekreacji • Miejska Biblioteka Publiczna im. Jana Pawła II • Muzeum Ziemi Rawskiej
W „TĘCZOWEJ JEDY-NECZCE” ZDROWO JEMY I EKOSYSTEMY POZ...	Gmina Miasto Rawa Mazowiecka	<ul style="list-style-type: none"> • Urząd Miasta Rawa Mazowiecka • placówki oświatowe • jednostki kultury • media lokalne
RAWSCY SKAUCI JAK ZAWISZA	Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza”, Federacja Skautingu Europejskiego	<ul style="list-style-type: none"> • Urząd Miasta Rawa Mazowiecka • Parafie rzymskokatolickie • Miejska Biblioteka Publiczna im. Jana Pawła II • Biblioteka Pedagogiczna • Rawskie Wodociągi i Kanalizacja • Ośrodek Sportu i Rekreacji • Muzeum Ziemi Rawskiej • Świetlica Przymierza Rodzin • Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna • szkoły z terenu miasta i okolic • rawski oddział Caritas • podmioty gospodarcze

NAZWA PROJEKTU	PODMIOT REALIZUJĄCY	PODMIOTY WSPÓŁPRACUJĄCE PRZY REALIZACJI ZADANIA
RAWSKIE CENTRUM ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH	Gmina Miasto Rawa Mazowiecka	<ul style="list-style-type: none"> organizacje pozarządowe media lokalne
BYCIE EKO SIĘ OPLACA	Świetlica Środowiskowa Przymierza Rodzin im. bł. E. Bojanowskiego	<ul style="list-style-type: none"> Urząd Miasta Rawa Mazowiecka Miejski Dom Kultury Muzeum Ziemi Rawskiej media lokalne
PROGRAM AKTYWIZACJA I INTEGRACJA	Powiatowy Urząd Pracy	<ul style="list-style-type: none"> Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej Urząd Miasta Rawa Mazowiecka
KOMPLEKSOWY SYSTEM WSPARCIA POPRAWY JAKOŚCI ZASOBÓW MIESZKANIOWYCH	Gmina Miasto Rawa Mazowiecka	<ul style="list-style-type: none"> Rawskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego sp. z o.o. (TBS) wspólnoty mieszkaniowe Rawsko-Mazowiecka Spółdzielnia Mieszkaniowa

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE

X.3.

SYNCHRONIZACJA EFEKTÓW ODDZIAŁYWANIA

Stanem docelowym oraz kluczowym efektem oddziaływania LPRMRM 2025 jest osiągnięcie pożądanego stanu rozwoju rewitalizowanego obszaru wskazanego w ramach wizji rozwoju, a doprecyzowanego poprzez wskazanie cech obszaru. Efekty te stanowią wypadkową wiązki działań realizowanych przez poszczególne projekty rewitalizacji oraz są wynikiem synergii i synchronizacji ich wdrażania.

Konsekwencją wdrażania zaprogramowanych działań będzie systematyczna i strukturalna zmiana oblicza obszaru rewitalizacji - nabywanie cech wskazanych w LPRMRM 2025. Efekty tych działań uwidaczniać się powinny sukcesywnie, w kolejnych latach realizacji programu, począwszy od roku 2019. Osiągnięcie danego efektu (cechy obszaru) oddziaływać będzie na inne sfery obszaru i przyczyniać się będzie do uzyskania kolejnych efektów/cech. Nabycie jednej cechy warunkuje uzyskanie kolejnej w następnych latach. W ten sposób następuje synchronizacja w czasie działań i ich efektów tak, aby osiągnąć docelowy stan rozwoju obszaru rewitalizacji. Logikę synchronizacji efektów oddziaływania zaprezentowano na rysunku 26.

RYSUNEK 26.
SYNCHRONIZACJA EFEKTÓW ODDZIAŁYWANIA

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE

XI.

**KOMPLEMENTARNOŚĆ
ŹRÓDEŁ
FINANSOWANIA**

XI.1.

INDYKATYWNE RAMY FINANSOWE DLA PODSTAWOWYCH I UZUPEŁNIAJĄCYCH PROJEKTÓW REWITALIZACJI

Komplementarność źródeł finansowania w ramach LPRMRM 2025 oznacza, że mechanizmy finansowania wskazanych projektów/obszarów tematycznych opierają się na umiejętnym uzupełnianiu i łączeniu wsparcia ze środków EFRR, EFS i FS, z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania. Równocześnie zapewniony został współdziałanie publicznych i prywatnych środków w finansowaniu procesów rewitalizacji. Kompleksowość i komplementarność źródeł finansowania została zapewniona poprzez:

- Wskazanie indykatywnych ram finansowych w odniesieniu do planowanych podstawowych projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych z indykatywnymi wielkościami środków finansowych z różnych źródeł, w tym spoza funduszy polityki spójności na lata 2014-2020 - publiczne i prywatne środki krajowe, zapewniając tym samym realizację zasady dodatkowości środków UE.
- Wskazanie indykatywnych ram finansowych w odniesieniu do pozostałych rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych z indykatywnymi wielkościami środków finansowych z różnych źródeł, w tym spoza funduszy polityki spójności na lata 2014-2020 - publiczne i prywatne środki krajowe, zapewniając tym samym realizację zasady dodatkowości środków UE.
- Wskazanie w LPRMRM 2025 możliwości finansowania projektów rewitalizacyjnych z innych źródeł, w tym ze środków programów operacyjnych na lata 2014-2020, ze środków polityk i instrumentów krajowych, prywatnych i publicznych źródeł finansowania. Paleta kluczowych, potencjalnych źródeł finansowania została opisana w rozdziale XI.3.

TABELA 63.
INDYKATYWNE RAMY FINANSOWANIA I POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PODSTAWOWYCH PROJEKTÓW REWITALIZACJI

NAZWA PROJEKTU	INDYKATYWNE RAMY FINANSOWE [PLN]	POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA
ROZWÓJ USŁUG WSPIERANIA RODZINY	160 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • EFS w ramach RPO WŁ na lata 2014-2020; • Krajowe środki publiczne w ramach budżetu Miasta Rawa Mazowiecka.
WYKLUCZAMY WYKLUCZENIE	700 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • EFS w ramach RPO WŁ na lata 2014-2020; • Krajowe środki publiczne w ramach budżetu Miasta Rawa Mazowiecka.
REWITALIZACJA MIASTA RAWA MAZOWIECKA	30 000 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • EFRR w ramach RPO WŁ na lata 2014-2020; • Krajowe środki publiczne w ramach budżetu Miasta Rawa Mazowiecka.

NAZWA PROJEKTU	INDYKATYWNE RAMY FINANSOWE [PLN]	POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA
RAWSCY SENIORZY SPRAWNI I AKTYWNI	70 000,00	<ul style="list-style-type: none"> Krajowe środki publiczne: w ramach Rządowego Programu na Rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020; w ramach budżetu Miasta Rawa Mazowiecka; Inne krajowe środki: organizacja pozarządowa.
RAWA GRA DLA WSZYSTKICH	20 000,00	<ul style="list-style-type: none"> Krajowe środki publiczne: w ramach budżetu Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, w ramach budżetu Samorządu Województwa Łódzkiego; w ramach budżetu Miasta Rawa Mazowiecka; Inne krajowe środki: organizacja pozarządowa; Środki prywatne.
POMÓŻ INNYM I SOBIE	20 000,00	<ul style="list-style-type: none"> Krajowe środki publiczne: w ramach budżetu Miasta Rawa Mazowiecka, w ramach budżetu Samorządu Województwa Łódzkiego, w ramach budżetu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego; Zagraniczne środki publiczne w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego; Środki prywatne.
W „TĘCZOWEJ JEDYNECZCE” ZDROWO JEMY I EKOSYSTEMY...	25 000,00	<ul style="list-style-type: none"> Krajowe środki publiczne w ramach budżetu Miasta Rawa Mazowiecka. Inne krajowe środki publiczne: WFOŚiGW w Łodzi.
RAWSCY SKAUCI JAK ZAWISZA	20 000,00	<ul style="list-style-type: none"> Krajowe środki publiczne w ramach budżetu Miasta Rawa Mazowiecka; Inne krajowe środki publiczne: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego; Inne krajowe środki: organizacja pozarządowa, Fundacja im. Stefana Batorego; Środki prywatne.
RAWSKIE CENTRUM ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH	300 000,00	<ul style="list-style-type: none"> Krajowe środki publiczne: w ramach budżetu Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej; w ramach budżetu Miasta Rawa Mazowiecka; Inne krajowe środki publiczne: Fundusz Inicjatyw Obywatelskich 2014-2020; Inne krajowe środki: Fundacja im. Stefana Batorego.
BYCIE EKO SIĘ OPLACA	50 000,00	<ul style="list-style-type: none"> Krajowe środki publiczne w ramach budżetu Miasta Rawa Mazowiecka, w ramach budżetu Samorządu Województwa Łódzkiego; Inne krajowe środki publiczne: WFOŚiGW w Łodzi; Inne krajowe środki: organizacja pozarządowa.
PROGRAM AKTYWIZACJA I INTEGRACJA	20 000,00	<ul style="list-style-type: none"> Krajowe środki publiczne: w ramach Funduszu Pracy, w ramach budżetu Miasta Rawa Mazowiecka; w ramach budżetu Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
KOMPLEKSOWY SYSTEM WSPARCIA POPRAWY JAKOŚCI ZASOBÓW MIESZKANIOWYCH	50 000,00	<ul style="list-style-type: none"> Krajowe środki publiczne: w ramach budżetu Miasta Rawa Mazowiecka; Środki prywatne: TBS; Rawsko-Mazowiecka Spółdzielnia Mieszkaniowa; wspólnoty mieszkaniowe.

TABELA 64.
INDYKATYWNE RAMY FINANSOWANIA I POTENCJALNE ŹRÓDŁA
FINANSOWANIA UZUPEŁNIAJĄCYCH PROJEKTÓW REWITALIZACJI

NAZWA PROJEKTU	INDYKATYWNE RAMY FINANSOWE [PLN]	POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA
ROZWÓJ INFRASTRUKTURY EDUKACYJNEJ I PRZEDSZKOLNEJ	2 500 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne.
ROZWÓJ WYSOKIEJ JAKOŚCI EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ ORAZ KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO, ZAWODOWEGO I USTAWICZNEGO	100 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFS, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne; • Środki prywatne.
ROZWÓJ INFRASTRUKTURY DLA POTRZEB PODMIOTÓW INTEGRACJI SPOŁECZNEJ I POMOCY SPOŁECZNEJ	11 000 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne; • Środki prywatne.
ROZWÓJ USŁUG PLACÓWEK WSPARCIA DZIENNEGO ORAZ INNYCH ALTERNATYWNYCH FORM OPIEKI DLA DZIECI I MŁODZIEŻY	1 500 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFS, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne; • Środki prywatne.
AKTYWIZACJA SPOŁECZNO-ZAWODOWA OSÓB ZAGROŻONYCH UBÓSTWEM LUB WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM	200 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFS, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne.
ROZWÓJ INFRASTRUKTURY PODMIOTÓW PEŁNIĄCYCH FUNKCJE ZAWODOWYCH RODZIN ZASTĘPCZYCH, RODZINNYCH DOMÓW DZIECKA, WSPIERANIA RODZINY I PIELCZY ZASTĘPCZEJ	100 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFRR i EFS, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne.
ROZWÓJ USŁUG WPIERANIA RODZINY I SYSTEMU PIELCZY ZASTĘPCZEJ, SŁUŻĄCYCH POMOCĄ W POKONYWANIU TRUDNYCH SYTUACJI ŻYCIOWYCH	150.000,0	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFS, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 • Inne krajowe środki publiczne,
ROZWÓJ MIESZKALNICTWA SOCJALNEGO I WSPOMAGANEGO W POWIĄZANIU Z PROCESEM AKTYWIZACJI ZAWODOWEJ	3 000 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFRR i EFS, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne.
ROZWÓJ USŁUG MEDYCZNO-OPIEKUŃCZYCH DLA OSÓB ZALEŻNYCH LUB NIE-SAMODZIELNYCH	150 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFS, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne; • Środki prywatne.
ROZWÓJ INFRASTRUKTURY OCHRONY ZDROWIA, W TYM JEJ DOSTOSOWANIE DO POTRZEB OSÓB STARSZYCH I OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI	1 500 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne; • Środki prywatne.

NAZWA PROJEKTU	INDYKATYWNE RAMY FINANSOWE [PLN]	POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA
ROZWÓJ WYPOSAŻENIA MEDYCZNEGO NIEZBĘDNEGO DO UDZIELANIA ŚWIADCZEŃ MEDYCZNYCH	500 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFRR, EFS, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne; • Środki prywatne.
ROZWÓJ USŁUG ŚWIADCZONYCH NA RZECZ WCZESNEGO WYKRYWANIA WAD ROZWOJOWYCH I REHABILITACJI DZIECI ZAGROŻONYCH NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ I Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI	50 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFS, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne.
ROZWÓJ E-ADMINISTRACJI, UDOŚTĘPNIANIA INFORMACJI SEKTORA PUBLICZNEGO, ZASOBÓW NAUKI, KULTURY I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ORAZ USŁUG MEDYCZNYCH	750 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne.
PODNOSZENIE KOMPETENCJI KLUCZOWYCH OSÓB DOROSŁYCH ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W SZCZEGÓLNICIE NIEKORZYSTNEJ SYTUACJI NA RYNKU PRACY	100 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFS, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne; • Środki prywatne.
DZIAŁANIA PROWADZĄCE DO PRZYWRÓCENIA LUB NADANIA OBIEKTOM NOWYCH FUNKCJI SPOŁECZNYCH LUB GOSPODARCZYCH	4 000 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne; • Środki prywatne.
DZIAŁANIA INWESTYCYJNE W ZAKRESIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH PRZY ZABYTKACH NIERUCHOMYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW, NIEZBĘDNYCH DO ZACHOWANIA PEŁNIONYCH PRZEZ NIE FUNKCJI KULTURALNYCH LUB NADANIA IM TAKICH FUNKCJI	30 000 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne; • Środki prywatne.
DZIAŁANIA INWESTYCYJNE W ZAKRESIE ROBÓT BUDOWLANYCH W ISTNIEJĄCYCH OBIEKTACH INSTYTUCJI KULTURY, W TYM NP. KONSERWACJA I RESTAURACJA ZABYTKÓW RUCHOMYCH ORAZ OCHRONA ZASOBÓW PRZED ZAGROŻENIAMI	5 000 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne.
DZIAŁANIA INWESTYCYJNE W ZAKRESIE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENI PUBLICZNEJ, FUNKCJONALNIE POWIĄZANEJ Z OBIEKTAMI PODDAWANYMI REWITALIZACJI, W TYM TWORZENIE LUB MODERNIZACJA MIEJSC REKREACJI I TERENÓW ZIELONYCH (OBEJMUJĄCA RÓWNIEŻ OBIEKTY MAŁEJ ARCHITEKTURY)	500 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne.

NAZWA PROJEKTU	INDYKATYWNE RAMY FINANSOWE [PLN]	POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA
DZIAŁANIA INWESTYCYJNE W ZAKRESIE NP. PRZEBUDOWY, PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH, REMONTU CZĘŚCI WSPÓLNYCH WIELORODZINNYCH BUDYNKÓW M.	1 000 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne; • Środki prywatne.
DZIAŁANIA INWESTYCYJNE W ZAKRESIE NP. BUDOWY, PRZEBUDOWY INFRASTRUKTURY TURYSTYCZNEJ, JAK RÓWNIEŻ PRZYSTOSOWANIE ISTNIEJĄCYCH OBIEKTÓW DO PEŁNIENIA FUNKCJI TURYSTYCZNYCH ORAZ TWORZENIA LUB ROZWOJU PRODUKTÓW REGIONALNYCH	10 000 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne; • Środki prywatne.
DZIAŁANIA NA RZECZ ROZWOJU INFRASTRUKTURY SŁUŻĄCEJ DO PRODUKCJI I/LUB DYS-TRYBUCJI ENERGII CIEPLNEJ, POCHODZĄCEJ ZE ŹRÓDEŁ ODNAWIALNYCH	200 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFRR, FS w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne; • Środki prywatne.
DZIAŁANIA NA RZECZ MODER-NIZACJI ENERGETYCZNEJ BU-DYNKÓW UŻYTECZNOŚCI PUB-LICZNEJ LUB MIESZKALNYCH BUDYNKÓW KOMUNALNYCH WRAZ Z WYMIANĄ WYPOSA-ŻENIA TYCH OBIEKTÓW NA ENERGOOSZCZĘDNE	1 000 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne; • Środki prywatne.
DZIAŁANIA W ZAKRESIE BU-DOWY PASYWNYCH BUDYNKÓW UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ	1 000 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne.
DZIAŁANIA W ZAKRESIE WYMI-ANY LUB RENOWACJI ŹRÓDEŁ CIEPŁA, ROZBUDOWY SYSTE-MÓW ZAOPATRZENIA W CIEPŁO	500 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne; • Środki prywatne.
DZIAŁANIA NA RZECZ ROZWOJU OŚWIETLENIA PUBLICZNEGO Z WYKORZYSTANIEM URZA-DZEŃ ENERGOOSZCZĘDNYCH I EKOLOGICZNYCH	50 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne.
DZIAŁANIA SŁUŻĄCE TWORZE-NIU LEPSZYCH WARUNKÓW DO ROZWOJU MŚP M.IN POPRZEC UZBROJENIE TERENÓW INWESTYCYJNYCH	2 000 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne.
DZIAŁANIA NA RZECZ ROZWOJU AKTYWIZACJI ZAWODOWEJ I WSPARCIE PRZEDSIĘBIOR-CZOŚCI MIESZKAŃCÓW	200 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFRR, EFS w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne.
DZIAŁANIA NA RZECZ TWORZE-NIA I ROZWOJU PODMIOTÓW EKONOMII SPOŁECZNEJ	200 000,00	<ul style="list-style-type: none"> • Programy operacyjne w ramach EFRR, EFS w tym RPO WŁ na lata 2014-2020; • Inne krajowe środki publiczne.

XI.2.

KOORDYNACJA I SYNERGIA PROJEKTÓW REWITALIZACYJNYCH FINANSOWANYCH W RAMACH EFS I EFRR

Zgodnie z wymogiem komplementarności źródeł finansowania, planowane projekty rewitalizacyjne w ramach LPRMRM 2025 uwzględniają uzupełnianie się i łączenie wsparcia ze środków EFRR, EFS i FS z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania. Wielość i różnorodność zaprojektowanych źródeł finansowania wymaga koordynacji i synergii projektów rewitalizacyjnych (szczególnie finansowanych w ramach EFS i EFRR). Zaplanowana logika wdrażania interwencji w ramach LPRMRM 2025 i koordynacja wzajemnego uzupełniania się interwencji finansowanych z EFRR i EFS przyczyni się do uzyskania korzystnych efektów rozwojowych dla całego obszaru rewitalizowanego.

Koordynacja i synergia projektów w ramach LPRMRM 2025 osiągnięta jest poprzez:

- łączenie środków z różnych programów i źródeł finansowych w ramach tego samego projektu w celu zwiększenia oddziaływania i osiągnięcia skuteczności realizowanych działań poprzez tworzenie odpowiedniego montażu finansowego dla danego projektu;
- wzajemne uzupełnianie się projektów o różnym charakterze tj. sfery społecznej, technicznej, środowiskowej, gospodarczej i funkcjonalno-przestrzennej w celu uzyskania kompleksowego podejścia do rozwiązania problemów występujących na obszarze rewitalizowanym;
- umiejętne połączenie i dopełnianie się projektów infrastrukturalnych (tzw. projektów „twardych”) z projektami o charakterze „miękkim”;
- logikę wdrażania projektów – synchronizacja kolejności wdrażania projektów z perspektywy komplementarności (tzn. projekty zazębiają się, realizowane są równolegle lub następują po sobie, w zależności od potrzeb i charakteru realizowanych przedsięwzięć).

Zaplanowana logika wdrażania LPRMRM 2025 zakłada „współdziałanie” projektów na obszarze rewitalizowanym. W ramach koordynacji i synchronizacji projektów zaplanowano trojaka ścieżkę działania:

- Część projektów realizowana jest równolegle (np. realizacja projektów „twardych” infrastrukturalnych, finansowanych głównie w EFRR z projektami „miękkimi”).
- Część projektów wdrażana jest „krok po kroku” (np. realizacja projektów „miękkich” następuje po zakończeniu działań infrastrukturalnych);
- Część projektów realizowana jest „zazębiająco” tak, aby działania dopełniały się tematycznie.

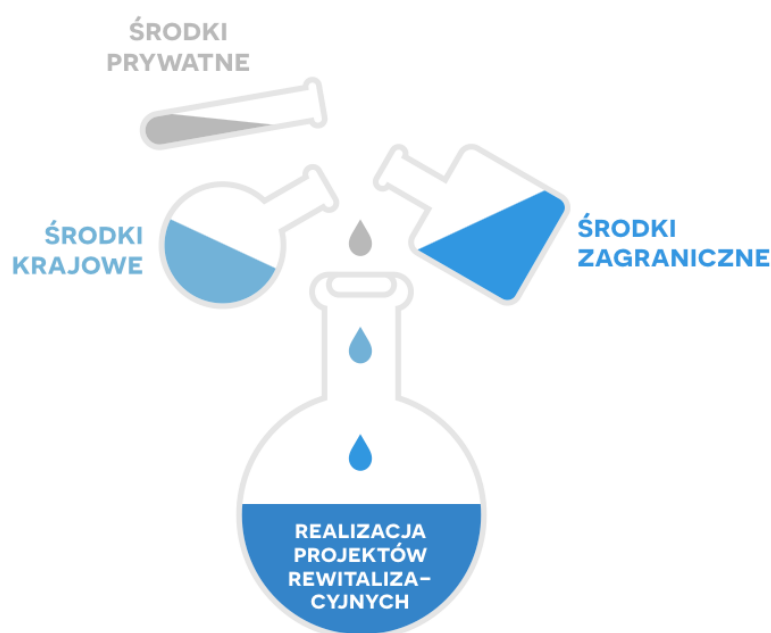
Taki sposób wdrażania (w zależności od potrzeb i charakteru przedsięwzięcia) zapewnia synergię i dyfuzję efektów oddziaływania na sferę - społeczną, techniczną, środowiskową, gospodarczą oraz funkcjonalno-przestrzenną.

Przyjęta logika finansowania i wdrażania LPRMRM 2025 powinna przyczynić się do osiągnięcia efektów większych niż w przypadku prostego sumowania wpływu poszczególnych oddzielnych działań. Zaproponowana koordynacja i kompozycja projektów powinna wywołać efekt synergiczny, w którym łączna realizacja tych samych projektów na tym samym obszarze, w tym samym czasie i dla tych samych interesariuszy przynosi większe efekty niż realizacja pojedynczych, nieskoordynowanych projektów.

XI.3. **FINANSOWANIE PROJEKTÓW REWITALIZACJI Z INNYCH ŹRÓDEŁ**

Ze względu na kompleksowy oraz interdyscyplinarny charakter LPRMRM 2025 przewiduje się finansowanie projektów rewitalizacyjnych z różnorodnych źródeł, obejmujących środki publiczne (zagraniczne i krajowe), jak również środki prywatne (rys. 27). Głównym źródłem współfinansowania projektów rewitalizacyjnych z funduszy UE są środki Regionalnego Programu Operacyjnego Województw Łódzkiego na lata 2014-2020 (EFS i EFRR). Dodatkowym, komplementarnym źródłem ich finansowania są środki KPO (EFS, EFRR, FS). Ponadto, dodatkowym źródłem współfinansowania projektów rewitalizacyjnych będą również środki budżetu państwa (programy rządowe) oraz budżetów jednostek samorządu terytorialnego. Ważnymi źródłami środków finansowych uzupełniających środki zewnętrzne są środki krajowe dedykowane działalności w różnych

RYSUNEK 27.
KOMPLEMENTARNOŚĆ ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA

obszarach tematycznych, m.in. ochrona środowiska, ochrona dziedzictwa kulturowego, polityka społeczna, pozwalające na realizację kompleksowych projektów i przyczyniające się do skoordynowanej, wieloaspektowej rewitalizacji obszarów zdegradowanych. W efekcie komplementarność finansowa przekładać się będzie na komplementarność problemową.

Poniżej zaprezentowano kluczowe, potencjalne źródła finansowania działań rewitalizacyjnych zaproponowanych w LPRMRM 2025. Paleta ta nie jest jednak zamknięta. W zależności od potrzeb i charakteru wdrażanego projektu może być poszerzana o inne źródła finansowania aktywności na rzecz rewitalizacji miasta Rawa Mazowiecka.

REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO NA LATA 2014–2020

Głównym źródłem finansowania działań rewitalizacyjnych zaprojektowanych w LPRMRM 2025 będzie Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020¹. W ramach osi priorytetowej VI Rewitalizacja i potencjał endogeniczny regionu Działanie VI.3 Rewitalizacja i rozwój potencjału społeczno-gospodarczego w całości dedykowane jest projektom rewitalizacyjnym. Projekty LPRMRM 2025 będą realizowane w ramach poddziałania VI.3.2 Rewitalizacja i rozwój potencjału społeczno-gospodarczego wspierającego projekty w regionie łódzkim.

Celem szczegółowym działania VI.3 jest przywrócenie lub nadanie funkcji społecznych i gospodarczych obszarom zdegradowanym co w efekcie doprowadzi do niwelowania negatywnych zjawisk związanych z problemami społecznymi. Realizacja projektów w tym działaniu powinna doprowadzić do osiągnięcia długotrwałych i wymiernych korzyści społeczno-gospodarczych, rozumianych jako zmniejszenie ubóstwa, wzrost aktywności społecznej, ożywienie gospodarcze oraz zapewnienie szerokiego dostępu do usług publicznych wysokiej jakości.

Dla realizacji powyższego celu kluczowe będą kompleksowe projekty integrujące działania ze sfery:

- materialno-przestrzennej (modernizacja budynków oraz przestrzeni publicznej i infrastruktury technicznej);
- społecznej (rozwiązanie problemów społecznych takich jak: bezrobocie, wykluczenie społeczne, niski poziom kapitału ludzkiego);
- gospodarczej (tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości);
- środowiskowej (działania zwiększające efektywność energetyczną i służące wykorzystaniu terenów zdegradowanych).

¹ Uchwała nr 1442 z dnia 14.II.2014 r. ws. przyjęcia projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020.

W szczególności dofinansowane będą przedsięwzięcia, których zakres rzeczowy obejmuje:

- prace konserwatorskie, restauratorskie, roboty budowlane (co do zasady z wyłączeniem budowy nowych budynków w określonym miejscu) prowadzące do przywrócenia lub nadania obiektom nowych funkcji, wraz z możliwością zakupu sprzętu i wyposażenia niezbędnego do realizacji celu projektu;
- zagospodarowanie przestrzeni publicznej funkcjonalnie powiązanej z obiektami poddawanyymi rewitalizacji, w tym tworzenie lub modernizacja miejsc rekreacji i terenów zielonych (obejmująca również obiekty małej architektury);
- przebudowy, prace konserwatorsko-restauratorskie, remonty części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych.

Jako komponent projektu mogą być realizowane działania tj.: termomodernizacja budynku mieszkalnego (w odniesieniu do części wspólnych budynku), instalacja monitoringu lub oświetlenia w celu podniesienia poziomu bezpieczeństwa publicznego, budowa, przebudowa, rozbudowa drogi lokalnej (gminnej, powiatowej) wraz z infrastrukturą towarzyszącą, budowa, przebudowa, podłączenie do infrastruktury sieciowej na obszarze objętym projektem w celu zapewnienia dostępu obiektów i terenów rewitalizowanych do podstawowych usług komunalnych, inwestycje w zakresie kultury.

W ramach poddziałania VI.3.2 wsparcie mogą uzyskać: jednostki samorządu terytorialnego, związki i stowarzyszenia JST, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną, jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, organy administracji rządowej oraz ich jednostki podległe, organizacje pozarządowe kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, instytucje kultury, spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, TBS, LGD, szkoły wyższe, jednostki naukowe, przedsiębiorcy.

Finansowanie działań rewitalizacyjnych w odniesieniu do interwencji EFS przybierze formę realizacji projektów komplementarnych w ramach poszczególnych działań i poddziałań RPO WŁ na lata 2014-2020. Głównym celem powyższego wsparcia jest rewitalizacja społeczna tj. aktywizacja społeczno-zawodowa osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, rozwój usług społecznych, ekonomia społeczna, która jest priorytetem działań. Jej uzupełnieniem są działania o charakterze infrastrukturalnym, środowiskowym, funkcjonalno-przestrzennym oraz gospodarczym.

Dla zwiększenia spójności terytorialnej planowanych przedsięwzięć w ramach RPO WŁ na lata 2014-2020 poza działaniem Działanie VI.3. Rewitalizacja i rozwój potencjału społeczno-gospodarczego, poddziałanie VI.3.2., przewidziano również preferencje dla projektów rewitalizacyjnych (zwiększenie alokacji Unii Europejskiej o środki budżetu państwa) także w ramach innych działań. Działaniami tymi są:

- Działanie II.1. Otoczenie biznesu,
Poddziałanie II.1.1. Tereny inwestycyjne;
- Działanie III.1. Niskoemisyjny transport miejski,
Poddziałanie III.1.2. Niskoemisyjny transport miejski;
- Działanie III.4. Transport kolejowy;

- Działanie IV.2. Termomodernizacja budynków,
Poddziałanie IV.2.2. Termomodernizacja budynków;
- Działanie IV.3. Ochrona powietrza,
Poddziałanie IV.3.2. Ochrona powietrza;
- Działanie V.3. Gospodarka wodno-kanalizacyjna,
Poddziałanie V.3.2. Gospodarka wodno-kanalizacyjna;
- Działanie VI.1. Dziedzictwo kulturowe i infrastruktura kultury,
Poddziałanie VI.1.2. Dziedzictwo kulturowe i infrastruktura kultury;
- Działanie VI.2. Rozwój gospodarki turystycznej,
Poddziałanie VI.2.1. Rozwój gospodarki turystycznej;
- Działanie VII.1. Technologie informacyjno-komunikacyjne,
Poddziałanie VII.1.2. Technologie informacyjno-komunikacyjne;
- Działanie VII.3. Infrastruktura opieki społecznej;
- Działanie VIII.2. Wsparcie aktywności zawodowej osób po 29. roku życia,
Poddziałanie VIII.2.1. Wsparcie aktywności zawodowej osób po 29 roku życia;
- Działanie VIII.3. Wsparcie przedsiębiorczości;
Poddziałanie VIII.3.1. Wsparcie przedsiębiorczości w formach bezzwrotnych;
- Działanie IX.1. Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, Poddziałanie IX.1.1. Aktywizacja społeczno-zawodowa osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym;
- Działanie IX.2. Usługi na rzecz osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, Poddziałanie IX.2.1., Usługi społeczne i zdrowotne;
- Działanie IX.3. Rozwój ekonomii społecznej,
Poddziałanie IX.3.1. Miejsca pracy w sektorze ekonomii społecznej;
- Działanie X.1. Powrót na rynek pracy osób sprawujących opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3.

Paleta powyższych działań stwarza możliwości i szanse realizacji LPRMRM 2025, zapewni jego kompleksowość i podniesie skuteczność obranej polityki.

PROGRAM OPERACYJNY INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 (POIiŚ), koncentrujący się na finansowaniu szeroko rozumianej ochrony środowiska, może stanowić dodatkowe źródło finansowania projektów uzupełniających LPRMRM 2025, związanych z rozwojem gospodarki niskoemisyjnej (Oś Priorytetowa I), ochroną środowiska, w tym ochroną polegającą na przeciwdziałaniu i adaptacji do zmian klimatu (Oś priorytetowa II) oraz ochroną dziedzictwa kulturowego i rozwojem zasobów kultury (Oś priorytetowa VIII). Z perspektywy projektów rewitalizacyjnych LPRMRM 2025 istotne jest to, że POIiŚ wspiera działania mające stymulować zrównoważony rozwój, w którym cele środowiskowe są dopełnione działaniami na rzecz spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej.

Mimo iż w POIiŚ nie przewidziano odrębnych działań dedykowanych projektom rewitalizacyjnym, zakres jego interwencji pozwala na realizację projektów LPRMRM 2025, wpisujących się w następujące działania:

- Działanie 1.3. Wspieranie efektywności energetycznej w budynkach (projekty obejmujące głęboką kompleksową modernizację energetyczną budynków użyteczności publicznej, gdzie głównym celem jest zwiększenie efektywności energetycznej budynków oraz poprawa stanu środowiska w skali lokalnej);
- Działanie 2.5. Poprawa jakości środowiska miejskiego (rozwój terenów zieleni w miastach, rekultywacja terenów zdegradowanych bądź zdewastowanych oraz remediacja terenów zanieczyszczonych, w celu zahamowania ubytku terenów zieleni oraz poprawy warunków ekologicznych życia w mieście);
- Działanie 8.1. Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury (w ramach działania realizowane będą inwestycje dotyczące zarówno ochrony zabytków, jak też rozwoju zasobów kultury polegające na m.in. pracach związanych z renowacją, konserwacją, rewitalizacją i restauracją obiektów zabytkowych (i ich zespołów), jak również przebudową i rozbudową obiektów zabytkowych; prace obejmujące działania infrastrukturalne mające na celu ochronę i zachowanie otoczenia zabytkowych obiektów (również zabytkowych parków i ogrodów); prace polegające na rozbudowie, przebudowie i remoncie niezabytkowej infrastruktury kultury), oraz zabezpieczeniu obiektów przed kradzieżą i zniszczeniem).

POIiŚ został wskazany jako komplementarne źródło finansowania projektów rewitalizacyjnych w ramach wyżej wymienionych działań. W efekcie projekty rewitalizacyjne realizowane w ramach tych działań mogą liczyć na preferencyjne warunki wyboru.

Część projektów wskazanych w LPRMRM 2025 może być również realizowanych w ramach innych działań POIiŚ np. w ramach Działania 2.4 Ochrona przyrody i edukacja ekologiczna, które dotyczy prowadzenia działań informacyjno-edukacyjnych w zakresie ochrony środowiska i efektywnego wykorzystania jego zasobów, gdzie głównym celem jest zwiększenie świadomości społecznej i zaangażowania obywateli w aktywną ochronę środowiska oraz kształtowanie postaw proekologicznych.

PROGRAM OPERACYJNY WIEDZA – EDUKACJA – ROZWÓJ

Projekty rewitalizacyjne odnoszące się do szeroko pojętej sfery społecznej przewidziane do realizacji w LPRMRM 2025 mogą zostać dofinansowane z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020 (PO WER), stanowiącego główne bądź uzupełniające źródło finansowania. Działania realizowane w ramach PO WER mogą pośrednio lub jako element większego przedsięwzięcia stanowić wkład w rewitalizację określonych obszarów. Istotne jest to, że w ramach PO WER zaplanowano bezpośrednie wsparcie rewitalizacji. Indykatoryna alokacja UE planowana na projekty rewitalizacyjne dotyczy wszystkich działań w ramach Osi Priorytetowej I „Osoby młode na rynku pracy”², a źródłem finansowania jest EFS.

² Program Operacyjny Wiedza – Edukacja - Rozwój 2014-2020;
<https://www.power.gov.pl/media/17361/SZOOPPOWER24032016.pdf>

Głównym celem Osi Priorytetowej I jest zwiększenie możliwości zatrudnienia osób młodych do 29. roku życia pozostających bez pracy, w tym w szczególności osób, które nie uczestniczą w kształceniu i szkoleniu (tzw. młodzież NEET). Cel ten będzie realizowany poprzez działania:

- Działanie 1.1. Wsparcie osób młodych pozostających bez pracy na regionalnym rynku pracy – projekty pozakonkursowe;
- Działanie 1.2. Wsparcie osób młodych pozostających bez pracy na regionalnym rynku pracy – projekty konkursowe;
- Działanie 1.3. Wsparcie osób młodych znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji.

Zatem Priorytetem inwestycyjnym bezpośrednio związanym z rewitalizacją w ramach PO WER jest trwała integracja na rynku pracy ludzi młodych, w szczególności tych, którzy nie pracują, nie kształcą się ani nie szkolą, w tym ludzi młodych zagrożonych wykluczeniem społecznym i ludzi młodych wywodzących się ze środowisk marginalizowanych, także poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży.

FUNDUSZ PRACY

Fundusz Pracy będący funduszem celowym, koncentrującym się na łagodzeniu skutków bezrobocia, aktywizacji zawodowej i promocji zatrudnienia, stanowi istotne źródło finansowania projektów rewitalizacyjnych LPRMRM 2025. Głównie projektów dotyczących aktywnych formy przeciwdziałania bezrobociu, tj. szkoleń, staży, poradnictwa zawodowego, ale również podejmowania prac społecznie użytecznych, prac interwencyjnych, działalności gospodarczej, doposażenia stanowisk pracy, a realizowanych przez Powiatowy Urząd Pracy.

Podstawowym instrumentem stymulującym rozwój zasobów ludzkich jest Krajowy Fundusz Szkoleniowy (KFS), który stanowi wydzieloną pulę 2% przychodów Funduszu Pracy (FP). Wśród zasad korzystania z Krajowego Funduszu Szkoleniowego jest m.in. zasada, iż środki KFS otrzymane z powiatowego urzędu pracy pracodawca może przeznaczyć na ściśle określone cele takie jak np.: kursy i studia podyplomowe realizowane z inicjatywy pracodawcy lub za jego zgodą, egzaminy umożliwiające uzyskanie dyplomów potwierdzających nabycie umiejętności, kwalifikacji lub uprawnień zawodowych.

DOTACJE FUNDACJI IM. STEFANA BATOREGO

Różnorodne działania społeczne ukierunkowane na rozwój społeczeństwa obywatelskiego, stymulowanie aktywności społecznej mieszkańców oraz wyrównywanie szans edukacyjnych i włączanie społeczne, przewidziane do realizacji w LPRMRM 2025 mogą zostać wsparte w ramach dotacji Fundacji im. Stefana Batorego. Fundacja będąca niezależną, niedochodową organizacją pozarządową o statusie organizacji pożytku publicznego ma istotny wkład w rozwój demokracji i budowanie społeczeństwa obywatelskiego, dlatego też może stanowić ważne źródło finansowania projektów i działań

dotyczących aktywizacji społecznej oraz przeciwdziałania problemom i dysfunkcjom społecznym w środowisku lokalnym.

Podstawową metodą działania Fundacji jest udzielanie dotacji na przedsięwzięcia podejmowane przez organizacje pozarządowe. Programy dotacyjne Funduszu koncentrują się na priorytetowych działaniach takich jak:

- poprawa jakości polskiej demokracji;
- wzmacnianie roli instytucji obywatelskich w życiu publicznym;
- rozwijanie współpracy i solidarności międzynarodowej.

Z perspektywy LPRMRM 2025, kluczowym jest priorytet poprawa jakości polskiej demokracji, którego realizacja odbywa się poprzez wspieranie:

- inicjatyw służących zwiększaniu partycypacji obywatelskiej i wzmacnianiu poczucia odpowiedzialności obywateli za wspólne dobro;
- działań z zakresu integracji społeczności lokalnej;
- działań podnoszących poziom publicznej debaty i „uspołecznienia” procesu formułowania i wdrażania polityk publicznych.

Równie istotnymi działaniami wspieranymi przez Fundację mogą być projekty dotyczące wyrównywania szans edukacyjnych (m.in. lokalne programy stypendialne dla uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, projekty dotyczące kształtowania postaw obywatelskich oraz przeciwdziałania wykluczeniu i marginalizacji dzieci i młodzieży) oraz przeciwdziałania uzależnieniom polegające na zwiększeniu zakresu i form wsparcia dla grup narażonych na ryzyko wykluczenia społecznego³.

PROGRAM FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NA LATA 2014–2020

Zaplanowane w LPRMR 2025 projekty prospołeczne, których celem jest inicjowanie i wspieranie aktywności społeczności lokalnej oraz rozwój kapitału społecznego, mogą być finansowane w ramach Programu Funduszu Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020. Program finansowany jest z krajowych środków publicznych pochodzących z budżetu państwa i dedykowany jest podmiotom sektora społecznego (pozarządowego). Jego istotą jest angażowanie społeczności w działalność na rzecz środowiska lokalnego oraz stymulowanie postaw obywatelskich. Program obejmuje następujące priorytety:

- *Priorytet 1. Małe inicjatywy*
którego celem jest wspieranie nowych/”młodych” inicjatyw oddolnych, a głównymi kierunkami finansowania są działania polegające na zwiększaniu roli inicjatyw nieformalnych, animowaniu działań samopomocowych oraz wspieraniu „młodych” organizacji pozarządowych.
- *Priorytet 2. Aktywne społeczeństwo*
koncentruje się na projektach angażujących obywateli w różne formy i obszary działalności społecznej. W ramach tego priorytetu wsparcie LPRMRM 2025 może dotyczyć projektów z zakresu m.in: aktywizacji obywateli w sprawach wspólnotowych,

³ http://www.batory.org.pl/programy_dotacyjne.

rozwijania wolontariatu, poprawy zdolności organizacji pozarządowych do mobilizowania zasobów, aktywizacji współpracy wspólnot lokalnych i instytucji publicznych, aktywnych form integracji społecznej, rozwoju przedsiębiorczości społecznej oraz tworzenia warunków rozwoju bezpłatnego poradnictwa prawnego i obywatelskiego.

- *Priorytet 3. Aktywni obywatele*
ma przyczynić się do wzrostu partycypacji obywateli w sprawach publicznych. W ramach tego priorytetu wspierane są przedsięwzięcia dotyczące m.in. zwiększania wpływu obywateli na polityki publiczne, rozwijania edukacji obywatelskiej i kompetencji społecznych oraz wspierania tworzenia partnerstw i innych form współpracy służących aktywizacji obywateli i przekazywaniu im realizacji zadań publicznych.
- *Priorytet 4. Silne organizacje pozarządowe*
ma na celu wzmocnienie potencjału organizacji III sektora poprzez wsparcie działań z zakresu zwiększania kompetencji organizacji obywatelskich (m.in. podnoszenie wiedzy i umiejętności osób działających w organizacjach obywatelskich) oraz działań o charakterze systemowym (m.in. rozwiązywanie podstawowych problemów III sektora).

PROGRAMY FUNDUSZY OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

Kluczowym źródłem współfinansowania projektów LPRMRM 2025 mogą być środki pochodzące z Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Oferta programowa Funduszy na lata 2015-2020 z wydatkowaniem środków do roku 2023 stwarza warunki dla współfinansowania różnego typu działalności, których nadrzędnym celem i efektem jest kompleksowa rewitalizacja. Zatem wsparcie mogą uzyskać projekty inwestycyjne, tj. głęboka modernizacja techniczna, zapewnienie efektywności energetycznej, gospodarka niskoemisyjna, rewitalizacja przyrodnicza oraz projekty nieinwestycyjne służące budowaniu świadomości ekologicznej i postaw obywatelskich oraz aktywizujących mieszkańców do proekologicznych zachowań. Ważnym argumentem przemawiającym za wykorzystaniem powyższych funduszy jest również fakt dostępności środków dla szerokiej grupy beneficjentów (rys. 28.).

Dostępność środków NFOŚiGW i WFOŚiGW pozwala na efektywną i wielopłaszczyznową realizację projektów rewitalizacyjnych oraz synergię podejmowanych działań w wielu obszarach m.in. w obszarze poprawy jakości powietrza, efektywności energetycznej, ochronie różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów, czy edukacji ekologicznej. Efekty mogą być identyfikowane poprzez wzrost jakości życia, poprawę jakości środowiska, obniżenie kosztów funkcjonowania miasta i gospodarstw domowych oraz proekologiczne aktywności mieszkańców (tab. 65.).

Projekty rewitalizacyjne LPRMRM 2025 wpisują się w osie priorytetowe Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki, m.in.: ochrona atmosfery, ochrona różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów oraz inne działania ochrony środowiska, w tym edukacja ekologiczna.

RYSUNEK 28.
BENEFICJENCI PROGRAMÓW FUNDUSZY OCHRONY
ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

TABELA 65.
PRZEGLĄD WYBRANYCH DOSTĘPNYCH PROGRAMÓW NFOŚIGW ORAZ WFOŚIGW

NAZWA PROGRAMU	BENEFICJENCI		
	JST	PODMIOTY GOSPODARCZE	OSOBY FIZYCZNE
PROGRAM KAWKA: LIKWIDACJA NISKIEJ EMISJI WSPIERAJĄCA WZROST EFEKTYWNOŚCI ENERGETYCZNEJ I ROZWÓJ ROZPROSZONYCH ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII (M.IN. LIKWIDACJA LOKALNYCH ŹRÓDEŁ CIEPŁA I POŁĄCZENIA DO MIEJSKIEJ SIECI CIEPŁOWNICZEJ; ROZBUDOWA SIECI CIEPŁOWNICZEJ; KOLEKTORY SŁONECZNE)	+	+	+
PROGRAM RYŚ: TERMOMODERNIZACJA BUDYNKÓW JEDNORODZINNYCH (M.IN. PRACE TERMOIZOLACYJNE, INSTALACJE WEWNĘTRZNE, WYMIANA ŹRÓDŁA CIEPŁA, ZASTOSOWANIE ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII CIEPLNEJ)	+	-	+
OCHRONA I PRZYWRACANIE RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ TJ. OCHRONA OBSZARÓW I GATUNKÓW CENNYCH PRZYRODNICZO POPRZEC M.IN. PRZEDSIĘWZIĘCIA ZWIĄZANE Z OCHRONĄ PRZYRODY, W TYM URZĄDZANIE I UTRZYMANIE TERENÓW ZIELENI, ZADRZEWIEŃ, ZAKRZEWIEŃ ORAZ PARKÓW	+	-	-
EDUKACJA EKOLOGICZNA* MAJĄCA NA CELU ODNOSZENIE POZIOMU ŚWIADOMOŚCI EKOLOGICZNEJ I KSZTAŁTOWANIE POSTAW EKOLOGICZNYCH SPOŁECZEŃSTWA POPRZEC PROMOWANIE ZASAD ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU	+	+	-

* BENEFICJENTEM PROGRAMU MOGĄ BYĆ RÓWNIEŻ PAŃSTWOWE JEDNOSTKI BUDŻETOWE (PJB)
 ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE „PRZEWODNIKA
 PO PROGRAMACH PRIORYTETOWYCH NFOŚIGW NA LATA 2015–2020”

FUNDUSZ TERMOMODERNIZACJI I REMONTÓW

Przedsięwzięcia dotyczące działań termomodernizacyjnych i remontowych, przewidziane do realizacji w LPRMRM 2025 mogą ubiegać się o wsparcie w ramach Funduszu Termomodernizacji i Remontów. Celem Funduszu jest pomoc finansowa dla inwestorów realizujących przedsięwzięcia termomodernizacyjne i remontowe oraz wypłata rekompensat dla właścicieli budynków mieszkalnych, oraz właścicieli części budynków mieszkalnych, w których były lokale kwaterunkowe. Fundusz obsługiwany jest przez Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK), który udziela pomocy w formie tzw. premii (termomodernizacyjnej, remontowej i kompensacyjnej). Zasady przyznawania i wypłacania przez Bank Gospodarstwa Krajowego premii termomodernizacyjnych, remontowych i kompensacyjnych ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów reguluje ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o wspieraniu termomodernizacji i remontów (Dz. U. Nr 223, poz.1459, z późn. zm.)⁴.

Premia termomodernizacyjna przysługuje inwestorowi z tytułu realizacji przedsięwzięcia termomodernizacyjnego i stanowi spłatę części kredytu zaciągniętego przez tego inwestora. O dofinansowanie przedsięwzięć w ramach premii termomodernizacyjnej mogą się ubiegać właściciele bądź też zarządcy: budynków mieszkalnych, budynków zbiorowego zamieszkania, budynków użyteczności publicznej stanowiących własność jednostek samorządu terytorialnego służących do wykonywania przez nie zadań publicznych, lokalnych sieci ciepłowniczych, a także lokalnych źródeł ciepła, realizujący przedsięwzięcie termomodernizacyjne. Podstawowym warunkiem uzyskania wsparcia jest przedstawienie audytu energetycznego i jego pozytywne zweryfikowanie.

Premia remontowa przysługuje inwestorowi z tytułu realizacji przedsięwzięcia remontowego i stanowi spłatę części kredytu zaciągniętego przez tego inwestora. O dofinansowanie projektu w ramach premii remontowej mogą się ubiegać wyłącznie właściciele lub zarządcy budynków wielorodzinnych (tj. osoby fizyczne, wspólnoty mieszkaniowe z większościovym udziałem osób fizycznych, spółdzielnie mieszkaniowe oraz товариства будownицтва сполечного). Przedmiotem przedsięwzięcia remontowego, uprawniającego do ubiegania się o premię remontową może być wyłącznie budynek wielorodzinny, tzn. budynek mieszkalny, w którym występują więcej niż dwa lokale mieszkalne i którego użytkowanie rozpoczęto przed dniem 14 sierpnia 1961 roku. Podstawowym warunkiem ubiegania się o premię remontową jest przedstawienie audytu remontowego.

Premia kompensacyjna przysługuje osobom fizycznym realizującym przedsięwzięcie remontowe lub remont budynku mieszkalnego jednorodzinnego. O dofinansowanie projektu w ramach premii kompensacyjnej mogą się ubiegać wyłącznie osoby fizyczne będące właścicielami budynków mieszkalnych oraz właścicielami części budynków mieszkalnych, w których w okresie pomiędzy 12 listopada 1994 roku a 25 kwietnia 2005

⁴ Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o wspieraniu termomodernizacji i remontów. Załącznik do obwieszczenia Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 2014 r. (poz. 712); portal internetowy Banku Gospodarstwa Krajowego, <https://www.bgk.pl/samorzady/fundusze-i-programy/fundusz-termomodernizacji-i-remontow>.

roku znajdowały się lokale kwaterunkowe (co najmniej jeden lokal). Premia przysługuje inwestorom korzystającym z kredytu z premią remontową - premia kompensacyjna (kredyt) lub ze środków własnych premia kompensacyjna (środki własne)⁵.

Istotnym źródłem finansowego wsparcia LPRMRM 2025 są środki krajowe wydatkowane w ramach programów rządowych koordynowanych przez poszczególnych ministrów oraz ministerstwa. Możemy do nich zaliczyć m.in.: Program Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pn. Aktywne Formy Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu – nowy wymiar 2025, Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020 (ASOS), Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

PROGRAM MINISTRA RODZINY, PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ PN. AKTYWNE FORMY PRZECIWDZIAŁANIA WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU „NOWY WYMIAR 2020”

Projekty LPRMRM 2025 dotyczące szeroko rozumianej polityki społecznej ukierunkowane na włączenie społeczne jednostek lub grup osób, w tym także rodzin doświadczających ubóstwa i wykluczenia z różnych przyczyn mogą uzyskać wsparcie w ramach Programu Aktywne Formy Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu – nowy wymiar 2025. Głównym celem Programu jest włączanie i wzmacnianie uczestniczenia w życiu społecznym i zawodowym osób wykluczonych społecznie oraz rozwój systemu aktywnej integracji poprzez wsparcie jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych. Projekty zaproponowane w LPRMRM 2025 mogą ubiegać się o dofinansowanie w ramach następujących konkursów:

- Konkurs nr 1
Nowe horyzonty aktywnej integracji w środowisku lokalnym – animacja, edukacja, aktywizacja na rzecz zmniejszenia wykluczenia społecznego;
- Konkurs nr 2
Partnerstwa przeciw wykluczeniu społecznemu – profesjonalne formy pomocy, ze szczególną rolą zatrudnienia socjalnego;
- Konkurs nr 3
Aktywne postawy młodzieży – podnoszenie kompetencji, przedsiębiorczości i odpowiedzialności w wymiarze środowiska.

Beneficjentami projektów finansowanych w ramach Programu Aktywne formy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu – nowy wymiar 2020, mogą być jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacje pozarządowe wymienione w art. 3 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2014 r., poz. III8 z późn. zm.).

⁵ https://www.bgk.pl/files/public/Pliki/Fundusze_i_programy/FTiR/BGK_informator_FTiR.pdf

RZĄDOWY PROGRAM NA RZECZ AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ OSÓB STARSZYCH (ASOS) NA LATA 2014–2020

Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020 stwarza warunki dla realizacji projektów społecznych dedykowanych osobom starszym (osobom powyżej 60. roku życia) wskazanych w LPRMRM 2025. Jego głównym celem jest poprawa jakości i poziomu życia osób starszych dla godnego starzenia się oraz zagospodarowanie potencjału osób starszych poprzez aktywność społeczną tych osób. Program koncentruje się na finansowaniu działań w ramach czterech priorytetów:

- *Priorytet I. Edukacja osób starszych*
obejmuje działania na rzecz poprawy aktywności społecznej osób starszych poprzez różne formy edukacji formalnej i pozaformalnej, które pozwalają na aktywne włączenie się w życie społeczności lokalnych oraz zwiększą integrację wewnątrzpokoleniową osób starszych;
- *Priorytet II. Aktywność społeczna promująca integrację wewnątrz- i międzypokoleniową*
zakłada realizację projektów pozwalających na rozwój różnych form aktywności wśród osób starszych (kulturalnych, fizycznych, społecznych) służących nawiązywaniu oraz budowaniu współpracy międzypokoleniowej;
- *Priorytet III. Partycypacja społeczna osób starszych*
koncentruje się na projektach sprzyjających ukierunkowaniu aktywności seniorów na działania społeczne prowadzących do rozwoju społeczeństwa obywatelskiego poprzez włączanie osób starszych w proces tworzenia i funkcjonowania grup obywatelskich oraz organizacji pozarządowych, tworzenie sieci pomocowo-informacyjnej;
- *Priorytet IV. Usługi społeczne dla osób starszych (usługi zewnętrzne)*
obejmuje działania służące rozwojowi różnych form wsparcia oraz zapewnieniu wysokiej jakości usług opiekuńczych, poprzez zwiększanie dostępności oraz podniesienie jakości usług społecznych dla osób starszych oraz zwiększenie zaangażowania opiekunów-wolontariuszy, tworzenie środowiska samopomocy i zwiększenie sieci wyszkolonych wolontariuszy⁶.

Podmiotami uprawnionymi do korzystania ze środków finansowych przeznaczonych na realizację Programu są m.in. organizacje pozarządowe oraz podmioty określone w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (w tym spółdzielnie socjalne, stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego). Program ten umożliwia współpracę międzysektorową np. między organizacjami pozarządowymi, instytucjami kultury i jednostkami samorządu terytorialnego.

⁶ Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020, Warszawa 2013.

PROGRAMY MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

W LPRMRM 2025, szczególne miejsce zajmują projekty rewitalizacyjne dotyczące ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego (zarówno materialnego, jak i niematerialnego), rozwoju infrastruktury kulturalnej, a także wspierania aktywności kulturalnej mieszkańców. Projekty te mogą być finansowane w ramach trzech Programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

- Program Dziedzictwo kulturowe
Głównym celem Programu Dziedzictwo kulturowe jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów, jak również popularyzacja kultury ludowej. Projekty zaproponowane w LPRMR 2025 w szczególności mogą się ubiegać o dofinansowanie w ramach następujących priorytetów tego programu:
 - Priorytet 1. Ochrona zabytków
Celem strategicznym priorytetu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Istotnym celem priorytetu jest zwrócenie uwagi na obiekty mające szczególnie ponadnarodowe znaczenie dla dziedzictwa kulturowego, ale również pełniące lokalnie ważną rolę nośnika historii i tradycji oraz budujące tożsamość miejsc. W ramach priorytetu można dofinansować prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. O dofinansowanie mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego – osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.
 - Priorytet 3. Kultura ludowa i tradycyjna
Strategicznym celem priorytetu jest wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim. Wspierane będą działania służące zachowaniu oraz kultywowaniu charakterystycznych i najbardziej wartościowych zjawisk związanych z kulturą ludową i tradycjami. W ramach priorytetu przewidziane jest dofinansowanie na realizację m.in. zadań badawczo-dokumentacyjnych, edukacyjnych i popularyzatorskich oraz realizację szeroko pojętej animacji kulturowej i społecznej prowadzonej w oparciu o materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe. Szczególnie pożądane są te zadania, które będą integrowały społeczność lokalne i wzmacniały tożsamość. O wsparcie finansowane w ramach tego priorytetu mogą się ubiegać: samorządowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, podmioty prowadzące działalność gospodarczą, a także kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.
- Program Rozwój Infrastruktury Kultury
Celem programu jest wsparcie infrastruktury i poprawa funkcjonowania podmiotów prowadzących działalność kulturalną, szkół i uczelni artystycznych oraz domów kultury. W ramach powyższego programu mogą być finansowane projekty wskazane w LPRMRM 2025 w następujących priorytetach tego programu:
 - Priorytet 1. Infrastruktura kultury
Celem priorytetu jest stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze. W ramach priorytetu możliwe jest dofinansowanie m.in. budowy, robót budowlanych, przebudowy, remontu wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych oraz wyposażenia na potrzeby działalności

kulturalnej. Kluczowe są działania polegające na modernizacji i rozwoju infrastruktury kultury, a także zwiększeniu dostępu i podniesieniu atrakcyjności oferty kulturalnej.

O wsparcie finansowe w ramach tego priorytetu mogą się ubiegać m.in. samorządowe instytucje kultury (z wyjątkiem domów i ośrodków kultury oraz centrów kultury i sztuki, a także bibliotek, w skład których wchodzi powyższe instytucje), jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, jak również kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

- Priorytet 2. Infrastruktura domów kultury

Strategicznym celem priorytetu jest zapewnienie optymalnych warunków dla działalności domów i ośrodków kultury oraz centrów kultury i sztuki w zakresie edukacji kulturalnej i animacji kultury poprzez modernizację i rozbudowę ich infrastruktury. Istotne jest zwiększenie potencjału edukacyjno-animacyjnego poprzez poprawę stanu infrastruktury kultury zwiększającej dostęp do oferty kulturalnej i podnoszącej jej atrakcyjność, wdrażanie nowoczesnych technologii, wzmocnienie działalności o charakterze ponadregionalnym. Finansowane mogą być roboty budowlane (w tym rozbudowy, nadbudowy, przebudowy, remonty) oraz zakup wyposażenia na potrzeby prowadzenia edukacji kulturalnej. O wsparcie finansowe w ramach priorytetu mogą się ubiegać: domy i ośrodki kultury oraz centra kultury i sztuki posiadające status samorządowej instytucji kultury, biblioteki posiadające status samorządowej instytucji kultury, w skład których wchodzi domy i ośrodki kultury bądź centra kultury i sztuki, jak również jednostki samorządu terytorialnego (wyłącznie jako organy prowadzące dla wyżej wskazanych podmiotów).

- Program Edukacja

- Priorytet I Edukacja kulturalna

Strategicznym celem priorytetu jest wspieranie zadań z zakresu edukacji kulturalnej, ważnych dla rozwoju kapitału społecznego. Jednym z głównych założeń priorytetu jest wspieranie zadań umożliwiających uczestnictwo oraz integrację przedstawicieli różnych grup społecznych, m.in.: dzieci i młodzieży szkolnej, osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wsparcie finansowe kierowane będzie do dwóch rodzajów projektów: działań edukacyjno-animacyjnych dla wszystkich grup wiekowych oraz przedsięwzięć artystycznych dla dzieci i młodzieży, kształtujących potrzebę stałego uczestniczenia w życiu kulturalnym dla dzieci i młodzieży do 18. roku życia. O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać się mogą samorządowe instytucje kultury (z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego), organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne oraz podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

NORWESKI MECHANIZM FINANSOWY I EEA GRANTS

Alternatywnym źródłem realizacji projektów rewitalizacyjnych LPRMRM 2025 mogą być środki Mechanizmu Finansowego, znanego jako „EEA Grants” i „Norweski Mechanizm Finansowy”⁷. Wśród 5 priorytetowych sektorów, tj. innowacje, badania, edukacja i konkurencyjność (1); włączenie społeczne, zatrudnienie młodzieży i redukcja ubóstwa (2); środowisko, energia, zmiany klimatu i gospodarki niskoemisyjnej (3); kultura, społeczeństwo obywatelskie, dobre rządy, prawa i wolności (4); wymiar sprawiedliwości i sprawy wewnętrzne (5) możemy wskazać 3 kluczowe dla realizacji projektów rewitalizacyjnych. Z perspektywy LPRMRM 2025 istotne są działania w zakresie szeroko pojmowanego włączenia społecznego, integracji i aktywizacji społecznej, ochrony środowiska (w tym projektów inwestycyjnych i nieinwestycyjnych) oraz budowania społeczeństwa obywatelskiego.

PROGRAM LIFE

Innowacyjnym źródłem finansowania projektów rewitalizacyjnych stanowiącym alternatywę lub uzupełnienie środków krajowych może być Program LIFE. Program ten, szczególnie w kontekście polityki miejskiej UE (Karta Lipska 2007) oraz wspierania zrównoważonego charakteru miast (7. programu działań w zakresie środowiska pt. „Dobra jakość życia z uwzględnieniem ograniczeń naszej planety” 2013) może być jest potencjalnym źródłem finansowania.

Głównym źródłem współfinansowania projektów rewitalizacyjnych z funduszy UE są środki RPO WŁ na lata 2014-2020 (EFS i EFRR). Dodatkowym, komplementarnym źródłem ich współfinansowania są środki KPO (EFS, EFRR, FS). Ponadto źródłem współfinansowania projektów rewitalizacyjnych będą środki budżetu państwa oraz budżetów jednostek samorządu terytorialnego, jak również środki prywatne. Łączenie różnych form finansowego wsparcia projektów umożliwi optymalne wykorzystanie środków publicznych oraz efektywną realizację celów w zakresie rewitalizacji. Komplementarność źródeł finansowania możemy zatem interpretować w wymiarze: źródeł finansowania (finansowanie zewnętrzne – środki własne, finansowanie zagraniczne – środki krajowe) oraz charakteru wsparcia (finansowanie zwrotne – finansowanie bezzwrotne).

⁷ 3 maja 2016 roku podpisano porozumienia pomiędzy Islandią, Liechtensteinem i Norwegią a Unią Europejską w sprawie funduszy norweskich i funduszy EOG na okres od 1 maja 2014 roku do 30 kwietnia 2021 roku. Polska pozostanie największym beneficjentem środków norweskich - alokacja przewidziana dla naszego kraju to 397,8 mln EUR, podczas gdy dla Rumunii 275,2 mln EUR, Grecji 116,7 mln EUR, Bułgarii 115 mln EUR. Euro Agreement between the European Union, Iceland, the Principality of Liechtenstein and the Kingdom of Norway on an EEA Financial Mechanism 2014-2021 2016/0051 (NLE) <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6956-2016-INIT/en/pdf>. Podpisanie porozumień z UE umożliwia rozpoczęcie oficjalnych negocjacji bilateralnych Polski z darczyńcami, dotyczących wykorzystania tych funduszy.

PARTNERSTWO PUBLICZNO-PRYWATNE (PPP)

Alternatywnym modelem realizacji projektów rewitalizacyjnych jest innowacyjna formuła partnerstwa publiczno- prywatnego (PPP). Nowy okres programowania UE stwarza warunki do realizacji kompleksowych, zintegrowanych projektów rewitalizacyjnych z wykorzystaniem hybrydowego PPP. Projekty hybrydowe są efektem łączenia formuły partnerstwa publiczno- prywatnego z dofinansowaniem ze środków Unii Europejskiej.

Istnieje zatem możliwość wykorzystania formuły PPP w myśl Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 1303/2013 z dnia 17.12.2013 r.

XII.

**KOMPLEKSOWOŚĆ
PROCEDURALNO-
INSTYTUCJONALNA**

XII.1.

SYSTEM REALIZACJI PROGRAMU REWITALIZACJI

W systemie realizacji programu zostaną wprowadzone mechanizmy zapewniające kompletność podejmowanych procedur oraz działań różnorodnych instytucji zaangażowanych w proces rewitalizacji. Dla zapewnienia spójności procedur realizowanych w ramach struktur organizacyjnych samorządu miasta Rawa Mazowiecka, rekomenduje się powołanie w strukturach Urzędu stanowiska Koordynatora ds. Rewitalizacji, posiadającego doświadczenie i kompetencje równoważne z kompetencjami właściwymi dla stanowiska kierowniczego. Koordynator ds. rewitalizacji będzie odpowiadał bezpośrednio przed Burmistrzem Miasta Rawa Mazowiecka za nadzór nad realizacją LPRMRM 2025. Stanowisko Koordynatora zostanie obsadzone w drodze otwartego konkursu, bądź w drodze powołania, powierzenia obowiązków lub w formie awansu wewnętrznego spośród doświadczonych pracowników Urzędu Miasta Rawa Mazowiecka. Kluczowym kryterium wyboru osoby na to stanowisko będzie doświadczenie w zarządzaniu złożonymi projektami inwestycyjnymi, zasobami ludzkimi oraz wysokie kompetencje społeczne.

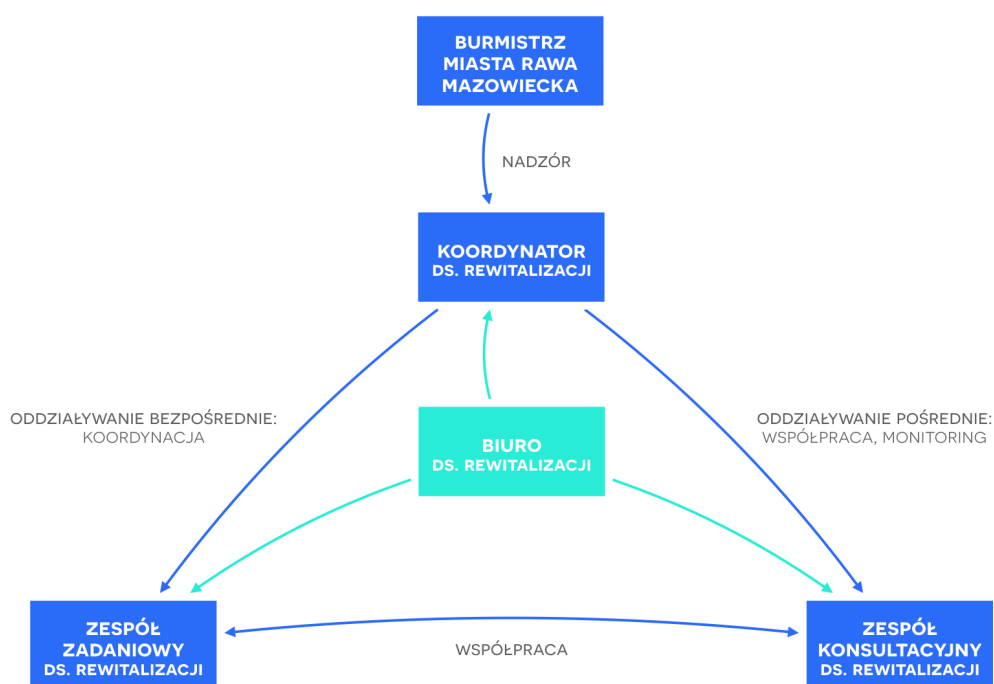
Koordynator ds. Rewitalizacji Miasta Rawa Mazowiecka powołany jest do bieżącej współpracy z Burmistrzem Miasta oraz koordynacji prac Zespołu Zadaniowego ds. Rewitalizacji. Odpowiada za nadzór nad realizacją zaplanowanych przez Gminę Miasto Rawa Mazowiecka podstawowych projektów rewitalizacyjnych, jak również za komunikację i informację dotyczącą realizacji Programu Rewitalizacji oraz inicjowanie i podtrzymywanie dialogu społecznego. Koordynator odpowiada również za monitoring realizacji programu rewitalizacji oraz sprawozdawanie Burmistrzowi Miasta wyników z monitoringu, w tym przedstawia zidentyfikowane przy współpracy z Zespołem Zadaniowym ds. Rewitalizacji trudności oraz nowe zdiagnozowane potrzeby mieszkańców związane z programem rewitalizacji. W tym celu, Koordynator ds. Rewitalizacji przedstawia Burmistrzowi roczne sprawozdanie z realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2016-2025. Po akceptacji sprawozdania, Burmistrz przedstawia sprawozdanie Radzie Miasta (w formie informacji).

W celu sprawnej obsługi prac Koordynatora, w strukturach organizacyjnych Urzędu Miasta nastąpi utworzenie Biura ds. Rewitalizacji, kierowanego przez Koordynatora. Docelowe zatrudnienie w Biurze to 2-3 pracowników. Do kompetencji Biura należeć będzie przede wszystkim:

- obsługa codziennej pracy Koordynatora ds. Rewitalizacji;
- wsparcie Koordynatora w organizacji prac Zespołu Zadaniowego ds. Rewitalizacji oraz Zespołu Konsultacyjnego ds. Rewitalizacji, w tym zwoływanie ich spotkań, organizacja posiedzeń oraz dokumentacja ich przebiegu;
- przygotowywanie danych i informacji na potrzeby systemu monitoringu i ewaluacji LPRMRM 2025;

- wsparcie Koordynatora i Burmistrza w przygotowywaniu sprawozdań i informacji z realizacji LPRMRM 2025;
- bezpośrednia i bieżąca współpraca z interesariuszami procesu rewitalizacji w Rawie Mazowieckiej;
- prowadzenie działalności informacyjnej i promocyjnej w ramach realizacji procesu rewitalizacji w Rawie Mazowieckiej.

RYSUNEK 29.
SYSTEM INSTYTUCJONALNY WDRAŻANIA LPRMRM 2025

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE

XII.2.

SYSTEM MONITOROWANIA I OCENY SKUTECZNOŚCI DZIAŁAŃ

XII.2.1.

SYSTEM MONITOROWANIA PROGRAMU

Zarządzanie procesami rewitalizacji wymaga sprawnych mechanizmów gromadzenia i przetwarzania informacji, które ilustrują procesy społeczne, gospodarcze, przestrzenno-funkcjonalne, techniczne i środowiskowe oraz zmiany zachodzące w obszarze rewitalizowanym, jego otoczeniu i całym mieście. Wdrażanie programu rewitalizacji wymusza konieczność nadzoru nad postępem prac i realizacji działań rewitalizacyjnych. Konieczna jest także ocena i weryfikacja podejmowanych działań, stąd też mechanizmy określone jako system monitoringu mają zapewnić skuteczność wdrażania zapisów programu rewitalizacji oraz jego aktualizacji.

Mechanizm monitoringu i oceny programu rewitalizacji ma na celu:

- bieżącą ocenę postępów wdrażania programu rewitalizacji;
- ocenę skutków realizowanych działań;
- obserwację zmian w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej oraz środowiskowej, jakie zachodzą w obszarze rewitalizacji i całym mieście.

System monitoringu polega na stworzeniu banku strategicznych danych o procesach zachodzących w obszarze rewitalizacji oraz w całym mieście. Bank danych składa się ze wskaźników ilościowych oraz jakościowych, przy pomocy których można śledzić tempo i stopień zaawansowania realizacji działań rewitalizacyjnych oraz osiągnięcia celów rewitalizacji. Przy pomocy wskaźników i zbieranych danych obserwować można przebieg procesów społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych oraz środowiskowych zachodzących wewnątrz obszaru rewitalizacji oraz w jego otoczeniu, jakim jest miasto.

Realizacja programu rewitalizacji wymaga systematycznego obserwowania zmian zachodzących w obszarze rewitalizacji i reakcji na zaobserwowane zmiany. System monitorowania ma więc umożliwić aktualizację zapisów programu rewitalizacji, a także zapewnić dostęp do rzetelnych informacji dla decydentów, partnerów społecznych i gospodarczych, a także opinii publicznej o postępach w realizacji zaplanowanych działań oraz osiągnięciu celów rewitalizacji.

Kluczowe w procesie monitoringu jest zdefiniowanie jego ram, czyli stworzenie systemu wskaźników, według których raportowane będą postępy w realizacji projektów, kierunków działań oraz celów rewitalizacji. Istotnym elementem jest częstotliwość analiz zbieranych danych wchodzących w skład systemu monitoringu. Monitorowanie realizacji programu rewitalizacji prowadzone powinno być na bieżąco, a jednym z kluczo-

wych warunków jego skuteczności jest ciągłość i powtarzalność. Najczęściej analizy takie przeprowadza się w cyklach rocznych lub dwuletnich, co związane jest z możliwością uzyskania odpowiednich danych statystycznych. Zgromadzone dane oraz ich analiza w ramach systemu monitorowania pozwoli na ocenę zaawansowania realizacji programu rewitalizacji oraz stanowić będzie podstawę do reagowania wobec pojawiających się zmian i wyzwań.

W ramach systemu monitorowania LPRMRM 2025 będą zbierane i przetwarzane dane jakościowe i ilościowe na dwóch poziomach:

- dla obszaru rewitalizacji (dla celów rewitalizacji);
- dla całego miasta w określonych sferach.

Zarówno wskaźniki określone dla obszaru rewitalizacji, jak i całego miasta, powiązane są z cechami obszaru i celami programu rewitalizacji, których osiągnięcie ma nastąpić poprzez realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Na podstawie zebranych danych *w cyklach co dwa lata Koordynator ds. Rewitalizacji przygotowywać będzie raporty z monitoringu i realizacji programu rewitalizacji*. Koordynator ds. Rewitalizacji przedstawia Burmistrzowi raport z monitoringu, który konsultowany będzie z Zespołem Zadaniowym ds. Rewitalizacji oraz Zespołem Konsultacyjnym ds. Rewitalizacji. Po akceptacji raportu, Burmistrz przedstawia go Radzie Miasta.

Monitoring zjawisk społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych oraz środowiskowych polegać będzie na zbieraniu i przetwarzaniu danych ze statystyki publicznej oraz danych z miejskich i powiatowych jednostek samorządowych, które ujęte są w zestaw wskaźników. Zaproponowany zestaw wskaźników może ulec zmianom w zależności od stopnia złożoności i kierunku procesów rozwojowych w mieście oraz dostępności danych. Bieżące aktualizowanie danych dla wskaźników pozwoli na analizę trendów w ujęciu czasowym, porównanie w różnych przekrojach czasowych kolejnych okresów raportowania ze stanem wyjściowym.

Monitoring jest procesem ciągłym i realizowany jest od początku wdrażania zapisów programu rewitalizacji, aż do jego zakończenia, a część danych monitoringowych zbierana i sprawozdawana jest także po zakończeniu realizacji programu rewitalizacji. Stąd, w roku 2017 zostanie przygotowany raport otwarcia wykorzystujący dane z roku 2016 do określenia sytuacji wyjściowej w mieście i w obszarze rewitalizacji dla planowanych działań rewitalizacyjnych. Dane zbierane będą w cyklach rocznych oraz w miarę ich dostępności. Kolejne raporty monitoringu przygotowywane będą w latach 2019, 2021 i 2023.

TABELA 66.
WSKAŹNIKI SYSTEMU MONITOROWANIA DLA OBSZARU REWITALIZACJI
(DLA CELÓW REWITALIZACJI I KIERUNKÓW DZIAŁAŃ)

WSKAŹNIK DLA OBSZARU REWITALIZACJI	CEL STRATEGICZNY 1.				CEL STRATEGICZNY 2.				CEL STRATEGICZNY 3.			
	KIERUNKI DZIAŁAŃ											
	1.1.	1.2.	1.3.	1.4.	2.1.	2.2.	2.3.	2.4.	3.1.	3.2.	3.3.	
LICZBA POPEŁNIONYCH PRZESTĘPSTW I WYKROCZEŃ	✗		✗									
LICZBA OSÓB BEZROBOTNYCH	✗									✗	✗	
LICZBA OSÓB DŁUGO-TRWALE BEZROBOTNYCH	✗									✗	✗	
LICZBA WYDARZEŃ ORGANIZOWANYCH W PRZESTRZENIACH PUBLICZNYCH		✗	✗		•	•						
LICZBA ZGŁOSZONYCH PROJEKTÓW W RAMACH BUDŻETU OBYWATELSKIEGO	✗		✗		•							
LICZBA ZGŁOSZONYCH PROJEKTÓW W RAMACH BUDŻETU OBYWATELSKIEGO PRZEZ INICJATORÓW Z OBSZARU REWITALIZACJI	✗		✗								✗	
LICZBA OSÓB OBJĘTYCH WSPARCIEM Z ZAKRESU POMOCY SPOŁECZNEJ	✗	✗	✗							•		
POWIERZCHNIA OBSZARÓW OBJĘTYCH REWITALIZACJĄ				•	✗	✗	✗	•	•			
LICZBA WSPARTYCH OBIEKTÓW INFRASTRUKTURY				•	✗	✗	•					
REKULTYWOWANA PRZESTRZEŃ OTWARTA (TERENY ZIELENI)					✗		✗	✗				
LICZBA ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH OBJĘTYCH WSPARCIEM					✗	✗	✗					
LICZBA OBIEKTÓW DOSTOSOWANYCH DO POTRZEB OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH	✗		✗	•	✗					•		
LICZBA OSÓB UCZESTNICZĄCYCH W ZAJĘCIACH Z EDUKACJI EKOLOGICZNEJ		•	•				•	✗				
LICZBA CZŁONKÓW ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH	✗		✗			•				•		
LICZBA WOLONTARIUSZY W ORGANIZACJACH POZARZĄDOWYCH	✗		✗			•						

WSKAŹNIK DLA OBSZARU REWITALIZACJI	CEL STRATEGICZNY 1.				CEL STRATEGICZNY 2.				CEL STRATEGICZNY 3.			
	KIERUNKI DZIAŁAŃ											
	1.1.	1.2.	1.3.	1.4.	2.1.	2.2.	2.3.	2.4.	3.1.	3.2.	3.3.	
LICZBA OSÓB UCZESTNICZĄCYCH W ZAJĘCIACH (WARSZTATACH, SZKOLENIACH, ITP.) PODNOSZĄCYCH KOMPETENCJE ZAWODOWE	•									•	✕	✕
LICZBA OSÓB ZAGROŻONYCH UBÓSTWEM LUB WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM, KTÓRE PODNIOŚŁY SWOJE KOMPETENCJE (SPOŁECZNE, RODZICIELSKIE LUB ŻYCIOWE)	✕		•								✕	✕
LICZBA ULOKOWANYCH PRZEDSIĘBIORSTW									✕	•		•
POWIERZCHNIA UŻYTKOWA BUDYNKÓW PODDANYCH TERMOMODERNIZACJI							•	✕				
POWIERZCHNIA OBJĘTA NADZOREM WIZYJNYM (MONITORINGIEM)	•		•		✕	✕	✕					

LEGENDA: ✕ MIARA BEZPOŚREDNIA • MIARA POŚREDNIA
ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE

TABELA 67.
WSKAŹNIKI SYSTEMU MONITOROWANIA DLA OBSZARU REWITALIZACJI
Z OKREŚLONYM CHARAKTEREM I JEDNOSTKAMI MIARY ORAZ ŹRÓDŁAMI DANYCH

WSKAŹNIK DLA OBSZARU REWITALIZACJI	CHARAKTER MIARY	JEDNOSTKA MIARY	ŹRÓDŁO DANYCH
LICZBA POPEŁNIONYCH PRZESTĘPSTW I WYKROCZEŃ	DESTYMULANTA	SZTUKA	KPP
LICZBA OSÓB BEZROBOTNYCH	DESTYMULANTA	OSOBA	PUP
LICZBA OSÓB DŁUGO-TRWALE BEZROBOTNYCH	DESTYMULANTA	OSOBA	PUP
LICZBA WYDARZEŃ ORGANIZOWANYCH W PRZESTRZENIACH PUBLICZNYCH	STYMULANTA	SZTUKA	WOKZIS UMRM
LICZBA ZGŁOSZONYCH PROJEKTÓW W RAMACH BUDŻETU OBYWATELSKIEGO	STYMULANTA	SZTUKA	WSO UMRM
LICZBA ZGŁOSZONYCH PROJEKTÓW W RAMACH BUDŻETU OBYWATELSKIEGO PRZEZ INICJATORÓW Z OBSZARU REWITALIZACJI	STYMULANTA	SZTUKA	WSO UMRM

WSKAŹNIK DLA OBSZARU REWITALIZACJI	CHARAKTER MIARY	JEDNOSTKA MIARY	ŹRÓDŁO DANYCH
LICZBA OSÓB OBJĘTYCH WSPARCIEM Z ZAKRESU POMOCY SPOŁECZNEJ	DESTYMULANTA	OSOBA	MOPS
POWIERZCHNIA OBSZARÓW OBJĘTYCH REWITALIZACJĄ	STYMULANTA	HA	WGT UMRM
LICZBA WSPARTYCH OBIEKTÓW INFRASTRUKTURY	STYMULANTA	SZTUKA	WRGPIE UMRM
REKULTYWOWANA PRZESTRZEŃ OTWARTA (TERENY ZIELENI)	STYMULANTA	HA	WGT/WGK UMRM
LICZBA ZABYTKÓW NIE-RUCHOMYCH OBJĘTYCH WSPARCIEM	STYMULANTA	SZTUKA	WRGPIE UMRM
LICZBA OBIEKTÓW DOSTOSOWANYCH DO POTRZEB OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH	STYMULANTA	SZTUKA	WOKZIS UMRM
LICZBA OSÓB UCZESTNICZĄCYCH W ZAJĘCIACH Z EDUKACJI EKOLOGICZNEJ	STYMULANTA	OSOBA	WOKZIS UMRM
LICZBA CZŁONKÓW ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH	STYMULANTA	OSOBA	WOKZIS UMRM
LICZBA WOLONTARIUSZY W ORGANIZACJACH POZARZĄDOWYCH	STYMULANTA	OSOBA	WOKZIS UMRM
LICZBA OSÓB UCZESTNICZĄCYCH W ZAJĘCIACH (WARSZTATACH, SZKOLENIACH, ITP.) PODNOSZĄCYCH KOMPETENCJE ZAWODOWE	STYMULANTA	OSOBA	WOKZIS UMRM PUP
LICZBA OSÓB ZAGROŻONYCH UBÓSTWEM LUB WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM, KTÓRE PODNOSIŁY SWOJE KOMPETENCJE (SPOŁECZNE, RODZIELSKIE LUB ŻYCIOWE)	STYMULANTA	OSOBA	MOPS
LICZBA UŁOKOWANYCH PRZEDSIĘBIORSTW	STYMULANTA	SZTUKA	WGK UMRM
POWIERZCHNIA UŻYTKOWA BUDYNKÓW PODDANYCH TERMOMODERNIZACJI	STYMULANTA	M ²	WRGPIE UMRM
POWIERZCHNIA OBJĘTA NADZOREM WIZYJNYM (MONITORINGIEM)	STYMULANTA	HA	WRGPIE UMRM

UŻYTE SKRÓTY:

KPP: KOMENDA POWIATOWA POLICJI W RAWIE MAZOWIECKIEJ
MOPS: MIEJSKI OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W RAWIE MAZOWIECKIEJ
PUP: POWIATOWY URZĄD PRACY W RAWIE MAZOWIECKIEJ
WGK UMRM: WYDZIAŁ GOSPODARKI KOMUNALNEJ URZĘDU MIASTA RAWA MAZOWIECKA
WGT UMRM: WYDZIAŁ GOSPODARKI TERENAMI URZĘDU MIASTA RAWA MAZOWIECKA
WOKZIS UMRM: WYDZIAŁ OŚWIATY, KULTURY, ZDROWIA I SPORTU URZĘDU MIASTA RAWA MAZOWIECKA
WRGPIE UMRM: WYDZIAŁ ROZWOJU GOSPODARCZEGO, PROMOCJI I INTEGRACJI URZĘDU MIASTA RAWA MAZOWIECKA
WSO UMRM: WYDZIAŁ SPRAW OBYWATELSKICH RAWA MAZOWIECKA

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE

W każdym projekcie z listy podstawowej należy opracować katalog wskaźników produktu i rezultatu wraz z określeniem wartości bazowych i docelowych. Działanie to powinno zostać przeprowadzone w ramach procedury opracowania raportu otwarcia w 2017 roku.

TABELA 68.
WSKAŹNIKI SYSTEMU MONITOROWANIA DLA MIASTA RAWA MAZOWIECKA

WSKAŹNIK DLA MIASTA OGÓŁEM	JEDNOSTKA MIARY	ŹRÓDŁO DANYCH
SFERA GOSPODARCZA		
LICZBA OSÓB FIZYCZNYCH PROWADZĄCYCH DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ WPISANYCH DO REJESTRU REGON NA 10 000 MIESZKAŃCÓW	OS.	GUS
LICZBA JEDNOSTEK NOWO-ZAREJESTROWANYCH W REJESTRZE REGON NA 10 000 MIESZKAŃCÓW	SZT.	GUS
LICZBA PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH Z KAPITAŁEM ZAGRANICZNYM	SZT.	GUS
LICZBA PRZEDSIĘBIORSTW DZIAŁAJĄCYCH W SEKTORZE TURYSTYKI WG PKD 2007 (SEKCJA I – ZAKWATEROWANIE I GASTRONOMIA)	SZT.	GUS
LICZBA PRZEDSIĘBIORSTW DZIAŁAJĄCYCH W SEKTORZE KULTURY WG PKD 2007	SZT.	GUS
LICZBA CAŁOROCZNYCH MIEJSC NOCLEGOWYCH W OBIEKTACH ZBIOROWEGO ZAKWATEROWANIA NA 1000 MIESZKAŃCÓW	SZT.	GUS
DEŁUGOŚĆ DRÓG ROWEROWYCH	KM	GUS
ŚRODKI FINANSOWE W BUDŻECIE MIASTA RAWA MAZOWIECKA POZYSKANE Z ZEWNĘTRZNYCH ŹRÓDEŁ (DOTACJE I SUBWENCJE KRAJOWE, EFRR, EFS, EOG, ITP.)	PLN	UMRM
ŚRODKI FINANSOWE W BUDŻECIE MIASTA RAWA MAZOWIECKA POZYSKANE Z ZEWNĘTRZNYCH ŹRÓDEŁ NA 1 MIESZKAŃCA	PLN	UMRM
SFERA SPOŁECZNA		
SALDO MIGRACJI	OS.	GUS
UDZIAŁ OSÓB W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH KORZYSTAJĄCYCH ZE ŚRODOWISKOWEJ POMOCY SPOŁECZNEJ W LUDNOŚCI OGÓŁEM	%	GUS
KWOTA ŚWIADCZEŃ PUBLICZNYCH Z TYTUŁU POMOCY SPOŁECZNEJ OGÓŁEM	PLN	GUS
KWOTA ŚWIADCZEŃ PUBLICZNYCH Z TYTUŁU POMOCY SPOŁECZNEJ NA OSOBĘ	PLN	GUS
DOCHODY GMINY NA 1 MIESZKAŃCA	PLN	UMRM
STOPA BEZROBOCIA REJESTROWANEGO	%	POLSKAWLICZBACH.PL
ODSETEK BEZROBOTNYCH Z WYKSZTAŁCENIEM WYŻSZYM W LICZBIE ZAREJESTROWANYCH BEZROBOTNYCH OGÓŁEM	%	PUP
ODSETEK BEZROBOTNYCH Z GIMNAZJALNYM I NIŻSZYM W LICZBIE ZAREJESTROWANYCH BEZROBOTNYCH OGÓŁEM	%	PUP

WSKAŹNIK DLA MIASTA OGÓŁEM	JEDNOSTKA MIARY	ŹRÓDŁO DANYCH
UDZIAŁ DŁUGOTRWALE BEZROBOTNYCH W LICZBIE ZAREJESTROWANYCH BEZROBOTNYCH OGÓŁEM	%	PUP
LICZBA OSÓB DŁUGOTRWALE BEZROBOTNYCH WG WIEKU	OS.	PUP
ODSETEK DZIECI W WIEKU 3-5 LAT OBJĘTYCH WYCHOWANIEM PRZEDSZKOLNYM	%	GUS
WSPÓŁCZYNNIK SKOLARYZACJI BRUTTO	%	GUS
LICZBA MAŁŻEŃSTW NA 1000 MIESZKAŃCÓW	SZT.	GUS
LICZBA NIEBIESKICH KART NA TERENIE MIASTA	SZT.	MOPS
LICZBA UCZNIÓW KORZYSTAJĄCYCH Z ZAJĘĆ POZALEKCYJNYCH REALIZOWANYCH W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH I GIMNAZJALNYCH	OS.	UMRM
ODSETEK LUDNOŚCI W WIEKU 15-64 LATA Z WYŻSZYM WYKSZTAŁCENIEM W LICZBIE LUDNOŚCI W TYM WIEKU OGÓŁEM	%	GUS
LICZBA LEKARZY NA 10 000 MIESZKAŃCÓW (BEZ STOMATOLOGÓW, WG PODSTAWOWEGO MIEJSCA PRACY)	OS.	GUS
LICZBA UCZESTNIKÓW IMPREZ ORGANIZOWANYCH PRZEZ DOMY KULTURY, OŚRODKI KULTURY, KLUBY, ŚWIETLICE NA 1000 MIESZKAŃCÓW	OS.	GUS
FREKWENCJA W WYBORACH DO ORGANÓW JST	%	GUS
LICZBA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH (FUNDACJE, STOWARZYSZENIA I ORGANIZACJE SPOŁECZNE) NA 10 000 MIESZKAŃCÓW	SZT.	GUS
UDZIAŁ OSÓB ODDAJĄCYCH 1% PODATKU NA RZECZ ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH W LICZBIE PODATNIKÓW OGÓŁEM	%	NGO.PL
LICZBA PRZESTĘPSTW NA 1000 MIESZKAŃCÓW	SZT.	GUS / KPP
LICZBA WYKROCZEŃ NA 1000 MIESZKAŃCÓW	SZT.	GUS / KPP
SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA I TECHNICZNA & SFERA ŚRODOWISKOWA		
LESISTOŚĆ MIASTA	%	GUS
LICZBA LUDNOŚCI KORZYSTAJĄCEJ Z SIECI WODOCIĄGOWEJ DO LICZBY MIESZKAŃCÓW OGÓŁEM	%	GUS
LICZBA LUDNOŚCI KORZYSTAJĄCEJ Z INSTALACJI KANALIZACYJNEJ DO LICZBY MIESZKAŃCÓW OGÓŁEM	%	GUS
LICZBA LUDNOŚCI KORZYSTAJĄCEJ Z OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW DO LICZBY MIESZKAŃCÓW OGÓŁEM	%	GUS
LICZBA LUDNOŚCI KORZYSTAJĄCEJ Z INSTALACJI GAZOWEJ DO LICZBY MIESZKAŃCÓW OGÓŁEM	%	GUS
UDZIAŁ DRÓG GMINNYCH O NAWIERZCHNI GRUNTOWEJ W OGÓLNEJ DŁUGOŚCI TYCH DRÓG	%	UMRM
UDZIAŁ ODPADÓW PODDANYCH ODZYSKOWI W ILOŚCI ODPADÓW (Z WYŁĄCZENIEM KOMUNALNYCH) OGÓŁEM	%	GUS
EMISJA ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA Z ZAKŁADÓW SZCZEGÓLNIE UCIAŹLIWYCH (PYŁOWE I GAZOWE)	T/R	GUS

WSKAŹNIK DLA MIASTA OGÓŁEM	JEDNOSTKA MIARY	ŹRÓDŁO DANYCH
UDZIAŁ POWIERZCHNI MIASTA OBJĘTY MIEJSCOWYMI PLANAMI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO W POWIERZCHNI MIASTA OGÓŁEM	%	UMRM
LICZBA WYDANYCH POZWOLEŃ NA BUDOWĘ (BUDYNKI MIESZKALNE, BUDYNKI ZBIOROWEGO ZAMIESZKANIA ORAZ NIEMIESZKALNE, OBIEKTY INŻYNIERII LĄDOWEJ I WODNEJ)	SZT.	SP
POWIERZCHNIA UZBROJONYCH TERENÓW INWESTYCYJNYCH	HA	UMRM
UDZIAŁ TERENÓW ZIELONYCH W OGÓLNEJ POWIERZCHNI MIASTA	%	GUS
LICZBA NOWYCH MIESZKAŃ ODDANYCH DO UŻYTKU	SZT.	GUS
LICZBA NOWYCH MIESZKAŃ KOMUNALNYCH/SOCJALNYCH	SZT.	UMRM
LICZBA GOSPODARSTW DOMOWYCH OCZEKUJĄCYCH NA MIESZKANIE SOCJALNE	SZT.	UMRM

UŻYTE SKRÓTY:

KPP: KOMENDA POWIATOWA POLICJI W RAWIE MAZOWIECKIEJ
 GUS: GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY
 MOPS: MIEJSKI OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W RAWIE MAZOWIECKIEJ
 PUP: POWIATOWY URZĄD PRACY W RAWIE MAZOWIECKIEJ
 SP: STAROSTWO POWIATOWE W RAWIE MAZOWIECKIEJ
 UMRM: URZĄD MIASTA RAWA MAZOWIECKA

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE

XII.2.2. SYSTEM EWALUACJI PROGRAMU

Wdrażanie LPRMRM 2025 wymaga nadzoru nad postępem prac oraz oceny podejmowanych działań. Istotną rolę w tym procesie pełni ewaluacja. Pozwala ona na obiektywną ocenę podejmowanych przez jednostki samorządu terytorialnego działań. Dostarcza informacji zwrotnych o efektach realizowanych przedsięwzięć, dzięki czemu umożliwia zwiększenie ich skuteczności i efektywności.

Ewaluacja jest systematycznym badaniem, w którym wykorzystuje się zróżnicowane metody i techniki badawcze w celu oszacowania jakości i wartości procesu oraz efektów wdrażania interwencji publicznych. Jest więc użytecznym i praktycznym instrumentem doskonalenia procesu rewitalizacji miasta, a także zarządzania w sferze publicznej. Ewaluacja jest nie tylko narzędziem służącym weryfikacji efektów realizacji działań i projektów rewitalizacyjnych, ale i narzędziem służącym wyjaśnianiu mechanizmów decydujących o sukcesie lub niepowodzeniu tych działań. Służy więc ona formułowaniu wniosków, ustaleniu związków przyczynowo-skutkowych między podjętymi działaniami, a osiągniętymi efektami, i na ich podstawie formułowaniu rekomendacji służących udoskonaleniu bieżących lub planowanych działań rewitalizacyjnych. Zadaniem ewaluacji jest ocena wartości i jakości działań podejmowanych przez miasto oraz interesariuszy procesu rewitalizacji oraz zweryfikowanie trafności założeń, na których oparte zostały projekty i działania rewitalizacyjne.

Ewaluacja jest narzędziem społecznej mobilizacji i zwiększa przejrzystość działań podejmowanych przez władze samorządowe, administrację i inne podmioty zaangażowane

w ten proces, a przede wszystkim zwiększa przejrzystość działań finansowanych ze środków publicznych.

Ocena ewaluacyjna dotycząca jakości i efektów prowadzonych przez jednostki publiczne działań powinna zostać dokonana w oparciu o wybrane z katalogu kryteria m.in. kryterium skuteczności, efektywności, użyteczności, trwałości, trafności, spójności, komplementarności, itp. (zob. tab. 69.). Kryteria powinny być wybrane w zależności od tego czy ocena dotyczy całego programu rewitalizacji, czy tylko jego fragmentu, czy konkretnej interwencji, czy też konkretnego tematu. Istnieje niebezpieczeństwo, że zastosowanie różnych kryteriów może prowadzić do skrajnie różnych ocen.

System ewaluacji składa się z trzech etapów, które związane są z głównymi etapami realizacji programu rewitalizacji. Ze względu na moment realizowania badania ewaluacyjnego wyróżnia się: ewaluację *ex-ante* (na etapie tworzenia programu), ewaluację *on going* (w trakcie realizacji programu), ewaluację *ex-post* (po zakończeniu realizacji programu).

W powiązaniu z systemem monitorowania LPRMRM 2025 system ewaluacji obejmować będzie główne dwa etapy. Będzie to ewaluacja realizowana w trakcie realizacji programu rewitalizacji, w określonych odstępach czasu oraz ewaluacja *ex-post* realizowana po zakończeniu realizacji programu.

Pierwszym etapem będzie ewaluacja on going realizowana po kolejnych okresach raportowania monitoringu LPRMRM 2025 (2020 r., 2023 r.). Po 3 latach realizacji programu rewitalizacji (*on going*) konieczne jest badanie i ocena poziomu realizacji celów programu oraz wskazanie czynników negatywnych i pozytywnych, wpływających na osiągnięty poziom jego realizacji. Wykonana ewaluacja *on going* ma pomóc w dokonaniu ewentualnych korekt, które wzmocnią końcowe efekty realizacji programu rewitalizacji. Ewaluację *on going* można wykonywać wielokrotnie, najlepiej w cyklach 3-letnich. Cykl ewaluacji uzależniony powinien być od potrzeb, tzn. dokonuje się ewaluacji programu rewitalizacji w tych obszarach, które mają poważne problemy z wdrażaniem (sygnalizowane przez wyniki monitoringu). Ewaluacja ta skoncentrowana jest na doraźnych problemach i barierach we wdrażaniu programu rewitalizacji, stąd też jej zakres jest węższy niż ewaluacji *ex-post*. Polega ona na diagnozie problemów wdrażania i ich przyczyn oraz ma zidentyfikować mechanizmy mogące poprawić płynność wdrażania programu rewitalizacji. Kolejna ewaluacja programu rewitalizacji zostanie przeprowadzona w roku 2023 i służyć będzie diagnozie problemów wdrażania i ich przyczyn, ma pomóc także zidentyfikować mechanizmy mogące poprawić płynność wdrażania programu rewitalizacji. Ewaluacja realizowana w 2023 r. częściowo pomoże także w opracowaniu kolejnego programu rewitalizacji.

Po zakończeniu realizacji LPRMRM 2025 w 2026 r. wykonana powinna zostać ewaluacja *ex-post*. Jej rolą jest podsumowanie krótko- i długofalowych efektów działań, wyciągnięcie wniosków, a przede wszystkim sformułowanie rekomendacji, które posłużą do przygotowania następnych działań i projektów.

Koordinator ds. Rewitalizacji przedstawia Burmistrzowi raport z ewaluacji programu, który konsultowany będzie z Zespołem Zadaniowym ds. Rewitalizacji oraz Zespołem Konsultacyjnym ds. Rewitalizacji. Po akceptacji raportu z ewaluacji, Burmistrz przedstawia go Radzie Miasta.

TABELA 69.
WYBRANE KRYTERIA EWALUACYJNE WRAZ
Z PRZYKŁADOWYMI PYTANAMI EWALUACYJNYMI

KRYTERIUM	OPIS	PRZYKŁADY PYTAŃ EWALUACYJNYCH
TRAFNOŚĆ	Ocenia adekwatność planowanych celów interwencji i metod jej wdrażania do problemów i wyzwań, które zostały zidentyfikowane w diagnozie.	<ul style="list-style-type: none"> • Czy cele odpowiadają zidentyfikowanym potrzebom obszaru rewitalizacji? • Czy działania odnoszą się do problemów i zjawisk kryzysowych zidentyfikowanych w obszarze rewitalizacji?
SKUTECZNOŚĆ	Ocenia stopień realizacji zakładanych celów (czy osiągnięto to, co zaplanowano), skuteczność użytych metod, instytucji oraz wpływ czynników zewnętrznych na ostateczne efekty.	<ul style="list-style-type: none"> • Czy cele programu rewitalizacji zdefiniowane na etapie programowania zostały osiągnięte? • Jakie są sukcesy podejmowanych działań rewitalizacyjnych? • Czy system zarządzania i wdrażania okazał się skuteczny?
EFEKTYWNOŚĆ	Ocenia relację między nakładami, kosztami, zasobami (finansowymi, ludzkimi, administracyjnymi), a osiągniętymi efektami interwencji.	<ul style="list-style-type: none"> • Czy podobne efekty można było osiągnąć przy wykorzystaniu innych instrumentów? • Czy podobne efekty można osiągnąć przy niższych nakładach finansowych?
UŻYTECZNOŚĆ	Ocenia całość rzeczywistych efektów wywołanych przez interwencję (zarówno tych planowanych, jak i nieplanowanych – tzw. ubocznych), odnosząc je do wyjściowej sytuacji oraz wyzwań społeczno-ekonomicznych, które były przedmiotem interwencji.	<ul style="list-style-type: none"> • Czy pojawiły się pozytywne efekty uboczne? • Czy interwencja przyczyniła się do rozwiązania lub zminimalizowania problemów?
TRWAŁOŚĆ	Ocenia ciągłość efektów (przede wszystkim pozytywnych) danej interwencji w perspektywie średnio- i długookresowej (zatem po zakończeniu interwencji – zwykle w 2–3 lata).	<ul style="list-style-type: none"> • Czy efekty działania rewitalizacyjnego okazały się trwałe w długim okresie? • Czy efekty działania rewitalizacyjnego odczuwalne są po jej zakończeniu?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE: S. BIENIAS, T. GAPSKI, J. JAŁKALSKI, I. LEWANDOWSKA, E. OPAŁKA, P. STRZĘBOSZEWSKI, „EWALUACJA. PORADNIK DLA PRACOWNIKÓW ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ”, MRR, WARSZAWA 2012, S. 42 & K. OLEJNICZAK, MONITORING I EWALUACJA, [W:] J. GÓRNIAK, S. MAZUR (RED.), „ZARZĄDZANIE STRATEGICZNE ROZWOJEM”, MRR, WARSZAWA 2012, S. 250.

Metody i techniki badawcze dobierane są przez zespół ewaluacyjny w oparciu o wybrane kryteria i, przede wszystkim, określony cel badania ewaluacyjnego. Każda ewaluacja mimo pewnych standardów metodycznych wymaga modyfikacji i dostosowywania metodyki do stawianych pytań i przedmiotów badania. W badaniu ewaluacyjnym należy więc określić:

- potrzeby informacyjne instytucji, która zleca badanie oraz zakres pytań badawczych, na które udzielona ma zostać odpowiedź;
- zakres badania, czyli ramy czasowe analizowanych interwencji;
- podejście badawcze i metody, które mają zostać zastosowane w badaniu;
- ograniczenia operacyjne – budżet, czas dany na badanie, dostępni eksperci.

W celu zapewnienia wysokiego poziomu obiektywności wyników ewaluacji LPRMRM 2025 oraz wykorzystania specjalistycznej wiedzy ekspertów zewnętrznych w analizowanym zakresie, badanie ewaluacyjne powinno zostać *zlecone niezależnemu zespołowi ewaluacyjnemu* zgodnie z potrzebami i wymogami określonymi w zamówieniu. W ramach systemu ewaluacji można jednak w zależności od kompetencji podmiotów zaangażowanych w realizację LPRMRM 2025 dokonywać ewaluacji wewnętrznej realizowanej przez te podmioty. Należy jednak zaznaczyć, że istnieje w tym przypadku ryzyko uzyskania nieobiektywnych wyników ewaluacji głównie z uwagi na niski poziom niezależności zespołu badawczego (ewaluacyjnego) złożonego z pracowników podmiotów zaangażowanych w proces realizacji zapisów programu rewitalizacji.

System ewaluacji ściśle związany jest z systemem monitoringu. Zmiany obserwowane w procesie monitorowania będą stanowiły podstawę do wykonania badań ewaluacyjnych, szczególnie ewaluacji *on going*, a także dane zbierane i gromadzone w systemie monitoringu będą wykorzystywane jako dane ilościowe w badaniach ewaluacyjnych.

XII.3.

SYSTEM WPROWADZANIA MODYFIKACJI W REAKCJI NA ZMIANY W OTOCZENIU PROGRAMU

W czasie realizacji poszczególnych projektów i działań rewitalizacyjnych oraz całego LPRMRM 2025 konieczne jest monitorowanie zmian zachodzących w obszarze rewitalizacji oraz jego otoczeniu. Istotne jest uchwycenie zmian oraz szybkie reagowanie na nowe zdarzenia i zmiany pojawiające się w otoczeniu skutkujące na obszar rewitalizacji. Zmiany mogą zachodzić w obszarze rewitalizacji lub poza nim oraz pozytywnie lub negatywnie wpływać na podejmowane działania, obszar rewitalizacji oraz całe miasto. Ważne jest zatem monitorowanie sytuacji w obszarze rewitalizacji oraz mieście, aby odpowiednio reagować na zmiany i dostosowywać do nich podejmowane działania.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2016-2025 jest dokumentem otwartym, co oznacza, że jego zawartość będzie systematycznie weryfikowana i aktualizowana zgodnie z potrzebami i zmianami identyfikowanymi w otoczeniu programu. Wprowadzanie modyfikacji LPRMRM 2025 w reakcji na zmiany w otoczeniu programu będzie głównie wynikiem:

- zidentyfikowania odchyleń wartości wskaźników monitoringu;
- wniosków z przeprowadzonej ewaluacji programu rewitalizacji;
- nieprzewidzianych, istotnych dla realizacji projektów i działań rewitalizacyjnych zmian w otoczeniu programu rewitalizacji.

System monitoringu i ewaluacji programu został tak zaplanowany, aby na bieżąco (regularnie) monitorować sytuację społeczną, gospodarczą, przestrzenno-funkcjonalną, techniczną i środowiskową w obszarze rewitalizacji oraz w całym mieście. Pozwoli to na identyfikowanie nieprzewidzianych zmian zachodzących w obszarze rewitalizacji oraz jego otoczeniu jakim jest miasto. Da też możliwość szybkiego reagowania na zmiany, modyfikacji projektów i działań w celu dostosowania ich do nowych uwarunkowań. Zidentyfikowane zmiany powinny zostać opisane, tzn. zidentyfikowany powinien być ich rodzaj i przyczyna, a także skutki dla dalszej realizacji programu. Za monitoring programu rewitalizacji oraz jego aktualizację odpowiada Koordynator ds. Rewitalizacji przy współpracy z Burmistrzem Miasta i Biurem ds. Rewitalizacji.

System monitorowania realizacji programu jest silnie powiązany z systemem wdrażania i współpracy w ramach Zespołu Konsultacyjnego ds. Rewitalizacji. Umożliwia on prowadzenie tzw. monitoringu „społecznego” (m.in. monitorowanie reakcji społecznych na dokonywane zmiany w obszarze rewitalizowanym), wspomagającego szybkie identyfikowanie nieprzewidzianych zmian oraz trafną i modyfikację działań lub programu rewitalizacji.

Ponadto konieczność corocznego przedstawiania informacji dotyczących realizacji LPRMRM 2025 Radzie Miasta, za co odpowiedzialny jest Burmistrz, pozwoli na bieżące monitorowanie realizowanych przedsięwzięć i uchwycenie nieprzewidzianych, a istotnych dla realizacji projektów i działań rewitalizacyjnych zmian w otoczeniu programu rewitalizacji.

Modyfikacje LPRMRM 2025 będą więc odpowiedzią na zidentyfikowane dzięki monitoringowi zmiany w sferach społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej oraz środowiskowej, wnioski płynące z ewaluacji programu rewitalizacji lub też będą odpowiedzią na szczególne okoliczności, nieznanne na etapie sporządzania programu, a także wynikać z istotnych potrzeb, mających wpływ na kluczowe obszary procesu rewitalizacji (m.in. zmiany przepisów prawa, pojawienie się nowego, a ważnego z punktu widzenia celów rewitalizacji projektu).

Zatem, do kluczowych ryzyk wynikających z otoczenia, a mogących wpływać na LPRMRM 2025 i powodować konieczność modyfikacji dokumentu należą m.in.:

- ryzyko o charakterze legislacyjnym – możliwość zmian w zewnętrznych przepisach prawnych mających istotny wpływ na wdrażanie LPRMRM 2025;

- ryzyko makroekonomiczne – możliwość wystąpienia gwałtownych zjawisk o charakterze gospodarczym dezaktualizujących zapisy LPRMRM 2025;
- ryzyka związane z pojawianiem się i rozstrzygnięciem sporów lokalnych – możliwość wystąpienia konfliktów społecznych na rewitalizowanym obszarze wynikających z siły i skali planowanych zmian w różnych sferach.

Ewaluacja LPRMRM 2025 powinna być przeprowadzana co najmniej raz na trzy lata. Aktualizacja programu rewitalizacji przeprowadzana będzie we współpracy z interesariuszami rewitalizacji i potencjalnymi beneficjentami, z zachowaniem zasady partycypacji.

XII.4. SYSTEM ZARZĄDZANIA PROGRAMEM A OGÓLNY SYSTEM ZARZĄDZANIA GMINĄ

W celu zapewnienia komplementarności proceduralno-instytucjonalnej w ramach systemu zarządzania Miastem Rawa Mazowiecka, Koordynator ds. Rewitalizacji zostanie wyposażony w instrumenty oddziaływania bezpośredniego w ramach struktury organizacyjnej Urzędu Miasta Rawa Mazowiecka, oraz w instrumenty oddziaływania pośredniego w relacjach z otoczeniem zewnętrznym, uwzględniającym w szczególności rawskie organizacje pozarządowe, Starostwo Powiatowe w Rawie Mazowieckiej i podległe mu jednostki organizacyjne, jak również spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, formalne i pozaformalne zrzeszenia przedsiębiorców, itp. (por. rys. 29). Działania koordynacyjne w ramach oddziaływania bezpośredniego będą przedmiotem działalności Koordynatora ds. Rewitalizacji oraz Zespołu Zadaniowego ds. Rewitalizacji, natomiast współpracę z pozostałymi interesariuszami zapewni Zespół Konsultacyjny ds. Rewitalizacji.

Spójność procedur, efektywne współdziałanie i komplementarność działań w trakcie realizacji programu rewitalizacji zostaną zapewnione dzięki bezpośredniej podległości Koordynatora ds. Rewitalizacji Burmistrzowi Miasta Rawa Mazowiecka. Funkcjonowanie w strukturach Urzędu Miasta Zespołu Zadaniowego ds. Rewitalizacji, którego cykliczne spotkania będą odbywać się nie rzadziej niż raz na kwartał, zapewnią trwałość relacji między jego komórkami organizacyjnymi oraz innymi podmiotami samorządowymi – spółkami gminnymi i miejskimi jednostkami organizacyjnymi. Efektywne współdziałanie z pozostałymi interesariuszami procesu rewitalizacji w Rawie Mazowieckiej zapewni działanie Zespołu Konsultacyjnego ds. Rewitalizacji, którego spotkania odbywać się będą co najmniej raz na 6 miesięcy. Skład i zakres działania Zespołu Zadaniowego ds. Rewitalizacji oraz Zespołu Konsultacyjnego ds. Rewitalizacji zostaną określone Zarządzeniami Burmistrza.

TABELA 70.
ZESPÓŁ ZADANIOWY DS. REWITALIZACJI
PROPONOWANY SKŁAD I GŁÓWNE ZADANIA

CZŁONKOWIE	ZADANIA
<ul style="list-style-type: none"> • PRZEWODNICZĄCY: BURMISTRZ LUB JEGO ZASTĘPCA; • ZASTĘPCA PRZEWODNICZĄCEGO: KOORDYNATOR DS. REWITALIZACJI; • SKARBNIK MIASTA LUB NACZELNIK WYDZIAŁU FINANSÓW I ANALIZ; • NACZELNIK WYDZIAŁU GOSPODARKI TERENAMI; • NACZELNIK WYDZIAŁU ROZWOJU GOSPODAR- CZEGO, PROMOCJI I INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ; • NACZELNIK WYDZIAŁU OŚWIATY, KULTURY, ZDROWIA I SPORTU; • NACZELNIK WYDZIAŁU GOSPODARKI KOMUNALNEJ; • PRACOWNIK ODPOWIEDZIALNY ZA WSPÓŁ- PRACĘ Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI; • DYREKTOR MIEJSKIEGO OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ; • ZARZĄDCA MUZEUM ZIEMI RAWSKIEJ; • PREZES RAWSKIEGO TOWARZYSTWA BUDOWNICTWA SPOŁECZNEGO SP. Z O.O.; • KOMENDANT STRAŻY MIEJSKIEJ; • RADCA PRAWNY. 	<ul style="list-style-type: none"> • Realizacja podstawowych projektów rewitalizacyjnych, realizowanych przez Gminę Miasto Rawa Mazowiecka. • Opiniowanie kluczowych decyzji na terenie objętym Programem. • Współpraca z Koordynatorem i Biurem ds. Rewitalizacji w przygotowywaniu rocz- nych raportów z realizacji Programu. • Konsultowanie działań, które mogą mieć bezpośredni i pośredni wpływ na skutecz- ność i efektywność realizacji Programu. • W przypadku występowania zagadnień problemowych, wymagających dodatko- wych konsultacji, Przewodniczący Zespo- łu może zaprosić do udziału w pracach Zespołu inne osoby, w szczególności ekspertów w zakresie problemowych zagadnień.

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE

Kluczowe dla skuteczności realizacji programu rewitalizacji pozostaje zrozumienie jego istoty i celów przez wszystkich pracowników samorządowych. Dlatego w pierwszym roku funkcjonowania programu wdrożony zostanie w Urzędzie Miasta Rawa Mazowiecka system szkoleń wewnętrznych dla tych z pracowników, którzy bezpośrednio nie uczestniczyli w tworzeniu Programu. Szkolenia zapewnią uświadomienie nie tylko bezpośrednich, ale i pośrednich związków poszczególnych stanowisk pracy w ramach Urzędu Miasta, z celami i przebiegiem przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Za przygotowanie systemu szkoleń i nadzór nad jego realizacją odpowiedzialne będzie Biuro Rewitalizacji.

Komplementarność działań i współdziałanie pomiędzy Urzędem Miasta a innymi interesariuszami procesu rewitalizacji – zarówno podmiotami publicznymi, jak i prywatnymi oraz podmiotami sektora obywatelskiego, zapewni z jednej strony Zespół Konsultacyjny ds. Rewitalizacji, którego spotkania odbywać się będą nie rzadziej niż raz na 6 miesięcy, a z drugiej szersze włączenie w system zarządzania Miastem mechanizmów informowania, konsultacji i współdecydowania.

TABELA 71.
ZESPÓŁ KONSULTACYJNY DS. REWITALIZACJI
PROPONOWANY SKŁAD I GŁÓWNE ZADANIA

CZŁONKOWIE	ZADANIA
<ul style="list-style-type: none"> • PRZEWODNICZĄCY: BURMISTRZ LUB JEGO ZASTĘPCA; • ZASTĘPCA PRZEWODNICZĄCEGO: KOORDYNATOR DS. REWITALIZACJI; • DWÓCH PRZEDSTAWICIELI URZĘDU MIASTA RAWA MAZOWIECKA BĄDŹ JEDNOSTEK OR- GANIZACYJNYCH MIASTA WSKAZANYCH PRZEZ BURMISTRZA RAWY MAZOWIECKIEJ; • PRZEDSTAWICIEL RADY MIASTA RAWA MAZOWIECKA; • TRZECH PRZEDSTAWICIELI STRONY SPOŁECZNEJ; • DWÓCH PRZEDSTAWICIELI ZARZĄDCÓW NIERUCHOMOŚCI; • DWÓCH PRZEDSTAWICIELI PODMIOTÓW GOS- PODARCZYCH, W TYM SZCZEGÓLNIE SEKTOR MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW; • PRZEDSTAWICIEL POWIATOWEGO URZĘDU PRACY; • EKSPERT ZEWNĘTRZNY W ZAKRESIE REWITALIZACJI MIAST. 	<ul style="list-style-type: none"> • Stanowi forum współpracy, dialogu interesariuszy z organami gminy w procesie rewitalizacji. • Pełni funkcję opiniodawczo-doradczą wobec Burmistrza w zakresie realizacji Programu. • Opiniowanie aktualności i stopnia reali- zacji LPRMRM 2025 (zgodnie z systemem realizacji i monitoringu LPRMRM 2025). • Inicjowanie współpracy z potencjalnymi interesariuszami procesu rewitalizacji. • Opiniowanie zgłaszanych projektów rewitalizacji. • Zaangażowanie w działalność informa- cyjno-edukacyjną wspierającą proces rewitalizacji oraz proces partycypacji społecznej. • W pracach Zespołu mogą brać udział osoby spoza jego grona (przedstawiciele różnych środowisk oraz specjaliści z za- kresu działań podejmowanych na obsza- rze objętym procesami rewitalizacji) za- proszeni przez Przewodniczącego lub jego Zastępcę. Zaproszeni goście uczestniczą w posiedzeniach z głosem doradczym bez prawa do głosowania.

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE

W procesie rewitalizacji administracja nie tylko informuje oraz zasięga opinii, lecz także razem z innymi podmiotami życia społeczno-gospodarczego wspólnie definiuje problemy i szuka najlepszych rozwiązań. W związku z powyższym, wraz z procesem nabywania kompetencji osób zaangażowanych w procesy rewitalizacyjne, następować będzie upowszechnienie aktywnych form partycypacji społecznej i współdecydowania. W konsekwencji, efektywne współdziałanie wynikać będzie zatem w pierwszej kolejności z aktywności Zespołu Konsultacyjnego ds. Rewitalizacji i Biura ds. Rewitalizacji, a w dalszej - z upowszechniania aktywnych metod partycypacji społecznej.

XIII.

**REALIZACJA ZASADY
PARTNERSTWA
I PARTYCYPACJI**

XIII.1.

MECHANIZMY WŁĄCZANIA MIESZKAŃCÓW, PRZEDSIĘBIORCÓW I INNYCH PODMIOTÓW W PROCES REWITALIZACJI

Program rewitalizacji jest dokumentem strategicznym, którego skutki realizacji odczuwane będą przez wszystkie podmioty zlokalizowane na obszarze rewitalizacji, stąd też konieczność zaangażowania do prac nad przygotowaniem i przy jego wdrażaniu szerokiego grona przedstawicieli sektora publicznego, pozarządowego i prywatnego.

Wykorzystanie mechanizmów włączania mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów w proces rewitalizacji powinno uaktywnić potencjalnych sojuszników, a także interesariuszy, którzy są obojętni lub u których brak informacji i świadomości powoduje, że nie postrzegają oni siebie jako beneficjentów rewitalizacji. Szczególnie cenne wydaje się zaangażowanie organizacji pozarządowych oraz instytucji kultury, sportu i edukacji, które poprzez generowanie i realizację projektów społecznych mogą budować i wzbogacać ofertę w rewitalizowanym obszarze.

Skuteczny i efektywny udział różnych interesariuszy w procesie rewitalizacji zapewnić ma kontynuacja działań władz samorządowych w zakresie komunikacji m.in. poprzez stronę internetową urzędu, w tym podstronę dedykowaną specjalnie rewitalizacji w Rawie Mazowieckiej, która będzie źródłem wiedzy o realizowanych w tym zakresie działaniach rewitalizacyjnych różnych podmiotów, a także o samym programie rewitalizacji oraz postępach w jego wdrażaniu. Na stronie zawarte będą dane kontaktowe podmiotów prowadzących poszczególne projekty, bieżące informacje o postępie prac, wydarzeniach związanych z projektami itp. Umożliwi to włączenie się w działania projektowe zainteresowanych mieszkańców, przedsiębiorców i grup aktywnych, wymianę informacji, czy opinii. Władze samorządowe Rawy Mazowieckiej podejmować będą działania informacyjno-edukacyjne na rzecz promocji programu rewitalizacji i zwiększania świadomości mieszkańców w zakresie rewitalizacji. Ponadto organizowane będą spotkania z partnerami oraz grupami beneficjentów oraz mieszkańców z obszaru rewitalizacji. Ważnym zadaniem będzie systematyczne informowanie mieszkańców Rawy Mazowieckiej o podejmowanych działaniach rewitalizacyjnych oraz podawanie do publicznej wiadomości okresowych raportów z realizacji programu rewitalizacji.

Przy Burmistrzu Miasta Rawa Mazowiecka powołany zostanie Zespół Konsultacyjny ds. Rewitalizacji. Zespół Konsultacyjny ds. Rewitalizacji jest społecznym ciałem opiniotwórczo-doradczym działającym przy Burmistrzu Miasta Rawa Mazowiecka i współpracującym z komórkami w Urzędzie Miasta Rawa Mazowiecka odpowiedzialnymi za proces rewitalizacji, czyli Koordynatorem ds. Rewitalizacji, Biurem ds. Rewitalizacji oraz Zespołem Zadaniowym ds. Rewitalizacji (por. s. 266 i 267). Zespół

Konsultacyjny ds. Rewitalizacji stanowić będzie forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami miasta Rawa Mazowiecka w zakresie rewitalizacji w celu wypracowania rozwiązań uzgodnionych i akceptowanych przez wszystkich uczestników procesu rewitalizacji miasta.

Do głównych zadań Zespołu Konsultacyjnego ds. Rewitalizacji należeć będą m.in.:

- Współpraca i dialog interesariuszy z organami miasta w procesie rewitalizacji;
- Pełnienie funkcji opiniodawczo-doradczej wobec Burmistrza w zakresie realizacji programu rewitalizacji;
- Opiniowanie aktualności i stopnia realizacji LPRMRM 2025 (zgodnie z systemem realizacji i monitoringu LPRMRM 2025);
- Inicjowanie współpracy z potencjalnymi interesariuszami procesu rewitalizacji;
- Opiniowanie zgłaszanych projektów rewitalizacji;
- Pomoc w rozstrzygnięciu konfliktów występujących pomiędzy różnymi grupami interesariuszy procesu rewitalizacji;
- Zaangażowanie w działalność informacyjno-edukacyjną wspierającą proces rewitalizacji oraz proces partycypacji społecznej.

Działanie Zespołu Konsultacyjnego ds. Rewitalizacji, którego spotkania odbywać się będą co najmniej raz na 6 miesięcy, ma zapewnić efektywne współdziałanie z pozostałymi interesariuszami procesu rewitalizacji w Rawie Mazowieckiej.

W skład Zespołu Konsultacyjnego ds. Rewitalizacji może wchodzić nie więcej niż czternastu członków, w tym m.in.:

- Burmistrz lub jego Zastępca (Przewodniczący Zespołu Konsultacyjnego ds. Rewitalizacji);
- Koordynator ds. Rewitalizacji (Zastępca Przewodniczącego Zespołu Konsultacyjnego ds. Rewitalizacji);
- dwóch przedstawicieli Urzędu Miasta Rawa Mazowiecka bądź jednostek organizacyjnych Miasta wskazanych przez Burmistrza Rawy Mazowieckiej;
- przedstawiciel Rady Miasta Rawa Mazowiecka;
- trzech przedstawicieli strony społecznej;
- dwóch przedstawicieli zarządców nieruchomości;
- dwóch przedstawicieli podmiotów gospodarczych, w tym szczególnie sektor małych i średnich przedsiębiorstw;
- ekspert zewnętrzny w zakresie rewitalizacji miast.

Przedstawiciele strony społecznej, jak i podmiotów gospodarczych zostaną wybrani w drodze otwartej procedury. Skład i zakres działania Zespołu Konsultacyjnego ds. Rewitalizacji zostaną określone zarządzeniami Burmistrza Rawy Mazowieckiej. Obsługa organizacyjna prac Zespołu zapewniona zostanie przez Koordynatora ds. Rewitalizacji oraz Biuro ds. Rewitalizacji.

W pracach Zespołu Konsultacyjnego ds. Rewitalizacji mogą brać udział osoby spoza jego grona (przedstawiciele różnych środowisk oraz specjaliści z zakresu działań podejmowanych na obszarze objętym procesami rewitalizacji) zaproszeni przez Przewod-

niczącego lub jego Zastępcę. Zaproszeni goście uczestniczą w posiedzeniach z głosem doradczym bez prawa do głosowania.

Realizacja projektów w ramach przedsięwzięć rewitalizacyjnych będzie mogła odbywać się również w partnerstwie Miasta Rawa Mazowiecka z organizacjami pozarządowymi. Zasady tworzenia partnerstw wymagają szczegółowego sprecyzowania, skonsultowania z organizacjami pozarządowymi i zapisania w Programie Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Partnerstwo będzie mogło być zawiązane z inicjatywy Miasta Rawa Mazowiecka oraz z inicjatywy organizacji pozarządowej. W przypadku, gdy z inicjatywą wystąpi Miasto Rawa Mazowiecka, będzie musiało ogłosić nabór na partnerów w drodze otwartego konkursu ofert. Ogłoszenie zamieszczone powinno być na stronie internetowej, w BIP-ie i na tablicy ogłoszeń Urzędu Miasta w celu umożliwienia potencjalnym partnerom zapoznania się z inicjatywą i zgłoszenia zamiaru wspólnego działania. W przypadku, gdy z inicjatywą wystąpi organizacja pozarządowa, przedstawi ona Miastu Rawa Mazowiecka koncepcję zawierającą cel zadania, założenia merytoryczne, planowane działania i budżet oraz proponowany udział samorządu w projekcie.

W przypadku, gdy partnerstwo ma zaistnieć w kontekście projektów ubiegających się o dofinansowanie ze środków RPO WŁ na lata 2014-2020, muszą być zachowane zasady i procedura przewidziana w art. 33 i 34 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020.

Koncentrację działań, środków finansowych oraz zaangażowanie lokalnej społeczności w proces rewitalizacji wzmocnić ma także realizacja budżetu obywatelskiego w obszarze rewitalizacji. W ramach budżetu obywatelskiego w Rawie Mazowieckiej w pierwszych trzech latach realizacji programu rewitalizacji 1/4 środków finansowych budżetu obywatelskiego przeznaczona zostanie na realizację projektów zgłaszanych przez społeczność Rawy Mazowieckiej do realizacji w obszarze rewitalizacji. Wielkość środków może ulec zmianie w kolejnych latach. Szczegółowy regulamin oraz pula środków finansowych określona zostanie w drodze stosownej uchwały Rady Miasta Rawa Mazowiecka.

Dla wzmocnienia zaangażowania społeczności lokalnej w proces rewitalizacji władze samorządowe przeprowadzą działania informacyjno-promocyjne formuły inicjatywy lokalnej, które będą miały na celu uświadomienie mieszkańcom oraz przedstawicielom sektora społecznego oraz prywatnego możliwości realizowania małych działań na rzecz wychodzenia z sytuacji kryzysowej w obszarze rewitalizacji przy równoczesnym zaangażowaniu społeczności lokalnej oraz samorządu. Mechanizm wsparcia zmian w obszarze rewitalizacji realizowany w formule inicjatywy lokalnej ma sprzyjać włączeniu mieszkańców w proces pozytywnych zmian.

XIII.2.

WSPÓŁPRACA Z INTERESARIUSZAMI W TWORZENIU I WDRAŻANIU LPRMRM 2025

Zaangażowanie mieszkańców i interesariuszy sektora społecznego i prywatnego nie oznacza tylko delegowania odpowiedzialności, lecz zwiększa prawdopodobieństwo realizacji działań odpowiadających na potrzeby mieszkańców i podmiotów funkcjonujących w obszarze rewitalizacji. Współpraca z interesariuszami ma także na celu zminimalizowanie ryzyka realizacji nieprzewidywanych działań, z punktu widzenia mieszkańców, organizacji pozarządowych, podmiotów gospodarczych i innych działających na tym terenie. Współpraca z interesariuszami buduje i wzmacnia poczucie odpowiedzialności za podejmowane w obszarze rewitalizacji działania oraz wzmacnia poczucie przynależności do wspólnoty i zwiększa poziom identyfikacji mieszkańców, użytkowników z rewitalizowanym obszarem.

Proces włączania interesariuszy w budowanie LPRMRM 2025 został zrealizowany poprzez działania informacyjno-konsultacyjne, identyfikowanie potrzeb w obszarze zdegradowanym i obszarze rewitalizacji oraz poprzez aktywne uczestnictwo interesariuszy w generowaniu działań i projektów rewitalizacyjnych. Działania informacyjno-konsultacyjne i aktywizujące lokalną społeczność Rawy Mazowieckiej do udziału w budowaniu LPRMRM 2025 realizowane były przez cały okres tworzenia dokumentu.

Ponadto, współpraca z interesariuszami procesu rewitalizacji na etapie tworzenia LPRMRM 2025 skoncentrowana była na bezpośrednim ich zaangażowaniu w identyfikację potrzeb rewitalizacyjnych, a także w planowanie konkretnych przedsięwzięć o charakterze podstawowym i uzupełniającym, które realizowane będą w najbliższych latach. Interesariuszami, których udało się pozyskać do realizacji przedsięwzięć podstawowych w ramach programu rewitalizacji są podmioty głównie z sektora społecznego oraz publicznego przy współpracy z podmiotami z sektora prywatnego. Są to podmioty zarówno z obszaru rewitalizacji, jak i z pozostałej części miasta.

Współpraca z interesariuszami procesu rewitalizacji będzie więc kontynuowana na etapie wdrażania programu przy wykorzystaniu zebranych dotychczasowych praktyk i doświadczeń, ale przede wszystkim ulegnie rozszerzeniu m.in. poprzez włączenie mechanizmów takich jak powołanie Zespołu Konsultacyjnego ds. Rewitalizacji, wydzielenie budżetu obywatelskiego dla obszaru rewitalizacji oraz inicjatywę lokalną. Władze lokalne, zdając sobie sprawę z wciąż niskiego zaangażowania interesariuszy w proces rewitalizacji, prowadzić będą również na podstawie zdobytych doświadczeń działania informacyjne i edukacyjne w celu podniesienia świadomości mieszkańców w zakresie idei, celów rewitalizacji miasta i zaangażowania w lokalne działania.

XIII.3.

PROCES USPOŁECZNIENIA LPRMRM 2025

Przygotowanie i opracowanie LPRMRM 2025 odbyło się z udziałem mieszkańców Rawy Mazowieckiej oraz podmiotów zainteresowanych aktywnym uczestnictwem w procesie rewitalizacji miasta.

Proces uspołecznienia opracowania LPRMRM 2025 realizowany był poprzez szereg działań informacyjno-edukacyjnych i konsultacyjnych przede wszystkim w okresie od września 2015 roku do lipca 2016 roku. Działania prowadzone przez samorząd realizowane były przez cały okres przygotowania projektu dokumentu.

Działania informacyjno-edukacyjne podjęte we wrześniu 2015 roku realizowane były przy wykorzystaniu dostępnych przekazników medialnych m.in. poprzez lokalną prasę, radio, spotkania z mediami, oraz Internet, portale społecznościowe oraz reklamę w przestrzeni publicznej miasta (plakaty na słupach i tablicach ogłoszeniowych). Zorganizowano spotkanie otwarte w formie debaty publicznej, połączone z badaniem ankietowym. Na spotkaniu zaprezentowano ideę rewitalizacji, wyjaśniono podstawowe pojęcia z nią związane i przedstawiono nowe uwarunkowania prawne procesu rewitalizacji. Z uczestnikami spotkania omówiono także wyniki wstępnej diagnozy oraz delimitację obszaru kryzysowego na terenie miasta Rawa Mazowiecka. Omówiono ponadto zasady i metodologię wyznaczania obszarów zdegradowanych – dotkniętych problemami części miasta – oraz przejścia z obszarów zdegradowanych do obszarów rewitalizacji, w których jednocześnie koncentrują się zjawiska kryzysowe i występuje duży potencjał do wydobycia tego obszaru z kryzysu (zabytki, oznaki aktywności gospodarczej czy społecznej, którym zjawiska kryzysowe utrudniają bądź uniemożliwiają rozwój). Pytania uczestników dotyczyły głównie zasad włączenia projektów niepublicznych do programu rewitalizacji, możliwości pozyskania zewnętrznych środków finansowych na realizację projektów oraz zmian, jakie działania rewitalizacyjne mogą przynieść w przestrzeni miejskiej Rawy. Odnosiły się też do dobrych praktyk innych miast, zastosowanych w celu ożywienia ich centrów.

Efektywna współpraca z mieszkańcami i przedstawicielami innych podmiotów zainteresowanych procesem rewitalizacji, szczególnie na etapie diagnozy, pozwoliła na określenie potrzeb oraz najbardziej oczekiwanych działań rewitalizacyjnych w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej oraz środowiskowej.

Przyczyniło się do tego także badanie ankietowe, w którym mogły wziąć udział zarówno osoby fizyczne, jak i prawne, podmioty publiczne i prywatne. Wyniki ankiet dowiodły potrzeby kompleksowej odpowiedzi na problemy występujące w Rawie Mazowieckiej, stanowiły też ważny krok w identyfikacji potrzeb i dążeń mieszkańców w zakresie poprawy jakości życia w mieście. W zgłaszanych potrzebach i pomysłach rewita-

lizacyjnych ze strony mieszkańców miasta dominowały aspekty inwestycyjne, połączone z potrzebą stworzenia nowych miejsc pracy.

W kolejnych etapach prac nad projektem LPRMRM 2025 wyniki badania pozwoliły na określenie obszarów działań rewitalizacyjnych. Badanie ankietowe pomogło także w określeniu ewentualnych beneficjentów i planowanych przez nich działań rewitalizacyjnych, co stanowiło punkt wyjścia do dyskusji o partnerach procesu rewitalizacji oraz uzupełniających projektach rewitalizacyjnych.

W kolejnym etapie procesu uspołecznienia procesu opracowywania programu rewitalizacji w okresie od października do listopada 2015 r. zorganizowano konsultacje społeczne projektu LPRMRM na lata 2015 - 2025, które dotyczyły zapoznania mieszkańców i przedstawicieli podmiotów sektora społecznego i prywatnego z założeniami dokumentu oraz planowanymi działaniami rewitalizacyjnymi ze strony samorządu. Ich celem było zapoznanie mieszkańców z projektem dokumentu, w tym m.in. z jego częścią diagnostyczną, wyznaczonym obszarem zdegradowanym i obszarem rewitalizowanym oraz propozycjami wyjścia z sytuacji kryzysowej. Spotkanie z mieszkańcami oraz przedstawicielami sektora społecznego oraz prywatnego miało charakter diagnostyczny i jego celem było zderzenie wiedzy faktograficznej z obserwacjami osób zamieszkujących lub aktywnie działających na terenie kryzysowym, który ma być poddany rewitalizacji. Dodatkowo założeniem tego etapu opracowania LPRMRM 2025 było zaangażowanie grup działających lokalnie i będących blisko problemów samych mieszkańców.

Istotnym tematem poruszonym na obu spotkaniach podczas tego etapu były także warunki, które muszą spełniać projekty, aby mogły zostać objęte LPRMRM 2025. Wskazano konieczność kompleksowości tych projektów, integracji działań oraz źródeł finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Integracja działań w projektach rewitalizacyjnych jest jedną z naczelných zasad obowiązujących w perspektywie finansowej UE na lata 2014-2020.

W trakcie spotkania konsultacyjnego z autorami projektu dokumentu możliwe było zgłaszanie przez jego uczestników uwag, sugestii, opinii oraz własnych pomysłów. Konsultacje stwarzały również możliwość składania uwag i spostrzeżeń do projektu dokumentu, w tym zaprezentowaniu projektów rewitalizacyjnych skierowanych do wyznaczonego obszaru rewitalizacji ze strony interesariuszy procesu rewitalizacji miasta. Służył temu formularz konsultacji, dostępny w formie elektronicznej i w formie drukowanej w Urzędzie Miasta Rawa Mazowiecka. Zainteresowanie konsultacjami było znaczne. W okresie trwania konsultacji, tj. przez ponad miesiąc, wpłynęło łącznie 75 formularzy z uwagami. Większość odnosiła się do pomysłu odbudowy Zamku Książąt Mazowieckich. Wszystkie zgłoszone uwagi zostały wnikliwie przeanalizowane i rozpatrzone, a część z nich przyczyniła się do wprowadzenia uzupełnień w projekcie LPRMRM na lata 2015-2025 oraz podjęcia dodatkowych działań, choćby związanych z rozpoznaniem zasad i możliwości prowadzenia prac rekonstrukcyjnych rawskiego zamku. Wszystkie uwagi oraz ostateczne stanowisko Burmistrza zostały zawarte w raporcie z konsultacji społecznych, podanym do publicznej wiadomości, zgodnie z obowiązującym regulaminem konsultacji.

Efekty tej współpracy i dialogu między interesariuszami pozwoliły na dalsze sformułowanie projektów rewitalizacyjnych oraz działań wspierających (uzupełniających) proces rewitalizacji. Kolejne spotkanie dla interesariuszy - potencjalnych beneficjentów projektów, poświęcone było m.in. partnerom oraz zagadnieniom związanym z możliwością pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania na zgłoszone uzupełniające projekty rewitalizacyjne. W listopadowym spotkaniu wzięła udział ponad połowa z potencjalnych beneficjentów przyszłych projektów. Pierwsza część spotkania polegała na prezentacji możliwości i elementarnych zasad aplikowania o środki w ramach RPO WŁ 2014-2020, druga część była poświęcona indywidualnemu omówieniu każdego ze zgłoszonych wcześniej przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Następnie, na początku roku 2016 przeprowadzono konsultacje społeczne jednego z projektów z listy podstawowych przedsięwzięć LPRMRM 2025. Spotkanie konsultacyjne w formie debaty publicznej oraz zgłaszanie uwag, opinii, wniosków w formie pisemnej miało miejsce w lutym 2016 roku. Tematem konsultacji były koncepcja architektoniczno-urbanistyczna pn. „Zagospodarowanie rynku Starego Miasta oraz obszaru staromiejskiego w Rawie Mazowieckiej” wraz z koncepcją rozwiązań drogowych na obszarze staromiejskim.

W czerwcu 2016 roku odbyły się też spotkania pracowników Urzędu Miasta Rawa Mazowiecka z organizacjami pozarządowymi, których celem było wzmocnienie współpracy z przedstawicielami trzeciego sektora w procesie planowania i realizacji założeń LPRMRM 2025. Jednym z tematów były plany dotyczące utworzenia w obszarze rewitalizacji Rawskiego Centrum Organizacji Pozarządowych. Plany przybrały w efekcie formę projektu wprowadzonego na listę podstawową LPRMRM 2025.

Oprócz wskazanych wyżej zastosowanych form partnerstwa prowadzone były przez burmistrza i pracowników ratusza, na bieżąco i w miarę sygnalizowanych potrzeb, rozmowy z mieszkańcami oraz radnymi Rady Miasta. Ich głównym tematem było wyjaśnianie pojęcia: rewitalizacja i projekt rewitalizacyjny, zapoznanie zainteresowanych z kluczowymi informacjami zawartymi w RPO WŁ na lata 2014-2020 i dokumentach towarzyszących oraz planami rewitalizacyjnymi Miasta Rawa Mazowiecka.

Ostatnim etapem uspołecznienia prac nad lokalnym programem rewitalizacji w jego części projektowej były konsultacje społeczne o zasięgu ogólnomiejskim, które odbyły się na początku lipca 2016 roku. Zorganizowano je tuż przed przedłożeniem projektu LPRMRM 2025 do zatwierdzenia przez Radę Miasta Rawa Mazowiecka. Był to ostatni moment na złożenie uwag, propozycji i opinii do projektu dokumentu przez członków lokalnej społeczności. Można je było składać na przygotowanym formularzu konsultacyjnym, dostępnym w formie elektronicznej i w formie drukowanej w Urzędzie Miasta Rawa Mazowiecka. Zainteresowanie konsultacjami było niewielkie. Wpłynął 1 formularz, który zawierał 7 opinii i spostrzeżeń oraz 12 propozycji zmian i uwag do projektu dokumentu. Po ich przeanalizowaniu zdecydowano o częściowym uwzględnieniu 2 uwag i 1 opinii. Pozostałe uwagi i opinie nie zostały uwzględnione, ponieważ nie dotyczyły one konsultowanego projektu dokumentu. Wszystkie uwagi oraz ostateczne stano-

wisko burmistrza zostały zawarte w raporcie z konsultacji społecznych, podanym do publicznej wiadomości, zgodnie z obowiązującym regulaminem konsultacji.

Ważnym doświadczeniem zdobytym podczas procesu przygotowania dokumentu był bezpośredni kontakt z mieszkańcami. Dzięki różnym formom spotkań i dialogu, mieszkańcy otrzymali nie tylko okazję do wypowiedzenia swoich oczekiwań, ale również zderzenia swojej wiedzy i wyobrażeń z zakresem interwencji samego projektu programu. Proces ten pozwolił też wskazać kluczowe zagadnienia z punktu widzenia mieszkańców, które uzupełniły diagnozy faktograficzne (oparte o dane statystyczne).

Podsumowując, na etapie budowania LPRMRM 2025 wykorzystane były bierne i czynne formy konsultacji społecznych:

- formy bierne, a więc takie, w których prowadzona komunikacja jest jednokierunkowa, a były to m.in. informacje na stronie internetowej miasta i portalach społecznościowych oraz artykuły, informacje w lokalnych mediach. Był to rodzaj komunikacji jednokierunkowej, która miała głównie charakter informacyjny i edukacyjny;
- formy czynne, tzn. komunikacja dwukierunkowa, która miała charakter informacyjno-konsultacyjny i prowadzona była w sposób dedykowany mieszkańcom miasta, w tym mieszkańcom, podmiotom sektora społecznego oraz prywatnego z obszaru rewitalizacji.

Zamierzeniem władz miasta jest kontynuacja i wzmacnianie zasady partnerstwa i partycypacji mieszkańców oraz interesariuszy na etapie wdrażania, monitorowania oraz oceny efektów LPRMRM 2025, których mechanizmy zostały przedstawione w rozdziałach XII i XIII. Szczególną rolę w tym procesie odgrywa Burmistrz Miasta oraz Koordynator ds. Rewitalizacji – osoby odpowiedzialne za prowadzenie skutecznego dialogu społecznego, w tym komunikację. W tym celu będą wykorzystywane podstawowe narzędzia informacyjne: strona internetowa miasta, strona BIP Urzędu Miasta, media lokalne (artykuły i audycje), portal społecznościowy. Postępy w realizacji LPRMRM 2025 oraz wyniki jego monitorowania będą również prezentowane i dyskutowane na posiedzeniach Zespołu Konsultacyjnego ds. Rewitalizacji, na sesjach Rady Miasta oraz spotkaniach Burmistrza z mieszkańcami Rawy, w trakcie których ich uczestnicy będą mieli możliwość zgłaszania swoich uwag i opinii. Partnerstwo na etapie oceny efektów LPRMRM 2025 prowadzone będzie w oparciu o przeprowadzony na koniec okresu realizacji tego programu, tj. w 2026 roku raport ewaluacji ex post oraz zaprezentowanie jego wyników Radzie Miasta oraz interesariuszom LPRMRM 2025.

Warto przyjąć założenie, że okres wdrażania LPRMRM 2025 oraz stopień zainteresowania mieszkańców samym procesem może zweryfikować zaproponowany model partnerstwa i przyczynić się do jego modyfikacji i usprawnienia, zgodnego z oczekiwaniami wszystkich stron rewitalizacji.

Podsumowując, należy stwierdzić, że została zrealizowana zasada partnerstwa i partycypacji w procesie zintegrowanego planowania procesu rewitalizacji na etapach diagnozowania problemów, identyfikacji obszarów ze zjawiskami kryzysowymi, projektowania działań rewitalizacyjnych oraz opracowywania projektu LPRMRM 2025.

XIII.4.

PARTYCYPACJA SPOŁECZNA JAKO FUNDAMENT PROCESU REWITALIZACJI

Dla powodzenia realizacji LPRMRM 2025 należy przyjąć tzw. zasadę partnerstwa, która ma zapewnić współpracę poszczególnych uczestników procesu rewitalizacji (m.in. instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, mieszkańców) oraz zasadę partycypacji społecznej, czyli prowadzenia dialogu społecznego, a także włączenia w proces decydowania i realizowania działań rewitalizacyjnych różnych podmiotów oraz społeczności lokalnej.

Partycypacja społeczna w procesie rewitalizacji w mieście Rawa Mazowiecka wpisana jest w ten proces jako fundament działań. W Rawie Mazowieckiej na każdym etapie procesu rewitalizacji, począwszy od diagnozy poprzez programowanie, wdrażanie i monitorowanie, biorą udział przedstawiciele różnych grup społeczno-ekonomicznych, zwani również interesariuszami procesu. W mieście Rawa Mazowiecka dla powodzenia procesu rewitalizacji konieczna jest integracja i współpraca wielu aktorów ze sfery społecznej, ekonomicznej. Skonsolidowanie wysiłków różnych podmiotów na rzecz wyznaczonego obszaru rewitalizacji jest ważnym czynnikiem sukcesu.

LPRMRM 2025 został przygotowany w procesie szerokiej partycypacji społecznej, przy wykorzystaniu aktywnych form, a więc nieograniczających się jedynie do informacji czy konsultacji działań władz lokalnych. LPRMRM 2025 jest dokumentem strategicznym, którego skutki realizacji odczuwane będą przez wszystkie podmioty zlokalizowane na obszarze rewitalizacji, stąd też konieczność zaangażowania do prac nad przygotowaniem i przy jego wdrażaniu szerokiego spektrum przedstawicieli sektora publicznego, pozarządowego i prywatnego. Każdemu etapowi prac związanych z dokumentem towarzyszyła zasada włączenia różnych środowisk i partnerów. Zbierane były propozycje rozwiązań, projektów, pomysłów na zadania.

Proces partycypacji społecznej zależy od wielu czynników, w tym m.in. od jakości komunikacji, dojrzałości obywatelskiej mieszkańców oraz chęci współpracy między nimi, władzą samorządową, przedstawicielami podmiotów sektora społecznego i prywatnego. Proces komunikacji między podmiotami zależy od skuteczności dwustronnego przepływu informacji, co oznacza, że nie tylko władza samorządowa, jako podmiot zarządzający i koordynujący proces rewitalizacji, ma za zadanie informować stronę społeczną, przedstawicieli podmiotów sektora prywatnego o planowanych działaniach i zamierzeniach, ale także społeczność lokalna powinna mieć możliwość artykułowania swoich potrzeb, wyrażania opinii na dany temat, dzielenia się wiedzą i doświadczeniem w zakresie podejmowanych działań, czy też inicjowania i zgłaszania własnych pomysłów, rozwiązań i projektów. W procesie rewitalizacji, który skoncentrowany jest na wyprowadzeniu ze stanu kryzysowego obszaru rewitalizacji przy zaangażowaniu wielu partnerów i interesariuszy, współpraca i jakość komunikacji są niezwykle istotne. Stąd

też w programie rewitalizacji przyjęto ogólne zasady, którymi kierować się będą władze samorządowe we współpracy z interesariuszami procesu rewitalizacji:

- Dwustronny przepływ informacji;
- Rzetelne diagnozowanie sytuacji i rzetelne prezentowanie informacji;
- Angażowanie społeczności na możliwie wielu etapach działań rewitalizacyjnych;
- Powszechność, wieloetapowość i różnorodność form konsultacji społecznych.

W celu zaangażowania w planowanie i realizację działań rewitalizacyjnych jak największej grupy mieszkańców, w tym z obszaru rewitalizacji oraz przedstawicieli podmiotów sektora pozarządowego (fundacje, stowarzyszenia, spółdzielnie socjalne, itp.) oraz przy wykorzystaniu doświadczeń z etapu opracowania LPRMRM 2025, zakłada się ustalenie stałego systemu komunikacji Koordynatora ds. Rewitalizacji oraz Zespołu Konsultacyjnego ds. Rewitalizacji z mieszkańcami. W ramach promocji i informacji o LPRMRM 2025 oraz w ramach realizowanych działań rewitalizacyjnych podejmowane będą m.in. takie aktywności jak:

- Umieszczanie na stronie internetowej Urzędu Miasta informacji o postępach we wdrażaniu programu oraz realizacji działań rewitalizacyjnych;
- Umieszczanie na tablicach ogłoszeń w miejscach publicznie dostępnych informacji o postępach we wdrażaniu programu oraz działań rewitalizacyjnych;
- Bieżące informowanie przez Burmistrza Miasta mediów lokalnych o postępach we wdrażaniu programu oraz realizacji działań rewitalizacyjnych;
- Bieżące publikowanie w mediach społecznościowych informacji o postępach we wdrażaniu programu oraz realizacji działań rewitalizacyjnych;
- Organizacja cyklicznych spotkań z przedstawicielami podmiotów społecznych i gospodarczych w ramach Zespołu Konsultacyjnego ds. Rewitalizacji.

Istotnym celem wymienionych wyżej działań jest także budowanie pozytywnego wizerunku obszaru rewitalizacji, jako miejsca bezpiecznego, atrakcyjnego pod względem zamieszkania, jak i spędzania wolnego czasu.

Ponadto prowadzone w toku prac nad projektem programu rewitalizacji analizy oraz działania wykazały ograniczone zaufanie mieszkańców do siebie nawzajem oraz do władz samorządowych, stąd też konieczna wydaje się być kontynuacja działań o charakterze edukacyjnym w zakresie rewitalizacji oraz partycypacji, a także wskazane są działania mające poprawić relacje wewnątrz społeczności miasta Rawa Mazowiecka. Stąd też władze samorządowe dbać będą o:

- Inicjowanie i prowadzenie dialogu społecznego pomiędzy różnymi podmiotami w procesie rewitalizacji;
- Budowanie trwałej sieci partnerstwa na rzecz rozwoju gminy, w tym szczególnie rozwoju obszaru rewitalizacji;
- Kojarzenie partnerów do wspólnych przedsięwzięć oraz projektów, poprzez tworzenie klimatu wymiany pomysłów, doświadczeń, informacji o potencjale i potrzebach.

XIV.

POWIĄZANIA LPRMRM 2025 Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI GMINY

LPRMRM 2025 wpisuje się w obraną przez władze lokalne politykę rozwoju, artykułowaną w dotychczas uchwalonych dokumentach strategicznych i planistycznych miasta. LPRMRM 2025 koresponduje z kluczowymi, strategicznymi dokumentami, takimi jak:

- Strategia Rozwoju Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2014-2020, załącznik do Uchwały Nr XXXVIII/297/14 Rady Miasta Rawa Mazowiecka z dnia 16 lipca 2014 r.;
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Rawa Mazowiecka, załącznik nr 1 do Uchwały nr XXXVIII/295/14 Rady Miasta Rawa Mazowiecka z dnia 16 lipca 2014 r.;
- Program Ochrony Środowiska dla Gminy Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2014-2017 z perspektywą na lata 2018-2021, załącznik do Uchwały nr IV/15/15 Rady Miasta Rawa Mazowiecka z dnia 27 stycznia 2015 r.;
- Program Wspierania Rodziny dla Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2016-2018, załącznik do Uchwały XIV/105/16 Rady Miasta Rawa Mazowiecka z dnia 25 lutego 2016 r.;
- Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2015 – 2018, załącznik do Uchwały VIII/53/15 z dnia 26 sierpnia 2015 r.

XIV.1. POWIĄZANIA LPRMRM 2025 ZE STRATEGIĄ ROZWOJU MIASTA RAWA MAZOWIECKA NA LATA 2014–2020

LPRMRM 2025 na poziomie diagnozy, celów strategicznych, jak i strategicznych kierunków działań, jest spójny z koncepcją rozwoju miasta Rawa Mazowiecka określoną w Strategii Rozwoju Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2014-2020 (SRMRM). Wychodzi naprzeciw wyzwaniom rozwojowym zidentyfikowanym w SRMRM. Wyzwaniami tymi są:

- kreatywny kapitał ludzki;
- rozwój miasta jako ośrodka wielofunkcyjnego;
- dostęp do dobrej jakości usług publicznych;
- zmniejszenie skali ubóstwa i wykluczenia społecznego;
- ochrona zasobów przyrodniczych.

Trzy kluczowe cele strategiczne LPRMRM 2025, tj.: Poprawa jakości życia i wzmocnienie kapitału społecznego (cel 1.), Wzrost atrakcyjności przestrzeni publicznych oraz jakości środowiska przyrodniczego i kulturowego (cel 2.), Budowanie kapitału ludzkiego i tworzenie warunków do rozwoju gospodarczego (cel 3.) są odpowiedzią na powyższe wyzwania, potrzeby i oczekiwania środowiska lokalnego (rys. 30).

RYSUNEK 30. **WYZWANIA ROZWOJOWE MIASTA A CELE STRATEGICZNE LPRMRM 2025**

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE STRATEGII ROZWOJU MIASTA RAWA MAZOWIECKA NA LATA 2014–2020

LPRMRM 2025 przyczynia się do realizacji celu generalnego SRMRM, tj. poprawy jakości życia mieszkańców poprzez prowadzenie polityki zrównoważonego rozwoju cywilizacyjnego miasta, budowanie więzi społecznych oraz wzrostu znaczenia Rawy Mazowieckiej na arenie regionalnej i krajowej. Zaprojektowane strategiczne kierunki działań rewitalizacyjnych zarówno bezpośrednio i pośrednio wpisują się w priorytety rozwojowe sformułowane w SRMRM tj.:

- Rozwój bazy ekonomicznej miasta;
- Rozwój kapitału ludzkiego i aktywizacja rynku pracy;
- Poprawa standardów infrastrukturalnych;
- Rozwój funkcji wyższego rzędu;
- Stała poprawa struktury funkcjonalno-przestrzennej (ładu przestrzennego).

Równoległe cele operacyjne Strategii znajdują odzwierciedlenie w strategicznych kierunkach działań LPRMRM 2025.

TABELA 72.
POWIĄZANIA STRATEGICZNYCH KIERUNKÓW DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH
W LPRMRM 2025 W KONTEKŚCIE PRIORYTETÓW ROZWOJOWYCH MIASTA
W SRMRM 2014–2020

SRMRM 2014–2020: PRIORYTETY ROZWOJOWE CELE OPERACYJNE	LPRMRM 2025: STRATEGICZNE KIERUNKI DZIAŁANIA
ROZWÓJ BAZY EKONOMICZNEJ MIASTA	2.2., 2.3., 3.1., 3.2., 3.3.
<ul style="list-style-type: none"> • URZĄDZANIE I PROMOCJA STREF BIZNESU • ROZWÓJ INFRASTRUKTURY LOKALNEGO HANDLU • TWORZENIE ZINTEGROWANEGO SYSTEMU PROMOCJI MIASTA W DZIEDZINIE TURYSTYKI, REKREACJI I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI • WSPIERANIE ROZWOJU TURYSTYKI POPRZEZ WYKORZYSTANIE ZABYTKÓW, WYDARZENIA KULTURALNE ORAZ WALORY NATURALNE • OPRACOWANIE I PROMOCJA PRODUKTÓW I ATRAKCJI TURYSTYCZNYCH 	
ROZWÓJ KAPITAŁU LUDZKIEGO I AKTYWIZACJA RYNKU PRACY	1.1., 1.2., 1.3., 3.1., 3.2., 3.3.
<ul style="list-style-type: none"> • AKTYWIZACJA ZAWODOWA ABSOLWENTÓW ORAZ OSÓB POZOSTAJĄCYCH BEZ PRACY • WYRÓWNANIE SZANS EDUKACYJNYCH DZIECI I MŁODZIEŻY (REALIZACJA PROGRAMÓW STYPENDIALNYCH) • WSPIERANIE TWORZENIA NOWYCH MIEJSC PRACY (W TYM M.IN. SAMOZATRUDNIENIE, ORGANIZOWANIE ROBÓT PUBLICZNYCH) • ROZWÓJ PLACÓWEK SZKOLENIA ZAWODOWEGO I ZMIAN KWALIFIKACJI • UMACNIANIE PLACÓWEK SZKOLNICTWA ŚREDNIEGO • TWORZENIE WARUNKÓW IMIGRACJI ABSOLWENTÓW SZKÓŁ WYŻSZYCH DO MIASTA • BUDOWANIE SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO (WZMACNIANIE WIĘZI LOKALNYCH I BUDOWANIE TOŻSAMOŚCI, WSPIERANIE INTEGRACJI SPOŁECZNEJ, PODNOSZENIE ŚWIADOMOŚCI EKOLOGICZNEJ MIESZKAŃCÓW) 	
POPRAWA STANDARDÓW INFRASTRUKTURALNYCH	1.2., 1.4., 2.1., 2.2., 2.4., 3.1., 3.2., 3.3.
<ul style="list-style-type: none"> • UZUPEŁNIANIE SIECI I MODERNIZACJA UKŁADU KOMUNIKACYJNEGO WRAZ Z INFRASTRUKTURĄ TOWARZYSZĄCĄ (W TYM: PARKINGI, CHODNIKI, ŚCIEŻKI ROWEROWE, OŚWIETLENIE, URZĄDZENIA BEZPIECZEŃSTWA RUCHU) • USPRAWNIANIE SYSTEMU ENERGETYCZNEGO (GAZ, C.O., ELEKTROENERGETYKA) • MODERNIZACJA ZASOBÓW MIESZKANIOWYCH I PRZYGOTOWYWANIE TERENÓW DLA BUDOWNICTWA • MODERNIZACJA ISTNIEJĄCEJ BAZY ORAZ UZUPEŁNIANIE WYPOSAŻENIA TECHNICZNEGO MIEJSCOWYCH PLACÓWEK SŁUŻBY ZDROWIA, OŚWIATY, KULTURY I SPORTU • STAŁA POPRAWĄ FUNKCJONOWANIA SYSTEMU POMOCY SPOŁECZNEJ (W TYM DLA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH) I PRZECIWDZIAŁANIE MARGINALIZACJI MIESZKAŃCÓW MIASTA • PRZYWRACANIE OSOBOM NIEPEŁNOSPRAWNYM WARUNKÓW (INSTYTUCJONALNYCH I MATERIALNYCH) DO SPRAWNEGO FUNKCJONOWANIA W ŻYCIU SPOŁECZNYM I ZAWODOWYM • STAŁA POPRAWA LOKALNEGO SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA CYWILNEGO, SANITARNEGO I EKOLOGICZNEGO 	

ROZWÓJ FUNKCJI WYŻSZEGO RZĘDU	1.2., 2.2., 2.3.
<ul style="list-style-type: none">• ROZWÓJ DÓBR I PRODUKTÓW TURYSTYCZNYCH• ZMNIEJSZENIE LUKI CYWILIZACYJNEJ POPRZEZ MODERNIZACJĘ I ROZBUDOWĘ INFRASTRUKTURY KULTURY• ROZWÓJ BAZY SPORTOWEJ I REKREACJI• PODEJMOWANIE INICJATYW KULTURALNYCH• ZACHOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I AKTYWNA OCHRONA ZABYTKÓW	
STAŁA POPRAWA STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ (ŁADU PRZESTRZENNEGO)	1.4., 2.1., 2.2., 2.3., 2.4.
<ul style="list-style-type: none">• REWITALIZACJA ZANIEDBANYCH FRAGMENTÓW PRZESTRZENI PUBLICZNYCH W MIEŚCIE (W TYM PODNIESIENIE RANGI FUNKCJI ŚRÓDMIEJSKIEJ) ORAZ ZESPOŁÓW MIESZKANIOWYCH• ROZWÓJ I KSZTAŁTOWANIE ZRÓŻNICOWANYCH FORM ŚRODOWISKA MIESZKANIOWEGO• KSZTAŁTOWANIE TERENÓW ZIELENI I REKREACJI	

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE STRATEGII ROZWOJU MIASTA RAWA MAZOWIECKA NA LATA 2014–2020

XIV.2.

POWIĄZANIA LPRMRM 2025 ZE STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA RAWA MAZOWIECKA

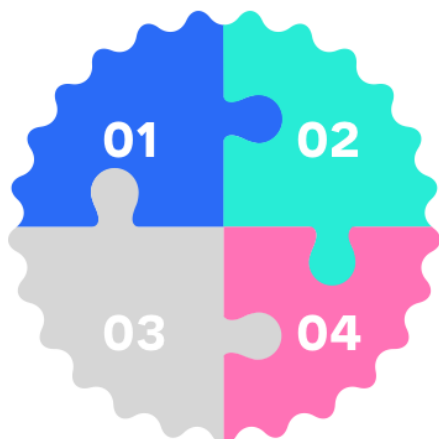
Zgodnie z zapisami Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Rawa Mazowiecka (SUiKZPMRM) struktura miasta w części centralnej, tj. w granicach określonych rzekami Rawką i Rylką, ul. Targową, ul. Reymonta, drogą ekspresową, ul. Przemysłową i ul. Browarną, wymaga uzupełniania zabudowy, wymiany lub rewitalizacji zabudowy zdekapitalizowanej, stopniowej redukcji funkcji produkcyjnych na rzecz funkcji usługowych.

Z perspektywy LPRMRM 2025 kluczowe wskazania w ramach SUiKZPMRM dotyczą działań w zakresie ochrony przestrzeni miasta Rawa Mazowiecka tj.:

- utrzymania skali zabudowy i sieci ulic w najstarszej części miasta, objętej strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej;
- ograniczania realizacji dominant wysokościowych na fragmentach wyżynnych obszaru miasta;
- utrzymania bez zabudowy korytarza ekologicznego rzeki Rawki i rzeki Rylki;

- utrzymania dróg jako głównych osi urbanistycznych.

RYSUNEK 31.
PRIORYTETY DZIAŁAŃ W OBSZARZE REWITALIZACJI
WSKAZYWANE W SUIKZPMRM

1. **SFERA „PRACA”:**
LOKALIZOWANIE I PROMOWANIE USŁUG O ZNA-
CZENIU OGÓLNOMIEJSKIM I POWIATOWYM
2. **SFERA „PRZESTRZEŃ PUBLICZNA”:**
POPRAWA JAKOŚCI, INTEGRACJA I AKTYWIZACJA
3. **SFERA „MIESZKALNICTWO”:**
PODNOSZENIE STANDARDU BUDYNKÓW
4. **SFERA „REKREACJA”:**
OCHRONA TERENÓW ZIELENI PARKOWEJ

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA RAWA MAZOWIECKA

Zakłada się, że rozwój przestrzenny na terenie miasta będzie odbywał się w sferze mieszkalnictwa, miejsc pracy i rekreacji. Szczególne wytyczne w wymienionych sferach odnoszą się do części centralnej miasta. Kluczowe zapisy dotyczą przestrzeni publicznej, która integruje powyższe sfery i ma istotne znaczenie dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości zamieszkania, rozwijania aktywności społecznej i budowania więzi - pl. Piłsudskiego, ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego i pl. Wolności. (rys. 31.).

W sferze mieszkalnictwa realizowana będzie zasada pierwszeństwa dogęszczania istniejącej zabudowy i koncentracji funkcji mieszkalnych na wyznaczonych do tego celu terenach. Z perspektywy procesów rewitalizacji istotne jest podnoszenie standardu budynków nadających się do modernizacji, likwidacja zabudowy substandardowej, realizacja zabudowy plombowej zgodnie z wytycznymi konserwatorskimi w obszarach przebudowy i rehabilitacji zabudowy w strefie śródmiejskiej. Zgodnie ze wskazanym podejściem w części zapisów poświęconych miejscom pracy zakłada się lokalizowanie i promowanie usług o znaczeniu ogólnomiejskim i powiatowym w centralnej części miasta. Rozwój miejsc rekreacji wiąże się z:

- wyeksponowaniem walorów turystycznych miasta poprzez wnioskowanie o nadanie statusu pomnika historii układowi urbanistycznemu w strefie staromiejskiej;
- ochroną terenów zieleni parkowej z wyeksponowaniem rekreacyjnego potencjału tych terenów poprzez wprowadzenie ścieżek pieszych i rowerowych.

LPRMRM 2025 stanowi komplementarne w stosunku do SUIKZPMRM opracowanie, uszczegóławia i zoperacjonalizuje je poprzez strategiczne kierunki działań i wskazane projekty rewitalizacyjne. Jego zapisy są naturalną kontynuacją zapisów planistycznych

Studium i narzędziem realizacji polityki przestrzennej miasta. Tabela 73. pozwala na identyfikację związków LPRMRM 2025 ze SUIKZPMRM.

TABELA 73.
IDENTYFIKACJA ZWIĄZKÓW POMIĘDZY LPRMRM 2025 A SUIKZPMRM

SUIKZPMRM: GŁÓWNE OBSZARY WYZWAŃ W ZAKRESIE OCHRONY I ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENI	LPRMRW 2025: STRATEGICZNE KIERUNKI DZIAŁANIA
BUDOWANIE ŁADU PRZESTRZENNEGO	1.2., 1.4., 2.1.,
• REWITALIZACJA ZANIEDBANYCH OBSZARÓW I ZESPOŁÓW MIESZKANIOWYCH	2.2., 2.3., 2.4., 3.1.
• ROZWÓJ I KSZTAŁTOWANIE ZRÓŻNICOWANYCH FORM ŚRODOWISKA MIESZKANIOWEGO	
• KSZTAŁTOWANIE I URZĄDZANIE TERENÓW USŁUGOWYCH	
• KSZTAŁTOWANIE I PODNOSZENIE RANGI FUNKCJI ŚRÓDMIEJSKICH	
• KSZTAŁTOWANIE TERENÓW ZIELENI I REKREACJI	
ROZWÓJ FUNKCJI WYŻSZEGO RZĘDU	1.2., 1.4., 2.1.,
• OCHRONA ZABYTEKÓW POPRZEZ STWORZENIE OPTYMALNYCH WARUNKÓW ICH WYKORZYSTANIA	2.2., 2.3., 2.4.
• MODERNIZACJA ZASOBÓW MIESZKANIOWYCH I PRZYGOTOWANIE TERENÓW DLA BUDOWNICTWA	
• STAŁA POPRAWA LOKALNEGO SYSTEMU BEZPIECZEŃ- STWA CYWILNEGO, SANITARNEGO I EKOLOGICZNEGO	

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA RAWA MAZOWIECKA

XIV.3.

POWIĄZANIA LPRMRM 2025 Z PROGRAMEM OCHRONY ŚRODO- WISKA DLA GMINY MIASTO RAWA MAZOWIECKA NA LATA 2014–2017 Z PERSPEKTYWĄ NA LATA 2018–2021

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Miasto Rawa Mazowiecka na lata 2014-2017 z perspektywą na lata 2018-2021 wspomaga dążenie władz lokalnych do intensyfikacji działań w zakresie ochrony środowiska i rozwoju jego walorów, sukcesywnego ograniczenia degradacji środowiska oraz racjonalnego gospodarowania zasobami środowiska.

Wskazane w nim cele średniookresowe do roku 2021 oraz zadania znajdują odzwierciedlenie w strategicznych kierunkach działań zapisanych w LPRMRM 2025. W analizowanych opracowaniach możemy wskazać cztery tożsame i spójne obszary działań. Należą do nich:

- Szeroko rozumiana edukacja ekologiczna użytkowników środowiska, której celem jest wzrost świadomości oraz aktywizacja mieszkańców do proekologicznych zachowań;
- Ochrona walorów i dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rewitalizację przyrodniczą i rozwój terenów zieleni oraz ochronę, zachowanie i podniesienie jakości przestrzeni publicznej i obiektów w niej znajdujących się;
- Poprawa jakości życia mieszkańców tj. ograniczanie źródeł emisji, rozwój budownictwa mieszkaniowego, modernizacja infrastruktury na obszarach rewitalizowanych;
- Zasobooszczędne gospodarowanie, polegające na podnoszeniu efektywności energetycznej, dywersyfikacji źródeł energii, ograniczaniu negatywnego wpływu na środowisko.

Szczegółowy zakres powiązań pomiędzy polityką ekologiczną gminy zapisaną w Programie Ochrony Środowiska a LPRMRM 2025 prezentuje tabela 74.

TABELA 74.
ZBIEŻNOŚĆ LPRMRM 2025 Z PROGRAMEM OCHRONY ŚRODOWISKA

POŚ 2014–2017: CELE ŚREDNIOOKRESOWE DO ROKU 2021 ZADANIA	LPRMRM 2025: STRATEGICZNE KIERUNKI DZIAŁANIA
KSZTAŁTOWANIE POSTAW EKOLOGICZNYCH MIESZKAŃCÓW RAWY MAZOWIECKIEJ	1.2., 2.1., 2.2., 2.3., 2.4.
<ul style="list-style-type: none"> • EDUKACJA EKOLOGICZNA • TEMATYCZNE KAMPANIE EDUKACYJNO- INFORMACYJNE MAJĄCE NA CELU PODNOSZENIE ŚWIADOMOŚCI EKOLOGICZNEJ 	
OCHRONA DZIEDZICTWA PRZYRODNICZEGO NA TERENIE RAWY MAZOWIECKIEJ	2.1., 2.2., 2.3., 2.4.
<ul style="list-style-type: none"> • UTRZYMANIE ZIELENI NA TERENIE MIASTA RAWA MAZOWIECKA • BIEŻĄCE UTRZYMANIE I OCHRONA OBSZARÓW CENNYCH PRZYRODNICZO • OPRACOWANIE KONCEPCJI ARCHITEKTONICZNO-PRZESTRZENNEJ, REWITALIZACJI CENTRUM MIASTA RAWA MAZOWIECKA 	
OCHRONA ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH I POWIERZCHNIOWYCH WRAZ Z POPRAWĄ ICH JAKOŚCI, PRZEDE WSZYSTKIM ZADANIA INWESTYCYJNE W ZAKRESIE GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ	1.4., 2.3., 2.4.
OCHRONA POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO, SZCZEGÓLNIENIE INWESTYCJE Z ZAKRESU OBSZARU GOSPODARKI NISKOEMISYJNEJ	1.4., 2.1., 2.3., 2.4.

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY MIASTO RAWA MAZOWIECKA NA LATA 2014–2017 Z PERSPEKTYWĄ NA LATA 2018–2021

XIV.4.

POWIĄZANIA LPRMRM 2025 Z PROGRAMEM WSPIERANIA RODZINY DLA MIASTA RAWA MAZOWIECKA NA LATA 2016–2018

Program Wspierania Rodziny dla Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2016-2018 wskazuje planowane działania mające na celu przywrócenie dysfunkcyjnym rodzinom z terenu miasta Rawa Mazowiecka zdolności do wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Program koncentruje się na zadaniach dedykowanych rodzinom będącym w kryzysie lub/i rodzinom wymagającym pomocy w opiece i wychowaniu dzieci (dziecka). LPRMRM 2025, przede wszystkim, poprzez strategiczne kierunki działania, służące osiągnięciu celu strategicznego I. Poprawa jakości życia i wzmacnianie kapitału społecznego, wpisuje się w cele szczegółowe wyżej wymienionego Programu (tab. 75.). Zarówno bezpośrednio, jak i pośrednio, wzbogaca formy pracy z rodziną oraz pomocy w opiece i wychowaniu dziecka oferowane przez instytucje i podmioty działające na rzecz dziecka i rodziny. Kluczowym działaniem w ramach LPRMRM 2025 jest systematyczna poprawa dostępności do wysokiej jakości usług społecznych, poprzez poszerzenie oferty skierowanej do rodzin wykazujących bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz poprzez podniesienie efektywności rodzin wspierających.

TABELA 75.
**ZBIEŻNOŚĆ LPRMRM 2025 Z PROGRAMEM WSPIERANIA RODZINY
DLA MIASTA RAWA MAZOWIECKA NA LATA 2016–2018**

PROGRAM WSPIERANIA RODZINY DLA MIASTA RAWA MAZOWIECKA NA LATA 2016–2018: CELE SZCZEGÓŁOWE	LPRMRM 2025: STRATEGICZNE KIERUNKI DZIAŁANIA
CEL SZCZEGÓŁOWY 1. ZAPEWNIENIE WSPARCIA W RODZINACH PRZEŻYWAJĄCYCH TRUDNOŚCI OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZE	1.1., 1.2., 1.3.
CEL SZCZEGÓŁOWY 2. ZAPEWNIENIE NIEZBĘDNYCH ZASOBÓW LUDZKICH, ORGANIZACYJNYCH I FINANSOWYCH, KONIECZNYCH W BUDOWANIU I UTRZYMANIU SYSTEMU WSPIERANIA RODZINY	1.1., 1.2., 1.3., 3.2., 3.3.

ŹRÓDŁO: OPRAWOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE PROGRAMU WSPIERANIA RODZINY DLA MIASTA RAWA MAZOWIECKA NA LATA 2016–2018

Projekty rewitalizacyjne w istotnym zakresie wpisują się w politykę społeczną miasta określoną w Programie Wspierania Rodziny i pozwolą na:

- ograniczenie wykluczenia społecznego (strategiczny kierunek działania 1.1);
- poprawę dostępu do wysokiej jakości usług społecznych, szczególnie pomocy społecznej, edukacji i opieki zdrowotnej (strategiczny kierunek działania 1.2);
- wzmacnianie więzi społecznych, współpracy i zaufania (strategiczny kierunek działania 1.3).

Równie ważne z perspektywy rodziny i jej należytego funkcjonowania są działania mające na celu budowanie kapitału ludzkiego poprzez podnoszenie kompetencji oraz reintegrację zawodową (strategiczny kierunek działania 3.3), jak również tworzenie warunków do aktywizacji zawodowej (strategiczny kierunek działania 3.2).

XIV.5.

POWIĄZANIA LPRMRM 2025 Z GMINNYM PROGRAMEM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA RAWA MAZOWIECKA NA LATA 2015–2018

LPRMRM 2025 poprzez zaprojektowane kompleksowe działania pozwala na skuteczną ochronę dziedzictwa kulturowego miasta Rawa Mazowiecka oraz budowanie tożsamości miejsca wśród jego mieszkańców sprzyja kreowaniu pozytywnego wizerunku i promocji walorów kulturowych miasta. Zakres terytorialny LPRMRM 2025 obejmuje głównie zdegradowany obszar miejski - zabytkowe centrum miasta Rawa Mazowiecka (rynek Staro Miasta), objęty ścisłą ochroną konserwatorską oraz obszar zabudowy staromiejskiej, a wskazane działania zogniskowane są wokół najważniejszych wyzwań rozwojowych dla tego obszaru. Wyzwania te zostały określone w LPRMRM 2025 (rozdział II pt. *Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych*) i znajdują uzasadnienie również w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2015-2018, w którym wyraźnie podkreślono słabe strony w zakresie dotychczasowych działań na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego (rys. 32.).

RYSUNEK 32.

WYZWANIA W ZAKRESIE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO DLA MIASTA RAWA MAZOWIECKA ORAZ AKTYWIZACJI JEGO CENNEGO KULTUROWO OBSZARU

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA RAWA MAZOWIECKA NA LATA 2015–2018

Cele strategiczne LPRMRM 2025 służą realizacji celu głównego Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2015–2018 i będą prowadzić do odpowiedniego kształtowania sfery dziedzictwa kulturowego i eksponowania wysokich walorów kulturowych, a w konsekwencji upowszechniania kultury, zacieśniania więzi lokalnych, podtrzymywania tradycji i podniesienia atrakcyjności turystycznej miasta. Strategiczne kierunki działań LPRMRM 2025 korespondują z celem operacyjnym Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2015-2018 (Cel operacyjny *Kreowanie wartości i walorów Miasta Rawa Mazowiecka*) oraz wskazanymi trzema kluczowymi działaniami (tab. 76.).

TABELA 76.
ZBIEŻNOŚĆ KPRMRM 2025 Z GMINNYM PROGRAMEM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA MIASTA RAWA MAZOWIECKA NA LATA 2015–2018

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA RAWA MAZOWIECKA NA LATA 2015–2018: DZIAŁANIA	LPRMRM 2025: STRATEGICZNE KIERUNKI DZIAŁANIA
DZIAŁANIE 1. ZACHOWANIE CIĄGŁOŚCI CENNYCH WARTOŚCI DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	1.3., 1.4., 2.1., 2.2., 2.3., 2.4.
DZIAŁANIE 2. KREOWANIE POCZUCIA TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ	1.1., 1.2., 1.3., 2.1., 2.2., 2.3.
DZIAŁANIE 3. ROZWÓJ TURYSTYKI KULTUROWEJ W OPARCIU O WALORY KULTUROWE I HISTORIĘ OBSZARU	1.3., 2.1., 2.2., 2.3., 3.1., 3.2., 3.3.

ŹRÓDŁO:OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA RAWA MAZOWIECKA NA LATA 2015–2018

Zakładane efekty wdrażania Gminnego Program Opieki nad Zabytkami Gminy dla Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2015 –2018 są zbieżne z prognozowanymi rezultatami LPRMRM 2025 w sferze przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej, sferze społecznej, sferze środowiskowej i sferze gospodarczej. Kluczowe spójne działania LPRMRM 2025 i Gminnego Program Opieki nad Zabytkami Gminy dla Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2015 -2018 dotyczą bowiem:

- poprawy stanu obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków;
- wzmocnienia i podniesienia rangi obiektów i przestrzeni cennych kulturowo;
- integracji zasobów przyrodniczych i kulturowych zabytkowego centrum miasta;
- ochrony krajobrazu kulturowego miasta;
- integracji społeczności lokalnej wokół historii, tradycji miejsca i obiektów z nim związanych;
- budowania kapitału społecznego oraz kształtowaniu postaw obywatelskich m.in. współodpowiedzialności za dobro wspólne;
- kształtowania wizerunku miasta Rawa Mazowiecka jako obszaru o unikatowym dziedzictwie kulturowym oraz promocji miasta;
- aktywizacji społecznej i gospodarczej, poprzez wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju społeczno-gospodarczego miasta.

Istotą analizowanych dokumentów jest ich aktualność oraz spójność zarówno na etapie diagnozy, identyfikacji kluczowych atutów i barier, jak również części strategicznej i operacyjnej. Układ taki pozwala na synchronizację i intensyfikację podejmowanych działań w ramach LPRMRM 2025, a w efekcie końcowym może przesądzać o ich skuteczności. LPRMRM 2025 w kontekście przedstawionych dokumentów jest:

- instrumentem wpisującym się w komplementarny system opracowań strategicznych obowiązujących w mieście;
- instrumentem integrującym i ukierunkowującym politykę rozwoju miasta;
- instrumentem służącym realizacji całościowej wizji rozwoju gminy, zarówno w kontekście neutralizacji sytuacji kryzysowych, jak i budowania potencjału oraz kreowania aktywności społecznych i gospodarczych;
- ponadsektorowym spojrzeniem na miasto poprzez pryzmat istotnych wielopłaszczyznowych problemów zlokalizowanych w konkretnej (zdelimitowanej) przestrzeni miasta;
- kluczowym narzędziem intensyfikacji działań w ważnych dla miastach obszarach, które zarówno bezpośrednio jak i pośrednio wpływają na jego kondycję społeczną, ekonomiczną, funkcjonalno-przestrzenną i środowiskową.

